

895.91309
81594
9.9

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของเฉลิมศักดิ์ แห่งมลาย

ปริญญาโท

ของ

ชนิดา อิศริวรรณ

[- 9 ๙.๙. 2541

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

96165

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานีพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ดร. ประชาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงค์)

..... ดร. อรรถสิทธิ์

(ดร. ขวัญดี อัครวณิชชัย)

คณะกรรมการสอบ

..... ดร. ประชาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงค์)

..... ดร. อรรถสิทธิ์

(ดร. ขวัญดี อัครวณิชชัย)

..... ดร. จิตต์เมตตา

(อาจารย์พิทยา จิตต์เมตตา)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานีพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 12 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2541

ประกาศคุณูปการ

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิฑูร โสภวงศ์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาเป็นอย่างมากในการชี้แนะ ตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ เอาใจใส่ และติดตามแก้ไขในการทาวิจัยเรื่องสั้นฉบับนี้ จนกระทั่งสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.ขวัญดี อัคราวุฒิชัย และอาจารย์พัทธยา จิตต์เมตตา ที่ได้กรุณาตรวจสอบงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอบพระคุณคุณเฉลิมศักดิ์ แหงมงาม เจ้าของวรรณกรรมเรื่องสั้นรางวัลช่อการะเกด ที่ได้อนุญาตให้ผู้ทาวิจัยนำเรื่องสั้นของท่านเข้าสู่การวิจัยในเชิงวิชาการ

อนึ่ง ผู้มีส่วนให้กำลังใจสำคัญที่สุดที่อยู่เบื้องหลังตลอดเวลาในการทาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งใคร่ขอกล่าวขอบคุณท่านทั้งสอง คือ คุณแม่นงนค์ แสงเมฆา และอาจารย์ ดร.ทวี อิศริวรรณ

ชนิดา อิศริวรรณ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	5
2 วิเคราะห์กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม	21
รวมเรื่องสั้นห้วยบง	22
ครูคนใหม่	32
ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม	36
ครูกับนักเลง	40
ศักดิ์ศรีครูวงเดือน	44
ฝนแล้ง	47
เด็กห่มห้วยบง	50
ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง	54
ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง	57
ครูใหญ่	60
ครูทำอะไร	64

รวมเรื่องสั้นหาดทรายสีขาว	78
บาบของใคร	79
ชูชกหัวข้าว	83
คน - ควาย และชีวิต	88
เปลวไฟ	92
บนเส้นทางเจ้าหนูอ้วน	96
ข้าว	101
หาดทรายสีขาว	106
ขุนทองที่รัก	110
แต่กำนั้น	114
บริษัทเลี้ยงสมอง	119
มนุษย์หน้ากาก	124
แผ่นดินที่ไร้ใจ	129
พ่อเลี้ยง	135
รวมเรื่องสั้นเรือนหลังใหญ่	152
จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ	152
คืนพระจันทร์ส่องแสง	157
ลูกคนที่หก	163
กระดิ่งจากลิบโรย	167
ฝนตกฟ้าร้อง	172
จุดตั้งพายุฝน	178
พรรษามหาชาติ	183
เรือนหลังใหญ่	188

บทที่	หน้า	
3	วิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับสภาพสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม	205
	ทัศนคติเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ	206
	ทัศนคติเกี่ยวกับสภาพการศึกษา	215
	ทัศนคติเกี่ยวกับสภาพการปกครอง	226
	ทัศนคติเกี่ยวกับสภาพศาสนา	236
	ทัศนคติเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่	244
4	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	261
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	261
	วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	261
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	262
	อภิปรายผล	271
	ข้อเสนอแนะ	273
	บรรณานุกรม	274
	ภาคผนวก	281
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	285

ภูมิหลัง

เรื่องสั้นเป็นผลงานทางวรรณกรรมที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ คือ เนื้อหาสั้น กระชับ เข้มข้น เสนอความคิดได้ตรงจุด ใช้เวลาในการอ่านน้อย อีกทั้งยังสามารถใช้สื่อในสิ่งที่นักเขียนต้องการส่งสารได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสื่อความคิด สื่ออารมณ์ หรือจะสะท้อนภาพสังคมแต่ละยุคสมัย จึงทำให้เรื่องสั้นได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ดัง ยูพร แสงทักษิณ (2524 : 52) กล่าวไว้ว่า "มีคนจำนวนมากนิยมอ่านเรื่องสั้นเพราะการอ่านเรื่องสั้นใช้เวลาไม่ยาว แต่ผู้อ่านจะได้รับคุณค่าสาระและบันเทิงคดีอย่างคุ้มค่า"

เรื่องสั้นแต่ละเรื่องนอกจากจะให้สาระบันเทิงแล้ว ผู้อ่านจะได้แนวคิดหรือประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ เนื่องจากประสบการณ์ และกลวิธีการประพันธ์เฉพาะตัวนักประพันธ์ (ยูพร แสงทักษิณ. 2524 : 52) ทั้งนี้เพราะนักเขียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ฉะนั้นความคิด ประสบการณ์ สภาพสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ทางสังคม จึงมีอิทธิพลต่อนักเขียนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งผลักดันให้นักเขียนสร้างวรรณกรรมที่ปรากฏภาพของสังคมจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม นักเขียนจะสอดแทรกความคิดเห็น หรือทัศนะของเขาที่มีต่อสังคมลงไปในงานนั้นด้วย ดังที่ เวล เลก (1970 : 94 - 109) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า "นักเขียนเป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคมที่ได้รับความยอมรับนับถือ จะแสดงออกถึงประสบการณ์และแนวคิดของชีวิต แม้จะไม่สามารถบรรยายชีวิตได้ทั้งหมด หรือแม้แต่ส่วนหนึ่งของชีวิตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างสมบูรณ์ได้ แต่พอจะเป็นเกณฑ์ได้ว่า นักเขียนจะบรรยายชีวิตส่วนตัวของเขาซึ่งน่าจะถือว่าเป็น "ตัวแทน" ของสังคมในสมัยของเขาได้" เช่นเดียวกับ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 96 - 97) ได้เสนอแนวความคิดว่า "นักเขียนเป็นปัจเจกบุคคลที่อยู่ในสังคม เป็นสมาชิกของสังคมถึงจะเป็นคน ๆ เดียวก็เปรียบเหมือนสามคนคือ นอกจากจะเป็นนักประพันธ์แล้วยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นสมัยนั้น และยังคงเป็นพลเมืองในสังคมนั้นอีกด้วย ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมย่อมสะท้อนสภาพสิ่งแวดล้อมสภาพการเมืองและเศรษฐกิจในสมัยนั้นด้วย"

และชลธิรา กลัดอยู่ (2518 : บทนำเสนอ) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนักเขียนว่า "นักเขียนสร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์ส่วนตัวแล้วโดยเจตนาหรือไม่วรรณกรรมจะเป็นภาพสะท้อนของสังคมด้วย พร้อมกับได้ให้ความหมายของคำว่า "สังคม" ว่ามีความหมายครอบคลุมถึงสภาพสังคม ลักษณะโครงสร้างของสังคม ปัญหาสังคม และค่านิยมของผู้คนในสังคม ฯลฯ"

จากความคิดเห็นต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ย่อมแสดงว่า วรรณกรรมที่สะท้อนภาพสังคม นักเขียนจะแทรกทัศนะที่มีต่อเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ในสังคมบรรจุไว้ในวรรณกรรมเสมอไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตของคน การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการศึกษา สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นประสบการณ์ของนักเขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม นักเขียนได้ใช้ความสามารถทางด้านศิลปะในการเสนอทัศนะและความเป็นจริงในสังคมในยุคสมัยของตน

ในบรรดานักเขียนเรื่องสั้นของไทย เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เป็นนักเขียนเรื่องสั้นที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในปัจจุบัน ที่ได้ประสบการณ์ในชีวิตจริงมาเขียน โดยเฉพาะการนำประสบการณ์ในฐานะที่เป็นปลัดอำเภอ มาเขียนเรื่องสั้นที่สะท้อนปัญหาการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวกับความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในกลไกอำนาจของรัฐ ด้วยการเสนอผลกระทบที่ข้าราชการระดับผู้นำใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่ชอบธรรมต่อประชาชน ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน ตลอดจนผู้เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ประชาชนทั่วไปไม่มีโอกาสล่วงรู้ได้เลยปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวนี้เป็นประสบการณ์ตรงของเขา

นอกจากนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ยังเขียนเรื่องสั้นแสดงสภาพชีวิตของคนที่อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลในชนบท ซึ่งสะท้อนความคิด ความรู้สึก สภาพความเป็นอยู่ ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันรวมทั้งปัญหาที่เกิดจากบุคคล และวัตถุแวดล้อม โดยเฉพาะท้องถิ่นในชนบทภาคเหนือที่เป็นสถานที่เกิด ที่อยู่อาศัย และที่ทำงานของเขา ดังกล่าวของ จตุพล บุญปลัด (2537 : บรรณาธิการบันทึก) ได้กล่าวไว้ในบทนำเรื่องสั้นชุด "เรือนหลังใหญ่" ว่า "เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เติบโตในหน้าที่การงานถึงขั้น "ปลัดอำเภอ" และได้ใช้ชีวิตการงานอยู่ในภาคเหนือเป็นส่วนใหญ่ "เรือนหลังใหญ่" ที่เป็นเรื่องสั้นหลังนี้ สะท้อนภาพชนบทภาคเหนือ และเป็น "เรื่องสั้นในท้องที่ของปลัดอำเภอ" หรืออาจขยายความได้ว่า เป็นมุมมองต่อชนบทไทยทั่ว ๆ ไป ไม่เฉพาะแต่ภาคเหนือโดยสายตาของนักเขียนที่เป็นข้าราชการปกครอง"

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม (2537 : คำนำผู้เขียน) กล่าวไว้ในคำนำหนังสือว่า "สำหรับชุดเรื่องสั้น "เรื่องหลังใหญ่" นี้คือภาพลักษณ์ชนบทที่ฝังแน่นความรู้สึก ความทรงจำนับแต่อดีต トラบถึงปัจจุบัน คิดถึงคราใดผมจะโหยหาและผูกพัน เพราะ ชนบท คือ ชีวิต นับแต่เล็กจนเติบโต กว่าครึ่งก่อนชีวิต รอยยิ้มเดินกลางท้องทุ่ง สายน้ำ ป่าไม้ และภูเขาที่อ้อมเต็ม อบอุ่นในห้วงลึก เพราะมันบ่งถึงความเป็นไทย บ่งถึงสีสัน ภาพชนบทไทย จะมีแพลงไปบ้าง ก็เรื่อง "ลูกคนที่หก" และ "คืนจันทร์ส่องแสง" ที่ฉีกประสบการณ์ในวัยเติบโต เก็บเกี่ยวชีวิตเมื่อทำงานราชการ แดบภาคเหนือรวมไว้ ถึงอย่างนั้นก็เถอะมันคือภาพลักษณ์ความเป็นไทยนั่นเอง ไม่ว่าจะ เป็น ชาวเขาชาวเราก็คตาม"

นอกจากการเขียนเรื่องสั้นแล้ว เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ยังมีงานเขียนประเภทอื่น ๆ อีก เช่น นวนิยาย บทความและสารคดี ผลงานของเขาได้รับรางวัลทั้งนวนิยายและเรื่องสั้น กล่าวคือ

นวนิยายเรื่อง "อ้อมอกภูเขา" ได้รับรางวัลชมเชยจาก "งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ" ปี พ.ศ. 2527

เรื่องสั้น "เรื่องหลังใหญ่" ได้รับรางวัล "ประดับช่อการะเกด" ปี พ.ศ. 2536 เรื่องสั้นของเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีลักษณะคล้ายกับเรื่องสั้นในชุดเหมืองแร่ของ อาจินต์ บัญจพรรัตน์ (2508 : 1 - 153) เป็นต้น นอกจากนี้เขายังยึดแนวการเขียนเรื่องสั้นตามวัฒน์ วรรลยางกูร (เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2533 : คำนำ)

เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง และทักษะของเขา เป็นเรื่องร่วมสมัย เป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยตลอดมาโดยเฉพาะการสะท้อนภาพจากประสบการณ์ในงานอาชีพ ของข้าราชการฝ่ายปกครองเมืองไทย เปิดเผยความเร้นลับบ้าง อย่างที่ซ่อนเร้นอยู่ให้สังคมส่วนใหญ่ได้ล่วงรู้ ด้วยการใช้อรรถาธิบายโวหารที่เข้าใจง่ายตรงไปตรงมา เหมาะสมกับตัวละคร และยุคสมัย ผู้อ่านนอกจากได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังได้รับความรู้ อาจเป็นความรู้ในการดำเนินชีวิต หรือในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ได้รับข้อคิดให้ประพจน์ปฏิบัติในสิ่งที่ดำรง ตลอดจนได้แง่คิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในสังคมสภาพการต่าง ๆ ในสังคม คนในสังคมย่อมมีทั้งคนดี และคนชั่วที่มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ผลของการดำเนินชีวิตของแต่ละคน อีกทั้งชี้ให้เห็นถึงสังคมต่าง ๆ ทั้งสังคมชนบท และสังคมเมืองที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ฉะนั้นเรื่องสั้นของเขาจึงได้รับความนิยมจากผู้อ่านและได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อยู่เสมอ ๆ

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีทักษะและความสามารถทางด้านการประพันธ์ เสนอความเป็นจริงทางสังคมในการเขียนเรื่องสั้น จึงควรได้ศึกษา งานเขียนของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม อย่างละเอียด ผู้วิจัยจึงได้เลือกที่จะศึกษาทักษะเกี่ยวกับ สังคม และคุณค่าเชิงวรรณศิลป์จากงานเขียนเรื่องสั้นของนักเขียนผู้นี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมไทยปัจจุบันต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ในด้าน โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก การใช้สำนวนภาษา และการตั้งชื่อเรื่อง
2. เพื่อวิเคราะห์ทักษะเกี่ยวกับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้ทราบถึงความสามารถในการเขียนเรื่องสั้น ของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม
2. ได้ทราบความคิดเห็นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ต่อเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับ สังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ดังนี้
 - 1.1 เรื่องสั้นที่พิมพ์รวมเล่มแล้ว 2 เล่ม ได้แก่
 - 1.1.1 หาดทรายสีขาว จำนวน 13 เรื่อง
 - 1.1.2 เรือนหลังใหญ่ จำนวน 8 เรื่อง
2. เรื่องสั้นชุดห่วยบงที่พิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือน ปี พ.ศ. 2520 จำนวน 10 เรื่อง รวมเรื่องสั้นที่นำมาวิเคราะห์ 31 เรื่อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลวิธีการเขียน หมายถึง วิธีการที่นักเขียนนำมาใช้ในการสร้างงานประพันธ์ของตนให้ มีคุณค่า และน่าสนใจ เช่น การกำหนดโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง การเสนอแก่นเรื่อง การสร้าง ตัวละคร การสร้างบทสนทนา การสร้างฉาก และการใช้สำนวนภาษา เป็นต้น

ทักษะ หมายถึง ความคิดเห็นของนักเขียนเกี่ยวกับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้น
ความคิดเห็นอาจเป็น การแสดงความเห็น เพื่อสนับสนุน หรือเพื่อคัดค้านบางสิ่งบางอย่าง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาชีวประวัติและผลงานการประพันธ์ ของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม
2. ศึกษาหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการวิเคราะห์วิจารณ์แนวการเขียนเรื่องสั้นในด้านกลวิธี
การเขียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์
3. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคม และเอกสารความรู้
เกี่ยวกับสังคม เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์
4. วิเคราะห์เรื่องสั้นตามจำนวนที่กำหนดไว้ในขอบเขตของการศึกษา ค้นคว้า
 - 4.1 วิเคราะห์กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ในด้าน
ต่าง ๆ ดังนี้
 - 4.1.1 โครงเรื่อง
 - 4.1.2 ตัวละคร และบทสนทนา
 - 4.1.3 ฉาก
 - 4.1.4 การใช้สำนวนภาษา
 - 4.1.5 การตั้งชื่อเรื่อง
 - 4.2 วิเคราะห์ทักษะเกี่ยวกับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์
แห่งมงาม
5. เสนอผล รายงานผลการศึกษา แบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักเกณฑ์การวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องสั้น
2. เอกสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคม และเอกสารความรู้ทาง
สังคม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้น

1. หลักเกณฑ์การวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องสั้น

ในการศึกษาเรื่องสั้นได้มีผู้รู้ให้หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องสั้นดังต่อไปนี้

เจือ สตะเวทิน (2518 : 146 - 149) ได้กล่าวถึงการวิจารณ์เรื่องสั้นไว้ว่า ในการวิจารณ์เรื่องสั้นนั้น ผู้วิจารณ์จะต้องเข้าใจลักษณะอันเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นพอสมควรจึงจะวิจารณ์ได้ดี ลักษณะอันเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นนั้นได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแก่นเรื่อง และยังได้เสนอแนวทางในการวิจารณ์เรื่องสั้นตามลักษณะองค์ประกอบแต่ละส่วนไว้ว่า

การวิจารณ์โครงเรื่อง ผู้วิจารณ์ต้องบอกผู้อ่านว่าส่วนใดคือการผูกมม ส่วนใดคือจุดสุดยอดของเรื่อง ส่วนใดคือตอนหน่วงเรื่อง ผู้แต่งบิดเรื่องอย่างไร เรื่องสมจริงหรือไม่

การวิจารณ์ตัวละคร ผู้วิจารณ์ต้องชี้ชัดถึงตัวละครที่เด่นที่สุดหรือตัวกลาง แล้วแสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งเปิดเผยบุนิสัยของตัวละครด้วยวิธีใด ผู้แต่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครได้ดีหรือไม่ บทบาทของตัวละครชัด เงินตรงไหนหรือไม่

การวิจารณ์ฉาก ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่า สถานที่และเวลาที่เกิดเหตุอัน มีอิทธิพลต่อเรื่องอย่างไร ผู้แต่งพรรณนาฉากได้ชัดเจนดีหรือไม่ ฉากที่ใช้ก่อให้เกิดบรรยากาศอย่างไรเพียงใด

การวิจารณ์แก่นของเรื่อง ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่า แก่นของเรื่องคืออะไร จะเขียนแนวความคิดของเรื่องทั้งเรื่องด้วยประโยคเดียวว่าอย่างไร แก่นเรื่องเห็นได้ชัดเจนในตอนจุดสุดยอดหรือตอนปิดเรื่อง หรือแก่นเรื่องซ้อนกันกับจุดสุดยอด

นอกจากการพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว เจือ สตะเวทิน ยังเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาไปถึงจุดมุ่งหมายในการแต่ง ตลอดจนการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ด้วย

กฤษลาว มัลลิกะมาส (2518 : 78 - 107) เสนอเกณฑ์ในการวิเคราะห์การประเมินค่าเรื่องสั้นไว้ว่า ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นนั้นอาจจะวิเคราะห์ออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ตามองค์ประกอบของวรรณกรรมได้ ดังนี้

1. โครงเรื่อง การวิเคราะห์โครงเรื่องควรพิจารณาตามขั้นตอนต่อไปนี้
 - 1.1 การอภิปรายถึงสถานการณ์ต้นเปิดเรื่อง
 - 1.2 ปัญหาเริ่มปรากฏ
 - 1.3 การคลี่คลายของปัญหา
 - 1.4 การที่ปัญหาได้รับการแก้ไข
 - 1.5 การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ
 - 1.6 จุดจบของปัญหา
2. แก่นเรื่อง ผู้ศึกษาคควรพิจารณาให้เห็นแก่นของเรื่องนั้น ๆ และสามารถประเมินค่าได้ว่า
 - 2.1 แก่นของเรื่องสมจริง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมนุษย์ และพฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด
 - 2.2 ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะของมนุษย์ได้ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือไม่
 - 2.3 แก่นเรื่องนั้น เป็นไปในทางก่อสร้างสรรค์หรือช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตและโลกเพียงใด
3. ฉาก ผู้ศึกษาคควรพิจารณาว่า ฉากมีความสมจริงหรือไม่ และมีการใช้ฉากเป็นส่วนประกอบในการดำเนินเรื่องหรือไม่
4. ตัวละคร และบทสนทนา ผู้ศึกษาคควรพิจารณาลักษณะนิสัยของตัวละครว่าเป็นตัวละครประเภทใด ผู้แต่งเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ได้ดีเพียงใด เมื่อผู้แต่งสร้างตัวละครให้มีนิสัยอย่างไร แล้วคงไว้เช่นนั้น หรือเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ ประสบการณ์ และกาลเวลา การเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นไปอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่

ส่วนบทสนทนานั้นให้พิจารณาว่าผู้แต่งนิยมใช้วิธีการอย่างไรมากน้อยเพียงใด ในการสร้างบทสนทนาให้สอดคล้องกับฐานะและลักษณะนิสัยของตัวละคร
5. กลวิธีในการแต่ง ผู้ศึกษาอาจจะพิจารณากลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในแง่มุมต่าง ๆ กัน เช่น กลวิธีเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับการสร้างตัวละคร เป็นต้น
6. ท่วงทำนองแต่ง ผู้ศึกษาอาจสังเกตท่วงทำนองแต่งของนักเขียนแต่ละคน จากการเลือกใช้คำ สำนวนโวหาร ลักษณะโครงสร้างของประโยคตลอดจนท่วงทำนองในการบรรยายและการพรรณนาความ

7. น้ำเสียงของผู้แต่ง ผู้ศึกษาอาจจะพิจารณาถึงทัศนคติหรือ ท่าทีของผู้แต่ง ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสังเกตจากน้ำเสียงของผู้แต่งที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น

8. แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง นักเขียนแต่ละคนต่างก็มีแนวคิดหรือปรัชญา เป็นของตนเอง และต่างก็พยายามจะถ่ายทอดแนวคิดหรือปรัชญาต่าง ๆ นั้นลงในวรรณกรรมที่ ตนแต่งเสมอ การประเมินค่าการเลือกใช้แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง ผู้ศึกษาควรพิจารณาให้ เห็นความกลมกลืนกันระหว่างเจตนา กับปรัชญาในการแต่ง ซึ่งถ้าสอดคล้องกันก็จะส่งเสริมให้ วรรณกรรมเรื่องนั้นมีเอกภาพเด่นชัด และเป็นเครื่องยืนยันความสามารถของผู้แต่ง ว่าเขาได้ใช้ ปรัชญานั้นได้ผลเหมาะสมกับลักษณะ เนื้อ เรื่อง

ชวน เพชรแก้ว (2521 : 185) ได้สรุปหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นิยาย และเรื่องสั้นไว้ว่า การวิจารณ์นิยายและเรื่องสั้นนั้น ควรพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ประวัติผู้แต่ง ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงประวัติและผลงานของผู้แต่งโดยย่อ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับทราบเกี่ยวกับตัวผู้แต่งพอสมควร
2. แนวคิดของผู้แต่ง ผู้วิจารณ์ควรสรุปให้เห็นว่า เรื่องนั้นแสดงแนวคิดอะไร ให้แก่ผู้อ่าน เป็นแนวคิดใด แทรกอยู่อย่างไร และสาเหตุของแนวคิดนั้นน่าจะเกิดจากอะไร
3. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ผู้วิจารณ์ควรแยกโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ออกจากกันให้ได้ว่า โครงเรื่องและเนื้อเรื่องนั้นเป็นคนละอย่างกัน
4. ตัวละคร ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงตัวละครเกี่ยวกับลักษณะนิสัยว่าเหมาะสมกับ เนื้อเรื่องและโครงเรื่องอย่างไร มีเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของตัวละครปะปนอยู่ บ้างหรือไม่ เนื้อเรื่องถูกตัวละครพาดำเนินไปตามนิสัยของตัวละครหรือไม่
5. ฉาก ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงฉากว่า ฉากช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นตัวละครได้ เด่นชัดเพียงใด มีผลต่ออารมณ์ เข้ากับท้องเรื่อง และการดำเนินเรื่องหรือไม่ การใช้ฉากใน เรื่องมีความสมจริงเพียงใด
6. สำนวนภาษา และบทสนทนา ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่าผู้แต่งใช้สำนวนภาษา และบทสนทนาเหมาะสมกับตัวละคร หรือช่วยให้ทราบบุคลิกของตัวละครหรือไม่ บทสนทนาช่วย ในการดำเนินเรื่องหรือไม่ สำนวนภาษาที่ใช้ให้ความหมายชัดเจน สุภาพและไม่เป็นเยื่อโดย ไม่จำเป็นหรือไม่
7. กลวิธีในการแต่ง ผู้วิจารณ์ต้องพิจารณาว่าผู้แต่งใช้กลวิธีอะไรมาช่วยในการ ดำเนินเรื่อง นอกจากนี้ผู้แต่งได้แทรกข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อสอนผู้อ่านอย่างไร

8. คุณค่าของหนังสือ ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่า เรื่องนั้นผู้แต่งมุ่งแสดงคุณค่าแก่ผู้อ่านในด้านใดบ้าง

2. เอกสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมและ เอกสารความรู้ทางสังคม

สำหรับการศึกษา ทักษะของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมวงาม ที่เกี่ยวกับสังคมตามที่ปรากฏในเรื่องนั้น ผู้วิจัยได้อาศัยแนวทางการศึกษา จากเอกสารที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมและ เอกสารความรู้ทางสังคม ดังต่อไปนี้

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 96 - 97) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมของไทย ได้เสนอความคิดว่า กวีถึงจะเป็นคน ๆ เดียวก็เปรียบเสมือนสามคน คือ นอกจากจะเป็นผู้แต่งหนังสือแล้ว ยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นและเป็นพลเมืองอีกด้วย ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมย่อมสะท้อนสภาพสิ่งแวดล้อมสภาพทางการเมือง และ เศรษฐกิจในสมัยนั้นด้วย แต่ยุคสมัยมิได้มีอิทธิพลต่อวรรณคดีข้างเดียว วรรณคดีอาจสำแดงอิทธิพลต่อยุคสมัยเหมือนกัน

นอกจากนี้ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 97) ยังได้เสนอแนะวิธีพิจารณาวรรณคดีว่า ในการพิจารณาวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะต้องพิจารณา 3 แ่ง คือ พิจารณาดูว่าแต่งถูกหลักหมวดจดจดงาม เพราะพริ้ง สมเหตุสมผล สมเป็นวัตถุศิลปะหรือไม่ แ่งหลักฐานในการพรรณนาความเป็นไปในสมัยนั้น ๆ รวมทั้งตัวบุคคล ความคิดเห็น ความเคลื่อนไหวของสังคมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แ่งอุดมคติเป็นแง่ที่แสดงอิทธิพลของกวีที่มีต่อสังคม นักประพันธ์ทุกคนย่อมเขียนไปตามความคิดเห็น และมีโนคติของตนโดยรู้สึกตัวหรือไม่ก็ตาม ทั้งหมดนี้คือท่าทีของกวีที่มีต่อชีวิตและโลกและเพื่อนมนุษย์ไม่มากก็น้อย ถึงแม้ผู้แต่งจะไม่สำแดงอุดมคติของเขาออกมาอย่างแจ่มแจ้งเปิดเผยจากวิธีดำเนินเรื่อง จากการเลือกคัดตัดตอน จากลำดับเหตุการณ์ แม้น้ำเสียงของตัวละคร เราก็อาจอนุมานได้ว่าเขาเห็นโลกและชีวิตอย่างไร

✓ ชลธิรา กลัดอยู่ (2518 : บทนาเสนอ) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณกรรมกับสังคมว่า วรรณกรรมนอกจากจะเป็นงานที่ผู้แต่งสร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์ส่วนตัวแล้ว โดยธรรมชาติ และโดยที่ผู้แต่งอาจไม่รู้ตัวหรือไม่เจตนา วรรณกรรมจะเป็นภาพสะท้อนของสังคมด้วย คำว่า "สังคม" ในที่นี้ความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงสภาพสังคม

ลักษณะโครงสร้างของสังคม ปัญหาสังคม และค่านิยมของผู้คนในสังคม ฯลฯ เพราะผู้แต่งแต่ละคนต่างก็เป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม ภาษาคิด ประสบการณ์ สภาวะแวดล้อม สัมพันธภาพทางสังคม หรือ "ข่ายล้อมของสังคม" ติดตามเขาไปทุกหนทุกแห่งและอาจเป็นส่วนสำคัญซึ่งกระทบบุคลิกและทัศนภาพของเขาโดยตรงและโดยอ้อมไม่ว่าเขาต้องการจะหลีกหนีไปจากสังคม โดยการหันไปสร้างบทวิเกี่ยวกับธรรมชาติล้วน ๆ หรือท่องเที่ยวไปในโลกแห่งจินตนาการของเขา สังคมมีอิทธิพลซึ่งต่อมนุษย์รวมทั้งนักคิดนักเขียนที่ต้องการจะมีส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเขามีชีวิตอยู่

ตรีศิลป์ บุญขจร (2523 : 5 - 7) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมไว้ว่า ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมอาจเป็นไปได้ 3 ลักษณะคือ

ลักษณะแรก วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ ทัศนองเอกสารประวัติศาสตร์แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียน และเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่

ลักษณะที่สอง สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้าน วัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของเขา การพิจารณาอิทธิพลของสังคมต่อนักเขียน ควรให้ความสนใจว่านักเขียนได้รับอิทธิพลจากสังคมอย่างไร และเขามีท่าทีสนองตอบต่ออิทธิพลเหล่านั้นอย่างไร

ลักษณะที่สาม วรรณกรรมหรือนักเขียน มีอิทธิพลต่อสังคม นักเขียนที่ยิ่งใหญ่นอกจากจะเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการสร้างวรรณกรรมให้มีชีวิตโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านแล้ว ยังเป็นผู้มีทัศนะกว้างไกลว่าคนธรรมดา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขามีความเข้าใจ และเข้าถึงสภาพของมนุษย์และสังคมได้ลึกกว่าคนทั่วไปมองเห็นจึงไม่เพียงแต่เสนอภาพปัจจุบันอย่างถึงแก่นของความ เป็นจริงเท่านั้น แต่ยังสามารถคาดคะเนความเป็นไปในอนาคตได้อีกด้วย

เวลเลค และวอเรน (Wellek and Warren. 1970 : 374) ได้กล่าวว่า วิชาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมนั้น เป็นการศึกษาผลงานวรรณกรรมในฐานะที่เป็นเอกสารทางสังคม โดยคิดถึงสภาพความเป็นจริงของสังคม เพราะวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและอีกประการหนึ่ง สิ่งที่ทำให้เกิดผลงานทางวรรณคดีนั้น อาจจะเกี่ยวกับภาษา

หลักภาษา หรือขอบประเพณีอย่างน้อยวรรณคดีต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ การเมือง และสถาบันทางสังคมและในความเป็นจริงวรรณคดีต้องสัมพันธ์กับกิจกรรมของมนุษย์ด้วย เพราะโดยทั่วไปวรรณคดีจะต้องกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ของครอบครัว และบทบาทของครอบครัวรวมทั้งเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง

พาร์สันส์ (เพ็ญแข ประจันปัจฉิม. 2533 : 22 - 23 ; อ้างอิงมาจาก Parsons. n.d.) เจ้าของแนวความคิดในเรื่องระบบสังคม (Social System) กล่าวว่าสังคมแต่ละสังคมจะต้องประกอบด้วย ระบบโครงสร้างใหญ่ ๆ 4 ประการ ซึ่งมีความสำคัญในการกำหนดการกระทำของมนุษย์ ได้แก่

1. ระบบเศรษฐกิจ
2. ระบบการปกครอง
3. ระบบวัฒนธรรม
4. ระบบการฝึกอบรมบุคคล

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องสั้นนั้นมีทั้งการศึกษาเรื่องสั้นของนักเขียนแต่ละบุคคล เช่น การวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของ มนต์ จรรย์รงค์ วิเคราะห์เรื่องสั้นของ อิศรา อมันตกุล วิเคราะห์เรื่องสั้นของ อาจินต์ บัญจพรศักดิ์ วิเคราะห์เรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น การศึกษาลักษณะรวมของเรื่องสั้นในช่วงใดช่วงหนึ่ง เช่น ศึกษาวิวัฒนาการเรื่องสั้นเมืองไทย ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปี พ.ศ. 2475 และการศึกษาประเภทของเรื่องสั้นตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 - 2520 เป็นต้น

ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดประเภทงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้น เป็นหมวดหมู่ ดังนี้

- 3.1 งานวิจัยที่ศึกษาผลงานของนักเขียนแต่ละบุคคล
- 3.2 งานวิจัยที่ศึกษาผลงานของนักเขียนในช่วงใดช่วงหนึ่ง

3.1 งานวิจัยที่ศึกษาผลงานของนักเขียนแต่ละบุคคล

ประทีป เหมือนนิล (2523) ได้ศึกษาเรื่องสั้นของ มนต์ จรรย์รงค์ เพื่อศึกษากลวิธีในการแต่งอิทธิพลของชีวประวัติและบุคลิกภาพของ มนต์ จรรย์รงค์ ที่ปรากฏในเรื่องสั้น

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า มนัส จรรยาดี มีกลวิธีการแต่งเรื่องสั้นแบบเฉพาะตัว คือนิยมสร้างโครงเรื่องด้วยการบรรยายฉาก บรรยายตัวละครหรือบรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นบมหรือแนวคิดสำคัญ เพื่อนำเข้าสู่เรื่องอย่างรวดเร็ว แล้วใช้ข้อขัดแย้งที่เกี่ยวกับการชิงรักหักสวาท การแก่งแย่ง การหลอกลวงกันปัญหาความยากจน และความเชื่อเรื่องต่าง ๆ ในสังคมชนบทมาเป็นจุดเร้าในการดำเนินเรื่องเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้แต่งทำตัวเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริง หรือใช้ตัวละครที่ใกล้ชิดเหตุการณ์เป็นผู้เล่าเรื่อง และปิดเรื่องแบบเสรีมากกว่าแบบใด ๆ ตัวละครเกือบทั้งหมดเป็นชาวบ้านชนบท การใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ สั้นกระชับรัดสร้างฉากและบรรยายกาศในชนบทได้ชัดเจน จึงสะท้อนให้เห็นสังคมและวัฒนธรรมไทยในชนบทได้กว้างขวาง ในขณะที่เดียวกันแสดงให้เห็นโลกทัศน์ในกฎแห่งกรรมและปัญหาสังคมในชนบทไว้มากมาย ชีวประวัติและบุคลิกภาพของผู้แต่ง เข้ามามีอิทธิพลปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของเขาอย่างชัดเจน

ประกิจ จันตะเคียน (2524) ได้ศึกษาเรื่องสั้นของ อาจันต์ บัญชรพรค์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า อาจันต์ บัญชรพรค์ นิยมเสนอเรื่องสั้นด้วยการเล่าเรื่องเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งล้วนเป็นประสบการณ์ชีวิตที่ได้ประสบมา กลวิธีการแต่งนั้นมีลักษณะเฉพาะตัวด้วย นิยมสร้างโครงเรื่องด้วยการบรรยายฉากหรือบรรยายตัวละครที่เป็นแนวคิดสำคัญ เพื่อนำเข้าสู่เรื่องแล้วใช้ข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นจุดสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยให้ตัวละครที่อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์เป็นผู้เล่าเรื่องหรือผู้แต่งเล่าเรื่องเองโดยทำตัวเป็นผู้รู้แจ้ง และปิดเรื่องด้วยแบบหักมุมมากกว่าแบบใด ตัวละครมีลักษณะสมจริง นอกจากนั้นผู้แต่งยังได้สอดแทรกอารมณ์ขันไว้ในเรื่องสั้นเสมอ ในขณะเดียวกันเรื่องสั้นเหล่านั้นก็แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของผู้แต่ง ซึ่งเกี่ยวกับชีวิตและสังคมหลายประการด้วยกัน และยังแสดงให้เห็นค่านิยมของกลุ่มบุคคลที่ปรากฏในเรื่อง อีกทั้งยังให้แง่คิดในด้านมนุษยธรรมซึ่งได้แก่ ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ และการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างชัดเจนในด้านสภาพของสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นนั้น ไม่สะท้อนให้เห็นกว้างขวางนัก เพราะผู้แต่งเล่าประสบการณ์ของตนซึ่งอยู่ในวงจำกัด

มงคล พูลเพิ่มสุขสมบัติ (2524) ได้ศึกษาเรื่องสั้นของ อิศรา อมันตกุลผลการศึกษาสรุปได้ว่า อิศรา อมันตกุล นิยมเขียนเรื่องสั้นประเภทตอนเดียวจบมากที่สุด เปิดเรื่องด้วยการบรรยาย เสนอบมปัญหาของเรื่องโดยการสร้างความขัดแย้งในเรื่องให้ปรากฏขึ้น ส่วนใหญ่นิยมใช้ความขัดแย้งของมนุษย์ เป็นบมปัญหาสำคัญของเรื่อง ด้วยการให้ผู้แต่งเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงเป็นผู้เล่าเรื่องมากที่สุด กลวิธีในการเล่าเรื่องนั้นใช้การเล่าเรื่องตามลำดับ และแบบเล่าย้อนกลับ

ไปกลับมา เรื่องสั้นของ อิศรา อมันตกุล นิยมจบแบบหักมุมสำริดของเรื่องมักเป็นเรื่องที่ชี้ให้เห็นแง่มุมของความจริงของชีวิตมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกัน นับตั้งแต่สังคมเล็กในครอบครัวจนถึงสังคมใหญ่คือ สังคมโลก เรื่องสั้นทั้งหลาย อิศรา อมันตกุล ได้ใช้ประสบการณ์ของตนในการสร้างโครงเรื่อง สร้างตัวละคร สร้างฉาก แนวคิดที่เป็นโลกทัศน์ของ อิศรา อมันตกุล ที่ปรากฏในเรื่องสั้นมีแนวคิดที่ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเสมอ ทักษะต่าง ๆ สรุปลงได้ดังนี้ ทักษะเกี่ยวกับสังคมเมือง เห็นว่าสังคมเมืองไม่น่าอยู่ เพราะสังคมเมืองก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทักษะเกี่ยวกับสังคมชนบทเห็นว่าเป็นสังคมที่น่าอยู่เพราะผู้คนต่างบริสุทธิ์ใจต่อกัน แต่สังคมชนบทยากจนและไม่ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องต่าง ๆ ทักษะเกี่ยวกับการเมืองเห็นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยเหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศไทย นักการเมืองต้องเป็นผู้ที่เสียสละ และมีความสัตย์สุจริต ทักษะเกี่ยวกับรูปร่างและจิตใจ ควรมองคนที่จิตใจมิใช่รูปร่าง ทักษะเกี่ยวกับความรัก และกามารมณ์ของชายหญิงในสังคมเมืองน่ารังเกียจกว่าสังคมชนบท ทักษะเกี่ยวกับมนุษยโลก เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันหมด ทักษะเกี่ยวกับสงคราม เห็นว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสูญเสียของสรรพสิ่งต้องช่วยกันต่อต้านมิให้เกิดสงครามไม่ว่าที่ไหนก็ตาม

สุภา ศาตวรรษ (2525) ได้ศึกษาเรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผลการศึกษาสรุปลงได้ดังนี้ ผู้แต่งนิยมเปิดเรื่องโดยการบรรยายหรือพรรณนามากที่สุด นอกจากนี้ผู้แต่งยังเพิ่มวิธีการบรรยายแบบเล่านิทานเป็นลักษณะ เฉพาะตัว ซึ่งเป็นแบบที่ทำให้การเปิดเรื่องแบบนี้เป็นที่ดึงดูดความสนใจใคร่รู้ของผู้อ่านมาในแง่ของความขบขันและความแปลกใหม่ ผู้แต่งนิยมใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นการดำเนินเรื่องมากที่สุด รองลงมาคือการดำเนินเรื่องโดยสร้างความขัดแย้งในใจตัวละคร การปิดเรื่องผู้แต่งมักปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิตมากที่สุด ซึ่งมีผลให้ผู้อ่านติดตรึงใจ ด้วยปมปัญหาที่ผู้แต่งทิ้งไว้ให้ขบคิดทางด้านสำริดของเรื่องสั้น เนื่องจากผู้แต่งต้องการใช้เรื่องสั้นในการเสียดสี ล้อเลียน และถากถางบุคคลต่าง ๆ ฉะนั้นสำริดของเรื่องสั้นจึงมักชี้ให้เห็นความเป็นมนุษย์ที่โลก หลง มีเล่ห์เหลี่ยม เอารอดเอาเปรียบ และฉกฉวยโอกาส การสร้างฉากและบรรยากาศของเรื่อง ผู้แต่งสร้าง 2 ลักษณะคือ ฉากที่เป็นจริง และฉากที่เป็นจินตนาการ ผู้แต่งใช้ฉาก 2 ลักษณะคือ ใช้เพื่อให้ทราบถึงสถานที่ที่กล่าวถึงและใช้เพื่อให้บทบาทของตัวละครเด่นชัดขึ้น การสร้างตัวละครสร้าง 2 แบบ คือตัวละครที่มนุษย์จริง ๆ และตัวละครที่สมมติเป็นมนุษย์ การสร้างบทสนทนาผู้แต่ง

สามารถสร้างได้สมจริง เหมาะสมกับตัวละครลักษณะของบทสนทนานั้น กระชับ มีความหมาย คมคาย ด้านกลวิธีการแต่ง ผู้แต่งใช้กลวิธีสร้างเรื่องหลายแบบ คือ สร้างเรื่องให้แนวคิด สร้างเรื่องชนิดเน้นตัวละครและสร้างชนิดผูกเรื่องด้านกลวิธีเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง ผู้แต่งมักใช้วิธีให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องอย่างผู้รู้แจ้ง และนิยมเล่าเรื่องตามปณิธาน ด้านท่วงท่าของการแต่ง นิยมใช้สำนวนไทย สำนวนโวหารนิยมใช้การเปรียบเทียบ ใช้ภาษาที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน ใช้สัญลักษณ์ทั้งส่วนตัวและสากลทางเสียมักแฝงด้วยการล้อเลียนเสียดสีและแสดงความชื่นชม

ปรีญา ฤทธิ์เจริญ (2527) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียน ของนิมิตร ภูมิถาวร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์งานเขียน ทั้งนวนิยายและเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิถาวร ระหว่าง พ.ศ. 2511 - 2524 ในด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก กลวิธีการประพันธ์ การใช้ภาษา ความสัมพันธ์ของงานเขียนกับชีวประวัติของผู้เขียน ตลอดจนประเมินคุณค่าของงานเขียนในด้านเนื้อหาแนวคิดและศิลปะการประพันธ์ ผลการศึกษา ค้นคว้าพบว่า งานเขียนของ นิมิตร ภูมิถาวร สะท้อนชีวิตและปัญหาในสังคมชนบท โดยเฉพาะ ระบบการศึกษา ระบบราชการ การทำมาหากิน และความแตกต่างในเรื่องโอกาสของคนในเมืองและชนบท ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนาสังคมชนบทไทย ซึ่งผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลจาก ประสบการณ์ การเป็นครูชนบทเป็นวัตถุดิบในการสร้างวรรณกรรมในด้านกลวิธีการแต่ง นิมิตร ภูมิถาวร ใช้การขึ้นต้นเรื่องด้วยการบรรยายฉากแล้วจึงเปิดตัวละครเอง การเล่าเรื่องใช้ ลักษณะผู้แต่งเป็นผู้เล่าแบบรู้แจ้งเห็นจริง เป็นส่วนใหญ่ การปิดเรื่องมีแบบทิ้งท้ายให้คิด และจบ ด้วยการอธิบายอย่างแจ่มแจ้ง การตั้งชื่อเรื่องมักจะใช้คำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ ในด้านศิลปะการใช้ภาษา นิมิตร ภูมิถาวร สามารถใช้ภาษาที่มีความสอดคล้องกับ เนื้อเรื่องแนวชีวิตชนบท นอกจากนั้นยังมีการสอดแทรกอารมณ์ขันโดยใส่แง่เสียดสีด้วยคำเหน็บแนม ท้ายข้อความอีกด้วย

เรณู มหาวนา (2529) ได้ศึกษาเรื่องสภาพสะท้อนสังคม และค่านิยมเชิง วรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิถาวร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และวินิจฉัยคุณค่าใน เชิงสังคม และคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิถาวร ผลของการศึกษาพบว่า เรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิถาวร ได้สะท้อนภาพสังคม 5 ด้าน คือ เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและการปกครอง สภาพความเป็นอยู่ สภาพวัฒนธรรม และค่านิยม โดยจะเน้นหนักใน ด้านสภาพและปัญหาทางการศึกษา และความเป็นอยู่ของสังคมในชนบท และเป็นการใช้

วรรณกรรมในการวิพากษ์วิจารณ์สังคม พร้อมทั้งการเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาของสังคมด้วย ส่วนคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ พบว่ายังบกพร่อง หรือหย่อนศิลปะในการสร้างองค์ประกอบอยู่บ้าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้แต่งต้องการเน้นหนักไปในแง่ของการสะท้อนภาพสังคม มากกว่าจะคำนึงถึงองค์ประกอบทางวรรณศิลป์

ประเสริฐ ไสวธรรม (2533) ศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นที่สะท้อนชีวิตชาวชนบทอีสานของ คำพูน บุญทวี ด้านค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะการใช้ภาษาตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับนักเขียน พบว่า คำพูน บุญทวี เป็นนักเขียนบันเทิงคดีที่มุ่งเสนอชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวชนบทอีสานโดยเฉพาะเขาได้นำเสนอประสบการณ์ในชีวิต ทั้งในชนบทอีสานและท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ได้ไปใช้ชีวิตอยู่มาสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมขึ้นด้วยท่วงทำนองเขียนเขียน และใช้ถ้อยคำสัพทวาจาอย่างมีศิลปะ มีผลทำให้เรื่องสั้น และนวนิยายของเขามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากวรรณกรรมบันเทิงคดีของนักเขียนคนอื่น ๆ ภาพชีวิตของชาวชนบทอีสานที่ปรากฏมีลักษณะเรียบง่าย ผูกพันอยู่กับธรรมชาติอย่างแน่นแฟ้น ยึดถือค่านิยมและความเชื่อตามบรรพบุรุษอย่างมั่นคงและเหนียวแน่นแม้จะมีฐานะยากจน ผู้คนเหล่านั้นก็ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามอัตภาพ ไม่มีความขมขื่นแต่ประการใด

วาสนา ไชยรัตน์ (2534) ศึกษาเรื่องสั้นของ สุรัชย์ จันทิมมาธร ในด้านกลวิธีการแต่งท่วงทำนองการแต่ง และแนวคิด พบว่าเรื่องสั้นของ สุรัชย์ จันทิมมาธร มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง กล่าวคือ มีโครงเรื่องส่วนใหญ่เป็นความรู้สึนึกคิดของตัวละครดำเนินเรื่องโดยใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ ใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบคู่ประพันธ์ เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงและผู้ประพันธ์เป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าลักษณะอื่น ๆ ตัวละครเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นล่างของสังคม จากและบรรยายภาพส่วนใหญ่เป็นสภาพของสังคมเมืองหลวง ในด้านท่วงทำนองการแต่ง สุรัชย์ จันทิมมาธร ได้ใช้คำซ้ำ คำพ้องคำซ้ำ คำพ้องคำซ้ำต่างประเทศ และใช้สำนวนโวหารแบบเรียบ ๆ สอดคล้องกับตัวละครและเนื้อเรื่องทั้งยังก่อให้เกิดภาพพจน์และอารมณ์สะเทือนใจแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ในด้านแนวคิด สุรัชย์ จันทิมมาธร มุ่งเสนอปัญหาต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา ความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนา

สุรีย์ ตั้งสมบูรณ์ (2535) ศึกษาเรื่องสั้นของ ประมุข อุณหรูป ด้านองค์ประกอบกลวิธีการเขียน และการใช้ภาษา พบว่าโครงเรื่องส่วนใหญ่จะดำเนินเรื่องตามปฏิทิน

ใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์เป็นสำคัญ ส่วนใหญ่ปิดเรื่องด้วยการพลิกความคาดหมาย ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องได้แก่ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ตัวละครที่เปรียบเทียบกับมนุษย์ และตัวละครที่เป็นสัตว์ บทสนทนาช่วยดำเนินเรื่อง เสนอตัวละคร และเสนอแนวคิด ฉากเป็นฉากสังคมกรุงเทพฯ มากกว่าสังคมชนบท องค์ประกอบของเรื่องสั้นทั้งหมดมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันเป็นอย่างดี ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมุข อุดมทรัพย์ คือ เนื้อเรื่องเน้นพฤติกรรมและอารมณ์ของตัวละคร ประมุข อุดมทรัพย์ ใช้ตัวละครทุกประเภทเพื่อมุ่งแสดงปัญหาของปัจเจกชน การใช้ภาษามีการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้อย่างประณีต ความงดงามของภาษาปรากฏในการเลือกใช้เสียงในคำ การใช้คำและการใช้โวหารภาพพจน์ ทั้งหมดนี้ทำให้เรื่องสั้นของ ประมุข อุดมทรัพย์ สมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ถึงขนาดได้รับการยกย่องว่าเป็นเรื่องสั้นชั้นครู

3.2 งานวิจัยที่ศึกษาผลงานของนักเขียนในช่วงใดช่วงหนึ่ง

ไพโรจน์ บุญประกอบ (2526) ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมือง และสังคม ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และค่านิยมที่ปรากฏในเนื้อหา เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมกับสภาพทางการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาเรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นปัญหาทางการเมือง และปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับการเมืองที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม แนวคิด ในการแก้ปัญหาที่ทั้งแนวคิดที่อยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย และแนวคิดที่ขัดแย้งกับกฎหมายในขณะนั้น ตลอดจนแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมการเมือง ด้วยวิธีรุนแรงในด้านเศรษฐกิจ เนื้อหาเรื่องสั้นสะท้อนภาพความยากจนข้นแค้นของประชาชนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม ความยากจนข้นแค้นในเรื่องสั้นเหล่านั้น ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าต้นเหตุมาจากอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เปิดโอกาสให้ผู้ได้เปรียบอยู่แล้วได้เปรียบยิ่งขึ้น และการสมคบกันเอง เอารัดเอาเปรียบประชาชนผู้มีอำนาจหน้าที่ และนายทุน แนวความคิดในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจมีลักษณะเกี่ยวกับแนวคิดในการแก้ปัญหาทางการเมือง ส่วนด้านวัฒนธรรมและค่านิยม นั้น เรื่องสั้นเกือบทุกเรื่องมีน้ำเสียงคัดค้านวัฒนธรรมและค่านิยมที่ไม่เป็นประโยชน์ และขัดขวางการดิ้นรนเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของประชาชนผู้ทุกข์ยาก บางเรื่องเสนอแนวคิดให้กำจัดวัฒนธรรมและค่านิยมที่ไม่เป็นประโยชน์เหล่านี้ เพื่อสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ซึ่งสอดคล้อง

กับสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย เฉพาะสังคมของคนรุ่นใหม่ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเรื่องสั้น แนวการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมอย่างแท้จริง

นาธิกา มงคลคานวณเขตต์ (2527) ได้ศึกษาเรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2484 ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความรักปรากฏมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิง ครอบครัว ชีวิต ค่านิยมในสังคม สังคมและการเมืองตามลำดับ ลักษณะเด่นของแนวคิดเกี่ยวกับความรักคือมักเขียนได้ให้ความสำคัญกับความรักในฐานะที่มีความรู้สึกที่มีคุณค่าและมีลักษณะของการเสนอความหลากหลายของบัพผารัก แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิง ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเป็นกุลสตรีต่อต้านวัฒนธรรมตะวันตก แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวมักให้ความสำคัญกับเสถียรภาพของครอบครัวความรักของแม่ ความกตัญญูของลูก แนวคิดเกี่ยวกับชีวิต และความเชื่อถือ แสดงให้เห็นความคิดที่ยึดมั่นอยู่ในกรอบของพุทธศาสนาอย่างชัดเจน แนวคิดเกี่ยวกับสังคม ให้ความสำคัญกับการต่อต้านความเจริญทางวัตถุ รายงานความทุกข์ยากของประชาชน แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง เน้นความรู้สึกรักชาติแบบชาตินิยม สอดคล้องกับนโยบายการสร้างชาติ ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนกลวิธีแสดงความคิดในเรื่องสั้นพบว่ามีการใช้ทั้งวิธีเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่อง และผ่านผู้เขียนโดยตรง หรือผ่านตัวละคร ซึ่งช่วยเกื้อหนุนให้เห็นแนวคิดได้ชัดเจนขึ้น การเสนอแนวคิดของผู้เขียนโดยผ่านโครงเรื่อง มักเป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบ เป็นขั้นตอน ส่วนการเสนอแนวคิดผ่านตัวละคร ส่วนใหญ่มีการแสดงแนวคิดเป็นไปอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เปิดเผยหรือชัดเจนเท่ากับการเสนอแนวคิดผ่านผู้เขียนโดยตรง ซึ่งเสนอแนวคิดได้อย่างชัดเจน ค่อนข้างเปิดเผย และตรงไปตรงมา วิธีการเสนอแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่ข้อสรุปว่า กลวิธีการแสดงแนวคิดในเรื่องสั้นเป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวคิดได้หลังจากอ่านเรื่องสั้นจบโดยไม่ต้องใช้ความพยายามมากนัก

ภิญโญ กองทอง (2528) ได้ศึกษาลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - 2516 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะศึกษาลักษณะก้าวหน้าของเรื่องสั้นทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ด้านรูปแบบมีลักษณะก้าวหน้าคือ มีโครงเรื่องที่ไม่นำเนินตามโครงสร้างโครงเรื่อง ไม่เน้นความเป็นเหตุเป็นผล แนวคิดไม่เป็นเอกภาพ ตัวละครไม่แจ่มชัด ไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เบื่อหน่ายชีวิตและปฏิเสธกฎเกณฑ์ของสังคม มีการใช้ภาษาที่มีข้อความ

ไม่สัมพันธ์กัน และมีการใช้คำที่มีหลายนัย การนำเสนอเรื่องนั้นมักใช้กลวิธีให้ตัวละครเล่าเรื่องของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ในด้านเนื้อหา พบว่ามีเนื้อเรื่องที่วิพากษ์วิจารณ์การเมือง เช่น นโยบายของรัฐบาล การต่อต้านเผด็จการและการคัดค้านสงครามเวียดนาม เสนอแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนผลกระทบของระบบทุนนิยมที่มีต่อชีวิตในสังคมเมืองและเสนอแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางศีลธรรมของคนในสังคม ทั้งยังเสนอให้เห็นระบบการศึกษาที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคม ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะก้ำกัวยในการเขียนเรื่องสั้นช่วง พ.ศ. 2510 - 2516 และเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่สับสนวุ่นวายในยุคสมัยนั้น

อรวรรณ จันลา (2529) ได้ศึกษาเรื่องสั้นจากคอลัมน์ "วัยหนุ่มสาว" ใน "สตรีสาร" ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 - 2536 ผลการศึกษาสรุปได้ว่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นนั้น มักเป็นเรื่องที่นักเขียนนำมาจากประสบการณ์ของตนเอง เรื่องใกล้ตัวเป็นส่วนมาก เมื่อแยกลักษณะ เนื้อเรื่องแล้วปรากฏว่า เรื่องสั้นเกี่ยวกับความเป็นอยู่และปัญหาของคนในสังคมมีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เรื่องสั้นเกี่ยวกับความเป็นอยู่และปัญหาครอบครัว โลกทัศน์ของนักเขียนได้แสดงให้เห็นว่า โลกทัศน์ของนักเขียนวัยหนุ่มสาวกว้างขวางหลายด้านด้วยกัน จากการศึกษาโลกทัศน์ที่สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างชัดเจน กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นนั้น นักเขียนวัยหนุ่มนิยมเขียนในลักษณะของเรื่องสั้นทั่วไปมากที่สุด รองลงมาคือในรูปจดหมายและอนุทิน นิยมการสร้างเรื่องด้วยการบรรยายและการแทรกบทสนทนาของตัวละครในเรื่องเดียวกันมากที่สุด มีการเล่าเรื่องด้วยการให้ผู้แต่งรู้แจ้งในเหตุการณ์ หรือให้ตัวละครที่สำคัญเป็นผู้เล่าเรื่องด้วยสรรพนามบุรุษที่ 1 นิยมโครงสร้างด้วยการเน้นหนักทางด้านพฤติกรรมของตัวละคร มีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร สร้างโครงเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นอย่างน่าสนใจ เหตุการณ์แต่ละตอนมีความสัมพันธ์กันดี ในด้านการดำเนินเรื่องนั้น นิยมดำเนินเรื่องตามปฏิทินมากที่สุด และปิดเรื่องด้วยความสุขความสำเร็จของตัวละครมากกว่าประเภทอื่น การสร้างตัวละครมีทั้งตัวละครเทียบเท่าคน และตัวละครที่เป็นคน ซึ่งสามารถสร้างได้สมจริงสอดคล้องกับเรื่องได้เป็นอย่างดี ตัวละครทุกคนล้วนเป็นประเภทน้อยลักษณะทั้งสิ้น จึงปรากฏลักษณะนิสัยของตัวละครเพียงด้านเดียว นิสัยไม่เปลี่ยนแปลง โดยเลือกใช้กลวิธีแนะนำตัวละครแบบเล่าเรื่องมากที่สุด ส่วนการสร้างฉากและบรรยากาศนั้น ส่วนใหญ่นิยมวิธีบรรยายหรือพรรณนาจากยาว ๆ ในตอนเริ่มเรื่อง ฉากและบรรยากาศมีความสมจริง เป็นฉาก

หรือบรรยากาศที่เกิดจากประสบการณ์โดยตรงมาเขียน สำหรับด้านการใช้คำและสำนวน
โวหารนั้น นักเขียนวัยสาวหนุ่มมีที่วางทวนองการเขียนที่นิยมใช้คำสั้น ๆ ง่าย ๆ กระชับ ให้
ความหมายตรงกับความต้องการของผู้เขียน นิยมใช้คำสแลงและคำภาษาอังกฤษมาก สำหรับ
โวหารนั้นสามารถบรรยายหรือพรรณนาด้วยประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เรียบเรียงความคิด
ใหม่มีลำดับต่อเนื่องกันได้ดี กล่าวตรงไปตรงมาให้รายละเอียดชัดเจน

ลาวัญย์ สังข์พินธานนท์ (2529) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยจาก
เรื่องสั้นร่วมสมัยที่ได้รับการคัดเลือก และรวบรวมพิมพ์เผยแพร่ โดยกองบรรณาธิการวารสาร
"โลกหนังสือ" ในระหว่าง พ.ศ. 2521 - 2524 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคูณค่าของเรื่องสั้น
ร่วมสมัยเชิงสะท้อนภาพสังคม และคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ ผลการศึกษาพบว่า นักเขียนเรื่องสั้นกลุ่ม
นี้ให้ความสนใจสภาพและปัญหาของสังคมชนบทและสังคมเมือง โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจ
และการเมืองการปกครอง ตลอดจนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาการศึกษา และการศาสนา
โดยนักเขียนได้ใช้วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นนี้ วิพากษ์วิจารณ์สังคม และเสนอแนวทางการ
แก้ไขปัญหาด้วย ส่วนคุณค่าเชิงวรรณศิลป์พบว่า มีความด้อยทางวรรณศิลป์เป็นส่วนใหญ่
โดยเฉพาะในด้านโครงเรื่อง ทั้งยังมีแนวคิดที่ซ้ำซาก และมุ่งยึดยึดความคิดให้ผู้อ่านมากเกินไป จนขาดศิลปะหรือหย่อนด้านความเป็นจริง

เลิศชาย ศิริชัย (2530) ศึกษาความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทยช่วง พ.ศ.
2507 - 2519 ด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคม พบว่า สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจการเมือง
และสังคมที่เป็นจริงสอดคล้องกับความแปลกแยกทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมที่สะท้อน
จากเรื่องสั้น โดยการวิเคราะห์ความแปลกแยกทางเศรษฐกิจ พบว่า ประชาชนต้องทำงาน
ที่ทุกข์ยากโดยไม่ค่อยมีทางเลือก การวิเคราะห์ความแปลกแยกทางการเมือง พบว่าอำนาจรัฐ
ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการได้กลายเป็นอำนาจที่ดำรงอยู่อย่างเป็น
อิสระจากเจตน์เจานงของประชาชน การวิเคราะห์ความแปลกแยกทางสังคมพบว่า การศึกษามี
อำนาจบงการประชาชนให้เรียนในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง เอาเปรียบเพื่อนมนุษย์
และไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

มยุรี พัวพันธ์ (2531) ศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคกลางในเรื่องสั้น พ.ศ.
2525 - พ.ศ. 2528 พบว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคกลางที่ปรากฏในเรื่องสั้นมี 4 ประเภท คือ
ภาชิตความเชื่อ ประเพณี ศิลปะและอื่น ๆ ผู้แต่งนำทามาใช้ในบทสนทนาของตัวละครเป็น

ส่วนใหญ่เพื่อใช้แทนการอธิบายข้อความที่ยืดยาวให้เข้าใจได้ง่าย นำความเชื่อมาใช้ในการ
ดำเนินเรื่องเพื่อให้เรื่องไปสู่จุดหมายที่ต้องการ ประเพณีปรากฏในลักษณะการนำมาสร้าง
เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์หรือความขัดแย้งในเรื่องทั้งสั้น ศิลปะและอื่น ๆ ปรากฏในลักษณะของ
การดำเนินเรื่องและการสร้างบรรยากาศให้สมจริง วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคกลางที่เข้ามามีบทบาท
ในเรื่องสั้น มี 4 ลักษณะคือ บทบาทในการสร้างแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละครและฉาก
โดยนำวัฒนธรรมมาสร้างความขัดแย้งในเรื่องสั้นเพื่อเสนอความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยน
แปลงไปตามสมัยนิยม และเสนอให้เห็นโทษของความเชื่ออย่างงมงาย ตลอดจนความรู้เท่า
ไม่ถึงการณ์ของการนำวัฒนธรรมมาใช้โดยไม่ไตร่ตรอง และสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่
และพฤติกรรมของคนในสังคมขณะนั้น

บทที่ 2

วิเคราะห์กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 2 - 4)

ได้กล่าวถึงเรื่องสั้นไว้ว่า "ถ้าจะถามว่าเรื่องสั้นสมัยใหม่นี้จะให้ทนิยามอย่างไร และที่ว่ามีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวนั้นคือลักษณะอย่างไร ก็ไม่มีผู้ใดสามารถที่จะให้คำตอบที่กว้างขวางพอ และเป็นที่พอใจแก่ทุกฝ่ายได้ ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นปัจจุบันมีลักษณะยืดหยุ่นไม่ตายตัว แล้วแต่ที่ศนะและฝีมือของศิลปินเป็นราย ๆ ไป" อย่างไรก็ตามสิ่งที่พอจะเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นได้คือ องค์ประกอบของเรื่องสั้น ดังที่ กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 78 - 87) ได้อธิบายไว้ว่า "การนำเอาวรรณกรรมมาวิเคราะห์ อาจวิเคราะห์ออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ที่ประกอบเข้าเป็นวรรณกรรมเรื่องนั้น หรือที่เรียกว่า องค์ประกอบ" จากความเห็นนี้ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นตามองค์ประกอบ ซึ่งมีดังนี้ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก การใช้สำนวนภาษา การตั้งชื่อเรื่อง และที่ศนะของนักเขียน สำหรับที่ศนะของนักเขียนจะวิเคราะห์ในบทต่อไป

เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้มี 3 เล่ม ผลงาน 3 เล่มดังกล่าว มีลักษณะเป็นรวมเรื่องสั้นหลายตอนจบอยู่ในเล่มเดียวกัน กับรวมเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องอยู่ในเล่มเดียวกัน โดยมีเรื่องสั้นที่รวมกันอยู่ในแต่ละเล่มดังนี้

ห้วยบง มีเรื่องสั้นรวมอยู่ 10 เรื่อง

หาดทรายสีขาว มีเรื่องสั้นรวมอยู่ 13 เรื่อง

เรือนหลังใหญ่ มีเรื่องสั้นรวมอยู่ 8 เรื่อง

รวมจำนวนเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ 31 เรื่อง แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. เรื่องสั้นตอนเดียวจบ สำนวน 20 เรื่อง
2. เรื่องสั้นหลายตอนจบ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสั้นชุดห้วยบง
3. เรื่องสั้นขนาดยาว จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ คืนพระจันทร์ส่องแสง

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์รวมเรื่องสั้นหลายตอนจบอยู่ในเล่มเดียวกันก่อน คือ รวมเรื่องสั้นชุดห้วยบง แล้วจึงวิเคราะห์เรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องอยู่ในเล่มเดียวกัน

รวมเรื่องสั้นห้วยบง

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เขียนชุดห้วยบงเมื่อปี พ.ศ. 2520 มีจำนวน 10 เรื่อง แต่ละเรื่องใช้ฉากเดียวกัน ผู้เล่าเรื่องคนเดียวกัน มีตัวละครประจำ 3 - 4 ตัว จะเปลี่ยนเฉพาะตัวเอก และจบลงอย่างสมบูรณ์ เรื่องสั้นทั้งหมดได้แก่

- เรื่องที่ 1 ครุคนใหม่
- เรื่องที่ 2 ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่กิม
- เรื่องที่ 3 ครูกับนักเลง
- เรื่องที่ 4 ศักดิ์ศรีครูวงเดือน
- เรื่องที่ 5 ฝนแล้ง
- เรื่องที่ 6 เด็กหนุ่มห้วยบง
- เรื่องที่ 7 ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง
- เรื่องที่ 8 ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง
- เรื่องที่ 9 ครูใหญ่
- เรื่องที่ 10 ครูท่าไร่

เนื่องจากเรื่องสั้นทุกเรื่องใช้ฉากเดียวกันคือ หมู่บ้านห้วยบง อําเภอยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ตัวละครผู้เล่าเรื่องชื่อครูศักดิ์ เป็นครุคนหนึ่งของโรงเรียนบ้านห้วยบง และตัวละครประจำ 3 - 4 ตัวได้แก่ ครูศักดิ์ ครูเชิด ครูรัศมี และผู้ใหญ่กิม ผู้ใหญ่บ้านห้วยบง จึงทำให้เรื่องสั้นทั้ง 10 เรื่อง มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันด้วยฉาก ตัวละครประจำและกลวิธีการนำเสนอ ดังนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากตัวละครประจำ และกลวิธีการเสนอเรื่องก่อน แล้วจึงวิเคราะห์เรื่องสั้นทั้ง 10 เรื่อง ดังต่อไปนี้

ฉาก

ผู้เขียนกำหนดให้เรื่องสั้นแต่ละเรื่องใช้ฉากเดียวกันตลอด เป็นฉากที่เด่น และมีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องอาจกล่าวถึงฉากอื่น ๆ อีกดังนั้นฉากที่ปรากฏในเรื่องสั้นทั้ง 10 เรื่อง จึงมีทั้งฉากเดียวกันและฉากย่อย สำหรับฉากเดียวกันผู้วิจัยจะเรียกว่า ฉากรวมเพื่อความสะดวกในการกล่าวถึง

ฉากรวม คือฉากหมู่บ้านห้วยบง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นชนบทเล็ก ๆ ตั้งอยู่ใกล้ภูเขา ห่างไกลความเจริญแห่งแล้ง กันดาร ปราศจากสิ่งเจริญหูเจริญตา การคมนาคมไม่สะดวกมีถนนเข้าหมู่บ้านเพียงสายเดียว เป็นถนนลูกรังมีสภาพขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ ถ้าเป็นหน้าฝนถนนจะกลายเป็นคลอง ไม่มีไฟฟ้าใช้ สภาพภูมิอากาศมีลมพัดแรงมาก ขนาดพัดเอาหลังคาบ้านไปได้ ดังนั้นบ้านทุกหลังจึงมีหลังคาทรงเตี้ย ทึบกับเพดานไม่ห่างกัน อีกทั้งเวลาพูดจากันต้องตะโกนพูดจึงจะได้ยิน เพราะความดังของเสียงลมจะกลบเสียงพูด นอกจากนี้หมู่บ้านห้วยบงประสบกับปัญหาภัยแล้ง ซึ่งเป็นภัยที่ชาวห้วยบงกลัวมาก ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะมีโจรชุกชุม ขาดการสาธารณสุขที่ดีไม่มีแม้แต่สถานอนามัย เมื่อเจ็บป่วยต้องมารักษาในโรงพยาบาลที่ตัวจังหวัด และไม่เคยได้รับการเอาใจใส่จากทางราชการเลยถึงกระนั้นหมู่บ้านห้วยบง ยังมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่เก่าคร่ำคร่าอยู่ 1 โรงเรียน แต่ก็ยังเป็นโรงเรียนที่ไม่มีครูคนใดอยากมาสอน ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ ว่า

...ห้วยบงชนบทอันไกลแสนไกล กันดารไร้สิ่งเจริญหูเจริญตา ไม่มีใครปรารถนาไปอยู่ที่นั่น ...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 112)

นอกจากนี้ชาวหมู่บ้านห้วยบงจะอยู่กันแบบพี่แบบน้องเอื้ออาทร มีน้ำใจต่อกัน และมีความผูกพันกันทั้งหมู่บ้าน ใครเข้าออกในหมู่บ้านจะรู้จักไปทั่ว ชีวิตประจำวันของชาวหมู่บ้านห้วยบง เป็นชีวิตที่จำเจ เจียบเหงา จะมีเพียงเหล่าที่เป็นสิ่งบันเทิง และขจัดความเหงา ดังคำบรรยายตอนหนึ่งของครูศักดิ์ ว่า

...ตอนกลางวันในหมู่บ้านจะเจียบกริบ จะเหลือแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่คอยเฝ้าบ้านและเด็กที่ยังเล็ก ไม่สามารถทำงานหนัก ๆ ได้เท่านั้น เย็นแล้วผู้ชายกลับจากไร่ก็มานั่งดับเหล้าแก้เหงาในชีวิตไปวัน ๆ ผู้เป็นภรรยากลับมาทีก็เข้าครัวหุงข้าว ทากับข้าวให้ลูกและพี่กิน ประมาณสองถึงสามทุ่ม เขาก็จะดับตะเกียงเข้านอนอย่างเจียบเจียบ...

(ห้วยบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 115)

ฉากย่อย คือฉากที่แสดงเนื้อเรื่องจบเป็นเรื่อง ๆ ซึ่งฉากย่อยนี้อาจจะเป็นฉากเดียวกับฉากรวมหรือฉากอื่น ๆ แต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับฉากรวม เช่น ฉากโรงเรียนบ้านห้วยบง เป็นฉากย่อยสำคัญฉากหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงเกือบทุกเรื่อง และเป็นฉากที่นำไปสู่ความเกี่ยวพันของตัวละครเอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องจนเกิดเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น โรงเรียนบ้านห้วยบงที่กล่าวถึงนี้ เป็นโรงเรียนเล็ก ๆ เก่าคร่ำคร่า ตั้งอยู่ท่ามกลางความแห้งแล้งในหมู่บ้านห้วยบง และเป็นโรงเรียนที่ไม่มีครูคนใดอยากมาสอน ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ ดังนี้

"โรงเรียนบ้านห้วยบง อยู่บนที่ดอน มีอาคารเล็ก ๆ อยู่สามอาคาร เก่าคร่ำคร่าเสียสองอาคาร ตัวอาคารคร่อมติดพื้นดิน พื้นอาคารเป็นดินลูกรัง มีเพียงอาคารเดียวเท่านั้นที่ลาดซีเมนต์ มีลมพัดแรง แแรงเสียจนบางที่มันอาจจะพัดเอาหลังคาโรงเรียนไปก็ได้"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 112)

และอีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนบ้านห้วยบงไม่มีครูอยากมาสอนดังคำบรรยายของครูศักดิ์ว่า

"ขณะที่จำนวนนักเรียนเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ครูห้วยบงกลับลดจำนวนลงปีละคนสองคนทุกปีมา"

(ห้วยบง "ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง" : ขวัญเรือน : 88)

ฉากบ้านพักครู บ้านพักครูตั้งอยู่ด้านหลังของโรงเรียนบ้านห้วยบง มีลักษณะเป็นเรือนชั้นเดียวมีใต้ถุนบ้านพักครูมีจำนวนห้าหลังปลูกเป็นแนวเดียวกัน ดังคำบรรยายของครูศักดิ์เกี่ยวกับบ้านพักครู มีดังนี้

...บ้านพักนั้น ปลูกอยู่เป็นระเบียบแนวเดียวกันห้าหลังพอดี หลังแรกเป็นบ้านพักของครูวงเดือนกับครูรัศมี หลังที่สองเป็นบ้านผมกับครูจวง หลังถัดไปเป็นบ้านพักครูใหญ่กับเมีย ถัดไปก็บ้านครูชาญผู้ช่วยครูใหญ่ ยงยุทธมาขออาศัยอยู่ที่หลัง

หลังสุดท้ายที่บ้านของครูหนุ่ม ๆ เลือดกำลังร้อนอยู่ด้วยกันสามคนคือ ครูธงชัย
ครูถงทอง ครูสุพรรณ นี่แหละครับ ทีมเวอร์คครูห้วยบงละ"

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 91)

ตัวละครประจำ

ตัวละครประจำ หมายถึง ตัวละครที่ถูกกล่าวถึงทุกเรื่อง และมีบทบาทร่วมกับตัวละคร
เอก นับเป็นตัวละครสำคัญที่ช่วยเสริมฉากให้เด่น เสริมพฤติกรรมของตัวละครเอกให้ชัดเจนจน
ผู้อ่านมองเห็นภาพ ตัวละครประจำได้แก่ ครูศักดิ์ ครูเชิด ครูรัศมี ครูใหญ่ และผู้ใหญ่ทิมผู้ใหญ่
บ้านห้วยบง ซึ่งแต่ละตัวมีพฤติกรรม และบทบาทสำคัญแตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

ครูศักดิ์ เป็นผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านห้วยบง ครูศักดิ์เป็นคนต่างจังหวัด
ไกลจากหมู่บ้านห้วยบง พ่อแม่มีอาชีพทำนา จบ ปกศ.ต้น จากวิทยาลัยครูนครสวรรค์ เพิ่งได้
รับการบรรจุให้มาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง ครูศักดิ์ตั้งใจมาอยู่ที่ห้วยบง และมาอยู่ด้วยความรัก
จึงอยู่ในสังคมหมู่บ้านห้วยบงโดยไม่ขัดแย้งกับใคร ๆ และทำตัวให้กลมกลืนไปกับชาวบ้านห้วยบงได้
ครูศักดิ์มีอุปนิสัยเป็นคนฉลาด เข้าใจตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร มีความต้องการอะไร อยู่ใน
สถานภาพอย่างไร ไม่หลอกตัวเอง ไม่พยายามฝืนความเป็นจริง เมื่อไม่พอใจสิ่งใดก็จะเก็บ
ความรู้สึก ไม่แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบให้ผู้ใดล่วงรู้ ได้แต่ระบายความรู้สึกอยู่ในใจเพียงลำพัง
คนเดียวเท่านั้น เช่นตอนที่ครูศักดิ์บรรยายความรู้สึกของตนเมื่อรู้ว่าครูวงเดือนมีแฟนแล้ว โดยไม่
แสดงปฏิกิริยาใด ๆ โต้ตอบ ดังนี้

"ผมยิ้มแห้ง ๆ รู้สึกว่าตนเองแพ้ตั้งแต่ยังไม่เปิดฉากทำการแสดง ค่านิยม
ของคนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะสังคมใดมักจะวัดกันที่ความร่ำรวย ความรู้ เกียรติ ผมมัน
ครู ปกศ.ต้น เงินเดือนพันกว่าบาท พ่อแม่เป็นชาวนา หาเช้ากินค่ำ จะเอาอะไรไป
สู้กับเขาได้เล่า"

(ห้วยบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 113)

นอกจากนี้ครูศักดิ์ยังเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนรู้จักปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนครู เป็นกันเอง
กับชาวบ้านดังคำพูดของครูศักดิ์ ว่า

"ผมเองอยากจะติดต่อกับเขาเหมือนกัน แต่ต้องสงวนท่าทีไว้ก่อน
เรานั้นครูใหม่ ผู้น้องคอยก้มประนมกร"
(ห้วยบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 112)

ครูศักดิ์ยังเป็นคนช่างสังเกต ช่างจดจำสนใจใคร่รู้ เช่นตอนที่ครูศักดิ์พูดถึง
ครูดวงพรว่า

"แต่แปลก ...วันนี้ครูดวงพรหน้าจ๋ายอยู่ตลอดเวลา ไม่ยอมพูดจากับใคร
หรือ เธอจะอายที่ผมแอบรู้ เรื่องสั้นเรื่อง เต้าของ เธอหัก"
(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม" : ขวัญเรือน : 114)

ตลอดจนเป็นคนเอาใจใส่รับผิดชอบในหน้าที่หวังดีและห่วงใยในอนาคตของเด็กนักเรียน
ด้วยความจริงใจไม่ว่าเด็กนั้นจะยังเป็นนักเรียนอยู่หรือจบออกไปแล้ว เช่นตอนที่ครูศักดิ์พบบุญมา
นั่งดื่มเหล้าในร้านอาหารแห่งหนึ่งในตัวจังหวัดด้วยความเป็นห่วงจึงตรงเข้าไปหาและถามบุญมา
ว่า

"อ้าว...บุญมาไม่ไปเรียนหนังสือหรือ ครูถามเธอ...ทำไมเธอไม่ไป
เรียนหนังสือ"
(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 115)

ครูเชิด เป็นครูคนหนึ่งของโรงเรียนบ้านห้วยบง เกิดในห้วยบง และเป็นหนึ่งในผู้นำ
ห้วยบง มีอุปนิสัย หยิ่งและรักศักดิ์ศรีของตน ไม่ยอมให้ใครมาข่มเหงรังแก ครูหมิ่นเหยียดหยาม
มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ สามารถตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง
ชอบดื่มสุรา สูบบุหรี่ คบคนไม่เลือกหน้า ใจนักเลง อีกทั้งทำตัวเป็นนักเลงเจ้าถิ่นพกปีนตลอด
เวลา ชอบวางอำนาจเป็นคนมีอิทธิพลที่ใคร ๆ จะต้องยกย่องเขาเป็นลูกพี่ ถ้าใครยอมก็จะได้รับ
การช่วยเหลือจากเขาเป็นอย่างดี แต่ถ้าใครแข็งกร้าวกับเขาก็จะได้รับบทเรียน จนชื่อเสียง
โด่งดังเป็นที่รู้จักกันไปทั่วในชนบททั้งครู และชาวบ้าน ต้องให้ความยำเกรง และพากันเรียกเขา
ว่าพี่ใหญ่ ดังคำพูดของครูศักดิ์ที่พูดถึงครูเชิด ดังนี้

...ครูเซิด พี่ใหญ่ของโรงเรียนรองจากครูใหญ่ แยกเป็นอยู่ตลอดเวลา เพื่อนครูต่างรู้สึกอบอุ่นเมื่อมีแกอยู่ด้วย แกเหมือนเกราะกำบังให้พวกเราพ้นจากภัยที่มารบกวนเหล่าดีม บุษรีสูบ คบคนไม่เลือก ใจนักเลง...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

ครูใหญ่ คือครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยบงชื่อ ครูพันธ์ เพชรงาม เกิดที่ห้วยบง เรียนที่ห้วยบง จบป.4 แล้วไปศึกษาต่อในตัวจังหวัดจนจบชั้น ปกศ.ต้น และสอบได้วุฒิ พ.ม. จึงมาดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยบง ขณะดำรงตำแหน่งครูใหญ่ สอบได้วุฒิ กศ.บ. แม้จะมีวุฒิการศึกษาสูงครูใหญ่ไม่เคยคิดโยกย้าย เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเองกลับเสียสละเพื่ออนาคตของเด็กห้วยบง

ครูใหญ่มีบทบาทเป็นทั้งตัวละครประจำ และตัวละครเอกบางเรื่องได้แก่ เรื่องครูใหญ่ และ เรื่องครูทำไร่

ในบทบาทที่เป็นตัวละครประจำ ครูใหญ่เป็นคนเฉียบขาด เอาจริง พูดตรงไปตรงมา ไม่กลัวเกรงใคร มีน้ำใจ และมีความปรารถนาดีต่อศิษย์ด้วยความจริงใจ เช่นตอนครูใหญ่พูดกับนายจวง พ่อของเด็กชายบุญมา ที่ตามใจลูกมากเกินไป ดังนี้

"แต่ลูกของคุณจะไปไม่รอด ถ้าคุณซนตามใจอย่างนี้"

(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 82)

นอกจากนี้ครูใหญ่ยังเป็นนักพัฒนา นักสู้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ ว่า

...ครูใหญ่ไม่เคยยอมแพ้ ท่านเป็นนักสู้ นักพัฒนา เลือดห้วยบงโดยแท้จริง เกือบสิบปีแล้วที่ท่านจมปลักอยู่ที่นี้ ท่านไม่เคยคิดที่จะหนีจากห้วยบง ดังนั้นไม่ว่าห้วยบงจะอยู่ในสถานใด ท่านก็ต้องพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ห้วยบงเจริญยิ่งขึ้น...

(ห้วยบง "ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง" : ขวัญเรือน : 89)

ส่วนข้อบกพร่องของครูใหญ่ จะเป็นคนค่อนข้างใจร้อนด่วนตัดสินใจ โดยไม่พิจารณา เหตุผลให้รอบคอบ เช่น ตอนที่ครูใหญ่ตัดสินใจลงโทษเด็กชายทองพัน โดยไม่ได้สวนให้รอบคอบ ดังนี้

"ทำไมถึงลงไปอาบน้ำในสระ รู้ไหมว่าครูห้าม"

"ไม่รู้ครับ"

"แต่เธอน่าจะรู้"

"ก็ครูไม่ได้บอกนี่ครับ"

"เอามือกอดอกหันกันมา"

(ห้วยบง "ฝนแล้ง" : ขวัญเรือน : 111)

สำหรับบทบาทของครูใหญ่ในฐานะที่เป็นตัวละครเอกของเรื่อง ครูใหญ่จะมีพฤติกรรม และอุปนิสัยที่โดดเด่นเช่นในเรื่องครูใหญ่ และครูทำไร่ ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงอีกครั้งในการ วิเคราะห์รายละเอียดแต่ละเรื่อง

ครูรัมย์ เป็นครูโรงเรียนบ้านห้วยบง มีครอบครัวแล้ว อุปนิสัย เป็นคนเจ้าอารมณ์ เสียงดัง ปากจัด ชอบว่าคน กำกวม เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่วางตัวเป็นผู้นิ่ง แต่ก็มีข้อดีที่เป็น คนพูดจาเปิดเผย ตรงไปตรงมา ดังคำพูดของครูศักดิ์ที่พูดถึงครูรัมย์ ดังนี้

...ครูรัมย์ได้ชื่อว่า เสียงวิหุกุแปดหลอดประจำโรงเรียนของเรา เอ๊ยขึ้นในเย็น วันหนึ่ง หลังจากครูดวงพรกลับบ้านไปแล้ว ปากของครูรัมย์มีคมเป็นตะไกร ลงได้ว่าใคร เป็นผู้หญิงหากไม่น้ำตาร่วงก็ไม่ใช่ครูรัมย์...

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม" : ขวัญเรือน : 111)

...ผมหัวเราะ เสียงงอหาย เมื่อเห็นกิริยากระหัดกระเฝียดของครูรัมย์ ทำที่เรอบางครั้งก็ดูยังกับสาว ๆ อายุสิบเจ็ดสิบแปดปี ทั้งที่อายุเธอจนจะ เข้าหลักสามแล้วลูกก็มีถึงสามคน...

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม" : ขวัญเรือน : 111)

...ครุฑมีเตรียมจะแยกห้องนักเรียน เธอบอกว่า เธอรับนักเรียนชั้นประถมสาม
ไม่ไหว มันมีจำนวนถึงห้าสิบกว่าคน ครูใหม่ น่าจะแบ่งเบาภาระของเธอ...

(ห้วยบง "ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง" : ขวัญเรือน : 91)

แม้คำพูดของครุฑมีเอง ก็แสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยใจคอของเธอ เช่น นิสัยกำกััน

"ช่างปะไร ชั้นไม่แคร์ ลองมาหาเรื่องกับฉันซิ แม่จะตบเสียให้ชั๊ก"

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม" : ขวัญเรือน : 111)

พูดจาเปิดเผยไม่อ้อมค้อม

"เรานะ ... เป็นพวกเจ้าชู้ไก่แจ้กับเขาหรือเปล่า"

"ท่านแต่งตัวเท่ๆ จะจับครูวงเดือนซะ... ไม่รู้ว่าเขามีแฟนแล้ว"

(ห้วยบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 113)

เป็นคนช่างสังเกต พูดจาเห็นแบบคน

"ขอบตาคู่นี้ก็ อย่่างกับไม่เคยทามาก่อน รองเท้าก็ใส่รองเท้าสั้นสูง
บ้านนอกอย่างนี้มันเหมาะซะ"

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม" : ขวัญเรือน : 111)

ผู้ใหญ่ทิม เป็นผู้ใหญ่มบ้านห้วยบง มีอุปนิสัย รักความยุติธรรม เกลียดคนที่เห็นแก่ตัว
เอาเปรียบชาวบ้าน มีน้ำใจโอบอ้อมอารี รักพวกพ้อง ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ที่พูดถึงความ
มีน้ำใจของผู้ใหญ่ทิม ดังนี้

...เมื่อก่อนสมัยยังไม่มีบ้านพักครูอาศัย พวกครูต่างถิ่นมักจะไปนอนพักที่ห้องแถวนี้ แต่เดี๋ยวนี้มันได้ถูกตัดแปลงเป็นร้านขายของไปแล้ว ผู้เป็นเจ้าของห้องแถวก็คือผู้ใหญ่มิแกป ลูกให้พวกครูอาศัยกัน แต่เมื่อครูมีบ้านพักครูอาศัยที่หลังโรงเรียนแล้ว ต่อมาก็มี ชาวบ้านจรมมาพักอาศัยมิได้ขาด...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 114)

ตลอดจนคำพูดของผู้ใหญ่มิแกปก็แสดงให้เห็นถึงอุบิสัยรักความยุติธรรม เกลียดคนที่เอาเปรียบ และรักพวกพ้อง เช่น ตอนผู้ใหญ่มิแกปถึงกับตัดเป็นตัดตายความเป็นเพื่อนกับนายเพชร เมื่อนายเพชรจะยึดโฉนดที่ดินของลูกบ้าน ดังนี้

"กูขอร้องนะ ไว้ย... เพชร"

"จะให้ผมทำอย่างไรได้ มันยืมเงินผมไปตั้งสามหมื่น ผมต้องจ้างนายฟ้อง อย่างนั้นผมก็สูญเงินเปล่าซิ"

"มึงกับกูเลิกเป็นเพื่อนกัน ...มึงมันไม่เคยรักคนห้วยบงเลย"

(ห้วยบง "ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง" : ขวัญเรือน : 112 - 113)

การเสนอเรื่อง

ในการเสนอเรื่องราวแต่ละเรื่อง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เสนอเรื่องหรือเล่าเรื่องโดยกำหนดให้ ครูศักดิ์ ซึ่งเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่อง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง เป็นผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอก ตัวละครอื่น ๆ ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ขณะเดียวกันได้แสดงทัศนะแทรกไว้ให้ผู้อ่านรับทราบตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องนั้น ทั้ง 10 เรื่อง โดยใช้คำแทนตัวในการเล่าว่า "ผม"

เรื่องสั้นทั้ง 10 เรื่อง เป็นเรื่องที่จบในตัววิเคราะห์ตามลักษณะองค์ประกอบเรื่องสั้น ที่ละเรื่องได้ดังต่อไปนี้

ครูคนใหม่

เรื่องย่อ

ครูธงชัย เรียนจบชั้นต้นจากวิทยาลัยครูอุทกทางราชการส่งตัวมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ วันแรกที่มาถึงครูใหญ่กับบรรดาครูชายได้จัดงานเลี้ยงต้อนรับ ในงานเลี้ยงต้อนรับนี้ครูธงชัยพึงพอใจที่จะอวดให้ครูโรงเรียนบ้านห้วยบงรู้ว่าเขาดีมีสุราเก่ง และดีมาตั้งแต่เรียนอยู่วิทยาลัยครู นอกจากนี้ครูธงชัยยังได้แสดงความรู้สึกละแวกความคิดเห็นให้ครูใหญ่กับบรรดาครูชายฟังว่า ที่เขาถูกส่งตัวมาสอนที่ชนบทแห่งแล้งกันดารนี้เพราะเขาเป็นคนไม่ดี ดีมีสุราจัด เรียนไม่เก่ง ไม่เป็นหลักเป็นฐาน ทำให้ครูใหญ่และคณะครูชายผิดหวัง โดยเฉพาะครูเชิดครูเจ้าถิ่นประจำโรงเรียนห้วยบง ไม่พอใจครูธงชัยมากถึงกับพุดข่มและขู่ครูธงชัย เพื่อให้ครูธงชัยยอมรับในตัวเขา และยอมรับสภาพเมื่ออยู่ที่ห้วยบง ตกเย็นครูธงชัยขอตัวกลับก่อนงานเลี้ยงเลิกในระหว่างทางถูกโจรจี้เอารถเครื่องไป ครูธงชัยย้อนกลับมาขอความช่วยเหลือจากครูเชิดจนได้รถเครื่องคืนมา นับแต่นั้นครูธงชัยยอมรับครูเชิดเป็นลูกพี่และยอมรับสภาพเมื่อมาอยู่ที่ห้วยบง

แก่นเรื่อง

โรงเรียนชนบทที่ห่างไกลความเจริญ แห้งแล้งและกันดารไม่มีใครอยากไปสอน

กลวิธีในการแต่ง

เรื่อง "ครูคนใหม่" ผู้เขียนนำเรื่องราวเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษาครูที่จบใหม่ เมื่อถูกทางราชการส่งตัวให้มาสอนในชนบททุรกันดาร มาเขียนได้สนุกตื่นเต้นตั้งแต่ชื่อเรื่องที่เราผู้อ่านให้ออกติดตามเรื่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายสภาพโรงเรียนบ้านห้วยบง ซึ่งเป็นโรงเรียนเล็ก ๆ อยู่ท่ามกลางความแห้งแล้ง กันดาร ในหมู่บ้านห้วยบงที่ห่างไกลความเจริญ ไร้สิ่งเจริญหูเจริญตา ถนนที่ใช้ในการคมนาคมของหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังที่เต็มไปด้วยหลุมบ่อ หน้าแล้งรถพองจะวิ่งได้ แต่พอน้ำฝนรดผ่านแทบไม่ได้เพราะถนนเกือบจะเป็นคลองตลอดจนความรู้สึกของผู้คนที่อยู่อาศัยพากันหนีความแห้งแล้งกันดารไปหางานทำในกรุงเทพฯ ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้ เพื่อให้ผู้อ่านทราบรายละเอียดของฉากรวมคือฉากหมู่บ้านห้วยบง และฉากย่อยคือฉากโรงเรียน และความสำคัญของฉาก ตลอดจนความเกี่ยวพันระหว่างฉากรวม

กับฉากย่อย ในตอนท้ายการเปิดเรื่องเมื่อจะโยงเข้าสู่เนื้อเรื่อง ผู้เขียนสร้างเหตุการณ์เร้าใจผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านตื่นตัวอยากติดตามเรื่องอีกครั้ง ด้วยการบรรยายความตื่นเต้นดีใจของครูใหญ่ที่จะได้ครูใหม่ดังนี้

...เอะวันนี่โรงเรียนห้วยบงตื่นจากหลับแล้วละท่าน ครูใหญ่ดีใจจนเนื้อเต้น
เมื่อทราบว่าจะได้ครูเพิ่มขึ้นอีกคน...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

จากข้อความนี้สร้างความแปลกใจให้ผู้อ่านว่าทำไมครูใหญ่จึงได้ตื่นเต้นมากกับการที่จะได้ครูใหม่นี้ ผู้เขียนได้ไขปริศนาได้อย่างรวดเร็ว ด้วยการให้เหตุผลดังนี้

...กิตติศัพท์ ความก่นด่าของห้วยบง มันกระฉ่อนไปไกล ห้วยบงจึงเหงา
ใครมันไม่อยากจะมาสอน...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

คำบรรยายตอนนี้ทำให้ผู้อ่านคลายความสงสัยและเข้าใจความรู้สึกที่ตื่นเต้นดีใจของครูใหญ่ตลอดจนสะท้อนภาพหมู่บ้านห้วยบงได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านสลดใจ และเห็นใจกับผู้คนที่ต้องทนอาศัยอยู่ที่นั่น อย่างไม่มีทางเลือก ตลอดจนกระจ่างในชื่อเรื่อง แต่ความสงสัยยังไม่หมดสิ้นยังสงสัยต่อไปอีกว่า "ครูใหม่" คนนี้จะพบกับปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง ครูใหญ่กับคณะครูจะสมหวังหรือผิดหวังกับครูใหม่คนนี้ จากนั้นเรื่องดำเนินไปตามลำดับเวลาของเช้าวันแรกที่ครูใหม่เดินทางมาถึงโรงเรียนบ้านห้วยบง ซึ่งตรงกับวันเสาร์ ครูศักดิ์พบครูคนใหม่เป็นคนแรกได้แสดงความรู้สึกบรรยาย บุคลิก รูปร่างหน้าตาและเปิดเผยชื่อของครูใหม่ดังนี้

...เขาชื่อว่าครูธงชัย เพิ่งจะจบครูชั้นต้นจากวิทยาลัยครูมาสด ๆ ร้อน ๆ
ร่างเขาแบบบาง นัยน์ตาคม ไว้หนวดหุ้มหิมิ ผิวค่อนข้างขาว เขามาพร้อมกับ
รถเครื่องคันใหม่เอี่ยม รถของเขาจอดใส่กุญแจอยู่หน้าโรงเรียนนั่นเอง...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

จากคำบรรยายนี้ทำให้ผู้อ่านรู้จักและมองเห็นภาพบุคลิกภาพลักษณะของตัวละครเอก จากบุคลิกของครูใหม่ทำให้ผู้อ่านสงสัย ข้อนใจว่าไม่น่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นกับครูธงชัย ผู้เขียนไม่ได้ไขปริศนาทั้งหมดไว้ให้ผู้อ่านคิด เพื่อเร้าความสนใจผู้อ่าน

เมื่อครูทุกคนทราบว่าครูใหม่ "ครูธงชัย" มาแล้ว ครูใหญ่กับคณะครูชายได้จัดงานเลี้ยงต้อนรับทันที โดยจัดขึ้นที่สนามหญ้าหน้าโรงเรียน ในงานเลี้ยงต้อนรับนี้ครูศักดิ์ได้เปิดเผยความประหลาด และอุปนิสัยที่ไม่เหมาะสมของครูธงชัย ดังนี้

...ครูใหม่ของเราคอแข็งไม่เบาทีเดียว ขนาดสี่สิบดกกรียังกระดกฮวบลงคอ
หน้าตาเฉย ไม่เมาเพียงแต่หน้าแดงกำ ขันมาบ้างเท่านั้น...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

จากคำบรรยายนี้ทำให้รู้ว่า ครูธงชัย ดื่มสุราเก่ง ซึ่งครูธงชัยเองก็ยอมรับ และพอใจที่จะอวดให้ครูอื่น ๆ รู้ เหมือนกับการดื่มสุราเป็นของโก้หรูซึ่งเขาดื่มมานานแล้ว ดังนี้

"สมัยผมเรียนอยู่วิทยาลัยครู นัดกับเพื่อนที่หอทุกวัน"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

คำพูดดังกล่าวนี้ทำให้ผู้อ่านนึกถึง เกียรติครูธงชัย และรู้สึกสะเทือนใจที่สถานภาพของการศึกษาไทย จะดีได้อย่างไรในเมื่อผู้ที่ได้ชื่อว่าพ่อพิมพ์ของชาติมีความนึกคิดและความประพฤติที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งทำไมสถานศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตพ่อพิมพ์ของชาติ จึงปล่อยปละละเลยให้เกิดพฤติกรรมเช่นนี้

นอกจากนี้ครูศักดิ์ ยังได้เปิดเผยถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของครูธงชัย ที่เล่าให้ครูใหญ่กับบรรดาครูชายฟังว่าที่เขาถูกส่งตัวมาสอนที่ชนบทแห่งแล้งกันดารนี้ เพราะเขาเป็นคนไม่ดี ดังนี้

"ใครจะมาสนใจคนอย่างผมละครับครูใหญ่ แดกเหล่าจันทรวาน้ำ
เรียนเกือบตกมิดกแห่ หากผมเป็นคนดีมีแฟน ผมคงจะไม่มาอยู่ที่ห้วยบง
หรอก"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 116)

จากคำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่าในความรู้สึกนึกคิดของคนทั่วไปมักจะลงความเห็นว่าการถูกรากการ
ส่งตัวให้มาปฏิบัติงานในถิ่นทุรกันดาร เพราะเป็นคนมีความประพฤติไม่ดี มีความผิด คำพูดของ
ครูชงชัยนี่เองได้สร้างความผิดหวัง และความไม่พอใจให้กับครูใหญ่และคณะครูชายโดยเฉพาะ
ครูเชิดไม่พอใจมาก เพราะครูเชิดเป็นชาวห้วยบง ที่รักและหยิ่งในศักดิ์ศรีของชาวห้วยบง จนถึง
กับพูดข่มขู่ครูชงชัยว่า

"อีกหน่อยครูจะรู้จักห้วยบงมากกว่านี้"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 116)

จากคำพูดนี้ครูเชิดต้องการแสดงความมีอำนาจ ความมีอิทธิพลที่เขาสามารถบันดาลในสิ่งซึ่ง
คนอื่นทำไม่ได้แต่เขาสามารถทำได้ ให้ครูชงชัยได้รับบทเรียน ยอมรับในตัวเขาและยอมรับสภาพ
เมื่อมาอยู่ห้วยบง ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย และเข้าใจเรื่องได้ตลอด แต่ความสงสัยยังไม่หมดสิ้น
ยังสงสัยต่อไปอีกว่า ครูเชิดจะทำอะไรกับครูชงชัย

ตกเย็นครูชงชัยขอตัวกลับก่อนงานเลี้ยงเลิกระหว่างทางถูกโจรจี้ เอารถเครื่องไป
จากเหตุการณ์ตอนนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นใจตัวละครเอกที่ต้องเผชิญกับความทุรกันดารของชนบทแล้ว
ยังต้องเผชิญกับความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอีก จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการให้
ครูชงชัยย้อนกลับมาที่งานเลี้ยงอีกครั้ง เพื่อขอร้องให้ครูเชิดช่วยติดตามรถเครื่องกลับคืนมา
โดยครูเชิดรับปากให้สัญญากับครูชงชัยเหมือนกับเป็นสิ่งที่ง่ายแสนง่าย ดังนี้

"ตอนเที่ยงพຽນนี้คุณมารับรถเครื่องของคุณคืนได้ ผมจะไปตามให้
... คืนนี้คุณพักที่นี้ก่อนเรื่องเงินไม่ต้องพูดถึง คุณยังเป็นครูใหม่"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 119)

จากคำพูดนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการวางอำนาจ การสร้างอิทธิพลเจ้าถิ่นกับคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ให้รับทราบ ซึ่งในที่สุดครูธงชัยยอมรับครูเชิดเป็นลูกพี่ และยอมรับสภาพเมื่อมาอยู่ที่ห้วยบง เพื่อความอยู่รอดและปลอดภัย

บทสนทนาในเรื่องมีน้อย เพราะเนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยาย แต่ก็เหมาะสมกับฐานะและสภาพของตัวละครที่เป็นครูในชนบท ถ้อยคำจะห้วน ๆ สั้น ๆ แต่ก็สุภาพ และแสดงความเป็นกันเอง เช่นคำพูดของครูธงชัยกับครูใหญ่ ดังนี้

"ครู...ช่วยผมด้วย...ช่วยผมด้วย..."

"เกิดอะไรขึ้นกับครู"

"มันจีเอารถเครื่องของผมไป"

"ผมไม่รู้จัก"

"ที่ไหน"

"ตรงทางแยกเข้าเขาตะแบงละครับ"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 116)

บทสนทนาข้างต้นช่วยดำเนินเรื่องด้วยการบอกเหตุการณ์และความเป็นไปของเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องยิ่งขึ้น นอกจากนี้บทสนทนายังช่วยให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่แสดงความห่วงใยเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

เรื่องนี้เป็นเรื่องสามัญธรรมดาที่ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้ค่อนข้างน่าสนใจ การตั้งชื่อเรื่อง ครูคนใหม่ สอดคล้องกับเนื้อเรื่องดี ให้ความหมายกว้าง ๆ คาดเดาเรื่องไม่ได้ แต่ก็ชวนให้อยากติดตามเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ได้สัดส่วนเหมาะสม โดยเฉพาะตอนเปิดเรื่องผู้เขียนบรรยายให้รายละเอียดมาก กว่าจะโยงเข้าเรื่อง และเมื่อจะเข้าสู่เรื่องก็สร้างเหตุการณ์เร้าใจผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสนใจใคร่รู้ การดำเนินเรื่องรวดเร็วดี ประโยคจบของเรื่องดีจบลงได้สมบูรณ์ด้วยคำพูดของตัวละคร การบรรยายตัวละครทั้งพฤติกรรมภายนอกและภายในของตัวละครชัดเจน เนื้อหาสาระของเรื่องแม้ว่าจะธรรมดา แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงสภาพและคุณภาพของการศึกษาในชนบทได้เป็นอย่างดี

ลูกสะใภ้ผู้โหด

เรื่องย่อ

ครูดวงพรเป็นคนกรุงเทพฯ ติดตามสามีชื่อเทิด นายช่างไฟฟ้า ย้ายมาประจำหมู่บ้านห้วยบงบ้านเกิดของเขา เมื่อมาอยู่ที่ห้วยบง ครูดวงพรสอบบรรจุครูที่นครสวรรค์ได้ และขอมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง ทำให้บรรดาครูโรงเรียนบ้านห้วยบงพากันดีใจ และหวังว่าจะได้ครูดี ๆ เพิ่ม เมื่อครูดวงพรมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบงแล้วครูดวงพรมีปฏิกริยาในทางลบกับบรรดาครูที่นั่น ครูดวงพรจึงถูกตำหนิและถูกนิทาว่าหยิ่ง ความหยิ่งของครูดวงพรถูกเล่าลือไปทั่วหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านดูถูกดูแคลน แม้กระทั่งเด็กนักเรียนยังไม่เคารพยำเกรง จนกระทั่งวันหนึ่งเกิดเรื่องขึ้นเมื่อเด็กนักเรียนชายชื่อเอี้ยงวิ่งมาตบกันครูดวงพร ครูดวงพรโกรธมาก และเห็นว่าการกระทำของเด็กชายเอี้ยงหยาบคาย ครูดวงพรจึงไปฟ้องครูใหญ่ ครูใหญ่ไม่ลงโทษเด็กชายเอี้ยง แต่กลับตำหนิครูดวงพร

แก่นเรื่อง

ความไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ทำให้อยู่ในสังคมยาก

กลวิธีในการเขียน

เรื่อง ลูกสะใภ้ผู้โหด เป็นเรื่องราวของครูชาวกรุงที่ต้องมาสอนในชนบท ทุ่กันดาร และไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมชนบทได้ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้ชัดเจน ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากให้ภาพสภาพความเป็นอยู่ของชาวหมู่บ้านห้วยบงว่ามีความผูกพัน สนิทสนมเป็นพี่น้องกัน เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นจะรับรู้กันไปทั่วทั้งชนบท และทิ้งท้ายตอนเปิดเรื่องนี้ด้วยการบอกข่าวลือที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านขณะนั้นคือ "ข่าวไอ้เทิดลูกผู้โหดกลับมาบ้านพร้อมกับเมียคนสวย" ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้ บอกผู้อ่านตรง ๆ ถึงจุดสำคัญที่จะทำให้เกิดเหตุการณ์เพื่อเร้าใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่อง นอกจากนี้ยังช่วยไขความกระจ่างชื่อเรื่องทำให้ผู้อ่านรู้ว่า "ลูกสะใภ้ผู้โหด" ตัวละครเอก คือ เมียคนสวยของเทิดซึ่งผู้เขียนยังไม่เปิดเผยชื่อเสียงเรียงนาม แฝงไว้เป็นปริศนากระตุ้นความสนใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่อง จากนั้นเรื่องดำเนินไปโดยครูศักดิ์ได้เปิดเผยว่า เมียคนสวยของเทิดชื่อ "ดวงพร" เป็นคนกรุงเทพฯจะ

มาสอนที่โรงเรียนห้วยบง เพราะครูดวงพรสอบบรรจุได้ และเลือกมาสอนที่ซึ่งเขารับรู้มาจากคำบอกเล่าของครูใหญ่ในวันประชุมครู ทำให้บรรดาครูพากันดีใจ และหวังว่าจะได้ครูดี ๆ เพิ่มขึ้น แม้แต่ครูศักดิ์เองยังแสดงความรู้สึกดีใจ ดังนี้

...ผมหวังว่า เราจะได้ครูดี ๆ เพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง เพราะเป็นการขอสมัครมาอยู่ด้วยความเต็มใจ มิใช่เป็นครูเหลือเดนที่ถูกบังคับให้มา...

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม" : ขวัญเรือน : 110)

ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของคนส่วนใหญ่ที่ข้าราชการที่ถูกโยกย้ายมาปฏิบัติหน้าที่ในชนบททุรกันดาร เนื่องมาจากมีความผิดหรือไม่ก็มีความประพฤติไม่ดี เมื่อมาอยู่แล้วก็ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือสังคมชนบทให้ดีขึ้นกลับทำให้สภาพสังคมนั้นแย่ลงไปอีก

จากนั้นครูศักดิ์ เปิดเผยพฤติกรรมของครูดวงพรที่มีปฏิกริยาในทางลบกับบรรดาครูในวันแรกที่มาสอน เช่น ไม่โอภาปราศรัย โครทักทายก็สะบัดหน้าหนีบ้าง บ่นบึ้งบ้าง ทำให้ครูทุกคนผิดหวัง ขณะเดียวกันก็ตำหนิและนินทาครูดวงพรว่า "หยิ่ง" ดังนี้

..."หยิ่ง" คำ ๆ นี้จะทำให้คำจำกัดความในบุคลิกลักษณะของเธอได้เด่นชัดทีเดียว ไม่เพียงแต่ครูผู้ชายเท่านั้นที่ได้รับตอบแทนด้วยกิริยาเยี่ยงนี้ ครูรัศมีกับครูวงเดือน ครูผู้หญิงโรงเรียนเราก็เช่นกันดูเหมือนจะมีเพียงครูใหญ่เท่านั้นที่เธอให้ความสนิทสนมคุ้นเคย...

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม" : ขวัญเรือน : 111)

ข้อความนี้ชี้ให้เห็นว่า ครูดวงพรไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่สมาคมกับเพื่อนร่วมงาน ถือตัวดูถูกคน

เพื่อเน้นให้เห็นถึงกิริยาอาการหยิ่งและดูถูกคนของครูดวงพรไม่ได้แสดงเฉพาะกับครูเท่านั้น ยังแสดงกิริยาหยิ่งกับชาวบ้านอีกด้วย ดังคำพูดของทองที่พูดถึงครูดวงพรที่สะใภ้ ดังนี้

"หยิ่ง"

"แม่แต่พ่อแม่ข้า พี่สะใภ้ข้า เขายังไม่ยอมกินข้าวร่วมวงด้วย
เขาว่ากินกันสกปรกไม่ถูกหลักอนามัย"

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม" : ขวัญเรือน : 113)

จากคำพูดนี้สะท้อนให้เห็นนิสัยของครูดวงพรไม่ยอมปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมชนบท นำเอาสภาพสังคมของคนกรุงมาตัดสินการกระทำของชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านพากันรังเกียจ ตาหนี และนินทาครูดวงพรว่า "หยิ่ง" ให้เป็นที่เล่าลือไปทั่วทั้งหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อครูดวงพร เกิดปัญหานอกจากจะไม่ได้รับการช่วยเหลือแล้วยังกลับถูกชาวบ้านดูถูกดูแคลน แม้แต่นักเรียน ยังไม่ให้ความเคารพยำเกรง เพราะขณะที่ครูดวงพรเดินกลับบ้านถูกเด็กชายเอี้ยงวิ่งมา ตบกันแล้ววิ่งหนีไป ทำให้ครูดวงพรไม่พอใจมากและคิดว่าเป็นการกระทำที่หยาบคาย จึงมาฟ้อง ครูใหญ่ให้ลงโทษ จากนั้นผู้เขียนบิดเรื่องด้วยครูใหญ่ตัดสินไม่ลงโทษเด็ก แต่กลับพูดตำหนิ ครูดวงพร ดังนี้

"ผมไม่อยากจะโทษเด็กหรอก ถ้าเราทำตัวดีเด็กมันไม่กล้าทำกับครู
เช่นนี้หรอก ครูดวงพรน่าจะสำรวจจุดตนเองเสียใหม่ว่าบกพร่องอะไรบ้าง"

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม" : ขวัญเรือน : 114)

จากคำพูดนี้เองทำให้ผู้อ่านกระจ่างชื่อเรื่อง และเข้าใจเรื่องได้ตลอด นอกจากนี้ยัง สะท้อนให้เห็นว่าการที่ครูดวงพรตัวละครเอกไม่ปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมชนบท ครูดวงพร จึงถูกรังเกียจ และไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมชนบท ผากไว้เป็นข้อคิดแก่ผู้อ่าน ซึ่งสามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

บทสนทนาในเรื่องมีน้อย เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยาย บทสนทนาที่มีอยู่ สมจริงและเหมาะสมกับฐานะ และสภาพของตัวละครที่อยู่ในชนบทไม่ว่าจะเป็นครูหรือชาวบ้าน ถ้อยคำที่ใช้จะห้วน ๆ สั้น ๆ พูดตรง ๆ ช่วยทำให้ผู้อ่านรู้จักนิสัยตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของ ตัวละคร นอกจากนี้บทสนทนายังช่วยบอกเหตุการณ์ในเรื่องทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องยิ่งขึ้น เช่น คำพูดของทงที่พูดถึงครูดวงพรพี่สะใภ้ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าครูดวงพรหยิ่ง เอาคุณแก่ของสังคมกรุง มาตัดสินการกระทำของคนชนบท ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

เรื่องนี้ ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวได้ธรรมดา ๆ การตั้งชื่อเรื่องก็เฉพาะเจาะจงทำให้ผู้อ่านง่ายต่อการคาดเดาตัวละครเอก การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง สอดคล้อง การบรรยายตัวละคร ผู้เขียนจะบรรยายตรง ๆ ด้วยถ้อยคำธรรมดา ๆ ประโยคจบของเรื่องดี ช่วยสรุปเนื้อเรื่องทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้โดยตลอด อีกทั้งยังฝากให้เป็นข้อคิดกับผู้อ่านนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาสาระของเรื่องดี สะท้อนให้เห็นถึงการศึกษามหาวิทยาลัย ที่ผู้เขียนได้เสนอทักษะของตนแฝงไว้เสนอแนะว่าการศึกษามหาวิทยาลัยจะดีหรือเลวส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับครู ถ้าครูดีการศึกษาก็ดำเนินไปด้วยดี ถ้าครูเลวก็เกิดปัญหาขึ้น การกำหนดขอบเขตของคำว่า "ดี" ในที่นี้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของคนในสังคมมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้ตัดสิน

ครูกับนักเลง

เรื่องย่อ

ครูยงยุทธ เป็นคนในตัวจังหวัด พ่อแม่เป็นข้าราชการอำเภอ ครูยงยุทธมีครอบครัวแล้ว ขอย้ายมาสอนประจำที่โรงเรียนบ้านห้วยบง เมื่อมาอยู่ที่นี้ครูยงยุทธเอาใจใส่การเรียนการสอน ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่คบหาสมาคมกับใครไม่ว่าจะเป็นเพื่อนครูด้วยกันหรือชาวบ้าน ครูยงยุทธ จึงมีเงินเหลือใช้จนสามารถซื้อรถจักรยานยนต์ กับเครื่องเล่นเทปสเตอริโอพร้อมลำโพง สองตัวมาไว้ที่บ้านพักครู ครูยงยุทธเกลียดครูเชิดมาก เพราะครูเชิดเป็นนักเลงและชอบดื่มเหล้า เมื่อรู้ถึงหูครูเชิด ครูเชิดไม่พอใจครูยงยุทธเช่นกัน อีกทั้งชาวบ้านพากันไม่ชอบครูยงยุทธว่าครูยงยุทธหยิ่ง ไม่เอาพวก เห็นชาวบ้านก็ไม่ทักทาย ด้วยเหตุนี้เองวันหนึ่งบ้านพักของครูยงยุทธถูกจัดเครื่องเล่นเทปสเตอริโอพร้อมลำโพงถูกขโมย ครูยงยุทธจึงต้องไปขอความช่วยเหลือจากครูเชิด จนได้วิทยุกลับคืนมา นับแต่วันนี้มาครูยงยุทธกลับกลายเป็นคนดื่มสุรา และคบหาสมาคมกับชาวบ้านเป็นอย่างดี

แก่นเรื่อง

อิทธิพลของสังคมที่ดึงให้ผู้อาศัยเป็นไปตามสิ่งแวดล้อมของสังคม

กลวิธีในการแต่ง

ครูกับนักเลง เป็นเรื่องราวของครูหนุ่มที่ตั้งใจมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง พร้อมกับตั้งใจประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างของครูที่ดี เอาใจใส่การเรียนการสอนของเด็ก กลับกลายเป็นว่าครูหนุ่มหยิ่งไม่เอาพวก เข้ากับใครไม่ได้ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวผ่านตัวละคร ชื่อครูศักดิ์ ซึ่งใช้คำแทนตัวว่า "ผม" เล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายลักษณะและภูมิหลังของครูยงยุทธ ตัวละครเอกกว่าเป็นคนหนุ่ม อายุเพียงจะย่างเข้าเบญจเพส มีครอบครัวแล้ว สมัยเมื่อจบวิทยาลัยครูใหม่ ๆ รูปร่างดี และเป็นคนทันสมัย พอเริ่มชีวิตครูบ้านนอกจึงเปลี่ยนไปเป็นคนละคน สิ่งที่เปลี่ยนไปจนเห็นได้ชัดคือร่างกายที่อ้วนเนื่องมาจากการชอบดื่มสุราและสาเหตุที่ครูยงยุทธขอย้ายมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง เพราะต้องการหนีจากความป่าเถื่อนของบ้านป่าเมืองดอย

ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เป็นการแนะนำตัวละครเอก เพื่อเร้าใจผู้อ่าน
ให้อยากติดตามเรื่องต่อไปว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับครูยงยุทธ ครูยงยุทธจะสมหวังกับการย้ายครั้งนี้
หรือไม่ และครูยงยุทธเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อย่างไรกับนักเลง ตามชื่อเรื่อง
การเปิดเรื่องในลักษณะนี้โยงเข้าสู่เรื่อง
ได้รวดเร็ว โดยครุศักดิ์เล่าถึงความสัมพันธ์ฉันทน์ที่เพื่อนระหว่างเขากับครูยงยุทธ
และบรรยากาศวันแรกที่เขาพบปะพูดคุยกับครูยงยุทธที่โรงเรียนบ้านห้วยบงทำให้เขารู้สึก
และเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของครูยงยุทธที่เล็กลงเหลือทั้ง ๆ ที่เคยเป็นนักดื่มจัดมาก่อน
ทำให้เขาต้องเตือนครูยงยุทธเพื่อความอยู่รอดในสังคมชนบทต่อไป ดังนี้

"เหล้าไม่ใช่จะกินเพราะ...กินบ้างก็เพื่อเราจะได้เข้ากับชาวบ้านได้
มึงก็รู้อยู่แล้วว่าคนบ้านนอกเขาคบกันด้วยเหล้า ถูกอยู่ มันเป็นสิ่งไม่ดี ทาลายสุขภาพ
แต่มึงอย่าลืมว่าคนบ้านนอกเขาไร้สิ่งบันเทิงเริงรมย์ อะไรล่ะที่จะไปทดแทนความ
เจียบเหงาในอารมณ์ของเขาได้ นอกจากเหล้าเท่านั้น หากมึงไม่หัดกินเหล้า
เสียบ้างมึงจะอยู่คนเดียวในห้วยบง ยุทธ"

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 90)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตให้มีความสุขสงบในสังคมชนบท
จะต้องรู้จักปรับตนให้เข้ากับคนในสังคมชนบทนั้น ๆ ทำให้ผู้อ่านสังสารและเห็นใจครูยงยุทธ
ตัวละครเอกที่ตั้งใจจะกลับเนื้อกลับตัวเป็นครูที่ดี แต่ก็มาพบกับอุปสรรคของสังคม อีกทั้งยังสงสัย
มากยิ่งขึ้นว่า ครูยงยุทธจะตัดสินใจอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้นกับครูยงยุทธ ผู้เขียนไม่ได้เฉลย
ปริศนาที่ทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิด จากนั้นครุศักดิ์ก็เปิดเผยถึงพฤติกรรมและความรู้สึกของครูยงยุทธขณะที่
สอนอยู่ในโรงเรียนบ้านห้วยบงว่า วัน ๆ หมกตัวอยู่แต่ในโรงเรียนสอนหนังสือเด็ก เหล้าไม่กิน
บุหรี่ไม่สูบ ผู้หลักผู้ใหญ่และนักเลงในหมู่บ้านก็ไม่ยอมไม่รู้จักมักคุ้น แม้แต่เพื่อนครูด้วยกันครู
ยงยุทธไม่คบหาสมาคมด้วย โดยเฉพาะครูเชิด ครูยงยุทธเกลียดมากเพราะครูเชิดเป็นนักเลง
ครูยงยุทธไม่ชอบนักเลงและครูยงยุทธกลัวถูกพาไปเลี้ยงเหล้า ครั้นครูเชิดทราบถึงกับโกรธและ
พูดข่มขู่ว่า

"ยั้งจันก็อยู่ห้วยบงไม่ได้ละซิ อีกหน้อยเขาจะรู้จักห้วยบงมากกว่านี้"

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 91)

คำพูดนี้ทำให้ครูบงยุทธรกับครูเชิดกลายเป็นคู่อริกัน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจชื่อเรื่อง "ครูกับนักเลง" และเข้าใจเรื่องได้ตลอด

พฤติกรรมของครูบงยุทธร นอกจากจะไม่คบหาสมาคมกับเพื่อนครูแล้ว แม้กระทั่งชาวบ้านครูบงยุทธรไม่คบหาสมาคมด้วย จนชาวบ้านพากันเกลียด และว่าครูบงยุทธรว่า

"หยิ่งไม่เอาพวก ไม่เอาฝูง อย่างนั้นมันต้องเจอดีเข้าสักวัน

อยู่ห้วยบงมันต้องคบคนทุกประเภท ไม่ว่าขี้เหล้า นักเลง"

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 93)

คำพูดข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงอุปนิสัยของชาวชนบทที่ท้าว เป็นอันธพาลนักเลงหัวไม้ พุดจาข่มขู่ เพื่อให้ผู้อื่นยอมรับและเห็นความสำคัญของตน

พฤติกรรมของครูบงยุทธรที่ไม่คบหาสมาคมกับใครทำให้เพื่อนครูตลอดจนชาวบ้านพากันรังเกียจครูบงยุทธร แต่กลับเป็นผลดีต่อตัวครูบงยุทธรที่มีเงินเหลือเก็บจนสามารถซื้อรถเครื่องมาขับและซื้อเครื่องเล่นเทปสเตอริโอมาฟังที่บ้านพักครู จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่บ้านพักครูบงยุทธรถูกงัด เครื่องเล่นเทปสเตอริโอถูกขโมย ครูบงยุทธรต้องมาขอความช่วยเหลือจากครูเชิดจากบทเรียนนี้เองทำให้ ครูบงยุทธรกลายเป็นคอเหล้า เข้ากับเพื่อนครู โดยเฉพาะครูเชิด และชาวบ้านได้อย่างสนิทสนมและกลมกลืนกันไปทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัยเข้าใจเรื่องได้ตลอด และรู้สึกเห็นใจและเข้าใจสภาพชีวิตของตัวละครเอกที่ต้องเอาตัวรอดเมื่อไปอยู่ต่างถิ่น

บทสนทนาในเรื่อง สมจริงเหมาะสมกับตัวละครและสภาพแวดล้อม แสดงความเป็นนักเลง ช่วยให้อ่านมองเห็นอุปนิสัยของตัวละคร ช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ในเรื่องดียิ่งขึ้นและช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ก็มีบทสนทนาบางตอนยาวเกินกว่าความเป็นจริงที่คนปกติใช้ในการพูดจกกัน เช่น คำพูดของครูบงยุทธรที่พูดกับครูศักดิ์ ตอนหนึ่งว่า

"ไอ้เมืองห่านันรี คนแตกเหล่าอย่างกะน้ำ กูอยู่ไม่ได้หรอก เดือนชั่วช้า
จนกูขอกไม่ถูก ยิ่งปล้นฆ่ากันไม่เว้นแต่ละวัน กูอยู่ไม่ได้ก็เพราะเหตุนี้ ปีน้ากูจะ
ขอย้ายอีก"

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 109)

จากคำพูดนี้ ก็ทำให้ผู้อ่านมองเห็นสภาพชีวิต
และความขมขื่นของผู้อยู่อาศัยได้อย่างชัดเจนสะท้อนให้เห็นว่า คุณภาพ และคุณค่าชีวิตของคน
ไม่เท่าเทียมกัน คนที่อยู่ในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญ มักจะด้อยโอกาสไปเสียทุกด้าน
ไม่ได้รับความยุติธรรมจากสังคม

เรื่องนี้ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวเป็นเหตุเป็นผลสมจริง โดยเฉพาะตัวละครเอกที่ไม่
ยอมปรับตัวให้เข้ากับสังคม จึงทำให้สังคมรังเกียจและหาทางรังแกให้ได้รับบทเรียน การตั้งชื่อ
เรื่องที่เร้าความสนใจผู้อ่านชวนให้อยากติดตามเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการ
ปิดเรื่องสอดคล้องกัน เนื้อเรื่องต่อเนื่องกันดี การบรรยายตัวละคร ผู้เขียนบรรยายได้ชัดเจน
ทำให้ผู้อ่านทราบภูมิหลังของตัวละครเอก และเห็นใจที่เขาถูกอิทธิพลของสังคมบีบคั้นจิตใจ

ศักดิ์ศรีครูวงเดือน

เรื่องย่อ

ครูวงเดือน เป็นชาวชนบทหมู่บ้านเขาวงใกล้กับหมู่บ้านห้วยบง เมื่อสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูแล้วได้รับการบรรจุเป็นครูที่โรงเรียนบ้านห้วยบง ครูวงเดือนเป็นคนเรียบร้อยสวยและมีอัธยาศัยดี จนเป็นที่ชื่นชอบของทุก ๆ คนทั้งเพื่อนครู นักเรียนและชาวบ้าน นอกจากนี้ครูวงเดือนยังช่วยสอนนักเรียน เธอรับสอนหลายวิชา การมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบงของเธอทำให้หลายสิ่งหลายอย่างในโรงเรียนเริ่มเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น บรรดาครูหนุ่ม ๆ ทั้งโสดและไม่โสด ปรับปรุงการแต่งตัว การพูดจาให้ดีขึ้นเพื่อจะได้เป็นที่สนใจของครูวงเดือน แต่เมื่อทุกคนทราบว่า ครูวงเดือนมีคนรักแล้วเป็นคนกรุงเทพฯ ก็พากันกลับคืนสู่สภาพเดิม แต่ไม่มีใครแสดงกิริยาโกรธครูวงเดือนเลย แม้แต่ครูเชิดก็ยิ่งเอ็นดูครูวงเดือนเหมือนน้องเพราะครูวงเดือนประพฤติตนดีงามสม่ำเสมอ ไม่ให้เป็นที่ติฉินนินทาได้จนกระทั่งวันหนึ่งมันส์คนรักของครูวงเดือนมาหา และจะต้องพักค้างคืนจึงขอพักค้างคืนที่บ้านพักครู ครูวงเดือนไม่ยอมกลับไปให้ไปพักค้างคืนในหมู่บ้าน โดยอ้างว่า เพื่อรักษาเกียรติของเธอ

แก่นเรื่อง

ครูที่ประพฤติและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม

กลวิธีในการแต่ง

ในเรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ผู้เขียนนำเรื่องราวของครูสาวสวยที่ฉลาด รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมชนบทได้ดี จนเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของทุก ๆ คนทั้งเพื่อนครู ชาวบ้าน และนักเรียน ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายลักษณะรูปร่างและการศึกษาของครูวงเดือนตัวละครว่าเป็นครูสาวคนเดียวของห้วยบงที่สวยงามและเรียบร้อยสมกับครูบ้านนอก จบการศึกษาจากวิทยาลัยพิษณุโลก และบรรยายพฤติกรรมของครูศักดิ์ที่เดินทางมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบงวันแรก ขณะที่นั่งรถโดยสารมาที่บ้านเพื่อไปโรงเรียนได้รับรู้ว่ามีครูสาวมาบรรจุก่อนเขาหนึ่งอาทิตย์ชื่อครูวงเดือน เป็นคนสวยอัธยาศัยดี ผู้เขียนเปิดเรื่องในลักษณะนี้เพื่อสร้างจุดเด่นให้กับตัวละครเอกชวนให้ผู้อ่านอยากติดตามว่าครูวงเดือนมีความสำคัญอย่างไร หลังครูวงเดือนมาอยู่แล้วจะมี

เหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น การเปิดเรื่องในลักษณะนี้ช่วยโยงเข้าสู่เรื่องได้อย่างรวดเร็ว เรื่องดำเนินไปโดยครูศักดิ์ได้บรรยายถึงการมาอยู่ที่หัวบงของครูวงเดือน ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ครูวงเดือนทำแจกันดอกไม้กระตามติดหน้าห้องเรียนทุกห้อง ครูวงเดือนทำให้ครูผู้ชายขยันมาโรงเรียนแต่เช้า และแต่งกายสะอาดเรียบร้อยมากขึ้น เพื่อจะได้เป็นที่สนใจของครูวงเดือน ขณะเดียวกันก็เปิดเผยถึงอุปนิสัยโอบอ้อม มีอัธยาศัยดี มีน้ำใจ ดังคำบรรยายตอนหนึ่งของครูศักดิ์ว่า

...ครูวงเดือนจากที่มทรามา เธอรับสอนหลายวิชาเช่น วิทยาศาสตร์
ภาษาไทย และศิลปหัตถกรรม...

(หัวบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 112)

จากความมีน้ำใจและขยันสอนนี้เอง ส่งผลให้ครูวงเดือนเป็นที่ชื่นชอบของทุก ๆ คนทั้งเพื่อนครู นักเรียน และชาวบ้าน จนกระทั่งทุกคนทราบว่าครูวงเดือนมีคนรักแล้ว เป็นคนกรุงเทพฯ ก็พากันกลับคืนสู่สภาพเดิม แต่ก็ไม่มีใครแสดงกิริยาโกรธครูวงเดือนเลย แม้แต่ครูเซิด ผู้รักศักดิ์ศรี ไม่ยอมให้ใครมาดูหมิ่นง่าย ๆ ก็ยังไม่โกรธครูวงเดือน กลับพูดเสียดสีไปว่า

"จะมีก็ช่างเขา พี่ก็เอ็นดูครูวงเดือนเหมือนน้องเหมือนนุ่งเท่านั้น"

(หัวบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 113)

จากคำพูดนี้ เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ครูวงเดือนฉลาด รู้จักประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม จนเป็นที่รักของทุก ๆ คน

เพื่อเน้นให้เห็นถึงความประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมของครูวงเดือนยิ่งขึ้น ครูศักดิ์ได้เล่าถึงเหตุการณ์วันหนึ่งที่มีคนรักของครูวงเดือนมาหาครูวงเดือน และขอพักค้างที่บ้านพักครู ครูวงเดือนไม่ยอม ครูวงเดือนให้มันสคนรักไปพักค้างคืนในหมู่บ้านแทน โดยอ้างว่าเพื่อรักษาเกียรติ จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยคำพูดของครูดวงพรที่ช่วยเสริมการประพฤติปฏิบัติตนของเธอให้เด่นชัดขึ้นดังนี้

... "วันนี้พี่จะมาหาเดือน ชาวช่วยบง เขาก็รู้กันหมดแล้ว ถ้าพี่เสนอที่
บ้านพักครู ชาวบ้านเขาจะคิดกันยังไง... ที่นี้ช่วยบงนะคะ ไม่ใช่กรุงเทพฯ
บ้านพี่" ...

(ช่วยบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 121)

คำพูดข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกของครูดวงพรที่ฉลาด เข้าใจตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร
มีความต้องการอะไร อยู่ในสภาพอย่างไร ยอมรับความเป็นจริง และเข้าใจวัฒนธรรมพื้นบ้าน
ชนบท จึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมชนบท นอกจากนี้บทสนทนาดังกล่าวผู้เขียนนำมาปิดเรื่อง
เพื่อสรุปเนื้อเรื่อง ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ตลอดและบทสนทนานี้ยังช่วยให้ความกระจ่าง
ชื่อเรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน อีกด้วย

เรื่องนี้ผู้เขียนเสนอเรื่องราว เป็นแบบบรรยายไปตามพฤติกรรมของตัวละครไป
เรื่อย ๆ การตั้งชื่อเรื่องได้เหมาะสมเฉพาะเจาะจง เนื้อหาที่ผู้อ่านคาดเดาเนื้อเรื่อง
ได้หลากหลาย การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องสมเหตุสมผล การปิดเรื่องด้วยบทสนทนาของ
ตัวละครผู้เขียนทำได้ดี เพราะเป็นการสรุปเรื่องอีกครั้งหนึ่ง ช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น
เรื่องนี้แม้ว่ากลวิธีในการแต่งจะดูธรรมดา ๆ ภาพชีวิตของตัวละครในเป็นชีวิตของครูในชนบท
ที่ผู้เขียนเสนอที่ชนะได้แปลกและต่างจากความซ้ำซากเดิม ๆ ตรงที่ผู้เขียนให้ความสำคัญกับ
การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมนั้น ๆ ของครู จะทำให้ครูมีความสุข และมีผลทำให้มี
ความพร้อมในการสอนสูง ปัญหาการศึกษา ก็คงจะลดน้อยลง

ผนแล้ง

เรื่องย่อ

ในยามผนแล้ง ชาวบ้านหมู่บ้านห้วยบงพาลูกหลานอพยพหนีความแห้งแล้งไปอยู่ที่อื่น น้ำในสระหน้าวัดห้วยบงซึ่งเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชาวห้วยบง กำลังจะแห้ง ชาวบ้านทุกคนพากันวิตกและพยายามที่จะสงวนรักษาน้ำในสระไว้ใช้ให้นาน ๆ ครูใหญ่จึงประกาศห้ามไม่ให้เอาควายไปกินน้ำในสระ แม้แต่เด็ก ๆ ก็ห้ามลงไปอาบ แต่ในที่สุดบ่ายวันหนึ่ง ครูใหญ่ลงโทษด้วยการเขียนตีเด็กชายทองพันนักเรียนชายโรงเรียนบ้านห้วยบงที่ฝ่าฝืนคำสั่ง ลงไปเล่นน้ำในสระ นายเต๋อพ่อของเด็กชายทองพันไม่พอใจครูใหญ่ที่ลงโทษลูกชาย แต่ก็ทำอะไรครูใหญ่ไม่ได้ นายเต๋อจึงประชดครูใหญ่ด้วยการล้มวัวกินกันทั้งหมู่บ้าน พร้อมกับเชิญพวกครูโรงเรียนบ้านห้วยบงไปกินกันทุกคน

แก่นเรื่อง

ชีวิตชนบท น้ำเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากต่อการดำรงชีวิต เมื่อขาดน้ำชีวิตก็นับวันรอวันตาย

กลวิธีในการแต่ง

ผนแล้ง ผู้เขียนเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพชีวิตทุกข์ยากของคนในชนบทห้วยบง ที่ต้องประสบกับภัยแล้ง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกท้อแท้ หวังวิตก และสิ้นหวังของชาวบ้านที่ขาดแคลนน้ำเพราะผนแล้ง ทำให้ชาวบ้านต้องประสบกับความล้มจมข้าวในนา ข้าวโพดในไร่ ที่เป็นรายได้หลักเจตาตายนับร้อย ๆ ไร่ ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเห็นใจกับสภาพชีวิตของคนในชนบทห้วยบงยามนี้ ผู้อ่านจะได้อยากติดตามเรื่องต่อไปว่าในภาวะภัยแล้งเช่นนี้ ชาวบ้านดิ้นรนต่อสู้กันอย่างไร จากนั้นเรื่องดำเนินไปโดยครู่ตัดเล้าถึง เหตุการณ์ผนแล้ง ชาวบ้านบางส่วนตัดสินใจพากันอพยพโยกย้ายไปทามหาภิกินีถิ่นอื่น ๆ ละทิ้งห้วยบงในภาวะแห้งแล้งให้กรร้างและอ้างว้าง ต่อเมื่อมีฝนตก พันแผ่นดินชุ่มชื้น ชาวบ้านก็จะพากันอพยพกลับมาสู่ถิ่นเดิมอีก การตัดสินใจของชาวบ้านเช่นนี้มีผลกระทบต่อโรงเรียนห้วยบงมาก จำนวนนักเรียนลดลง เพราะต้องย้ายติดตามไปกับพ่อแม่ ทำให้นักเรียน

ต้องชะงักการศึกษาเล่าเรียนไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง สำหรับชาวบ้านและบรรดาครูทุกคนที่จำต้องอาศัยอยู่ที่นี้ เพราะไม่มีทางไปต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพราะน้ำในสระหน้าวัดห้วยบง ซึ่งเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชาวห้วยบงอาศัยดื่มกินเป็นโคลนขุ่นคลั๊ก และที่สำคัญน้ำกำลังจะหมดสระ อันอาจก่อให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงเพราะแย่งชิงน้ำก็ได้ ดังนี้

...ผมอดคิดต่อไปไม่ได้ว่า น้ำหนักแก่มากกว่าน้ำหมดคลอง หมดสระ คงจะมีการฆ่าฟันแย่งชิงน้ำบ้างเป็นแน่...

(ห้วยบง "ฝนแล้ง" : ขวัญเรือน : 110)

ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นว่าน้ำเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นมากต่อการดำรงชีวิต ด้วยเหตุนี้ทั้งผู้ใหญ่บ้าน และครูใหญ่พร้อมกับคณะกรรมการชาวบ้านปรึกษาหารือเพื่อหาทางสงวนรักษาน้ำไว้ใช้ในภาวะแล้งให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ครูเขตคณะกรรมการคนหนึ่งเสนอความคิดเห็นว่าควรประกาศ ขอร้องไม่ให้ชาวบ้านนำวัวควายลงไปดื่มกินน้ำในสระ รอนจนกว่าผู้ใหญ่บ้านจะขอฝนเทียมจากอาเภอได้ซึ่งทุกคนก็ได้แต่หวัง

ในภาวะฝนแล้งในชนบทห้วยบงน้ำเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากต่อการดำรงชีวิต จะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะสงวนรักษาน้ำให้พอใช้ตลอดฤดูแล้ง ถ้วนทั่วกันทุกคน ครูศักดิ์เล่าว่าบายวันหนึ่งครูใหญ่ลงโทษเด็กชายทองพันในห้องประชุมสาเหตุเพราะลงไปอาบน้ำในสระที่ได้ประกาศห้ามไว้ จากการที่ครูใหญ่ลงโทษเด็กชายทองพันนี้เอง สร้างความไม่พอใจกับนายเตือผู้เป็นพ่อของเด็กชายทองพันเป็นอย่างมาก แต่นายเตือก็ทำอะไรครูใหญ่ไม่ได้จึงหาทางออกด้วยการลัมพ่อวัวของแกกินกันในหมู่บ้าน พร้อมกับเชิญพวกครูไปกินเลี้ยง จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์งานกินเลี้ยงที่บ้านนายเตืออย่างสนุกสนาน ต้องมีอันชะงักลงด้วยคำพูดของนายเตือที่ประชดประชันครูใหญ่ เมื่อถูกครูศักดิ์เอ่ยถามว่าติดเตือเอาวัวที่ไหนทาติดเตือบอกว่าพ่อวัวของเขา ขณะเดียวกันก็ถือโอกาสพูดจาประชดประชันครูใหญ่ที่ลงโทษลูกแก ดังนี้

"เอาวัวทำไมครับ... เลี้ยงไปก็ธรรมดา มันเปล่า ๆ น้ำมันไม่มีกิน
ในสระก็กินไม่ได้ กินได้เฉพาะคนเท่านั้น"

ครูเข็ดนั่งอึ้งคอแข็ง บีบแก้วเหล้าแน่น ครูใหญ่ ผู้ใหญ่ทีมีย้มไม่ออก

(ห้วยบง "ฝนแล้ง" : ขวัญเรือน : 117)

จากคำพูดนี้ชี้ให้เห็นว่า นายเต๋อเป็นคนไร้เหตุผล คือรี้น ไม่ยอมรับความจริง เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมคน ทั่วทุกวิถีทางเพื่อเอาชนะ แม้ว่าการกระทำของตุนั้น ๆ จะทำให้ตนเองต้องสูญเสียผลประโยชน์ไปก็ยอม นอกจากนี้คำพูดหรือบทสนทนาที่ยังช่วยดำเนินเรื่องเพื่อบอกเหตุการณ์ในเรื่อง และปิดเรื่องเพื่อสรุปเนื้อเรื่อง ช่วยผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ตลอด อีกทั้งยังให้ความกระจ่างเกี่ยวกับชื่อเรื่อง ฝนแล้ง อันเป็นสาเหตุให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำจนก่อให้เกิดเหตุการณ์ประท้วงประชาชนขึ้น

เรื่องนี้ผู้เขียนเสนอเรื่องราวด้วยการบรรยายไปเรื่อย ๆ การตั้งชื่อเรื่อง ฝนแล้ง สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องและการปิดเรื่องต่อเนื่องกัน การบรรยายตัวละครจะเน้นพฤติกรรมที่แสดงออกทางบทสนทนา หรือคำพูดของตัวละครซึ่งบทสนทนาเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านทราบลักษณะนิสัยความรู้สึก และเหตุการณ์ในเรื่องบทสนทนายังช่วยเสริมฉากให้เด่นอีกด้วย ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งแสดงความแห้งแล้งในชนบททุรกันดาร

เด็กหนุ่มห้วยบง

เรื่องย่อ

บุณมา เป็นลูกคนเล็กของนายจวง แจ่มแจ๋ง เศรษฐีคนหนึ่งของห้วยบง บุณมาเรียนอยู่ชั้นประถมปลายโรงเรียนบ้านห้วยบง พ่อแม่รักและตามใจบุณมามากเกินไป ครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือนบุณมา พ่อแม่จะออกปรับแทนและสนับสนุนลูกในทางที่ผิด บุณมาจึงไม่เกรงกลัวใคร มีความประพฤติเกเร ดื้อรั้น เอาแต่ใจตนเอง ไม่เคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ เมื่อบุณมาจบชั้นประถมปลายแล้ว พ่อแม่ส่งบุณมาไปเรียนต่อที่ในจังหวัด บุณมาไม่ตั้งใจเรียน เอาแต่ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เที่ยวกลางคืน วันหนึ่งครูศักดิ์บังเอิญไปพบเข้า จึงเข้าไปว่ากล่าวตักเตือนด้วยความเป็นห่วงและหวังดี บุณมาไม่เชื่อฟังกลับเชิญชวนให้ครูศักดิ์ดื่มสุราร่วมกัน ในที่สุดบุณมาก็ต้องจบชีวิตลง เพราะถูกจ๊กโก่ตีตายที่ช่องโสเภณี ทำให้นายจวง แจ่มแจ๋ง และภรรยา รู้สึกสำนึกได้ แต่ก็สายเกินไปต้องสูญเสียลูกชายไปในวัยอันไม่สมควร

แก่นเรื่อง

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ในครอบครัวที่มีฐานะดี

กลวิธีในการแต่ง

เด็กหนุ่มห้วยบง เป็นเรื่องราวของเด็กหนุ่มในหมู่บ้านห้วยบงที่มีฐานะดี กำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน พ่อแม่รักและตามใจจนเสียคน ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่นายจวง แจ่มแจ๋ง มาตะโกนว่า ครูใหญ่ภายในบริเวณโรงเรียนอย่างไม่เกรงใจที่ครูใหญ่ลงโทษบุณมาลูกชายของแก ครูใหญ่จึงได้ชี้แจงถึงสาเหตุที่ลงโทษ แต่นายจวงไม่ฟังเสียง กลับออกปรับแทนและสนับสนุนลูกในทางที่ผิด ก่อนนายจวงกลับ ครูใหญ่ได้กล่าวเตือนสติไม่ให้นายจวงตามใจลูกเช่นนี้ เพราะจะทำให้บุณมาเสียคน ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อสร้างความสนใจให้ผู้อ่านอยากทราบว่า จะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นกับบุณมา นายจวง แจ่มแจ๋ง จะพบกับความสมหวังหรือผิดหวังกับลูกคนนี้ นอกจากนี้การเปิดเรื่องลักษณะนี้ ผู้เขียนยังบอกเป็นนัย ๆ เพื่อให้ผู้อ่านทราบภูมิหลัง และอุปนิสัยใจคอของบุณมาตัวละครเอกอีกด้วย เรื่องดำเนินไปโดยครูศักดิ์ได้บรรยายความรู้สึกสลดใจ กับเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งทำให้เขาคิดว่า ค่านิยมที่เชื่อกันมาแต่

โบราณว่า ครู คือ ผู้ที่สั่งสอนอบรมสร้างคนเป็นคนดี บัดนี้ความเชื่อเช่นนั้นได้เปลี่ยนไปแล้ว เพราะเด็กจะมีอิทธิพลต่อพ่อแม่สูงกว่าครูบาอาจารย์ ซึ่งทำให้เขาย้อนนึกถึงสมัยที่เป็นเด็ก พ่อแม่พามาฝากให้อยู่กับหลวงปู่ที่วัดหลวงปู่ตีจนเลือดซึม ๆ พ่อกับแม่ยังไม่เคยต่อว่าหลวงปู่เลย จากนั้นเขาก็ย้อนนึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างครูใหญ่กับนายจวงอีกครั้ง พร้อมกับคิดว่า เรื่องทุกอย่างคงจะลงเอยด้วยดี เพราะบุญมาก็จะจบออกไปจากโรงเรียนห้วยบงแล้ว นายจวงก็จะพามุณาไปเรียนต่อที่ในจังหวัด เมื่อมุณาศึกษาที่ในจังหวัด เขาได้รับข่าวคราว และทราบว่า บุญมาก็ยังคงมีความประพฤติไม่ดีเหมือนเดิม หน้าที่กลับจะแย่ง ว่างมยาว สูบบุหรี่ กินเหล้า จีบผู้หญิง และเที่ยวเก่ง ใครจะดักเตือนอย่างไร นายจวงผู้เป็นพ่อจะออก รับแทนลูกชายเสมอ

เพื่อเน้นให้เห็นถึงความประพฤติ ตลอดจนนิสัยที่ไม่ดีของมุณา ครูศักดิ์ได้เปิดเผย พฤติกรรมของมุณาที่เห็นมากับตาในวันที่ครูศักดิ์ไปราชการในจังหวัดแทนครูใหญ่ พบมุณาดื่มสุรากับเพื่อน ๆ ในร้านอาหารแห่งหนึ่ง จึงเข้าไปว่ากล่าวตักเตือนด้วยความเป็นห่วงและหวังดี ดังนี้...

"อ้าว... มุณาไม่ไปเรียนหนังสือหรือ"...

(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 85)

จากคำพูดหวังดีของครูศักดิ์ แทนที่มุณาจะเชื่อฟังกลับเชิดชวนให้ครูศักดิ์ดื่มสุรไปด้วยกัน ดังนี้

"ว่า... ครูยังจะทามาเป็นครูอีก อายุเขาเปล่า ๆ ผมออกจากโรงเรียนห้วยบงแล้ว มาซิคครู มากินเหล้าด้วยกัน"

(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 85)

จากคำพูดของมุณานี้เองทำให้ครูศักดิ์รู้สึกผิดหวังระคนกับความสมเพชต่อพฤติกรรมของมุณายิ่งนัก จนกระทั่งหลังเที่ยงคืนวันหนึ่ง มีเสียงตะโกนบอกครูใหญ่ว่า มุณาถูกจี้กั๊ก

ในเมืองตีปางตายที่ช่องโสมณี และอุกนั้วตัวมารักษาที่โรงพยาบาลปากน้ำโพ ครูใหญ่ ครูเชิด ครูศักดิ์ พร้อมกับเพื่อนบ้านชาวห้วยบง รีบไปเยี่ยมบุญมาที่โรงพยาบาลทันที จากนั้นผู้เขียน บิด เรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่โรงพยาบาลเมื่อทุกคนไปถึงพบบุญมาสิ้นใจแล้ว เพราะทน พยายามแผลไม่ไหว ผู้เป็นแม่ร้องไห้เสียใจน่าเวทนา ส่วนนายจวงผู้เป็นพ่อถึงกับพบกับครูใหญ่ว่า

"ถ้าผมเชื่อฟังคำเตือนของครูใหญ่ตั้งแต่แรก... ลูกผมคงไม่ตาย"

(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 87)

จากคำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่า นายจวงกว่าจะรู้สึกได้ถึงโทษของความรักและการตามใจลูก มากเกินไป ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนลูกในทางที่ผิด ก็สายเกินไปต้องสูญเสียลูกชายไปในวัยอันไม่สมควร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องโดยตลอด และกระจ่างในชื่อเรื่อง

บทสนทนาที่ปรากฏในเรื่องดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ช่วยให้รู้จักนิสัยของ ตัวละคร ช่วยในการดำเนินเรื่อง เพื่อเสนอเหตุการณ์ในเรื่อง และบทสนทนาเพื่อสรุปปิดเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องยิ่งขึ้น นอกจากนี้บทสนทนาเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร เช่น คำพูดของ ครูจะสุภาพ ส่วนคำพูดของชาวบ้านจะพูดตรง ๆ และใช้ภาษาชาวบ้าน ซึ่งอาจจะไม่ สุภาพนัก ดังคำพูดของครูศักดิ์ซักถามผู้ใหญ่ถึงสถานที่ที่บุญมาตาย ดังนี้

"ไปเที่ยวที่ไหนหรือครับ" ครูศักดิ์ถาม

"บ้านกะหรี" ผู้ใหญ่ทิมตอบ

(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 87)

จากคำพูดนี้ช่วยให้รู้จักนิสัยของบุญมาตัวละครเอกที่ชอบเที่ยวผู้หญิง จนมีเรื่องทะเลาะวิวาทและถูกตีตาย นอกจากนี้ยังช่วยไขความกระจ่างให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องและเข้าใจเหตุการณ์ ในเรื่อง

เรื่องนี้ผู้เขียนตั้งชื่อเรื่องไว้กว้าง ๆ ว่า เด็กหนุ่มห้วยบง ทำให้ผู้อ่านคาดเดาเรื่อง ไม่ได้ แต่พอจะทราบว่าตัวละครเอก คือ เด็กหนุ่มห้วยบง เพื่อผู้อ่านอยากติดตามเรื่องราวเด็กหนุ่ม ห้วยบงนี้มีบทบาทสำคัญอย่างไรในเรื่อง การเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่อง เหตุและผล

ในเรื่องรับกัน เนื้อหาสาระเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ทั่ว ๆ ไป แต่ผู้เขียนเสนอเรื่องราว
ได้น่าสนใจ การบรรยายตัวละครเน้นที่พฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งจะแสดงออกทางบทสนทนา
การบรรยายความรู้สึกภายในของตัวละครสมจริง สำหรับบทสนทนาเหมาะสม และช่วย
ส่งเสริมฉากให้เด่นชัด เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตการเลี้ยงดูบุตรหลานของชาวหมู่บ้าน
ห้วยบงที่เปลี่ยนแปลงไปจากค่านิยมเดิม ๆ

ผู้ไม่ใช่คนห่วยบง

เรื่องย่อ

นายเพชร เจียวชะอุ่ม เป็นคนมีฐานะดี เขาเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านห่วยบงโดยการชักชวนของผู้ใหญ่ทิม เขากับผู้ใหญ่ทิมเป็นเพื่อนกัน เมื่อมาอยู่ที่นั่นเขาได้กว้านซื้อที่ดินไว้เป็นจำนวนหลายร้อยไร่ ตั้งตัวเป็นเศรษฐีเงินกู้ ออกรถได้รับจ้างไถไร่ไถนา และออกรถสองแถวรับส่งผู้คนจากห่วยบงไปปากน้ำโพ กิตติศัพท์ความดี และความเห็นแก่ตัวของเขา เป็นที่ทราบกันดีในห่วยบง วันหนึ่งรถไถของเขาถูกขโมย ครูเซิด พ่อครูเซิด ครูศักดิ์ ผู้ใหญ่ทิม พร้อมกับชาวห่วยบงอีกจำนวนหนึ่งได้ช่วยกันออกติดตาม จนได้รถไถกลับคืน ต่อมาพ่อของครูเซิดป่วยหนัก เพราะไปช่วยติดตามรถไถของนายเพชร ครูเซิดจึงได้วานนายเพชรขับรถพาพ่อไปส่งที่โรงพยาบาลในตัวจังหวัด เมื่อถึงโรงพยาบาลเรียบร้อยแล้ว ครูศักดิ์ชักชวนนายเพชรให้อยู่เป็นเพื่อน นายเพชรปฏิเสธและขอตัวกลับ ก่อนกลับได้ขอค่าน้ำมันรถจากครูเซิด ครูเซิดจึงหยิบเงินให้นายเพชรไป ครูศักดิ์ถึงกับอึ้งและนึกอยู่ในใจว่า เขาไม่ใช่คนห่วยบง

แก่นเรื่อง

อุปนิสัยที่แตกต่างกันระหว่างคนพื้นที่กับคนต่างถิ่น

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนเสนอเรื่อง ผู้ไม่ใช่คนห่วยบง เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ชาวชนบทมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนผู้ที่ไม่ใช่คนห่วยบงจะปราศจากสิ่งเหล่านี้ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงเหตุการณ์ในคืนที่ครูเซิดวานนายเพชรขับรถด้วยความอยากกลับมาหาพ่อของตนซึ่งป่วยหนักไปหาหมอที่โรงพยาบาลในตัวจังหวัด เนื่องจากสภาพของถนนที่ขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ และฝนก็ตกหนักตลอดทาง ทำให้ทั้งครูเซิดและครูศักดิ์ซึ่งนั่งไปเป็นเพื่อน วิตกกังวลมาก เพราะกลัวพ่อของครูเซิดจะมีอันเป็นไปก่อนถึงโรงพยาบาล ขณะเดียวกันครูศักดิ์เกิดความสงสัยว่า ใครที่ทำให้พ่อของครูเซิดต้องมามีสภาพเช่นนี้ ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เร้าใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องต่อไปว่า พ่อของครูเซิดจะปลอดภัยหรือไม่ จะพบกับอุปสรรคอะไรอีก และเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องอย่างไร การเปิดเรื่องลักษณะนี้โยงเข้าสู่เนื้อเรื่องอย่าง

รวดเร็วจึงรีบไปตามลำดับเหตุการณ์ในระหว่างทางไปโรงพยาบาล ครุศักดิ์ย้อนนึกถึงเหตุการณ์ในคืนวันหนึ่งที่น่าจะเป็นสาเหตุให้พ่อครูเชิดป่วยหนัก เพราะไปช่วยนายเพชรติดตามจับขโมยที่มาจากโมยรถไถของนายเพชร ดังนี้

... ผมจำได้ว่า พ่อของครูเชิดก็ไปด้วยร่างอันแกร่งกร้าวของแกยืนโบกปืนยาว อยู่บนรถกระบะ เบียดเสียดอยู่กับชาวบ้านด้วยวัยที่ล่วงหกสิบไปแล้ว แต่แกยังยิ้มร่ามาให้ผมด้วยท่าทีที่กระฉับกระเฉง ผมชนลุกชู่ตลอดลานชน น้ำตาแห่งความตื้นตันแล่นไปเอ่อที่ขอบตา โอ... น้ำใจพ่อเฒ่า...

(ห้วยบง "ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง" : ขวัญเรือน : 11)

ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นถึงความมีน้ำใจของชาวชนบทห้วยบง ที่กระทำไปด้วยความเต็มใจ และบริสุทธิ์ใจ โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนใด ๆ ลืมแม้กระทั่งสังขารของตนเอง จากนั้นครุศักดิ์ได้เล่าประวัติความเป็นมาของนายเพชรว่า เป็นคนมาจากถิ่นอื่น ย้ายมาอยู่ในห้วยบงด้วยการชักชวนของผู้ใหญ่ทิม เพราะผู้ใหญ่ทิมเป็นเพื่อนกับนายเพชร นายเพชรเป็นคนมีฐานะดี เมื่อมาอยู่ที่ห้วยบงเขาได้กว้านซื้อที่ดินไว้เป็นจำนวนมาก ตั้งตนเป็นเศรษฐีเงินกู่ ออกรถไถรับจ้างไถไร่ไถนา และออกรถสองแถวรับส่งผู้คนจากห้วยบงไปปากน้ำโพ ตลอดจนเปิดเผยอุปนิสัยใจคอของนายเพชรว่า เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่มีน้ำใจ ทำให้ครุศักดิ์ย้อนนึกถึงคำพูดของครูเชิดที่พูดถึงนายเพชร ดังนี้

"ไอ้เพชรนี่เองมันจะทำให้ห้วยบงเลวลง มันเพาะเชื้อความเห็นแก่ตัวให้เกิดขึ้นในห้วยบง"

(ห้วยบง "ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง" : ขวัญเรือน : 111)

และคำพูดของผู้ใหญ่ทิมที่เล่าให้ครูเชิดฟังว่า เขากับนายเพชรบอกเลิกความเป็นเพื่อนกันแล้ว เพราะนิสัยเห็นแก่ตัวของนายเพชร จนกระทั่งเมื่อรถของนายเพชรนำพ่อครูเชิดมาถึงที่โรงพยาบาลเป็นเวลาตีสอง พนักงานพยาบาลก็จูงใจให้ความช่วยเหลือ หมอสั่งให้คนป่วยนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล เมื่อทุกคนทราบได้แสดงน้ำใจอยู่เป็นเพื่อนครูเชิดเพื่อเผื่ออาการพ่อ

ยกเว้นนายเพชรคนเดียวที่ขอตัวกลับก่อน ผู้เขียนจึงปิดเรื่องด้วยคาพูดปฏิเสธของนายเพชรและก่อนกลับได้ขอค่าโดยสารกับครูเชิด ครูศักดิ์ถึงกับอึ้ง และนึกได้ว่า นายเพชรไม่ใช่คนห่วยบง ผู้เขียนปิดเรื่องแบบนี้เป็นการสรุปเรื่องอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ผู้อ่านเห็นนิสัยของนายเพชรว่าเป็นคนอย่างไร อีกทั้งยังเข้าใจในชื่อเรื่อง "ผู้ไม่ใช่คนห่วยบง"

บทสนทนาในเรื่อง สมจริง เหมาะสมกับฐานะตัวละคร เช่น คาพูดของนายเพชรที่ค่อนข้างสุภาพ แตกต่างจากชาวชนบทอื่น ๆ เพราะนายเพชรเป็นคนจากถิ่นอื่น ดังนี้

"คุณพ่อเป็นอย่างไรบ้างครับ"

"เอ... ผมเห็นที่จะกลับก่อนละครับ"

(ห่วยบง "ผู้ไม่ใช่คนห่วยบง" : ขวัญเรือน : 113)

บทสนทนาดังกล่าวช่วยดำเนินเรื่องเพื่อเสนอเหตุการณ์ในเรื่องทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องยิ่งขึ้น นอกจากนี้บทสนทนาช่วยให้รู้จักนิสัยของตัวละคร ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

เรื่องนี้ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้ชัดเจน การตั้งชื่อเรื่องที่ผู้อ่านคาดเดาเนื้อเรื่องได้ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องสอดคล้อง สมเหตุผล และปิดเรื่องได้อย่างสมบูรณ์ ให้ความกระจ่างกับชื่อเรื่อง และเน้นให้เห็นถึงนิสัยที่เห็นแก่ตัวของตัวละครเอก เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงอุปนิสัยใจคอของชาวชนบท ที่แม้พวกเขาจะมีฐานะความเป็นอยู่ยากจน แต่ก็เปี่ยมไปด้วยความมีน้ำใจต่อทุกคนไม่เฉพาะกับชาวชนบทด้วยกันเท่านั้น กับคนอื่น ๆ ก็เช่นกัน การบรรยายตัวละครชัดเจนสมจริง บทสนทนาเหมาะสม ช่วยเสริมพฤติกรรมและนิสัยของตัวละคร

ครูผู้ไม่ปรารถนาช่วยบง

เรื่องย่อ

ครูสิงห์ เป็นครูสอนที่โรงเรียนบ้านวังน้ำลัด ถูกทางราชการย้ายให้มาสอนประจำที่โรงเรียนบ้านห้วยบง เมื่อครูสิงห์ทราบข่าว ครูสิงห์ก็ลุ่มใจมาก เพราะรังเกียจความแห้งแล้งของหมู่บ้านห้วยบง ครูสิงห์จึงไปที่อำเภอเพื่อหาทางวิ่งเต้นขอย้ายช่วยราชการที่อำเภอแทน ในวันเดียวกันนี้ครูเชิดกับครูศักดิ์ไปราชการอำเภอแทนครูใหญ่ ครูเชิดได้พบกับครูสิงห์เพื่อนเก่า ครูเชิดแนะนำให้ครูศักดิ์รู้จักกับครูสิงห์ จากการสนทนากับครูสิงห์ ทำให้ครูเชิดรู้ว่า ครูสิงห์ถูกย้ายให้มาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง ครูเชิดจึงพูดเตือนครูสิงห์อย่าไปเชื่อใครให้ไปอยู่เสียก่อน เมื่อถึงวันกำหนดที่ครูสิงห์จะต้องมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง คณะครูและนักเรียนได้เตรียมการต้อนรับอย่างเต็มที่ ครูใหญ่นำรถไปรับแต่เข้าที่อำเภอ และกลับมาถึงโรงเรียนในตอนเที่ยงเพียงลำพัง โดยให้เหตุผลกับคณะครูและนักเรียนว่า ศึกษาของครูสิงห์ช่วยราชการที่อำเภอ คำพูดของครูใหญ่นี้สร้างความผิดหวังให้กับคณะครูและนักเรียนมาก โดยเฉพาะครูเชิดถึงกับแอบพูดลับหลังคนอื่น ๆ กับครูศักดิ์ว่า ครูสิงห์จะต้องได้รับบทเรียนอย่างเจ็บปวด ขณะที่ทางโรงเรียนบ้านห้วยบง ครูใหญ่ได้จ้างสินลูกขายนายส่งมาช่วยสอนแทนไปก่อน

แก่นเรื่อง

ความแห้งแล้ง กันดารของชนบท ทำให้ครูไม่ยอมมาสอนหนังสือ

กลวิธีในการแต่ง

ครูผู้ไม่ปรารถนาช่วยบง เป็นเรื่องราวของครูคนหนึ่งซึ่งรังเกียจชนบทที่แห้งแล้งกันดาร จึงวิ่งเต้นขอย้ายไปช่วยราชการที่อื่นแทน ทำให้ชนบทนั้นขาดแคลนครู ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ความเป็นอยู่ของหมู่บ้านห้วยบงในขณะนั้นว่า มีคนอพยพมาอยู่มากขึ้น ทำให้จำนวนนักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยบงเพิ่มขึ้น แต่จำนวนครูลดลง จนทำให้โรงเรียนบ้านห้วยบงขาดครู ทั้งนี้เพราะครูส่วนมาก เบื่อหน่ายความแห้งแล้งกันดารของชนบทนี้ จึงขอย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมบ้าง ขอลาศึกษาต่อบ้าง ยกเว้นครูใหญ่ที่พยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ห้วยบงเจริญและมีการศึกษาดี ชาวครูไม่พอสอนนี้ได้แพร่กระจายไปทั่วหมู่บ้าน จนกระทั่งเย็นวันหนึ่ง คณะ

ครูเชิดกับครูศักดิ์ออกเยี่ยมนักเรียนตามบ้าน มีชาวบ้านคนหนึ่งชื่อนายส่ง เข้ามาถามด้วยความสงสัยว่า ทำไมถึงไม่มีใครอยากมาสอนในหมู่บ้านห้วยบง ครูเชิดจึงได้ให้เหตุผลไปว่า เพราะความแห้งแล้งกันดารของหมู่บ้าน นายส่งจึงได้เสนอความคิดให้สินลูกชายของเขาที่เพิ่งจบชั้นมัธยมปีที่หกไปช่วยสอน ครูศักดิ์กับครูเชิดจึงนำความคิดนี้มาเสนอครูใหญ่ ครูใหญ่ปฏิเสธโดยบอกว่า อีกสองอาทิตย์จะมีครูย้ายมาแล้ว ทำให้ครูและนักเรียนพากันตื่นเต้นดีใจ เตรียมการต้อนรับครูใหม่อย่างเต็มที่ ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่า ความแห้งแล้งกันดารของชนบทส่งผลกระทบต่อการศึกษามากมาย ทำให้ชาวบ้านพากันวิตกกังวลว่าจะไม่มีครูมาสอนบุตรหลานของพวกเขา จากนั้นเรื่องดำเนินไปโดยครูศักดิ์เล่าถึงเหตุการณ์ในวันรุ่งขึ้นที่เขากับครูเชิดมาทำธุระแทนครูใหญ่ที่อำเภอ ครูเชิดได้พบกับครูสิงห์เพื่อนเก่าโดยบังเอิญ ครูเชิดได้แนะนำให้ครูศักดิ์รู้จักกับครูสิงห์ ทำให้รู้ว่าครูสิงห์เป็นครูสอนประจำอยู่ที่โรงเรียนบ้านวังน้ำลาด และจากการสนทนากับครูสิงห์ ทำให้ครูเชิดรู้ว่าครูสิงห์ถูกย้ายให้มาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง และกำลังวิ่งเต้นขอช่วยราชการที่อำเภอแทน เพราะรังเกียจความแห้งแล้งของหมู่บ้านห้วยบง ดังคำพูดของครูสิงห์ที่พูดกับครูเชิด ดังนี้

"สบายดี... แต่กำลังขวย ถูกย้ายไปอยู่ที่โรงเรียนมิ่งนั้นละ บ้านมิ่งแล้งฉิบหาย คนเขารู้กันทั้งนั้น"

(ห้วยบง "ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง" : ขวัญเรือน : 91)

คำพูดข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ชนบทที่แห้งแล้งกันดารไม่มีใครอยากไปสอน ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์วันที่ครูสิงห์จะต้องเดินทางมาสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง ครูใหญ่นำรถไปรับครูสิงห์แต่เช้า ส่วนทางโรงเรียน คณะครูเตรียมทำอาหารเลี้ยง นักเรียนต่างเตรียมของขวัญไว้มอบให้ครูสิงห์ จะมีเพียงครูเชิดคนเดียวเท่านั้นที่ไม่ตื่นเต้นดีใจ ตรงกันข้ามกับแสดงความไม่พอใจ ถึงกับพูดกับครูศักดิ์ลับหลังคนอื่นว่า

"ไอ้สิ่งมันจะต้องได้รับบทเรียนอย่างเจ็บแสบ"

(ห้วยบง "ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง" : ขวัญเรือน : 93)

จากคำพูดนี้ ทำให้เข้าใจเรื่องได้โดยตลอด อีกทั้งยังกระจ่างในชื่อเรื่อง เมื่อครูใหญ่กลับมาถึงโรงเรียนในตอนเที่ยงเพียงตามล้าพั้ง โดยให้เหตุผลกับคณะครูและนักเรียนว่า ศึกษาขอครูสิงห์ช่วยราชการที่อำเภอแล้ว ทำให้คณะครูและนักเรียนผิดหวัง ครูใหญ่จึงตัดสินใจจ้างสินลูกชายนายส่งมาช่วยสอนแทนไปก่อน

เรื่องนี้มีเนื้อหาสาระธรรมดาทั่ว ๆ ไป ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้น่าสนใจ อีกทั้งตั้งชื่อเรื่องให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาเนื้อเรื่องได้ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องสอดคล้องกัน ส่วนการปิดเรื่องสรุปจบได้สมบูรณ์ สะท้อนให้เห็นว่า ความแห้งแล้งกันดารของชนบทมีส่วนทำให้ครูไม่ยอมมาสอน

การบรรยายตัวละครไม่ว่าจะเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือจิตใจของตัวละคร ผู้เขียนบรรยายได้สมจริง ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ และความรู้สึกคล้อยตามไปกับตัวละคร บทสนทนาเหมาะสมกับสภาพของตัวละคร และช่วยเสริมให้ฉากเด่น ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพฉากชัดเจนขึ้น

ครูใหญ่

เรื่องย่อ

ครูพันธ์ เพชรงาม เป็นชาวหมู่บ้านห้วยบง สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ภูมิ กศ.บ. และดำรงตำแหน่งเป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยบง ครูพันธ์เป็นครูใหญ่ที่ครู นักเรียน และชาวบ้านให้ความเคารพยกย่องมาก ทั้งนี้เพราะครูพันธ์เสียสละและอุทิศตนเพื่ออนาคตของเด็ก ห้วยบง ครูพันธ์มีอุปนิสัยเป็นคนใจกว้าง ชอบทำด้วยตนเองมากกว่าชอบออกคำสั่ง มีน้ำใจ โอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา แม้กระทั่งครูเดช ครูที่ขี้เมาที่สุดในโรงเรียน ประสบอุบัติเหตุ ต้องพักรักษาตัวเป็นระยะเวลาเนิ่นนาน เมื่อถึงกำหนดครูเดชต้องกลับมาสอน แต่สภาพร่างกายของครูเดชยังไม่หายเป็นปกติ ครูพันธ์จึงอนุญาตให้ครูเดชลาหยุดพักต่อไปอีก โดยไม่ได้ใส่วันลาของครูเดชเลย อีกทั้งยังขอร้องให้ครูเดชเลิกดื่มสุรา เพื่อเห็นแก่อนาคตของเด็กนักเรียน ลูก และภรรยา ทำให้ครูเดชตื่นตันใจและซาบซึ้งในพระคุณของครูพันธ์มาก นอกจากนี้ในยามที่ครูขาด ครูพันธ์ยังสามารถทำหน้าที่สอนนักเรียนในวิชาการต่าง ๆ ได้อีกด้วย

แก่นเรื่อง

ผู้นำตัวอย่างในชนบท

กลวิธีในการแต่ง

ครูใหญ่ เป็นเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในสังคมชนบท นอกจากทำหน้าที่เป็นผู้บริหารแล้ว ยังต้องมีความสามารถทำหน้าที่สอนนักเรียนในวิชาการต่าง ๆ ได้อีกด้วย ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายบุคลิกและภูมิหลังของตัวละครเอก ครูพันธ์ เพชรงาม ครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยบงว่า มีรูปร่างสูงโปร่ง ใบหน้าหล่อ ท่าทางขรึม อายุประมาณสามสิบปี เป็นชาวห้วยบง มีวุฒิการศึกษาชั้น กศ.บ. และมีลักษณะของความเป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพยกย่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อเร้าใจให้อ่านอยากทราบว่า ลักษณะของความเป็นผู้นำดังกล่าวเป็นอย่างไร เพื่อเร้าใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องราวต่อไป จากนั้นเรื่องดำเนินไปโดย ครูศักดิ์บรรยายถึงลักษณะความเป็นผู้นำของครูใหญ่ (ครูพันธ์ เพชรงาม) เห็นได้จากการเอาใจใส่ และรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ ขณะเดียวกันก็เปิดเผยถึงอุปนิสัยใจคอของครูใหญ่ที่มีส่วนช่วยให้ลักษณะความเป็นผู้นำเด่นชัด ดังนี้

...ครูใหญ่เป็นคนเงียบ เงียบเสียจนผมกลัวใจ เราเดาใจของท่านไม่ถูก ท่านไม่เคยใช้ใคร ใครงานสิ่งใด ท้าไปตามหน้าที่ที่ตกลงกันในที่ประชุม ท่านถนัดที่จะเป็นผู้ทำมากกว่าผู้สั่ง บางครั้งเราหักผ่อนกันระหว่างชั่วโมงสอน แต่ครูใหญ่จะวางงานตัวเป็นเกลียว เราก็ต้องถูกลูกจอบช่วยท่าน...

(ห้วยบง "ครูใหญ่" : ขวัญเรือน : 70)

จากข้อความนี้ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพครูใหญ่ที่เป็นคนเอาการเอางาน จนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตามไปด้วย

นอกจากอุปนิสัยดังกล่าวแล้ว อุปนิสัยที่ช่วยให้เห็นลักษณะความเป็นผู้นำของครูใหญ่เด่นยิ่งขึ้น ก็คือ ความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ดังที่ครูศักดิ์ได้เล่าถึงครูเดช ครูที่ขี้เมาที่สุดในโรงเรียนประสูติเหตุต้องพักรักษาตัวเป็นระยะเวลานาน เมื่อถึงกำหนดครูเดชต้องกลับมาสอนตามปกติ แต่สภาพร่างกายของครูเดชยังไม่หายเป็นปกติ ครูใหญ่จึงอนุญาตให้ครูเดชลาหยุดพักต่อไปอีกโดยไม่ได้ใส่วันลาของครูเดชเลย อีกทั้งยังขอร้องให้ครูเดชเลิกดื่มสุรา ด้วยถ้อยคำที่แสดงความเป็นกันเอง ดังนี้

"คุณเห็นแก่อนาคตของเด็ก ลูกและเมียคุณบ้าง ผมอยากจะขอร้องให้คุณเลิกดื่มเหล้าเสีย ผมรักคุณแบบเพื่อนนะ... คุณก็ช่วยผม ผมไม่เคยใส่วันลาเลย ผมถือว่าคุณมาสอนทุกวัน"

(ห้วยบง "ครูใหญ่" : ขวัญเรือน : 70)

จากข้อความนี้ แสดงให้เห็นว่า ครูใหญ่เป็นคนมีวาทีศิลป์ รู้จักพูดให้ความสำคัญกับตนเองได้อย่างแนบเนียน จนทำให้ครูเดชถึงกับตื่นตัวใจ และสำนึกในบุญคุณของครูใหญ่ ดังคำพูดของครูเดช และคำบรรยายความรู้สึกของครูศักดิ์ ดังนี้

"ครูใหญ่..." เสียงเขาเครือสะท้านขึ้น
ครูเดชกลับออกมาด้วยดวงตาแดงก่ำ สำนึกหลายอย่าง พุ่งประดังในความรู้สึก
ผมได้เรียนรู้หัวใจของครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยบงอีกอย่างละท่าน

(ห้วยบง "ครูใหญ่" : ขวัญเรือน : 70 - 71)

ข้อความข้างต้นช่วยเสริมให้เห็นว่า ครูใหญ่เป็นคนที่มีความรักใคร่ ประกอบกับการกระทำที่อ่อนโยน ทำให้คนรอบข้างเห็นความสำคัญ และ เกิดทุนซาบซึ้งในน้ำใจของครูใหญ่ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

นอกจากนี้ ลักษณะความเป็นผู้นำของครูใหญ่เห็นได้จากความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่สอนแทนครูที่ขาดได้เป็นอย่างดี ดังที่ครูศักดิ์ได้เล่าถึงเหตุการณ์ในบ่ายวันหนึ่งที่ห้องเรียนของนักเรียนชั้นประถมหก ชั่วโมงขับร้องไม่มีครูสอน แต่ปรากฏว่ามีเสียงครีครื้นมากที่สุดเรียกความสนใจจากเด็กทั้งโรงเรียน และชาวบ้านที่ผ่านไปมา มายืนออกดูที่หน้าประตูห้องเต็มไปหมด ทำให้เขาแปลกใจถึงกับเข้าไปดูบ้าง ยิ่งเห็นตัวคนสอนทำให้เขาถึงกับตกตะลึง เพราะนึกไม่ถึงว่าจะเป็นครูใหญ่ ดังนี้

...ผมสาวเท้าไปเมียงมองที่ประตูห้องชั้นประถมหกในระยะไกล ๆ เพื่อตัดความสงสัยทั้งหมด ทว่าพอเห็นตัวคนสอน ผมก็เลิกคิ้วสูงมองอย่างตะลึง ครูใหญ่กำลังร่วมร้องเพลงกับเด็กนักเรียนชั้นประถมหกด้วยสีหน้ายิ้มละไม ท่านออกท่าร่าให้นักเรียนฝึกตามไปด้วย... เอ๊ะ... นี่ครูใหญ่ท่านหัตรามาจากไหน ผมนึกด้วยทั้งขาใจ...

(ห้วยบง "ครูใหญ่" : ขวัญเรือน : 71)

ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า ตำแหน่งครูใหญ่ในความรู้สึกของคนทั่วไป จะต้องทำหน้าที่บริหาร ควบคุมดูแลครู และนักเรียนเท่านั้น ดังนั้นเมื่อครูใหญ่ลงมาปฏิบัติหน้าที่สอน และสอนได้ดีด้วย ยิ่งทำให้ผู้ที่พบเห็นแปลกประหลาด นิยมชมชอบ และศรัทธาในตัวครูใหญ่มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็แปลกใจ ซึ้งใจว่า ครูใหญ่เป็นคนเงียบ ๆ แต่สามารถสอนนักเรียนร้องรำทำเพลงได้ จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ในตอนเย็นหลังเลิกเรียน คณะครูชานาโดยครูเชิดตั้งวงเหล้าเลี้ยงฉลองให้กับครูใหญ่ที่สอนวิชาขับร้องได้ประทับใจอย่างไม่คาดฝันมาก่อน ในวงเหล้ามีการสนทนาหยอกล้อครูใหญ่อย่างสนุกสนานและเป็นกันเอง โดยเฉพาะครูเชิดถึงกับถามครูใหญ่ออกมาตรง ๆ ว่า ... "นี่ครูใหญ่จะสอนวิชาขับร้องอีกไหมครับ" ส่วนครูใหญ่ได้ตอบคำถามครูเชิด พร้อมกับแสดงความคิดเห็นฝากไว้เป็นข้อคิดกับครูทุก ๆ คน ดังนี้

"สอน ในเมื่อครูโรงเรียนเรายังขาดอยู่... เป็นครูมันต้องพร้อมที่จะสอนได้
ทุกอย่าง โดยเฉพาะครูบ้านนอกอย่างพวกเรา"

(ห้วยบง "ครูใหญ่" : ขวัญเรือน : 82)

จากบทสนทนาข้างต้น ทำให้ผู้อ่านทราบถึงอุปนิสัยใจคอและลักษณะความเป็นผู้นำของ
ตัวละครเอก "ครูใหญ่" ว่ามีความรับผิดชอบสูง เข้าใจตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร อยู่ใน
สภาพอย่างไร ดังนั้นครูใหญ่จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นทั้งผู้บริหารและผู้สอนได้ บทสนทนานี้ช่วย
สรุปเนื้อเรื่องทำให้ผู้อ่านกระจ่างในชื่อเรื่อง และเข้าใจเรื่องได้ตลอด นอกจากนั้นบทสนทนา
ดังกล่าวใช้ภาษาค่อนข้างสุภาพ แสดงความเป็นกันเอง เหมาะสมกับฐานะ และสภาพของ
ตัวละครที่เป็นครูในสังคมชนบท

เรื่อง ครูใหญ่ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจ สร้างเหตุและผลในเรื่องรับกัน
การตั้งชื่อเรื่องที่ผู้อ่านคาดเดาเนื้อเรื่องได้ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง
สอดคล้องกลมกลืนกัน ทำให้ผู้อ่านกระตือรือร้น สนใจใคร่รู้เรื่อง การปิดเรื่องด้วยบทสนทนา
ของตัวละครช่วยสรุปเรื่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า การจะเป็นผู้นำหรือผู้บริหาร
โรงเรียนที่ดีในสังคมชนบท จะต้องทำตัวให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น ๆ ทั้งทางกายวาจา
และใจ ตลอดจนจะต้องมีความสามารถหลาย ๆ ด้าน และมีความพร้อมอยู่เสมอ

การบรรยายตัวละครสมจริง ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ และความรู้สึกคล้อยตาม ส่วนบท
สนทนาเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร อีกทั้งยังช่วยเสริมพฤติกรรมของตัวละครให้เด่นชัด

ครูทำไร่

เรื่องย่อ

ครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยบงคับแค้นใจต่ออาชีพครูว่ารายได้น้อย ไม่พอสร้างฐานะ ดังนั้นในตอนเย็นหลังเลิกงาน และวันเสาร์อาทิตย์ เขาจะทำไร่ทำนาเป็นอาชีพเสริมรายได้ จากอาชีพเสริมทำให้เขาภูมิใจที่สร้างครอบครัวให้เป็นหลักเป็นฐาน จนมีที่ไร่ที่นาประมาณห้าสิบไร่ มีรถปิคอัพสำหรับขนพืชไร่ และขับไปราชการที่อำเภอหนึ่งคัน

จนกระทั่งวันหนึ่งมีข่าวจากวิทยุรายงานว่าจะเกิดพายุฝนในชนบทห้วยบง ทำให้ชาวห้วยบงทุกคนตื่นตื่นตื่นหัวไว และวิตกกังวลร้อนกันไปทั่ว เพราะพวกเขากำลังเกี่ยวข้าวในนายังไม่แล้วเสร็จ ครูใหญ่เมื่อทราบข่าวนี้ถึงกระวนกระวาย เพราะข้าวในนาเกี่ยวไม่หมดเช่นกัน ครูใหญ่จึงต้องจ้างครูที่โรงเรียนช่วยเกี่ยวข้าวให้ทันก่อนฝนตก ทั้ง ๆ ที่พวกครูเกี่ยวข้าวไม่เป็น แต่ด้วยความมีน้ำใจ จึงตกลงรับจ้างครูใหญ่ และพากันไปเกี่ยวข้าวจนเสร็จ ภาพของครูเกี่ยวข้าวทำให้ชาวบ้านชื่นชม และพอใจที่ครูทำไร่ทำนาได้เหมือนพวกเขา

หลายวันต่อมา พายุฝนก็ไม่มีที่ท่าจะตก ทำเอาครูใหญ่และชาวบ้านบ่นอย่างไม่พอใจ และตำหนิว่าวิทยุออกข่าวเท็จ

แก่นเรื่อง

ความร่วมมือกันในชนบท และความไม่น่าเชื่อถือของทางการ

กลวิธีในการแต่ง

ครูทำไร่ เป็นเรื่องราวการดำเนินชีวิตของครูในสังคมชนบท ที่ใช้เวลาในตอนเย็นหลังเลิกงาน และวันเสาร์อาทิตย์ ทำไร่ทำนาเป็นอาชีพเสริม เพื่อสร้างฐานะความเป็นอยู่ให้เป็นหลักเป็นฐาน ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการให้ตัวละครเอก "ครูใหญ่" ระบายความคับแค้นใจและน้อยใจในอาชีพครูที่มีรายได้น้อยไม่พอสร้างฐานะให้ครูศักดิ์ทั้ง ในขณะที่กำลังขนหน่อกล้วยขึ้นรถเพื่อจะเอาไปลงสวนที่ไร่ในเย็นวันหนึ่งหลังเลิกเรียนแล้ว การกระทำของครูใหญ่ทำให้ครูศักดิ์เกิดความรู้สึกที่ว่า ที่ห้วยบงครูกับชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ไม่ถือตัว ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ชาวบ้านปฏิบัติตัวเช่นไร ครูก็ปฏิบัติตัวเช่นนั้น ทำให้เขานึกย้อนเปรียบเทียบกับบ้านเกิดของเขา

ที่ถือว่าศักดิ์ศรีของครูเหนือกว่าชาวบ้าน และเป็นอีกชนชั้นหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่บ้านเกิดของเขาเจริญ และอุดมสมบูรณ์กว่าหมู่บ้านห้วยบงมาก ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อบอกให้ผู้อ่านทราบว่า ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมชนบทอบอุ่น เป็นกันเอง มีน้ำใจ ไม่ถือตัว ดีกว่าในสังคมที่เจริญ แม้แต่ครูยังปฏิบัติตัวได้เช่นเดียวกับชาวบ้าน เราจึงให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องต่อไปว่าครูในสังคมชนบทปฏิบัติตัวเช่นเดียวกับชาวบ้านอย่างไร จากนั้นเรื่องดำเนินไปด้วยการบรรยายกิจวัตรประจำวันของครูใหญ่อย่างละเอียด ขณะเดียวกันก็เปิดเผยฐานะครอบครัวของครูใหญ่ ดังนี้

...ครูใหญ่มีที่ไร่ที่ประมาณห้าสิบไร่ ปลูกทั้งข้าวฟ่าง ข้าวโพด ถั่ว แปะงจะมีเวลาหยุดพัก ด้วยผลของน้ำเหมื่อน้ำแรงนี้เอง ทำให้ท่านซื้อรถยนต์ปิคอัพขนาดเล็กสำหรับขนพืชไร่ และขับรถไปราชการที่อำเภอได้คันหนึ่ง มันเป็นหยาดเหงื่อที่น่าภูมิใจ ไม่ใช่หรือ...

(ห้วยบง "ครูทำไร่" : ขวัญเรือน : 110)

จากข้อความนี้ ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นว่า ถ้าครูไม่ถือตัว ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ชนชั้น และอดทน ทำไร่นาได้เช่นเดียวกับชาวบ้าน ก็สามารถสร้างฐานะครอบครัวให้เป็นหลักเป็นฐานได้อย่างน่าภาคภูมิใจยิ่ง

เพื่อเน้นให้เห็นว่า ครูในสังคมชนบทไม่ว่าจะเป็นครูใหญ่หรือครูน้อยไม่ถือตัว ไม่แบ่งชั้นวรรณะ และมีความสามารถที่นอกจากทำหน้าที่สอนเด็กแล้ว ยังสามารถเกี่ยวข้าวได้เช่นเดียวกับชาวบ้าน ครูศักดิ์จึงเล่าถึงเหตุการณ์ในวันหนึ่งมีข่าวจากวิทยุรายงานว่า จะเกิดพายุฝนในหมู่บ้านห้วยบง ทำให้ชาวห้วยบงทุกคนตื่นตื่น หวั่นไหว และวิตกกังวล ร้อนใจกันไปทั่ว เพราะข้าวในนา ยังเกี่ยวไม่เสร็จ ครูใหญ่ก็เช่นกันถึงกับจ้างครูที่โรงเรียนช่วยเกี่ยวข้าวให้ทันก่อนฝนตก ทั้ง ๆ ที่พวกครูเกี่ยวข้าวไม่เป็น แต่ด้วยความมีน้ำใจจึงตกลงรับจ้างครูใหญ่ ขณะที่ครูใหญ่ขับรถพาพวกครูออกเดินทาง สวนทางกับชาวบ้านที่ไปเกี่ยวข้าว ชาวบ้านแปลกใจ และสงสัยจึงตะโกนถามครูใหญ่ว่า จะไปไหน พอชาวบ้านทราบ ถึงพูดสปรบประมาทว่า "จะเกี่ยวกันได้เรื่อ... หน้าอ่อน ๆ กันทั้งนั้น" จากคำพูดนี้เอง ทำให้ครูใหญ่ไม่อยากจะให้ชาวบ้านดูถูกความสามารถของครู จึงได้ตอบว่า

... ครูห้วยบง ไม่ใช่ข้าราชการนั่งโต๊ะทำงานบนอาเภอครับ... ชาวบ้านทำยังไง เราทำได้"...

(ห้วยบง "ครูทำไร" : ขวัญเรือน : 113)

จากบทสนทนาโต้ตอบระหว่างครูใหญ่กับชาวบ้าน แสดงให้เห็นถึงความเป็นกันเอง ความไม่ถือตัว การไม่แบ่งชั้นวรรณะระหว่างครูกับชาวบ้าน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านทำอย่างไร ครูก็ทำได้เช่นเดียวกัน บทสนทนาี้ยังช่วยดำเนินเรื่องเพื่อบอกเหตุการณ์ในเรื่อง และให้ความกระจ่างชื่อเรื่อง "ครูทำไร" อีกด้วย บทสนทนาดังกล่าวเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร กล่าวคือ ถ้าเป็นชาวบ้านจะใช้ถ้อยคำพูดตรงไปตรงมา ส่วนตัวละครที่เป็นครู การใช้ถ้อยคำจะสุภาพ จากคำตอบของครูใหญ่ทำให้ชาวบ้านพอใจชื่นชมในความสามารถ และความเป็นกันเองของครู จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์หลังจากชาวบ้านและครูใหญ่เกี่ยวข้าวหนึ่พายุฝนเรี่ยร้อยหลายวันแล้ว ผมก็ไม่มีทีท่าจะตก จนครูใหญ่และชาวบ้านบนกันพินิจอย่างไม่พอใจ โดยเฉพาะชาวบ้านถึงกับตำหนิว่า วิทยุออกข่าวเท็จด้วยถ้อยคำหลอกลวง ดังนี้

"ไอ้วิทยุเฮงชวย... โทหกฉิบหาย"

(ห้วยบง "ครูทำไร" : ขวัญเรือน : 113)

จากคำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวชนบทต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ แม้ข่าวสารของทางราชการที่รับทราบทางวิทยุก็ยังเชื่อถือไม่ได้

เรื่องนี้ผู้เขียนเสนอแง่มุมได้น่าสนใจ การตั้งชื่อเรื่องที่ผู้อ่านคาดเดาเนื้อเรื่องได้ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่องสอดคล้องแบบเนียนกลมกลืน การจบเรื่องด้วยคำพูดของตัวละครช่วยสรุปเรื่อง และให้ความกระจ่างชื่อเรื่อง การบรรยายพฤติกรรมและความรู้สึกของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม บทสนทนาเหมาะสมช่วยเสริมพฤติกรรมของตัวละครให้เด่น และสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมชนบท ทำให้ทราบชีวิตในสังคมชนบทมีแต่ความอบอุ่น จริงใจ และเป็นกันเอง

จากการแยกวิเคราะห์รวมเรื่องสั้นชุดห้วยบงทั้ง 10 เรื่อง ผู้เขียนใช้ฉากชนบทห้วยบง เป็นสถานที่เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น ส่วนแก่นเรื่องของเรื่องสั้นในชุดนี้มีเพียงอย่างเดียวคือ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม มุ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตของคนในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา สำหรับกลวิธีในการเขียน อาจสรุปได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง

ในการเสนอโครงเรื่องพิจารณาจากส่วนประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้

1.1 การเปิดเรื่อง ผู้เขียนใช้วิธีการเปิดเรื่อง 3 แบบด้วยกัน คือ

1.1.1 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก และบรรยายากศของเรื่อง มีเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่องครูคนใหม่ จากที่นำมากล่าวเปิดเรื่องในเรื่องสั้นนี้ให้รายละเอียด ของสถานที่และบรรยากาศของเรื่องชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างภาพสถานที่และบรรยากาศ ในเรื่องขึ้นในใจได้กระจ่าง อีกทั้งฉากและบรรยากาศยังมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมของตัวละคร ในเรื่อง ดังเรื่องครูคนใหม่ เปิดเรื่องด้วยการบรรยายสภาพโรงเรียนบ้านห้วยบงว่า เป็น โรงเรียนเล็ก ๆ อยู่ท่ามกลางความแห้งแล้งกันดาร ซึ่งผู้เขียนบรรยายให้รายละเอียดชัดเจน ผู้อ่านสร้างภาพขึ้นในใจได้กระจ่าง ฉากและบรรยากาศนั้นช่วยดำเนินเรื่องและมีผลต่อพฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึกของตัวละครเอกคือ ครูธงชัย เมื่อมาพบกับสภาพชนบทห้วยบง ทำให้เขา เกิดความรู้สึกน้อยใจ จนทำให้เขาคิดว่าเขาถูกทำโทษส่งตัวให้มารับราชการครูที่นี่เป็นเพราะ เขามีความประพฤติไม่ดี เนื่องจากชอบดื่มสุรา

1.1.2 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร

1.1.2.1 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมตัวละครมี 3 เรื่อง คือ เรื่องครูกับนักเรียน เรื่องศักดิ์ศรีครูวงเดือน และ เรื่องครูใหญ่ การเปิดเรื่อง แบบนี้เป็นกรเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงตัวละครเอกในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพ หรือภูมิหลังของตัวละครเอก ซึ่งผู้เขียนบรรยายให้รายละเอียดชัดเจน ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร และอยากติดตามเรื่องต่อไปเพื่อให้รู้เรื่องราวของตัวละครนั้น เช่น เรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายลักษณะรูปร่าง และการศึกษาของครูวงเดือน ตัวละครเอกว่า เป็นครูสาว สวยและเรียบร้อย สมกับครูบ้านนอก จบการศึกษาจากวิทยาลัยครูพิษณุโลก ผู้เขียน บรรยายให้รายละเอียดไม่ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านมองภาพของครูวงเดือนได้ชัดเจน

1.1.2.2 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึก และ อารมณ์ของตัวละครมี 2 เรื่อง คือ เรื่องฝนแล้ง และ เรื่องครูทำไร่ การเปิดเรื่องแบบนี้ผู้เขียน จะเน้นการแสดงอารมณ์ และความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ผู้เขียน กล่าวถึงความรู้สึก และอารมณ์ของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์นั้นด้วยถ้อยคำที่ตรงไปตรงมา ทำให้ ผู้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์ อย่างไรก็ตามการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ในตอนเปิดเรื่องนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละคร เข้าใจการตัดสินใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครต่อไปด้วย เช่น เรื่อง ครูทำไร่ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการแสดงอารมณ์และความ รู้สึกของครูใหญ่ ตัวละครเอกที่ระบายความคับแค้นใจ และน้อยใจในอาชีพครูที่มีรายได้น้อย ไม่พอสร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่น และในที่สุดก็ตัดสินใจทำไร่เป็นอาชีพเสริม โดยใช้เวลาใน วันหยุดเสาร์อาทิตย์ และเวลาหลังเลิกงานตอนเย็นสำหรับวันธรรมดา การแสดงอารมณ์และความ รู้สึกของตัวละครดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของความเดือดร้อนที่ตัวละครได้รับ

1.1.3 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ มี 4 เรื่อง

คือ เรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม เด็กหนุ่มห้วยบง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง และ ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ ผู้เขียนนำเหตุการณ์ที่เร้าใจ มาช่วยนำไปสู่เหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่อง เป็นการช่วยพื้นฐานความเข้าใจของผู้อ่าน และช่วยคลี่คลายเรื่องให้จบอย่างสมบูรณ์ได้ อีกทั้ง ในการบรรยายเหตุการณ์ ผู้เขียนบรรยายอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ และอยาก ติดตามเรื่องราวต่อไป เช่น เรื่อง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง เปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ใน คินที่ครูเชิดวานนายเพชรขับรถพาพ่อของตน ซึ่งป่วยหนักไปหาหมอที่โรงพยาบาลในตัวจังหวัด ด้วยความยากลำบาก เพราะถนนขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อตลอดทาง ผู้เขียนบรรยายได้ละเอียด และมองเห็นภาพ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความทุรกันดารของชนบทจนอยากติดตามเรื่องราวต่อไป

จะเห็นได้ว่าการเปิดเรื่องทั้ง 3 แบบนี้ ผู้เขียนใช้แบบการบรรยายเหตุการณ์มากที่สุดถึง 4 เรื่องด้วยกัน การเปิดเรื่องทั้ง 3 แบบนี้ ผู้เขียนบรรยายให้รายละเอียดมาก ทำให้ ผู้อ่านมองเห็นภาพชนบทชัดเจน และสนใจใคร่รู้เรื่องต่อไป โดยเฉพาะเรื่องสั้น 2 เรื่องเท่านั้น ที่บรรยายเปิดเรื่องได้ กระชับ น่าติดตาม และยังช่วยให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ของตัวละครกับ เรื่องจนผู้อ่านสนใจตัวละครเรื่องดังกล่าวคือ เรื่อง ฝนแล้ง และเรื่อง ครูทำไร่

1.2 การดำเนินเรื่อง ผู้เขียนมีกลวิธีในการนำเสนอ โดยกำหนดให้ตัวละคร ตัวหนึ่งในเรื่อง คือ ครูศักดิ์เป็นผู้เล่าในฐานะผู้รู้เหตุการณ์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับ ตัวละครเอก และตัวอื่น ๆ ตลอดทั้ง 10 เรื่อง ส่วนกลวิธีในการดำเนินเรื่อง และกลวิธีในการสร้างความขัดแย้ง มีดังนี้

1.2.1 กลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนใช้กลวิธีดำเนินเรื่อง 2 แบบ คือ

1.2.1.1 การเล่าเรื่องตามลำดับเวลา มี 9 เรื่อง การเล่าเรื่องแบบนี้ ผู้เขียนจะเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ไปตามลำดับเวลาก่อนหลัง โดยเริ่มจาก เช้า กลางวัน บ่าย เย็นไปจนถึงกลางคืน หรือลำดับเหตุการณ์ไปที่ละวัน เดือน ปี การดำเนินเรื่องแบบนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ชัดเจน เหตุการณ์ก็เป็นเหตุเป็นผล ผู้อ่านติดตามเรื่องได้รวดเร็ว และรับสารที่ผู้เขียนเสนอได้ชัดเจน เช่น เรื่อง ครูคนใหม่ กล่าวถึงครูธงชัย ตัวละครเอกเดินทางมาถึงโรงเรียนบ้านห้วยบงในวันเสาร์ ครูใหญ่กับคณะครูชายได้จัดงานเลี้ยงต้อนรับ ตกเย็นครูธงชัยขอตัวกลับก่อน แต่พอเวลาประมาณสองทุ่มเศษ ครูธงชัยได้ย้อนกลับมาที่โรงเรียนอีกเพื่อมาบอกให้คณะครูทราบว่า เขาถูกขโมยจักรยานไป ครูเชิดครูคนหนึ่ง ในโรงเรียนห้วยบงรับปากว่าจะติดตามมาให้ได้ และบอกให้ครูธงชัยมารับรถจักรยานได้ในวันพรุ่งนี้ตอนเที่ยง

1.2.1.2 การเล่าย้อนหลัง มีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น คือ เรื่อง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง การเล่าเรื่องแบบนี้ผู้เขียนจะนำเหตุการณ์ตอนท้ายเรื่องมาเปิดเรื่อง แล้วย้อนกลับไปตอนต้นกล่าวคือ เปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์ที่ครูเชิดจ้างนายเพชรขับรถพาพ่อของเขาที่ป่วยหนักไปส่งโรงพยาบาล จากนั้นผู้เขียนให้ครูศักดิ์ตัวละครสำคัญอีกตัวหนึ่งไปเป็นเพื่อนครูเชิดที่โรงพยาบาล ย้อนนึกถึงสาเหตุที่ทำให้พ่อครูเชิดป่วย และความเป็นมาของนายเพชรที่มาอยู่ห้วยบง จนกระทั่งพ่อครูเชิดได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในตัวจังหวัด

1.2.2 กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งในรวมเรื่องสั้นชุดห้วยบง 4 วิธีคือ

1.2.2.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มี 2 เรื่อง คือ เรื่อง ฝนแล้ง และเรื่อง ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง ความขัดแย้งแบบนี้ เป็นความขัดแย้งที่ตัวละครไม่สามารถทนต่อสภาพแห้งแล้ง และกันดารในชนบทได้ จึงพยายามหาทางอพยพโยกย้ายไปหากินในที่อื่นจนกว่าถึงฤดูฝนมีฝนตก สภาพความแห้งแล้งหมดไปจึงกลับมาอยู่ใหม่ เช่น

เรื่อง ฝนแล้ง กล่าวถึงเหตุการณ์ขาดแคลนน้ำเพราะฝนแล้ง ทำให้ชาวบ้านไม่มีน้ำใช้ ชาวบ้านจึงอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่อื่น รอจนกว่าถึงฤดูฝนมีน้ำใช้ จึงกลับมาอาศัยอยู่ใหม่

1.2.2.2 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มี 5 เรื่อง คือ เรื่อง ครูกับนักเรียน ศักดิ์ศรีครูวงเดือน เด็กหนุ่มห่วยบง ผู้ไม่ใช่คนห่วยบง และ ครูใหญ่ ความขัดแย้งแบบนี้ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครที่มีสาเหตุเนื่องมาจากคิดเห็นไม่ตรงกัน การถูกหมิ่นศักดิ์ศรีลูกผู้หญิง การเข้าใจผิด ความไม่มีน้ำใจ ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของตัวละครที่มีน้ำใจ เช่น เรื่อง ครูใหญ่ ครูเดชเกิดความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของครูใหญ่ที่มีน้ำใจต่อเขา ทั้ง ๆ ที่เขาขี้เมาจนไม่เป็นอันสอนเด็ก อีกทั้งยังเป็นพี่เอือมระอาของบรรดาครูทั้งหลาย แต่ครูใหญ่ไม่เคยตำหนิ แม้ครูเดชประสบอุบัติเหตุต้องนอนโรงพยาบาลเป็นเวลานาน เมื่อครูเดชกลับมาสอนอีกครั้งในสภาพร่างกายที่ยังไม่สมบูรณ์ ครูใหญ่จึงให้ครูเดชหยุดต่อได้อีกหนึ่งเดือนโดยไม่เสียวันลา เพียงแต่ครูใหญ่พูดขอร้องให้ครูเดชเลิกดื่มสุรา

1.2.2.3 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมมีเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเอกคือ ครูดวงพรขัดแย้งกับสังคม เนื่องจากความมีทิฐิและหยิ่งของเธองเอง สังคมชนบทห่วยบงจึงไม่ยอมรับครูดวงพร ไม่ว่าจะ เป็นสังคมจากเพื่อนครู หรือสังคมจากชาวบ้าน

1.2.2.4 ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอง มี 2 เรื่อง คือ เรื่อง ครูคนใหม่ และ ครูทำไร่ ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครนี้เป็นความขัดแย้งเนื่องจากตัวละครน้อยใจที่ถูกทางการส่งตัวให้มาสอนในชนบทที่แห้งแล้งกันดารและความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร ซึ่งเกิดจากความคับข้องใจที่มีรายได้น้อย เช่น เรื่อง ครูทำไร่ กล่าวถึงครูใหญ่มีความรู้สึกคับข้องใจที่งานอาชีพครูมีรายได้น้อย ไม่พอสร้างฐานะให้เป็นหลักฐานได้ จึงต้องหันไปประกอบอาชีพทำไร่ทำนาเป็นอาชีพเสริมในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และทุก ๆ เย็น หลังเลิกเรียนแล้ว จนแทบไม่มีเวลาพักผ่อน ถึงกระนั้นครูใหญ่ก็ยังรู้สึกน้อยใจที่ถูกกล่าวหาว่าเบียดบังเวลาราชการอีกด้วย

1.3 การปิดเรื่อง ทุกเรื่องในรวมเรื่องสั้นชุด ห่วยบง ผู้เขียนปิดเรื่อง โดยใช้กลวิธีการปิดเรื่องลักษณะอย่างเดียวกัน กล่าวคือ บรรยายเหตุการณ์ที่เรื่องดำเนินมาถึงจุดจบ ผู้เขียนจะจบลงด้วยประโยคจบที่เป็นคำพูดของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่อยู่ในเหตุการณ์ เพื่อเป็นการสรุปเรื่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยคำพูดของ

ครูดวงพร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของครูดวงพรที่รักศักดิ์ศรีลูกผู้หญิงดังนี้ "วันนี้พี่มันสมาหาเดือน ชาวบ้านห้วยบงพากันรู้หมดแล้ว ถ้าพี่สอนที่บ้านพักครู ชาวบ้านเขาจะคิดกันยังไง ที่พี่ห้วยบงนะคะ ไม่ใช่กรุงเทพฯ บ้านพี่"

จะเห็นได้ว่า โครงเรื่องของเรื่องสั้นชุดนี้ ผู้เขียนสร้างขึ้นแบบธรรมดาไม่ซับซ้อน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสอดคล้อง กลมกลืน สมเหตุสมผล ด้วยการอธิบายสถานการณ์ตอนเปิดเรื่องอย่างละเอียด ชัดเจน จากนั้นกล่าวถึงปัญหา และข้อขัดแย้งของเรื่องแล้วค่อย ๆ คลี่คลายปัญหานั้น ๆ จนเข้าสู่จุดจบของปัญหาได้อย่างสมบูรณ์ ระยะเวลาในการดำเนินเรื่องน้อยเหมาะสมกับเรื่อง (กุหลาบ มลลิกะมาศ. 2518 : 78 -107)

2. ตัวละคร

2.1 ลักษณะตัวละคร ผู้เขียนสร้างตัวละครเอกเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ตัวละครที่จำแนกตามเพศนี้ สอดคล้องกับแนวเรื่องที่มีการแสดงความไม่พอใจระหว่างผู้ชายด้วยกัน เนื่องจากความคิดเห็นไม่ตรงกัน นอกจากนี้การจำแนกเพศยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับบทบาทของตัวละครในเรื่อง และทำให้ทราบว่า ผู้เขียนเรื่องสั้นชุดห้วยบงให้ความสำคัญแก่ตัวละครชายมากกว่าตัวละครเอกหญิง

อายุของตัวละครส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาว และวัยกลางคน อายุระหว่าง 21 - 35 ปี และมีตัวละครเอกชายที่เป็นวัยรุ่นเพียงเรื่องเดียวคือ บุดูมาในเรื่อง เด็กหนุ่มห้วยบง

สถานภาพทางการสมรสของตัวละครเอก เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม จะระบุให้ผู้อ่านทราบอย่างชัดเจนว่า ตัวละครเอกส่วนใหญ่สมรสแล้ว และครอบครัวไม่มีปัญหา ทั้งนี้เพราะผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่า เรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกนั้น ไม่ได้มีสาเหตุมาจากครอบครัว แต่เป็นปัญหาที่เกิดจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และบุคคลในหมู่บ้านห้วยบง

ด้านอาชีพของตัวละครเอก ผู้เขียนระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในเรื่องสั้นชุด ห้วยบง ตัวละครเอกมีอาชีพรับราชการครูอยู่ในโรงเรียนชนบทบ้านห้วยบงทุกคน ยกเว้นเรื่อง เด็กหนุ่มห้วยบง ที่ตัวละครเอกเป็นนักเรียน แต่ก็อยู่ในโรงเรียนบ้านห้วยบง กับเรื่อง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง ที่ตัวละครเอกเป็นชาวนาชาวไร่ที่อพยพมาจากถิ่นอื่นมาอาศัยทำมาหากินในห้วยบง

ด้านชื่อของตัวละคร ผู้เขียนจะระบุชื่อไว้อย่างชัดเจน ชื่อของตัวละครจะสัมพันธ์กับฉาก คือ ตัวละครที่มาจากในเมืองจะมีชื่อไพเราะกว่าตัวละครในชนบท และมีหลายพยางค์ เช่น ครูธงชัย ครูยงยุทธ ครูดวงพร ครูวงเดือน เป็นต้น ส่วนชื่อของตัวละครที่เป็นชาวชนบทมักเป็นชื่อพยางค์เดียว เช่น ครูพันธ์ ครูเชิด ทิม จวง เพชร เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการสร้างลักษณะตัวละครของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ในเรื่องสั้นของเขานั้น จะไม่แสดงลักษณะอย่างละเอียดชัดเจนทุกตัว แต่จะให้รายละเอียดต่อเมื่อจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องมากขึ้น หรือมีส่วนช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปราบรื่นขึ้น

สำหรับลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องสั้นชุดห้วยบงนี้ มีหลายลักษณะ กล่าวคือ เป็นตัวละครที่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร สามารถตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ตัวละครที่มีลักษณะเช่นนี้มีทั้งชายและหญิง เช่น ตัวละครชื่อเชิด ซึ่งมีพฤติกรรมดังกล่าวปรากฏอยู่เกือบทุกเรื่องในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ ครูดวงพร ในเรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิ ครูธงชัย ในเรื่อง ครูคนใหม่ ครูยงยุทธ ในเรื่อง ครูกับนักเลง เป็นต้น ตัวละครที่มีลักษณะที่ยอมรับความจริง เข้าใจตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร มีความต้องการอะไรอยู่ในสถานภาพอย่างไร เช่น ครูศักดิ์ จะมีพฤติกรรมดังกล่าวปรากฏอยู่ทุกเรื่อง ครูพันธ์ ในเรื่อง ครูใหญ่ ครูวงเดือน ในเรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ฯลฯ เป็นต้น

ตัวละครที่มีลักษณะรักศักดิ์ศรีของตน ไม่ยอมให้ใครมาเหยียดหยาม และดูหมิ่นศักดิ์ศรีของตน ได้แก่ ครูวงเดือน จากเรื่อง ศักดิ์ศรีของครูวงเดือน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนสร้างตัวละครในเรื่องสั้นชุดห้วยบงให้มีทั้งประเภทน้อยลักษณะ (Flat Characters) และหลายลักษณะ (Round Charactes) กล่าวคือ

ตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat Characters) เป็นตัวละครที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นบุคลิกของตัวละครด้านเดียวคือ ตัวละครมีลักษณะนิสัยอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง หรือมีเปลี่ยนแปลงบ้างก็เฉพาะในตอนจบของเรื่อง เช่น ครูดวงพร ในเรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิ เป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นคนหยิ่ง ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง เธอจึงถูกรังเกียจ ถูกตำหนิ และถูกนินทาให้เป็นที่เล่าลือไปทั่วทั้งหมู่บ้าน เป็นต้น

ตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Round Charactes) คือ ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ ประสบการณ์ และกาลเวลา ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับชีวิตจริงของมนุษย์ ตัวละครประเภทนี้จะต้องสร้างเหตุการณ์ให้กระทบตัวละครอื่น และสามารถสร้างความประหลาดใจให้แก่ผู้อ่านได้ เช่น ครูเซต ตัวละครประจำในรวมเรื่องสั้นชุดห้วยบง มีนิสัยชอบวางอำนาจ ท้าตัวเป็นนักเลง หยิ่ง และรักศักดิ์ศรี แต่ขณะเดียวกันก็รักพวกพ้อง มีน้ำใจ ให้ความช่วยเหลือทุกคนที่มาขอร้อง จากลักษณะนิสัยหลายอย่างของครูเซตนี้เอง ที่ทำให้เขามีอิทธิพลก่อให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น

นอกจากนี้จำนวนตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องยังมีน้อยประมาณ 3 - 4 ตัว

2.2 กลวิธีการเสนอตัวละคร ผู้เขียนจะเสนอตัวละคร 2 แบบ คือ

2.2.1 แนะนำโดยให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งพูดถึง คิด หรือแสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่มีต่อตัวละครอีกตัวหนึ่ง เช่น ในเรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิ ครูศักดิ์บรรยายถึงอุปนิสัยครูรัศมีว่า เป็นคนเสียงดัง ปากจัด เป็นต้น

2.2.2 โดยปล่อยให้ตัวละครได้พูด ได้คิด หรือแสดงการกระทำด้วยตัวเอง เช่น ในเรื่อง ครูคนใหม่ ครูศักดิ์ได้บรรยายถึงตัวเองว่า เป็นคนที่เข้ากับคนได้ง่าย ใคร ๆ ก็รักเขา เป็นต้น

วิธีนี้ผู้อ่านจะค่อย ๆ ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครทีละเล็กละน้อย และมีโอกาสใช้วิจารณญาณ และจินตนาการของตนเองวาดภาพตัวละคร และรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมในเหตุการณ์เหล่านั้น

การเสนอตัวละครทั้ง 2 แบบ ผู้เขียนทำได้ดี ทำให้ผู้อ่านมองเห็นบุคลิกอุปนิสัย พฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ชัดเจน (เจือ สตะเวทิน.

2518 : 146 - 149)

2.3 บทสนทนาระหว่างตัวละครในเรื่องสั้นชุดห้วยบงมีน้อย แต่ผู้เขียนสร้างได้เรียบง่าย สมจริง เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร สอดคล้องกับฉากและบรรยากาศ สมกับบทบาทในตอนนั้น ๆ เช่น ตัวละครที่อยู่ในชนบท ไม่ว่าจะเป็นครูหรือชาวบ้าน ถ้อยคำที่ใช้จะห้วน ๆ สั้น ๆ พูดตรง ดังคำพูดของครูใหญ่พูดตาคหิครูดวงพรว่า "ผมไม่อยากจะโทษเด็กหรอก ถ้าเราท้าวดี เด็กมันไม่กล้าทำกับครูเช่นนี้หรอก ครูดวงพรน่าจะสำรวจดูตนเองเสียใหม่ว่า บกพร่องอะไรบ้าง" เป็นต้น

นอกจากมีบทสนทนายังช่วยให้เรื่องสืบหน้า ช่วยให้เราทราบนิสัยความคิดของตัวละครชัดเจนขึ้น ตลอดจนช่วยให้แลเห็นสภาพสังคม ประเพณี วัฒนธรรม และช่วยเสริมฉากให้เด่นยิ่งขึ้น เช่น คำพูดของครูยงยุทธพูดกับครูศักดิ์ ในเรื่อง ครูกับนักเรียน ว่า "ไอ้เมืองห่านันรี คนแตกเหล้าอย่างกะน้ำ กูอยู่ไม่ได้หรอก เดือนข้าวข้างนุกูออกไม่ถูก ยิ่งปล้นฆ่ากันไม่เว้นแต่ละคืน กูอยู่ไม่ได้เพราะเหตุนี้ ปีน้ากูจะขอย้ายอีก" จากพูดทำให้ผู้อ่านมองเห็นสภาพชีวิต และความขมขื่นของผู้อยู่อาศัยได้อย่างชัดเจน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ผู้แต่งสร้างบทสนทนาได้เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร ช่วยให้ทราบบุคลิก อุปนิสัย ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเหมือนกับเป็นคนจริง ๆ อีกทั้งยังช่วยในการดำเนินเรื่องให้เห็นสภาพสังคม ประเพณี วัฒนธรรม (ประทีป เหมือนนิล. 2523 : 42)

3. ฉาก

ฉาก นับเป็นองค์ประกอบที่เด่นที่สุดในรวมเรื่องสั้นชุดห้วยบงนี้ เพราะส่งผลต่อพฤติกรรมของตัวละคร ผู้เขียนสร้างฉากจากสถานที่ที่มีอยู่จริง ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในเรื่อง ครูคนใหม่ ว่า "ชนบทห้วยบงเป็นหมู่บ้านหนึ่งของอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์" (ห้วยบง "ครูคนใหม่" ขวัญเรือน : 115) ผู้เขียนเสนอฉากด้วยวิธีบรรยาย และบทสนทนาผ่านสายตาทะลุของตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง การสร้างฉากและการเสนอฉากในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ ผู้เขียนบรรยายได้ละเอียด แม้จะมีปรากฏให้ผู้อ่านรับทราบในเรื่อง ครูคนใหม่ เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่นจะกล่าวถึงฉากด้วยวิธีให้ตัวละครพูดถึง ซึ่งแม้จะไม่ละเอียดนักก็ตาม แต่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพชัดเจน ดังคำพูดของครูยงยุทธพูดกับครูศักดิ์ในเรื่อง ครูกับนักเรียน ที่กล่าวไว้ในบทสนทนาข้างต้น

ดังนั้นกล่าวได้ว่า ฉากในรวมเรื่องสั้นชุดห้วยบงสมจริง เข้ากับท้องเรื่อง และการดำเนินเรื่อง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นอุปนิสัย พฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของตัวละครจนเกิดอารมณ์สะเทือนใจ (ชวน เพชรแก้ว. 2521 : 185)

4. การใช้สำนวนภาษา

การใช้สำนวนภาษาในเรื่องสั้นชุดห้วยบง ผู้เขียนใช้คำง่าย ๆ ห้วน ๆ ใช้คำที่มีน้ำหนัก ความหมายของคำชัดเจนตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ เกิดความประทับใจ

และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึง เช่น การบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครเอกในตอนต่าง ๆ ดังตัวอย่างเช่น บุคลิกลักษณะของครูธงชัย ตัวละครเอกเรื่อง ครูคนใหม่ ดังนี้

... เขาชื่อว่าครูธงชัย เพิ่งจะจบชั้นต้นจากวิทยาลัยครูมาสด ๆ ร้อน ๆ ร่างของเขาแบบบาง นัยน์ตาคม ไร้วนวดหอมหมื่น ฝิวค่อนข้างขาว เขามาพร้อมกับรถเครื่องคันใหม่ เอี่ยม รถของเขาจอดใส่กุญแจอยู่หน้าโรงเรียนนั่นเอง...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

ข้อความข้างต้นเป็นการบรรยายแนะนำให้รู้จักตัวละครเอก ซึ่งผู้เขียนใช้คำง่าย ๆ ความหมายตรงไปตรงมา ทำให้มองเห็นบุคลิกของครูธงชัย

การบรรยายบุคลิกลักษณะของครูดวงพรตัวละครเอก ในเรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม ดังนี้

... ร่างนั้นสูงระหงในชุดเรียบ ๆ ธรรมดา เสื้อเชิ้ตสีขาว กระโปรงสีน้ำตาล รองเท้าส้นสูง ขอบตาฉ่ำเข้ม จมูกโด่งเขตรับกับริมฝีปากบางแดงเป็นมันงาม... สวยเฉียว ๆ อยากรอบอกไม่ถูก...

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่มิม" : ขวัญเรือน : 110)

ข้อความบรรยายข้างต้นนี้ก็เช่นกัน ผู้เขียนต้องการที่จะบรรยายให้เห็นถึงความสวยของครูดวงพร ผู้เขียนใช้คำง่าย ๆ มีความหมายชัดเจนตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านประทับใจ และมองเห็นภาพครูดวงพร โดยเฉพาะประโยคสุดท้ายผู้เขียนต้องการสื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความสวยงามในแบบของครูดวงพร

การบรรยายบุคลิกลักษณะของครูวงเดือนตัวละครเอก เรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ดังนี้

... ใบหน้าของเธอสวยเรียบ ๆ คิ้วดำเข้มรับกับนัยน์ตาคม อันมีแววเข้มอยู่เป็นนิจ ริมฝีปากบางแดงระเรื่อได้รูป เรือนผมยาวปละไหล่ ปกติเธอจะม้วนแล้วใช้ก็ปรูปสวย เหน็บไว้น เรือนผมมากกว่า เธอสวยไม่มีที่ติ หากจะเปรียบกับดอกไม้ก็คงสวยและหอมเย็นไม่แพ้ดอกมะลิป่า...

(ห้วยบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 110)

ข้อความบรรยายข้างต้นนี้ ผู้เขียนบรรยายได้ชัดเจน พอมองเห็นภาพความสวยของครูวงเดือนได้ประทับใจผู้อ่านบ้าง ถ้าไม่มีประโยค "ปกติเธอจะม้วนแล้วใช้กับรูปสวยเห็นไว้บนเรือนผมมากกว่า" แทรก

นอกจากการบรรยายเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของตัวละครแล้ว การบรรยายเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร การบรรยายฉาก การบรรยาย บรรยายกาศ การบรรยายสภาพแวดล้อม และอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ผู้เขียนใช้ภาษาได้ชัดเจน ตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม เกิดอารมณ์สะเทือนใจ และประทับใจ เช่น การบรรยายความรู้สึกปรารถนาดีต่อศิษย์ของครูศักดิ์ในเรื่อง "เด็กหนุ่มห้วยบง" ดังนี้

... หัวอกครูบ้านนอก ใครจะรู้ซึ่งเข้าไปถึงแก่นแท้ของความรู้สึกเหมือนกับตัวของเราเองเล่า ผมจะภูมิใจเสียยิ่งนัก ถ้าลูกศิษย์ของผมจบไปเป็นคนดี ตั้งใจทำมาหากิน ถ้าหากเรียนไปได้ดิบได้ดี เป็นผู้นำของคน ผมก็ภูมิใจยิ่งขึ้นไปอีก แต่ถ้าตกต่ำเป็นคนชั่ว เกกมะเหรกเกเรเล่า... ผมไม่อยากจะคิด คิดแล้วผมรู้สึกไม่สบาย...

(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 84)

ข้อความบรรยายข้างต้นนี้ เป็นการบรรยายแสดงความรู้สึกในใจของตัวละครที่ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาที่มีความหมายตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์คล้อยตามไปกับตัวละคร

นอกจากนี้ผู้เขียนยังใช้ภาษาที่มีกลุ่มคำ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ เช่น

... ครูห้วยบงกับชาวบ้านมีความกระชับแน่นสนิท คู่หนึ่งผู้อยู่ในแวดวงเดียวกัน ไม่มีช่องว่างเลย...

(ห้วยบง "ครูทำไร่" : ขวัญเรือน : 109)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า ผู้เขียนใช้กลุ่มคำ "กระชับแน่นสนิท" "ผู้อยู่ในแวดวงเดียวกัน" และ "ไม่มีช่องว่างเลย" ช่วยขยายใจความซึ่งกันและกัน จนทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ

จากตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีความพิถีพิถันน้อยในการเลือกใช้คำ จึงทำให้สำนวนภาษาบางครั้งไม่สละสลวยนัก แม้สำนวนภาษาที่ใช้จะให้ความหมายชัดเจน สุกภาพ และไม่เป็นเยื่อ (ชวน เพชรแก้ว. 2521 : 185)

5. การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่องในรวมเรื่องสั้นชุดห้วยบง ผู้เขียนนำชื่อตัวละครเอก และเหตุการณ์สำคัญของเรื่องมาตั้งเป็นชื่อเรื่องอย่างสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของเรื่อง เช่น นำชื่อตัวละครเอกมาตั้งเป็นชื่อเรื่องมีเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน การนำชื่อตัวละครเอกมาตั้งเป็นชื่อเรื่องนี้ ผู้เขียนได้นำคานามมาขยายไว้หน้าชื่อเพื่อบอกให้ผู้อ่านทราบถึงพฤติกรรมสำคัญที่เป็นพฤติกรรมในการดำเนินเรื่องของตัวเอกอีกด้วย เพื่อเร้าใจให้ผู้อ่านสนใจใคร่ติดตามเรื่อง

การนำเหตุการณ์สำคัญในเรื่องมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง มีทั้งหมด 9 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่อง ครูคนใหม่ ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม ครูกับนักเลง ฝนแล้ง เด็กหนุ่มห้วยบง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง ครูใหญ่ และ ครูทำไร่ การตั้งชื่อลักษณะนี้ผู้เขียนจะนำคำที่มีความหมายขัดแย้งกันมาตั้ง เช่น เรื่อง ครูกับนักเลง ซึ่งมาจากคำว่า ครูและนักเลง เพื่อบอกเป็นนัยถึงเหตุการณ์สำคัญในเรื่องที่จะต้องเกี่ยวพันกันระหว่างครูกับนักเลง ทั้งนี้เพราะคำว่า "ครู" มีความหมายในทางดี ส่วนคำว่า "นักเลง" มีความหมายในทางไม่ดี เป็นต้น นอกจากนี้การตั้งชื่อในลักษณะนี้ยังช่วยเร้าความสนใจใคร่รู้ให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องอีกด้วย

รวมเรื่องสั้นชุด "หาคทรายสี่ขาว"

หาคทรายสี่ขาวเป็นชื่อชุดรวมเรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ที่รวบรวมขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 มีจำนวนทั้งสิ้น 13 เรื่อง แต่ละเรื่องจบในตัวเอง และเขียนขึ้นในปีที่แตกต่างกันไปด้วย ดังนี้

1. บาบของใคร	เขียนปี พ.ศ. 2520
2. ชูชกหัวข้าว	เขียนปี พ.ศ. 2521
3. คน-ควาย และชีวิต	เขียนปี พ.ศ. 2521
4. เปลวไฟ	เขียนปี พ.ศ. 2527
5. บนเส้นทางเจ้าหม้อ่วน	เขียนปี พ.ศ. 2529
6. ข้าว	เขียนปี พ.ศ. 2530
7. หาคทรายสี่ขาว	เขียนปี พ.ศ. 2530
8. ชุนทองที่รัก	เขียนปี พ.ศ. 2530
9. เฒ่าบ้าน	เขียนปี พ.ศ. 2531
10. บริษัทเลี้ยงสมอง	เขียนปี พ.ศ. 2531
11. มนุษย์หน้ากาก	เขียนปี พ.ศ. 2531
12. แผ่นดินที่ไร้ใจ	เขียนปี พ.ศ. 2531
13. พ่อเลี้ยง	เขียนปี พ.ศ. 2531

เรื่องสั้นทั้ง 13 เรื่องนี้ ผู้เขียนเขียนขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมจากประสบการณ์ในงานอาชีพของตน เพื่อให้รู้ว่ายุคสมัยหนึ่ง ๆ มีอะไรเกิดขึ้นมาบ้าง แต่ละเรื่องเป็นทศนะที่มีต่อชีวิต และสิ่งแวดล้อมของผู้เขียนรูปแบบในการบันทึกมีหลากหลาย ดังจะได้วิเคราะห์กลวิธีการเขียนทีละเรื่อง ตามลำดับดังต่อไปนี้

บาปของใคร

เรื่องย่อ

หลวงน้ำเทพ เจ้าอาวาสจัดงานวัดขึ้นเพื่อหาเงินสร้างโบสถ์ เป็นเวลาห้าวันห้าคืน จึงมาดูงานกับพ่อ เพราะพ่อจึงเป็นกรรมการวัด จึงรู้สึกสงสัยการกระทำของหลวงน้ำเทพ และพวกที่มาจัดงาน ซึ่งขัดกับที่เขาได้ยินมาจากคำสอนของครู จึงเห็นหลวงน้ำเทพมอบพระเครื่องให้นายบุกคนขับรถโดยสาร พร้อมทั้งอั่งสรพรคุณต่าง ๆ ในด้านคุ้มกันอันตราย จนเกินความเป็นจริง ในทานองชักชวนให้ประชาชนลุ่มหลงในวัตถุนิยม จึงนึกค้ำใจเพราะครูเคยสอนเขาว่า เป็นความเชื่อที่ไร้สาระ ไม่มีในคำสอนพระพุทธศาสนา ขณะที่งานวัดกำลังดำเนินอยู่ มีเสียงร่ำร้องว่า เกิดอุบัติเหตุรถชนกัน มีคนตายหลายคน รถที่ชนกันนั้นคันหนึ่งคือรถของนายบุกคนที่เพิ่งได้รับพระเครื่องของหลวงน้ำเทพไป ตอนนั้นตายเสียแล้ว ศพทั้งหมดถูกกล่าวเสียงมาที่วัด จึงยังได้ยิงหลวงน้ำเทพพูดขึ้นอีกว่า ศาลาที่ตั้งศพเล็กและแคบถ้าได้เงินค่าเช่าเผาศพคราวนี้ จะสร้างให้ใหญ่เป็นสองเท่า

แก่นเรื่อง

พาดิษฐ์ในศาสนา

กลวิธีในการแต่ง

บาปของใคร เป็นชื่อเรื่องที่ชวนคิด ชวนให้อยากติดตามเรื่อง เพราะผู้เขียนนำเอาคำว่า "บาป" ซึ่งเป็นคำสั้น ๆ ง่าย ๆ ที่ชาวพุทธทุกคนรู้จัก และเข้าใจลึกซึ้งในความหมายของคำ เป็นอย่างดี มาตั้งเป็นคำถามว่า "บาปของใคร" จูงใจให้ผู้อ่านนึกหาคำตอบระหว่างการอ่านเรื่องนี้ ผู้เขียนนำเอาประสบการณ์เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ไม่เหมาะสม มาเขียนเป็นเรื่องราว สะท้อนภาพอุปนิสัยในวงการพระสงฆ์ ได้สะท้อนอารมณ์สมจริง สอดคล้องเป็นเหตุเป็นผลตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง และในตอนจบผู้เขียนได้สรุปทัศนะของตนเอง เสนอแก่ผู้อ่าน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความกระจ่างในชื่อเรื่องยิ่งขึ้น

ผู้เขียนเขียนเรื่องนี้โดยให้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าตลอดเรื่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่ถึงมาถึงวัดกับพ่อในตอนเย็นวันหนึ่ง ขณะที่วัดกำลังมีงานเพื่อหาเงินสร้าง

โบสถ์ การเปิดเรื่องเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่า ในเมื่อเรื่องเกิดขึ้นที่วัดก็เท่ากับบอกเป็นนัยให้ผู้อ่านรู้ว่า "ใคร" ที่กล่าวถึงนั้นจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในวัด จากนั้นเรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ด้วยการให้ถึงบรรยายภาพของการละเล่น การแสดงต่าง ๆ ตลอดจนพฤติกรรมของพระสงฆ์ และพวกที่จัดงานวัด จนถึงเกิดความขัดแย้งในใจว่า ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่อตา กับที่ตนเคยเรียนรู้มาจากรองเรียน สิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องตอนนี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยและคิดตามว่า "บาบ" จะต้องเป็นของคนใดคนหนึ่ง ในกลุ่มบุคคลที่ถึงกลางถึงและปริศนานี้ได้ถูกไขอย่างรวดเร็ว เมื่อถึงได้แสดงความคิดว่า ทำไมหลวงน้ำเทพ เจ้าอาวาส จึงยอมอนุญาตให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในวัด ตั้งข้อความว่า "เดี๋ยวนี้คนเราหากินแปลก ๆ หลอกหลวงมนุษย์ด้วยกันทำไมนะ หลวงน้ำเทพจึงยอมให้ตั้งโรงแสดง ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่ามันโกหก" (บาบของใคร : หาดทรายสีขาว : 22) และจากข้อความนี้เองผู้อ่านรู้แล้วว่า "ใคร" คือคนบาบ ต่อจากนี้ผู้เขียนให้จึงเปิดเผยพฤติกรรมและอุปนิสัยของหลวงน้ำเทพ ที่ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม อย่างละเอียด มองเห็นภาพ ทำให้ผู้อ่านคล้อยตาม และนึกซึ้งซึ้ง อดสนใจไปกับการกระทำของพระองค์นี้ เช่น ตอนที่หลวงน้ำเทพพูดโอ้อวดกับนายบูก ดังนี้

"หลวงพ่อก็คณะโยม อาจารย์ชื้อตั้งร้อยกว่ารูป ทั่วประเทศไทยร่วมกันปลุกเสก อาตมาก็ไปร่วมด้วย บ๊องกันให้แคล้วคลาดจากภัยพิบัติทั้งปวง โยมบูกับรถถ้าได้ไปแล้ว รับรอง ไม่มีทางชนกัน อาตมาให้โยมฟรี ๆ ในฐานะที่โยมนำรถมาจอดทุกครั้ง ช่วยผู้โดยสาร ให้มีโอกาสทำบุญกับทางวัด"

(บาบของใคร : หาดทรายสีขาว : 26)

คำพูดดังกล่าวนี้ แสดงว่าพระองค์นี้ พูดยให้ตัวเองมีความสำคัญ และในทางที่ผิด ไม่ทำหน้าที่ของพระให้ถูกต้อง และยังชี้ได้ชัดว่า เป็นคนลุ่มหลงวัตถุ การสร้างและบูรณวัดก็เพื่อทำให้อัตนุเป็นคนสำคัญขึ้น

เพื่อเป็นข้อสนับสนุนในการตัดสินใจของฉิ่ง และเพื่อเน้นให้เข้าใจลักษณะนิสัยของเจ้าอาวาส บางอย่างในเรื่อง ฉิ่งจึงเล่าย้อนหลังไปถึงคืนวันหนึ่ง เมื่อครอบครัวของตนหนีพายุไปขออาศัยเจ้าอาวาส เพื่อพักที่โบสถ์ แต่ไม่ได้รับอนุญาตเนื่องจากเกรงว่าโบสถ์จะสกปรก ทำให้ฉิ่งรู้ซึ้งว่า เจ้าอาวาสเป็นคนอย่างไร เรื่องดำเนินไปจนกระทั่ง เกิดอุบัติเหตุรถชนกันมีคนตาย

หลายคน คันหนึ่งคือรถของนายบูก คนที่เพิ่งได้รับพระเครื่องของหลวงน้ำเทพไป ตอนนั้นตายเสียแล้ว ศพทั้งหมดถูกกลาเสียงมาที่วัด

ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการ เน้นให้เห็นถึงพฤติกรรม และอุปนิสัยที่เห็นแก่ได้อย่างน่าสลดใจ เพราะเจ้าอวาสาไม่เคยสำนึกถึงบาปกรรม และยังคงคิดหาภาวไรจากการทาศพอีกด้วย ด้วยคำพูดของหลวงน้ำเทพ ดังนี้

"เมื่อคราวเคราะห์จะมา ก็อย่างนี้แหละ ศาลาก็แคบ ถ้าได้เงินค่าเช่าวัด
เผาศพคราวนี้ละ อาตมาคงจะมีเงินสมทบสร้างศาลาใหม่ ให้ใหญ่กว่านี้สักสองเท่า"

(บาปของใคร : หาคทรายสีขาว : 31)

ข้อความข้างต้นช่วยให้เห็นนิสัยของตัวละคร ที่มีจิตใจมากด้วยกิเลสตัณหา ไม่สมกับเป็นพระสงฆ์ผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะในความรู้สึกของชาวพุทธเห็นว่า พระสงฆ์ผู้ใหญ่จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของคนในสังคม จึงต้องประพฤติปฏิบัติตนตามพระวินัยของสงฆ์อย่างเคร่งครัด

บทสนทนา ที่ปรากฏในเรื่องนี้มีน้อย แต่เหมาะสมกับสภาพของตัวละคร และสอดคล้องกับเหตุการณ์ กล่าวคือใช้ถ้อยคำแบบพื้นบ้านในชนบทที่ค่อนข้างหยาบ และเมื่อโกรธจะใช้ถ้อยคำรุนแรงตรงไปตรงมาได้อย่างสะใจ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้ ทำให้ผู้อ่านรู้จักลักษณะนิสัย ความนึกคิดของตัวละคร และมองเห็นภาพของฉากได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น เช่นคำพูดของผู้โดยสารคนหนึ่ง จึงได้ยินขณะเดินแจกน้ำให้แก่ผู้โดยสารบนรถ ดังนี้

"มันจอดหาทำอะไรก็ไม่รู้ คนยิ่งรีบ"

"ถึงว่าชิ กูมาแถวนี้ไม่ว่าจุดไหน เจอยังงี้ทุกที"

"โบสถ์ไม่รู้จะสร้างกันไปถึงไหน มึงเห็นไหม บ้านเรือนแถวข้างโบสถ์ ขอมห่อยิ่งกว่ากระต๊อบ แล้วมันยังเลือกสร้างกันอีก"

(บาปของใคร : หาคทรายสีขาว : 26)

จากคำพูดนี้ ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติของชาวบ้าน ส่วนหนึ่งที่มีความรู้สึกว่า พระสงฆ์ไม่ทำตนให้เป็นที่ยกย่องของชาวบ้าน และเอาเปรียบชาวบ้าน

ส่วนฉากที่กล่าวถึงในเรื่อง เป็นฉากที่ให้ภาพงานวัดในชนบท ผู้เขียนบรรยายได้ละเอียด และเห็นภาพชัดเจน กล่าวคือภายในบริเวณวัดมีโรงมหรสพนาทานชนิด ร้านขายของทั้งของกินและของเล่นต่าง ๆ มากมาย ซึ่งต่างก็ส่งเสียงดังแข่งกันกันโหมก เพื่อชักชวนให้คนเข้าชมบ้าง ซื้อบ้าง เอ็ดอึงไปทั่วบริเวณวัด ส่วนบริเวณนอกวัดที่ติดกับถนน มีบะร่ำตั้งโต๊ะหมู่บูชาให้ผู้โดยสารที่ผ่านไปมา ลงมาปิดทอง และบริจาคเงินทำบุญ

ผู้เขียนดำเนินเรื่องได้ต่อเนื่อง สอดคล้อง กระชับ จับใจ เป็นเหตุเป็นผล และบรรยายพฤติกรรมของตัวละครได้อย่างสะท้อนอารมณ์ ในบทบาทพระสงฆ์ที่ชักนำให้คนลุ่มหลงในวัตถุนิยม ไซยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง จนก่อให้เกิดโศกนาฏกรรม คนตายเป็นจำนวนมาก แต่พระสงฆ์นั้นก็ยังไม่รู้สึกถึงความผิด กลับคิดแสวงหากำไรกับการทำศพ คนเหล่านั้นต่อไป ผู้เขียนคิดตั้งประเด็นว่า เหตุที่เกิดขึ้นนี้เป็น "บาบของใคร" โดยมีคำตอบปรากฏอยู่ในเรื่องอย่างเด่นชัด

ชุกทิวข้าว

เรื่องย่อ

ในการจัดงานเทศน์มหาชาติของวัดในตำบล ทางวัดขอความร่วมมือจากโรงเรียนให้ช่วยจัดกิจกรรมหาเงินเข้าวัด ครูใหญ่และคณะกรรมการปรึกษากองให้เด็กชายดำ เจริญดี นักเรียนชั้นประถมเจ็ด แต่งตัวเป็นชุก ออกเรียรายเงินในระหว่างทางที่แห่กันที่เทศน์ไปวัด หลังเสร็จพิธี ครูใหญ่นำเงินจากดำ เทออกนับต่อหน้ากรรมการ แต่เทออกไม่หมดยังคงติดอยู่กับถุงอีกยี่สิบบาท ดำจึงนำไปมอบให้ครูใหญ่ วันรุ่งขึ้นครูใหญ่นำตามาปรากฏตัวต่อหน้านักเรียนที่หน้าเสาธง และประกาศคุณความดีมากมาย จนกระทั่งคาทนความหิวไม่ไหว จึงเป็นลมล้มลง

แก่นเรื่อง

การบกร่องต่อหน้าที่ของครู

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนนำเอาชีวิตของเด็กนักเรียนกัศพร้าฐานะยากจนในชนบท ซึ่งเป็นเด็กดีมีน้ำใจช่วยกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี และสม่ำเสมอ แต่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากครู มาเขียนเป็นเรื่องราวได้น่าสนใจ และสะเทือนอารมณ์ ชวนให้อยากติดตามเรื่อง เริ่มตั้งแต่ชื่อเรื่องที่ชวนสงสัย แปลกใจว่า "ทำไมชุกจึงหิวข้าว" ทั้งนี้เพราะ "ชุก" เป็นตัวละครในวรรณคดีมหาเวสสันดรชาดก ที่คนส่วนใหญ่รู้จักว่ามีบุคลิกเจ้าเล่ห์ และเป็นคนกินจุอย่างยิ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับชื่อเรื่อง ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องเองตลอดเรื่อง โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมและความรู้สึกของดำ ตัวละครเอกได้ยินเสียงแห่กลองยาว ตั้งอยู่ในห้องประชุมจนทำให้เขาอยากจะออกไปร่วมรำใจจะขาด แต่ทำไม่ได้ จึงได้แต่แอบมองทางประตู ห้องที่ติดกับหอประชุมจนได้เห็นคณะครูกับชาวบ้านร่วมกันซ้อมตีกลองยาวอย่างสนุกสนาน และบนโต๊ะกลางมีกัณฑ์เทศน์ประดับตกแต่งสวยงาม เขาสะดุ้ง รู้สึกตัว และอาย เมื่อได้ยินเสียงตะโกนของเพื่อน ๆ ว่า "เฮ้ย... มาดูชุกกันนี่ไว้ย" (ชุกทิวข้าว : หาดทรายสีข้าว : 93) จะเห็นว่าผู้เขียนเปิดเรื่องได้เร้าใจผู้อ่าน อยากติดตามเรื่องราว ด้วยการตั้งคำถามให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยว่าเพราะเหตุใดดำจึงออกไปร่วมรำวงไม่ได้ ขณะเดียวกันผู้เขียนได้เฉลยคำตอบ อย่างรวดเร็ว ฉับไว และ

เป็นเหตุเป็นผลได้สอดคล้องกลมกลืน ด้วยเสียงร้องตะโกนของเพื่อน ๆ ดังกล่าว และจากเสียงร้องนี้เอง ช่วยให้ผู้อ่านหมดความสงสัย และเข้าใจทันทีถึงสาเหตุที่ตัวออกไปร่วมราวไม่ได้ เป็นเพราะคำต้องแต่งตัวเป็น "ชูชก" นั่นเอง จากเหตุผลนี้ยังช่วยไขความกระจ่างเชื่อมโยงไปสู่ชื่อเรื่องอีกด้วย แต่ความสงสัยของผู้อ่านยังไม่จบลงเพียงเท่านั้น เพราะผู้เขียนยังได้แฝงปริศนาให้ผู้อ่านสงสัยต่อไปอีกว่า "ทำไมชูชก (คำ) จึงหิวข้าว" การเปิดเรื่องนี้ ผู้เขียนยังบอกเป็นนัยให้ผู้่านรู้ว่า คำแต่งตัวเป็นชูชกเนื่องในงานเทศน์กาลเทศน์มหาชาติ จากนั้นเรื่องยังคงดำเนินอยู่ฉากเดิม ซึ่งเป็นฉากเดียวกับตอนเปิดเรื่อง เป็นการขยายความต่อจากเปิดเรื่อง เพื่อให้เห็นภาพ การแต่งตัวเป็นชูชกของคำที่ห้องพัสดุ ภาพเพื่อน ๆ นักเรียนมามุ่งดูคำ ตลอดจนความรู้สึกภูมิใจในตัวเองของคำ ที่ทุกครั้งไม่ว่าทางโรงเรียนจะจัดงานอะไร ครูมักจะทำให้เขาเป็นตัวชูโรงจนเพื่อน ๆ ให้นายแก่เขาว่า "ดารารเงินล้านของโรงเรียน" และป็นีทางโรงเรียนให้เขาแต่งตัวเป็นชูชก ออกเรียรายเงิน ระหว่างทางที่แก้กัณฑ์เทศน์ไปวัด การบรรยายความรู้สึกภูมิใจของคำนี้เอง ทำให้ผู้อ่านทราบถึงความมีน้ำใจของคำที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

ผู้เขียนบรรยายภาพขบวนแก้กัณฑ์เทศน์ไปวัดอย่างสนุกสนาน มีประชาชนสนใจร่วมบริจาคให้กับชูชก (คำ) มากมาย ภาพการจัดงานเทศน์มหาชาติในวัด จนกระทั่งเสร็จพิธีคำได้รางวัลจากครูใหญ่ห้าบาท จากนั้นผู้เขียนได้เปิดเผยชีวิตส่วนตัวของคำว่าเป็นลูกก๊าท้าทั้งพ่อและแม่มีอุปนิสัยที่ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ทำให้ผู้อ่านสะเทือนใจ เช่น ตอนที่เพื่อน ๆ ขอร้องให้เขาเลี้ยงไอศกรีม ดาหมูเสก ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของคำในขณะนั้นดังนี้

...หลายครั้งมาแล้ว ที่คำต้องปฏิเสธเช่นนี้...มันเป็นภาวะที่คำขมขื่นในหัวอกเป็นที่สุด ลาทั้งผลไม้ในสวนยาย มะม่วง มะพร้าว ลาใบไม้พอสสำหรับขายหาเงินเลี้ยงยาย และน้องสองคนได้หรรอก พ่อแม่คำตายตั้งแต่ท้องทั้งสองยังนอนแบเบาะ พ่อตายเพราะขับรถคว่ำ แม่เป็นไข้ป่ารักษาไม่หาย...ก็เท่านั้นสำหรับชีวิตเด็กก๊าท้า คำต้องรู้จักอดประหยัด เก็บหอมรอมริบตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อหาเงินมาช่วยเหลือยาย การที่คำเป็นคนประหยัดนี้เอง จึงถูกเพื่อน ๆ ค่อนขอดเสมอว่า เห็นแก่ตัว...

(ชูชกหิวข้าว : หาดทรายสีขาว : 99 - 100)

จากข้อความนี้ ทำให้ผู้อ่านเห็นใจดา สงสารดามากขึ้น ไม่นึกตำหนิดาที่ปฏิเสธเพื่อน ๆ และมองเห็นถึงความมีน้ำใจของดา ซึ่งไม่เคยได้รับสิ่งตอบแทนที่คุ้มกันเลย และนึกตำหนิดาที่ไม้อเอาใจใส่เขาอย่างแท้จริง หวังแต่ผลประโยชน์และความมีหน้ามีตาเฉพาะตนเท่านั้น นอกจากนี้ยังทำให้ทราบว่ แม้ดาจะยากจนแต่ก็เป็นเด็กดี กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ รักน้อง รู้จักอดออมและประหยัด เพื่อเน้นให้เข้าใจลักษณะนิสัยและจิตใจอันดีงามของดายิ่งขึ้น ผู้เขียนได้สร้างความขัดแย้งในใจของดา ด้วยการให้ดาเกิดลั้งเลใจว่า ควรจะนำเงินบริจาคที่ตกค้างอยู่กันถุกอีก ยี่สิบบาทไปคืนครูใหญ่ดีหรือเก็บเอาไว้เอง ตอนนั้นผู้เขียนให้ตัวละครตัดสินใจเลือกข้างทาความดีได้อย่างสมเหตุสมผล ด้วยการให้ดาเลื้อบไปเห็นข้อความข้างศาลาว่ "ผู้ใดหยิบฉวยของวัดไป เป็นมาบอย่างยั้ง" (ชูชกหิวข้าว : หาดทรายสีขาว : 100) จากพฤติกรรมของดาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ ดาเป็นเด็กใฝ่ดี มีความซื่อสัตย์มีจิตสำนึกละอายต่อการทำงาน แม้ตนเองจะเป็นเพียงเด็กที่มีฐานะยากจน แต่ก็ไม่เคยคิดเอาของคนอื่นมาเป็นของตน ตอนสุดท้ายของเรื่อง ครูใหญ่นำดาหมายินปรากฏตัว รับคำชมเชยเสียย็ดยาวต่อหน้านักเรียนหลัง เคารพธงชาติ จนดาเป็นลมล้มลง ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยความสะเทือนใจจากคำพูดของครูใหญ่กับดา ดังนี้

"เธอเป็นไรไปดา"

"หิว...ครับ" ดากระซิบเสียงแผ่ว "...เมื่อก่อนผมได้กินข้าววันเดียว... มือเข้าไม่มีข้าวกิน"

(ชูชกหิวข้าว : หาดทรายสีขาว : 101)

จากบทสนทนาดังกล่าว ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความกระจ่าง และเข้าใจปริศนาที่ผู้เขียนแฝงให้ผู้อ่านสงสัยว่ "ทำไมชูชกจึงหิวข้าว" ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่ ครูหวังแต่จะให้เด็กเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยมองข้ามสภาพที่แท้จริงของเด็ก ไม่เอาใจใส่เด็กเท่าที่ควร ให้ผลตอบแทนความมีน้ำใจ และคุณค่าของเด็กไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้เด็กอาจเลือกทาผิดในคราวต่อไปก็ได้

สำหรับบทสนทนามีน้อย เนื้อเรื่องจะเน้นการบรรยายความรู้สึกของตัวละคร เป็นส่วนใหญ่วบทสนทนาที่ใช้ ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ ค่อนข้างหยาบ เหมาะสมกับสภาพของตัวละคร เพื่อช่วยในการดาเนินเรื่องให้รวดเร็ว โดยเปลี่ยนจากความบรรยายเป็นคำพูด เช่น

"เฮ้ย...มาคุยชุกกันนี่โว้ย"

(ชุกหิวข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 93)

จากคำพูดนี้จะเห็นว่าผู้เขียนใช้เปลี่ยนพฤติกรรมของตัวละคร เพื่อให้เรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ฉับไว นอกจากบทสนทนาจะช่วยให้อ่านสนุกใจของตัวละคร เช่นคำพูดของเพื่อน ๆ ที่พูดกับคำ ดังนี้

"ได้ไหมวะคำ" ไอ้ทงถาม

"ได้ห่าบาท"

"เลี้ยงไอติมกูคนละแท่ง คงพอได้"

"ไม่ละ" คำปฎิเสธ

"อะไรวะ ชี้เหี่ยวฉิมโพง"

"ยายและน้องกูกอยอยู่บ้าน"

"ไม่เห็นเกี่ยวอะไรนี่"

"กูจะซื้อของไปฝากยาย"

"ไม่เลี้ยงก็บอก" ไอ้เม่นทะเลกลางปล้อง

"นี่ไม่ถึงว่ามึงจะชี้เหี่ยวถึงขนาดนี้ ไปโว้ยพวกเรา"

(ชุกหิวข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 99)

จากบทสนทนา ทำให้เห็นว่าเพื่อน ๆ ไม่ให้ความเกรงใจ และเห็นใจคำเลย ส่วนคำเป็นเด็กมีความกตัญญู รักน้องรักยาย

จากที่กล่าวถึงในเรื่อง เป็นภาพการจัดงานเทศกาลเทศน์มหาชาติ ที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนและภายในวัด ซึ่งผู้เขียนบรรยายละเอียดมองเห็นภาพ กล่าวคือที่โรงเรียนเป็นสถานที่จัดขบวนแห่ มีคณะครู นักเรียน และชาวบ้านให้ความร่วมมือกันอย่างสนุกสนาน ส่วนวัดเป็นสถานที่จัดงานจะมีร้านขายของจีปาดะตั้งเรียงรายเต็มไปหมด บนศาลาวัดจะประดับประดาตกแต่งให้ดูเหมือนกับเป็นป่าหิมพานต์ มีผู้เฒ่าผู้แก่นั่งฟังเทศน์เป็นจำนวนมาก ใจกลางศาลามีพระนั่งเทศน์อยู่บนธรรมมาสน์

ผู้เขียนวางโครงเรื่อง ชูชกหิวข้าว อย่างน่าสนใจ สอดคล้องกลมกลืน เป็นเหตุเป็นผล รวดเร็ว ฉับไว ตลอดเรื่อง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกเพลิดเพลินไปกับเรื่อง ในตอนท้ายผู้เขียนสร้างความสะเทือนใจกับผู้อ่านด้วยการให้ตัวเอกล้มลงด้วยความหิว โดยผู้อ่านไม่คาดคิดมาก่อน และยังเป็นการไขความไปสู่การตั้งชื่อเรื่องอีกด้วย การบรรยายตัวละครเอก ด้า เจริญดี ผู้เขียนบรรยายพฤติกรรม และความรู้สึกต่าง ๆ ของด้า ได้อย่างสะเทือนอารมณ์ ราวกับความรู้สึกของคนจริง ๆ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเห็นใจด้า ในขณะที่เดียวกันก็นึกตำหนิครุที่ไม่เอาใจใส่เด็กนักเรียนเท่าที่ควร ไม่เป็นที่พึงใจกับเด็ก

คน - ควาย และชีวิต

เรื่องย่อ

เด่นถูกใจขโมยควายไปสองตัว และโจรยังทำร้ายคนลูกชายของเด่นด้วย เด่นกับเพื่อนบ้านจึงออกติดตามหาควาย ในระหว่างทางเด่นวิตกกังวลมาก เพราะกลัวว่าโจรที่ขโมยควายไป จะเป็นคนของผู้มีอิทธิพลที่คอยรังแกคนจน แล้วถ้าเขาตามควายไม่ทัน จะไม่มีโอกาสได้ควายกลับคืน และก็ไม่สามารถจับตัวโจรที่ขโมยได้ โชคยังเข้าข้างเด่น ทำให้เด่นและเพื่อนบ้านตามไปทันพวกโจรที่ใกล้ถนนใหญ่ เด่นและเพื่อนบ้าน ยิงต่อสู้กับพวกโจร พวกโจรหนีไปได้ แต่เด่นถูกปืนได้รับบาดเจ็บ เด่นเดินทางกลับบ้าน โดยมีเพื่อนบ้านจูงควายมาให้ เมื่อมาถึงบ้านเด่นได้รับข่าวจากเมียและลูกว่า ควายที่เหลืออยู่อีกหนึ่งตัว ถูกโจรอีกพวกหนึ่งขโมยไปแล้ว เด่นได้ยินถึงกับเป็นลมล้มลง หมดสติไป

แก่นเรื่อง

การบกรร่งต่อกรปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องจากชีวิตชาวนาของชนบทบ้านทุ่ง ที่มีฐานะยากจน มีเพียงควายเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่เปรียบเสมือนหนึ่งชีวิตของพวกเขาเท่านั้น อีกทั้งไม่เคยได้รับการช่วยเหลือและเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชาวบ้านทุ่งต้องดิ้นรนต่อสู้กับอุปสรรคนานาประการ ไม่ว่าจะเป็นภัยจากธรรมชาติ ภัยจากโจรที่มาลักขโมยควาย และยังถูกกลั่นแกล้งเอาไรต์เอาเปรียบจากผู้มีอิทธิพล จนทำให้ชาวบ้านทุ่งที่ยากจนอยู่แล้ว ต้องยากจนลงไปอีก ผู้เขียนบรรยายเรื่องราวเองตลอดเรื่อง และบรรยายได้อย่างสะเทือนใจชวนให้ติดตามเรื่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ ที่เด่นตัวละครเอกมาถึงสถานที่ที่คนลูกชายของตน ถูกโจรทำร้ายแล้วชิงเอาควายที่เลี้ยงไป เด่นนึกถึงภาพใบหน้าคน ที่เขียวช้ำปากแตก มีเลือดไหล กว่าจะพูดออกมาแต่ละคำแสนจะลำบาก ทำให้เด่นเจ็บแค้นแทนลูกชาย ถึงกับนึกตำพวกโจรอยู่ในใจ อย่างลืมตัวไปชั่วขณะ และด้วยอารมณ์ที่รุนแรง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความโหดร้ายทารุณของโจร เด่นมารู้สึกตัวอีกครั้ง เมื่อได้ยินเสียงทิดทองเพื่อนบ้านชักชวนให้เด่น

รับตามหาควาย เดี่ยวจะตามไม่ทัน จนทำให้เด่นรู้สึกซาบซึ้งในความมีน้ำใจของเพื่อนบ้าน ผู้เขียนบรรยายในตอนเปิดเรื่องนี้อย่างละเอียด ถึงบรรยากาศ และอารมณ์ของตัวละครดีมาก ทำให้ผู้อ่านสะเทือนใจ และรู้สึกเห็นใจตัวละคร ชวนให้อยากติดตามเรื่อง ว่าเด่นจะปลอดภัย และตามควายกลับคืนมาได้หรือไม่ การเปิดเรื่องแบบนี้ยังเชื่อมโยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็วอีกด้วย เรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ที่เด่นออกตามหาควายกับเพื่อนบ้าน ด้วยความรู้สึกคับแค้นใจที่ถูกถูกโจรทำร้าย ควายถูกลัก ขณะเดียวกันก็วิตกกังวลกลัวจะตามควายไม่ทัน ดังนี้

...เด่นหวั่นเหลือเกินว่า พวกโจรอาจพาควายไปถึงถนนใหญ่เสียก่อน โจรมันไม่ใช่โจรกระจอก แต่เป็นพวกเสือหัว คอยจ้องจะลักสูบเลือดเนื้อคนจน...

(คน - ควาย และชีวิต : หาคทรายสี่ขาว : 115)

จากความรู้สึกของเด่นข้างต้น ผู้เขียนสร้างปริศนาให้ผู้อ่านสงสัย และอยากรู้ว่าโจรเป็นพวกไหน เด่นถึงบอกว่าไม่ใช่โจรกระจอก ถ้าอย่างนั้นแล้ว เด่นจะได้ควายกลับคืนหรือไม่ ตอนนี้ผู้เขียนยังไม่เฉลยคำตอบเพื่อไขปริศนา แต่กลับมีคำถามให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยใคร่รู้เพิ่มขึ้น ด้วยการให้เด่นรู้สึกขงใจและขัดแย้งในใจว่า เพราะเหตุใด ผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านจึงร่ำรวยขึ้น แต่ชาวบ้านอย่างพวกเขา ก็ยากจนลง ดังข้อความต่อไปนี้

...เด่นรู้สึกพิศวงกับการเปลี่ยนไปของบ้านทุ่ง ระหว่างที่มีอิทธิพลในหมู่บ้าน เช่น พ่อเลี้ยงเจ็ด นักค้าวัวค้าควาย พ่อเลี้ยงยี่ง นักประมูลก่อสร้างโรงเรียนบ้านนอก รวยขึ้นอย่างผิดหูผิดตา ในช่วงเวลาสี่ห้าปี แต่เด่นกับชาวบ้านอีกหลายคน กลับยากจนลง มันเนื่องมาจากสาเหตุอันใดเล่าหนอ เด่นไม่เข้าใจ ถูถูกทาหนอ เด่นท้าวเป็นเกลียวแทบไม่ได้หยุดพักผ่อน แต่มันก็ไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น บางทีเด่นต้องไปหยิบยืมเงินของผู้มีอันจะกิน...

(คน - ควาย และชีวิต : หาคทรายสี่ขาว : 116)

จากข้อความนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ชนบทบ้านทุ่งมีบุคคลอยู่สองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีอิทธิพลกับกลุ่มชาวนา สองกลุ่มนี้มีฐานะแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะกลุ่มชาวนาดังเช่น เด่นที่ประกอบ

อาชีพอย่างขยันขันแข็ง แต่กลับมีชีวิตที่ย่ำแย่ ทำให้ผู้อ่านเริ่มสงสัย และขบขันว่า ควายของเด่นที่ถูกโจรลักไป จะเกี่ยวข้องกับพ่อเลี้ยงเจ็ด นักค้าวัวควายหรือไม่ อีกทั้ง เด่นก็เคยแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับโจรไว้ว่า "โจรลักควายของเขาไม่ใช่โจรกระโจก"

เพื่อให้เห็นถึงความรู้สึกคับแค้นใจของเด่น ที่สะสมมานานที่ไม่มีโอกาสลืมตาอ้าปาก ต้องทนรับสภาพเช่นนี้ อย่างไม่มีทางเลือก เพราะความยากจนนั่นเอง ทำให้หวนระลึกถึงตอนที่เขาจบชั้นประถมสี่ อยากจะเรียนต่อเพื่อออกมาเป็นตำรวจ แต่พ่อแม่บอกไม่มีเงินที่จะส่งเสีย ทำให้เด่นผิดหวัง และแค้นใจที่เกิดมาจน ทำให้ผู้อ่านสงสาร และเห็นใจตัวละครมากขึ้น และมีความสงสัยเพิ่มขึ้นว่า โจรและกลุ่มอิทธิพลที่เด่นกล่าวถึง จะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด่น และพวกกลุ่มชาวบ้านอย่างไร ในที่สุดผู้เขียนได้คลี่คลายความสงสัย และตอบคำถามที่ตนเองได้แฝงไว้ให้ผู้อ่านคิดตามได้อย่างรวดเร็ว ฉับไว ด้วยการระบายความในใจของเด่นดังนี้

... คนอย่างพ่อเลี้ยงเจ็ด ชั่วชาติระย้าตามอนขนาดไหน ชาวบ้านเขารู้กันทั่ว มันแข่งกันเป็นใหญ่ ในหมู่บ้าน มันหวังความร่ำรวยบนความเดือดร้อนของชาวบ้าน มันมีอิทธิพลเลี้ยงนักเลงหัวไม้ไว้คอยคุ้มกัน แม้แต่ตำรวจ มันก็เอาเงินพาดหัวให้สยบอยู่ได้ อิทธิพล นับประสาอะไรกับชาวบ้านตาตา ๆ หรือจะไปหือต่อกร...

(คน - ควาย และชีวิต : หาดทรายสีขาว : 119)

การบรรยายความในใจของเด่นดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์โดยตลอด และหมดความสงสัย ที่ خوانาต้องยากจน ไม่มีโอกาสลืมตาอ้าปาก แม้ว่าจะขยันทำมาหากินจนสายตัวแทบขาด ก็เพราะกลุ่มอิทธิพลในหมู่บ้าน ซึ่งมีหัวใจก้อยู่สองคนที่แข่งขันกันสร้างบารมี และฐานะบนความเดือดร้อนของชาวบ้านตาตา ๆ แม้แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจเอง ก็ยังตกอยู่ในอิทธิพลของคนเหล่านี้ ทำให้ชาวบ้านหมดที่พึ่ง ท้อแท้ หมดขวัญ และกำลังใจ ด้วยเหตุผลนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าเด่นจะต้องรู้ว่าใครขโมยควายไป แต่ความสงสัยของผู้อ่านยังไม่จบลงเพียงแค่นี้ กลับยิ่งสงสัยมากขึ้นว่า เด่นจะปลอดภัยและตามควายกลับคืนมาได้หรือไม่ ผู้เขียนจึงรวบรัด ตัดตอน เข้าสู่เรื่องอย่างฉับไว เพื่อไขปริศนาดังกล่าว โดยให้เด่นกับเพื่อนบ้านตามมาทันโจรและ เกิดยิงปะทะกัน โจรหนีไปได้ แต่เด่นถูกปืนบาดเจ็บ เพื่อนบ้านพาเด่นกลับบ้าน พร้อมกับจูงควายมาให้เด่น มาถึงตอนนี้เรื่องราวทั้งหมดน่าจะจบลงด้วยดี แต่ไม่เป็นเช่นนั้น ผู้เขียนกลับปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์ชั่วช้า

อันไม่คาดคิด เมื่อเดินตามควายมาได้แล้ว สิ่งที่ได้รับรู้จากลูกชายคือ ควายอีกตัวที่เหลืออยู่ ก็ถูกขโมยไปแล้ว ทำให้เด่นเสียใจมาก จนล้มลงสิ้นสติไป การจบเรื่องแบบนี้ ทำให้ผู้อ่านอึดอัด รู้สึกสงสารและเห็นใจตัวละครมากขึ้น จนนึกตาคหิเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่เอาใจใส่ปฏิบัติหน้าที่ให้สมกับที่ได้ชื่อว่า "ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์"

ส่วนบทสนทนา สมจริง เหมาะสมกับตัวละคร เช่น คำพูดของทิดทอง พูดกับเด่น ซึ่งเป็นชาวชนบทด้วยกัน ถ้อยคำที่ใช้ค่อนข้างหยาบ แต่แสดงความเป็นกันเอง ดังนี้

... "เริ่มตามหรือยังวะ... ก้มมองอะไรเพลินเชียว" เสียงทิดทองปลุกเด่นตื่นขึ้น
จากความครุ่นคิด เเด่นหันมายิ้มแห้ง ๆ
"ข้านึกเสียเพลิน" เเด่นตอบ
"นึกอะไรวะ"
"นึกถึงไอ้ตอน"...

(คน - ควาย และชีวิต : หาดทรายสีขาว : 114)

บทสนทนาดังกล่าว ยังช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว ด้วยการเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวละครจากพฤติกรรมหนึ่งไปสู่อีกพฤติกรรมหนึ่ง และยังช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นความมีน้ำใจของชาวชนบท

ฉากที่ปรากฏในเรื่อง เป็นชนบทบ้านทุ่ง ที่ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตของชาวนาที่ต้องช่วยเหลือนตนเองไปอีกนาน トラบิตที่การกระจายความเจริญ และการดูแลของทางการยังไม่ถึง

เรื่องนี้ผู้เขียน วางโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เนื้อเรื่องมีความกลมกลืน เป็นเหตุเป็นผล และสอดคล้องกับชื่อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ การดำเนินเรื่อง รวดเร็ว ฉับไว เข้าใจ ผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องโดยตลอด ด้วยการแทรกคำถามไว้ในการบรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างแนบเนียน จากนั้นก็ค่อย ๆ คลี่คลายคำถามต่าง ๆ อย่างละเอียดชัดเจน และครบครัน การบรรยายตัวละคร ผู้เขียนบรรยายพฤติกรรมและความรู้สึกต่าง ๆ ได้อย่างสมจริง และสะท้อนอารมณ์ โดยเฉพาะตอนปิดเรื่องผู้เขียนจบลงด้วยความสะเทือนใจ มองเห็นภาพที่ตัวละครหมดที่พึ่ง ท้อแท้ ขาดขวัญและกำลังใจ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เป็นที่พึ่งของประชาชนอย่างแท้จริง

เปลวไฟ

เรื่องย่อ

ลอน มิ่งเมือง เป็นชาวบ้านมาติดต่อขอแก้ไขชื่อในสำเนาทะเบียนบ้านให้ตรงกับใบสุทธิ เพื่อนำไปเป็นหลักฐานในการสมัครงาน เขามาที่อำเภอนี้เป็นวันที่สอง ฐานะของเขาก็คงไม่เสรี เขาคับแค้นใจมาก ที่เจ้าหน้าที่อำเภออ้างว่าแก้ไขไม่ได้ และไม่ให้คำแนะนำใด ๆ เขายังแสดงกิริยา วาจาดูหมิ่น ดูถูกเขาเหมือนเช่นวันก่อน เขาหมดความอดทน จนลืมตัวระบายความเครียดด้วยการสร้างภาพลวงในมโนภาพว่า เขาได้ปล่อยเปลวไฟออกมาทางดวงตาเผาไหม้เจ้าหน้าที่ และนายอำเภอที่เขาคิดว่า เป็นตัวการทำให้ระบบงานของอำเภอนี้ล่าช้ายุ่งยาก จนร่างนายอำเภอแน่นิ่งไป นอกจากนั้นที่ว่าการอำเภอ บางส่วนก็ตกอยู่ในเปลวไฟ เขาเหนื่อย และรู้สึกตัวก็พบว่า เขายังต้องกลับมานั่งรอเจ้าหน้าที่ให้ช่วยแก้ไขชื่อเขาเหมือนเดิม

แก่นเรื่อง

การปฏิบัติงานของข้าราชการที่หย่อนยานล่าช้า และข่มขู่ราษฎร

กลวิธีในการแต่ง

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสะท้อนข้อบกพร่องการทำงานในระบบราชการระดับอำเภอชนบท จนเกิดความไม่เข้าใจกันขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่กับราษฎรที่มาติดต่อ ทำให้ราษฎรเหล่านั้นเกิดความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม และความสะดวกในการมาติดต่อจึงคิดหาทางระบายความคับแค้นใจ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้ภาพชัดเจน เนื้อเรื่องกลมกลืนเป็นเหตุเป็นผล และตื่นเต้นตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ด้วยการแฝงให้ผู้อ่านคิดว่า การกระทำของตัวเอกเป็นจริง หรือเป็นเพียงจินตนาการจากความคับแค้นใจ ของผู้ไม่มีทางสู้ แล้วสร้างมโนภาพขึ้นมาทำลายศัตรู ตลอดจนบรรยายความรู้สึกของตัวละครออกมาให้ปรากฏได้อย่างสะเทือนใจผู้อ่าน ผู้เขียนเล่าเรื่องโดยให้ตัวเอกเป็นผู้เล่าเรื่องเอง ใช้คำแทนตัวเองว่า "ผม" ตลอดเรื่อง

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความเหน็ดเหนื่อยและความคับแค้นใจ ของลอน มิ่งเมือง ที่ต้องเดินทางจากหมู่บ้านมาที่อำเภอ เพื่อขอแก้ไขชื่อในสำเนาทะเบียนบ้านให้ตรงกับใบสุทธิเพื่อนำไปเป็นหลักฐานสมัครงานซึ่งเป็นวันที่สอง เขาคิดว่าถ้าวันนี้เจ้าหน้าที่ยังบ่ายเบี่ยงอีก

เขาจะต้องหาทางระบายความคับแค้นใจ ซึ่งใครจะว่าเขาใจร้ายไม่ได้ ผู้เขียนเปิดเรื่องได้อย่างเร้าใจ จนทำให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องต่อไปว่า เจ้าหน้าที่จะแก้ไขให้ลอนได้สำเร็จหรือไม่ ถ้าไม่สำเร็จลอนจะทำอะไรกับเจ้าหน้าที่ การเปิดเรื่องในลักษณะนี้ เชื่อมโยงไปสู่เรื่องอย่างรวดเร็ว เนื้อเรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ เมื่อลอนมาถึงที่อาเภอแล้ว เขาได้ทำตามขั้นตอนตามระเบียบปฏิบัติทุกประการ ด้วยความสุภาพอ่อนน้อม เท่าที่ชาวบ้านนอกอย่างเขาจะทำได้ แต่ระยะก็ยังไม่เสร็จทำให้เขาโกรธมาก ขณะเดียวกันเขาก็ย้อนนึกถึงเหตุการณ์ในวันก่อนซึ่งไม่แตกต่างไปจากนั้นก็ยิ่งเป็นแรงผลักดันให้เขาโกรธ และคับแค้นใจมากยิ่งขึ้น ความอดทนที่มีอยู่ขาดสะบั้นลง ดังคำพูดของลอนที่พูดกับเจ้าหน้าที่ว่า ... "แล้วจะให้ผมท้ออย่างไร" ผมถามเป็นคำถามสุดท้าย และนั่นคือฟางเส้นสุดท้ายด้วย... ด้วยเหตุนี้ ทำให้เขาล้มตัวไปชั่วขณะ เกิดมโนภาพว่า เขาได้ใช้พลังอำนาจพิเศษปล่อยเปลวไฟในตัวเขาออกมาทางดวงตา เผาไหม้เจ้าหน้าที่ ได้สาสมกับความคับแค้นของเขา ดังข้อความว่า

... หล่อนคงนึกไม่ถึงหรอก คนบ้านนอกอย่างผมจะทำอะไรหล่อนได้ แต่ผมรู้ว่า มีพลังบางอย่างในตัวผม และถึงเวลาแล้ว
ความร้อนพุ่งวาบออกจากดวงตาของผมทันทีโดยอัตโนมัติ
เพียงเปลวไฟพุ่งสัมผัสริมฝีปากอันจัดจ้าน หล่อนก็หวีดร้องขึ้นสุดขีด ผมไม่ปล่อยให้เหตุการณ์หยุดลงเพียงแค่นั้น ผมพุ่งสายตาดูดันเข้าไปอีกครั้งหนึ่ง
คราวนี้เปลวไฟแดงฉานพุ่งโพล่ง เร็วและแรงออกไปไกล จนผมเองก็จะประหลาดใจ
อยู่บ้าง มันคงสะสมมานานแล้ว...

(เปลวไฟ : หาดทรายสีขาว : 35)

จากตัวอย่างนี้ จะเห็นว่าผู้เขียนมีกลวิธีที่แปลก ขวบนตื่นเต้นในการบรรยายมโนภาพอันเป็นความรู้สึก และการแสดงออกทางดวงตาของคนทีโกรธ และคับแค้นใจ มากอย่างที่สุด ที่อยากจะให้สิ่งต่าง ๆ ที่เขาจ้องมองมอดไหม้เป็นจุดไปต่อหน้าต่อตา ผู้เขียนใช้วิธีให้ตัวละครส่งพลังเปลวไฟจากดวงตา สามารถทำลายสิ่งที่เขาเคียดแค้นได้อย่างสาแก่ใจ อีกทั้งยังช่วยไขความกระจ่างกับการตั้งชื่อเรื่องว่า "เปลวไฟ" อีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังดำเนินเรื่องให้ล่อน มิ่งเมือง สะใจกับการใช้พลังเปลวไฟทางดวงตา เป็นการระบายความคับแค้น กับนายอำเภอที่เขาคิดว่าเป็นตัวการให้ระบบงานล่าช้า และที่ว่าการอำเภอบางส่วน ก็ติดอยู่ในเปลวไฟ ผู้เขียนดำเนินเรื่องได้รวดเร็วฉับไว และตื่นเต้นเร้าใจผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกเหมือนกับว่า ได้อยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยและยิ่งถ้าผู้อ่านเคยประสบเหตุการณ์ เช่นเดียวกับล่อน ก็จะทำให้เข้าใจและเห็นใจตัวละครมากขึ้น

ในตอนปิดเรื่องผู้เขียนได้ให้ล่อนรู้สึกเหนื่อย และรู้สึกตัวว่า สิ่งที่เขากระทำไป เพื่อระบายความคับแค้นใจนั้นเป็นเพียงจินตนาการของเขาเอง เพราะเขายังต้องกลับมานั่งรอเจ้าหน้าที่ให้ช่วยแก้ไขชื่อของเขาเหมือนเดิม และเหมือนกับวันก่อน ๆ ซึ่งทำให้เขารู้สึกเจ็บปวดในใจเหมือนเดิม

ส่วนบทสนทนา สมจริง เหมาะสมกับสภาพของตัวละคร และช่วยให้รู้จักนิสัยของตัวละคร เช่น เจ้าหน้าที่ห้องทะเบียนที่มีนิสัยชอบวางอำนาจ หึง ตูณุก และไม่มีมนุษยสัมพันธ์ คิดว่าตนเองเป็นชนชั้นที่เหนือกว่าชาวบ้านที่มาติดต่อขอรับบริการ คำพูดที่ใช้จึงค่อนข้างห้วน กระด้างวางอำนาจ ไม่แนะนำสิ่งที่ราษฎรพึงปฏิบัติเมื่อมาติดต่อราชการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"มาทำอะไรอีก"

"มาขอแก้ไขครับ"

"แก้ไขอะไร"

"สำเนาทะเบียนบ้านที่คัดให้ผมเมื่อวานไม่ตรงกับใบสุทธิ ผมไปสมัครงานเขาไม่รับ"

"ไหนขอดูทะเบียนบ้านกับใบสำเนาหน่อยซิ"

"ฉันก็คัดให้คุณตรงกับทะเบียนบ้าน จะให้อำเภอคัดให้คุณ ตามใบสุทธิของโรงเรียน

ฉันทำไม่ได้

(เปลวไฟ : หาคทรายสี่ขาว : 34)

ฉากของเรื่องเป็นที่ทำงานของแผนกทะเบียนราษฎรในที่ว่าการอำเภอในชนบทแห่งหนึ่ง มีประชาชนมาติดต่อที่แผนกนี้เป็นจำนวนมาก ผู้เขียนบรรยายได้อย่างเห็นภาพชัดเจนมาก ทั้งสภาพและความรู้สึกของตัวละครที่ทำให้ฉากสมจริงมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งฉากยังมีส่วนผลักดันให้ตัวละครเอก แสดงพฤติกรรมได้สอดคล้องเหมาะสม ผู้เขียนบรรยายฉากดังนี้

...ผมเดินขึ้นอำเภออย่างกระหึ่ม เพียงผมก้าวขึ้นบันไดนั้น ผมก็เริ่มอารมณ์เสีย จนดวงตาซึกจะร้อนกรุ่น ดูชั้นล่างเหมือนมีคนไม่ก็คน แต่ที่ไหนได้ ผู้คนอัดแน่นพอ ๆ กับ เมื่อดวง คนที่ยืนเรียงให้เจ้าหน้าที่ห้องทะเบียนแล้ว ก็มานั่งเบียดเสียดกัน บนม้านั่งยาว หน้าห้องนายอำเภอ คนที่เร่งรีบก็ยืนชะเง้อยัดกันอยู่ หน้าประตูห้องนั้น...

(เบลวไฟ : หาดทรายสีขาว : 32- 33)

ผู้เขียนดำเนินเรื่องได้ต่อเนื่อง สอดคล้องกลมกลืนตลอดเรื่อง ตั้งแต่เปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่อง การบรรยายตัวละครเอก ลอน มิ่งเมือง ผู้เขียนเน้นบรรยายการกระทำตลอดจนความรู้สึกต่าง ๆ ของลอน ได้เหมือนกับความรู้สึกของคนจริง ๆ ทำให้ผู้อ่าน เห็นใจลอน และมีความรู้สึก ว่า ชาวบ้านด้อยโอกาสไปเสียทุก ๆ เรื่อง จะหันหน้าพึ่งพาอาศัย เจ้าหน้าที่ของรัฐก็แสนยากลำบาก อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง ก็ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ เข้าใจผิด คิดว่าตนเป็นชนชั้นที่เหนือกว่าชาวบ้าน จะทำอย่างไรกับชาวบ้านก็ได้

บนเส้นทางเจ้าหมูอ้วน

เรื่องย่อ

วิโรจน์ เป็นข้าราชการที่ทำงานใกล้ชิดเจ้านาย เจ้านายของเขามีตำแหน่งสูงพอที่จะใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ หรือให้ผลประโยชน์แก่ผู้ใดบังคับบัญชาได้ เขาจึงได้รับการเอาใจจากพ่อค้า นักธุรกิจ และข้าราชการด้วยกัน พาไปเลี้ยงอาหารจนเขาอ้วนเป็นหมูปริมาณที่เขาได้จากบุคคลดังกล่าว ทำให้เขาเกิดความโลภด้วยการเบียดบังบางส่วนไว้เป็นของตนเอง ครั้นความแตกเจ้านายเรียกเขาไปพูดให้รู้ตัวว่า จะย้ายเขาไปอยู่ที่อื่น แต่เขาแอบไต่ยืมเจ้านายพูดกับวิชัยเพื่อนร่วมงานว่า จะให้มานั่งแทนในตำแหน่งของเขา และจะสอบสวนเอาผิดทางวินัยแก่เขาด้วย ซึ่งมีโทษถึงกับไล่ออก เขากลับมาที่ห้องทำงานในตอนกลางวัน และเปลอหลับไปด้วยความรู้สึกน้อยใจ และแค้นเคืองเจ้านาย ประกอบกับเกรงกลัวความผิดด้วย จึงผันไปว่า ร่างกายของเขา กลับกลายเป็นหมู ได้น้ำมันก๊าดที่เขาซื้อเก็บเอาไว้มาเผาสำนักงานเพื่อทำลายหลักฐาน

แก่นเรื่อง

ความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการระดับผู้บริหาร

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนนำประสบการณ์ในอาชีพปลัดอำเภอ มาเปิดเผยถึงความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคลของระบบราชการ ซึ่งก่อให้เกิดการเล่่นพรกเล่่นพวก และการฉ้อราษฎร์บังหลวง ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้ภาพชัดเจน ชวนให้อยากติดตามเรื่องตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่น่าเอาสัญลักษณ์ที่เข้ากับลักษณะรูปร่างของตัวละครเอก มาตั้งเป็นชื่อเรื่องว่า "บนเส้นทางเจ้าหมูอ้วน" ผู้เขียนเสนอเรื่องด้วยการให้วิโรจน์ ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องโดยตลอด ใช้คำแทนตัวว่า "เขา"

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมของตัวละครเอก ที่รู้สึกตัวตื่นขึ้นมาในตอนบ่ายพบว่า ศีรษะล้านของเขามีเหงื่อออกมาก เขาจึงเอื้อมมือไปเปิดพัดลมแต่ทำไม่ได้ถนัด จึงสงสัยว่าทำไมร่างกายของเขาจึงหนักมาก จนแทบจะขยับไม่ได้ และต้องตกใจเมื่อเห็น

ความคิดปกติของร่างกายบางส่วนมีลักษณะเป็นอวัยวะของสัตว์ เสียงที่เปล่งออกมาเป็นเสียง "อืด...อืด" ซึ่งเขาแน่ใจว่าเป็นเสียงของหมู จนทำให้คิดว่าภาพที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นความฝัน การเปิดเรื่องเช่นนี้ย่อมเร้าใจให้ผู้อ่านอยากรู้ต่อไปว่า เพราะเหตุใดร่างกายของวิโรจน์จึงหนักจนแทบจะขยับเขยื้อนไม่ได้ อีกทั้งอวัยวะบางส่วนของร่างกายก็มีลักษณะเป็นอวัยวะของสัตว์ สัตว์ที่กล่าวถึงนี้ เป็นสัตว์ชนิดใด และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับวิโรจน์ เป็นความจริงหรือเป็นเพียงความฝัน ผู้เขียนได้เฉลยคำตอบอย่างรวดเร็ว ฉับไว ด้วยคำบรรยายที่ตรงไปตรงมา ดังนี้

...เขาพยายามเปิดเปลือกตาอันเล็กหยี มองมันอย่างสงสัย...เขาน่าจะฝันไป...

ฝันไปมากกว่า

"อืด...อืด" มันคือเสียงหมูชัด ๆ ไม่ใช่เสียงของเขา

มันเป็นไปได้อย่างไร เขาแทบจะไม่เชื่อสายตาตนเอง หรืออาจเป็นเพราะว่า เขากินมากเกินไป ไม่ยอมบันยะบันยัง จนร่างกายอ้วนเป็นหมูตอน เพื่อนบางคนเคยล้อเขา

"ไอ้หมูดอน ลดความอ้วนเสียบ้างซิโว้ย"...

(บนเส้นทางเจ้าหมูอ้วน : หาคทรายสีขาว : 63 - 64)

จากข้อความข้างต้น ช่วยให้อ่านหมดความสงสัย และเข้าใจได้ทันทีว่า ที่วิโรจน์เห็นร่างกายตนเองเป็นหมูนั้น เป็นเพียงความฝัน ส่วนร่างกายที่หนักจนขยับเขยื้อนลำบากก็เป็นเพราะเขากินมากเกินไป วิโรจน์เองก็ยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นจริง ๆ แม้แต่เพื่อน ๆ ของเขายังเรียกเขาว่า "หมูดอน" จากเหตุผลเดียวกันนี้ ช่วยเชื่อมโยงไปสู่ชื่อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านได้กระจ่างทันทีว่า เจ้าหมูอ้วนที่แท้คือวิโรจน์นั่นเอง แต่ความสงสัยของผู้อ่านยังไม่สิ้นสุดเพียงเท่านี้ ยังสงสัยต่อไปอีกว่า "บนเส้นทางเจ้าหมูอ้วน" คืออะไร การเปิดเรื่องแบบนี้ยังโยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็วอีกด้วย จากนั้นเรื่องดำเนินโดยย้อนไปลำดับเหตุการณ์ที่ทำให้วิโรจน์ฝัน เริ่มจากเขาตีความตามที่เขาฝันว่าตัวเขาเป็นหมู เพราะอ้วนมาก เนื่องจากมีพ่อค้า หรือคนที่แสวงหาผลประโยชน์มาเอาอกเอาใจ พาเขาไปเลี้ยงตามร้านอาหารเป็นประจำ จากนั้นวิโรจน์เปิดเผยถึงบทบาทสำคัญที่ทำให้เขาได้รับผลประโยชน์ ดังนี้

... เขาเป็นคนสนิทของเจ้านาย

ใครจะเอาผลประโยชน์สิ่งใด อย่างไร มาให้ เจ้านาย ต้องผ่านเขา
จะลดหย่อนผ่อนเบาอันอย่างไร เขาเป็นคนพูดให้เจ้านายฟัง ดังนั้นเขาจึงเปรียบเหมือน
พระเจ้าที่ทุกคนต้องเอาใจ...

(บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น : หาคทรายสี่ขาว : 64)

จากข้อความข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าวิโรจน์ต้องการอวดให้รู้ว่าเขาเป็นคนสำคัญ มีอำนาจ
มาก พอ ๆ กับเจ้านาย ที่ใคร ๆ จะต้องเอาใจ

เพื่อเป็นการสร้างความสำคัญให้กับตนเองยิ่งขึ้น วิโรจน์จึงได้พยายามแสดงให้เห็นถึง
พลังอำนาจภายในให้ทุกคนได้ทราบว่า เขาสามารถเนรมิตสิ่งที่ทุกคนต้องการได้ ซึ่งในสิ่ง
ต่าง ๆ เหล่านี้ผู้อื่นไม่สามารถจะทำได้ ดังนี้

... แม้คนสี่เดียวกับเขา รับราชการในกรมกองเดียวกัน มันยังต้องขูชกให้ จะย้าย
จะขอส่งขึ้น หรือทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ต้องการลดหย่อนผ่อนโทษ พวกมันต้องเข้า
มาหา เอาใจพาเขาไปเลี้ยง เผลอ ๆ ยัดธรมัตริย์บิสมังใส่ของให้เขาเสียอีก
แล้วอย่างนี้จะไม่ให้เขาอุ่นเป็นหมอนได้อย่างไรเล่า...

(บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น : หาคทรายสี่ขาว : 65)

จากข้อความนี้ แสดงว่า วิโรจน์มีอาชีพรับราชการและใช้หน้าที่การทำงานสร้างความสำคัญ
และหาผลประโยชน์ให้กับตนเองในทางที่ผิด ด้วยการแสดงพลังอำนาจในการต่อรองโดยการเสนอ
ทั้งตำแหน่งและการให้ส่งขึ้น เพื่อต้องการให้สาธารณชนทราบถึงบทบาท และเห็นถึงความสำคัญ
ของเขา ซึ่งเขาก็ทำได้สำเร็จ ทำให้เขาได้ใจ หลงตัวเองและเกิดความโลภ แม้แต่ข้าราชการ
ด้วยกัน วิโรจน์ยังวางท่าดูถูก และพูดจาข่มขู่ พฤติกรรมต่าง ๆ ของวิโรจน์ที่กล่าวมานี้ ช่วยไข
ความกระจ่างไปสู่ชื่อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจน ของคำว่า "บนเส้นทาง
เจ้าหม้ออุ่น" จากนั้นวิโรจน์หวนระลึกถึงต้นเหตุที่ทำให้เขาต้องผันเช่นนั้นเมื่อตอนใกล้เที่ยงวัน
เจ้านายเรียกเขาไปพบเพื่อบอกว่า จะย้ายเขาไปอยู่ที่อื่น โดยให้เหตุผลว่า "เพื่อความ
เหมาะสม" ทำให้เขาเสียใจ น้อยใจ และคิดมาก จนต้องกินยาระงับประสาท ขณะที่เขาเดินไป

ปิดประตูห้อง เขาแอบได้ยินเจ้านายพูดกับวิชัยเพื่อนร่วมงานว่า จะให้มานั่งแทนในตำแหน่งของเขา เพราะเขาชอบอมเงินกองกลางที่พ่อค้านำมาบริจาค อีกทั้งจะสอบสวนเอาผิดทางวินัยแก่เขาด้วย ซึ่งมีโทษถึงกับไล่ออก ทำให้วิโรจน์น้อยใจ เสียใจ คับแค้นใจถึงกับแสดงความรู้สึกตัดพ้อต่อว่าเจ้านายดังนี้

...เจ้านายนะเจ้านาย ใจคิดจะยุบกินเงินคนเดียว...เงินกองกลางเดี๋ยวนี้มีที่ไหน...เขาเองเป็นคนคุมสมุดธนาคาร อมเงินกินคนเดียวแล้วยังไม่พอ ยังเบิกเงินในธนาคารออกไปใช้อีก...อ้างว่าจะเอาไปใช้นั้นใช้นี่...เฮอะ...ผลสุดท้ายก็ไม่เห็นเป็นชิ้นเป็นอัน...

(บนเส้นทางเจ้าหมูอ้วน : หาคทรายสี่ขาว : 68)

จากข้อความนี้ แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของเจ้านายของวิโรจน์อย่างชัดเจนว่าเป็นข้าราชการที่ไม่ซื่อสัตย์ในหน้าที่การงาน ชอบฉ้อราษฎร์บังหลวง ใจคอคับแคบ คิดโยนความผิดให้กับลูกน้อง และจากข้อความนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าวิโรจน์ เป็นผู้กุมความลับต่าง ๆ ของเจ้านายไว้ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เจ้านายคิดกำจัดเขา ดังนั้นเมื่อรู้ว่าเจ้านายชวนวิชัยมาค้นหาหลักฐาน เพื่อเอาผิดเขาให้ได้ที่ห้องเขา ทำให้วิโรจน์เสียใจมากยิ่งขึ้น จนถึงกับน้ำตาไหลซึม จากนั้นผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการให้วิโรจน์ที่ถูกกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรงผันต่อไปว่า เขาได้ใช้น้ำมันก๊าดที่เขาเตรียมไว้ เผากระดาษราดไปบนพื้นห้องทำงานของเขา แล้วก็จุดไฟเผาจนอาคารทั้งหลังพลอยมอดไหม้ไปด้วย ซึ่งในความฝันวิโรจน์ได้หนีออกมายืนดูไฟไหม้ห้องทำงานและตัวอาคารด้วยความรู้สึกสะเทือนใจ ที่คิดว่าตนเองไม่ได้รับความยุติธรรมจากเจ้านายที่ปล่อยให้เขาเป็นแพะรับบาปแต่เพียงผู้เดียว เจ้านายน่าจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับเขาด้วย

บทสนทนาที่ปรากฏในเรื่องมีน้อยมาก เพราะเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นการบรรยายความรู้สึกของตัวละคร บทสนทนาที่มีแทรกนั้นเป็นการโต้ตอบระหว่างลูกน้องกับเจ้านาย ซึ่งมีลักษณะเหมาะสมกับฐานะของตัวละครที่ประกอบอาชีพข้าราชการด้วยกัน ถ้อยคำที่ใช้จึงค่อนข้างสุภาพ แต่มุ่งแสดงอารมณ์ที่รุนแรง เพราะตัวละครที่เป็นลูกน้องไม่พอใจที่ถูกโยกย้าย ดังนี้

"คุณจะต้องไป"

"ทำไมผมต้องไป" เขาย้อนถามเจ้านาย

"เพื่อความเหมาะสม"

"ผมไม่เหมาะสมกับตำแหน่งนี้อย่างไร"

"นั่นเป็นเรื่องนโยบายที่ผมให้คำตอบคุณไม่ได้ ขอเพียงให้คุณรู้เท่านั้นว่า ผมจะย้ายคุณออกต่างอำเภอ"

(บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น : หาดทรายสีขาว : 66)

จากบทสนทนา^๕ ทำให้ผู้อ่านทราบลักษณะนิสัยของตัวละครที่เป็นเจ้านาย ได้อย่างชัดเจนว่า เป็นคนเผด็จการ ไม่มีเหตุผล ไม่มีความยุติธรรม ไม่มีน้ำใจ ไม่รัก และไม่จริงใจต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา นึกไม่พอใจลูกน้องก็หาทางโยกย้ายให้ไปอยู่ที่อื่น

ส่วนฉากที่กล่าวถึงในเรื่อง ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญ จึงไม่ได้กล่าวอย่างละเอียด บอกแต่เพียงว่า เป็นห้องทำงานส่วนตัวอยู่บนชั้นสอง อาคารสำนักงานของหน่วยราชการแห่งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะผู้เขียนต้องการเน้นอุปนิสัย และพฤติกรรมของตัวละคร

ในเรื่อง บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น ผู้เขียนได้เสนอเรื่องราวในลักษณะของการเล่าความผันแปรความจริงได้ภาพชัดเจน สอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล ชวนให้ติดตามตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง เปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่อง นับว่าเป็นโครงเรื่องง่าย ๆ แต่มีนัยแฝงอยู่ ทำให้ผู้อ่านต้องใช้ความคิดตีความว่าตัวเอกของเรื่องคือ "วิโรจน์" นั้น กลายเป็นหมู่ไปจริง ๆ หรือว่าเขาเพื่อไป เพราะความก่อกวนด้วยฤทธิ์ของยาระงับประสาทหรือฝันไป ในการบรรยายพฤติกรรมและความรู้สึกของตัวละคร ผู้เขียนบรรยายได้ชัดเจน และสะท้อนอารมณ์ ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกทั้งเห็นใจ และเกลียดชังตัวละครไปพร้อม ๆ กัน ที่เห็นใจเพราะไม่ได้รับความยุติธรรมจากเจ้านาย ส่วนที่เกลียดชังเพราะมีความประพฤติน่ารังเกียจ สร้างภาพลักษณ์ให้กับตนเอง บนความเดือดร้อนของผู้อื่น แม้แต่คนในวงการเดียวกัน ก็ไม่ละเว้น นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงข้าราชการที่มีอำนาจมีตำแหน่ง มีโอกาสสัมภังจะไม่ปล่อยโอกาสให้ผ่านไป จะถือโอกาสนั้น หาผลประโยชน์ให้กับตนเองในทางที่ผิด ดังนั้นการทำงานของข้าราชการเหล่านี้ไม่ได้ช่วยสร้างสรรค์สังคม ประเทศชาติให้ดีขึ้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า การฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดจากความโลภและความโลภนั้น ก็ทำลายให้บุคคลนั้นต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง จึงเป็นอันตรายทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม

ข่าว

เรื่องย่อ

ผู้ใหญ่นุมาได้รับคำสั่งด่วนจากนายอำเภอให้รวบรวมลูกบ้าน มาขายข้าวแก่ทางราชการ ให้มาก ๆ เพื่อสนองนโยบายของจังหวัด ส่วนจังหวัดก็รับนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ที่ต้องการซื้อข้าวให้ทันความต้องการของประชาชน เมื่อถึงวันนัดหมาย ผู้ใหญ่นุมาไม่สามารถหาชาวบ้านมาขายข้าวให้กับนายอำเภอได้ เพราะทางอำเภอสั่งกระหน่ำหนักเกินไป จนชาวบ้านเตรียมตัวไม่ทัน และราคาซื้อขายยังไม่คุ้มทุน ในที่สุดผู้ใหญ่นุมา จึงต้องนำข้าวของตนออกมาขายเพียงผู้เดียว โดยอุปโลกน์ให้เป็นข้าวของลุงอิน ทิดตา นางจะอ่อน และผู้ใหญ่เอง เพื่อเอาใจนายอำเภอที่ต้องการประกาศให้คนรู้ว่า อำเภอนี้ได้มีการรับซื้อข้าวจากชาวบ้านแล้ว

แก่นเรื่อง

ความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานเอาหน้า

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนนำเอาประสบการณ์ในงานอาชีพเปิดเผยมการทำงานของข้าราชการระดับผู้นำของประเทศที่ทำงานเอาหน้า เพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชนแต่อย่างใด นอกจากนั้นยังชี้ให้เห็นถึงผลเสียที่เกิดจากการวางนโยบายที่ผิดพลาดของประเทศชาติ อันเป็นผลพวงให้พลเมืองของชาติต้องประสบกับความเดือดร้อน ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้อย่างสะเทือนอารมณ์ ชวนให้ติดตามเรื่อง ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องว่า "ข้าว" ซึ่งเป็นคำสั้น ๆ แม้จะเป็นคำแปลกแต่ให้ความหมายกว้าง จนทำให้ผู้อ่านสนใจ คาดเดาไม่ถูกว่า "ข้าว" ที่กล่าวถึงนี้ มันคือข้าวอะไร มีบทบาทสำคัญอย่างไร และเกี่ยวกับข้องกับชนกลุ่มไหน ผู้เขียนให้ผู้ใหญ่นุมาตัวละครเอก เป็นผู้เล่าเรื่องตลอด

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยให้ผู้ใหญ่นุมาบรรยายจาก เกี่ยวกับสภาพดินฟ้าอากาศ ชีวิตความเป็นอยู่ที่สงบ ความรู้สึกของชาวชนบท และท้องนา หน้าเก็บเกี่ยวในฤดูหนาว ช่วงปลายเดือนธันวาคม ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจสภาพชีวิตในชนบท และชื่นชมในธรรมชาติ นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้ทิ้งท้ายในตอนเปิดเรื่องนี้ด้วยคำพูดของผู้ใหญ่นุมา อันเป็นที่มาของการตั้งชื่อเรื่อง ดังนี้

...เราจะขายข้าวกันตั้งแต่ต้นฤดู เพราะนายอำเภอจะมาซื้อข้าว... (ข้าว : หาคทราย สีขาว : 52) ทำให้ผู้อ่านเกิดกลางใจคล้ายกับว่าไม่น่าจะมีปัญหาอะไร กับการซื้อข้าว แต่ก็ชวนให้อยากรู้อยากติดตามเรื่อง นับว่าผู้เขียนเปิดเรื่องได้แปลก ดูธรรมดา ๆ แต่ก็ชวนให้ติดตามเรื่อง จากนั้นเรื่องดำเนินไปตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ เริ่มตั้งแต่เก้าโมงเช้า ผู้ใหญ่ภูมมารอรับข้าวของคุณเพื่อเก็บเข้ายุ้ง ขณะที่นั่งรอ เขานึกถึงคำสั่งรับด่วนของนายอำเภอ ที่ให้หาคมาขายข้าวให้ได้มาก ๆ และจะต้องประชาสัมพันธ์ให้รู้ว่าที่อำเภอนี้ได้มีการรับซื้อข้าว จากชวานมาแล้ว โดยนายอำเภอบอกว่า เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล เรื่องนี้ทำให้เขาคิดมาก นอนไม่หลับทั้งคืน กลัวจะไม่ได้กำไร เมื่อรถบรรทุกกระสอบข้าวมาถึง ผู้ใหญ่ภูมาก็จัดแจงให้ช่วยกันรีบขนข้าวขึ้นยุ้ง เพราะกลัวนายอำเภอกับที่วิมาเห็นเข้าจะไม่เหมาะ ขณะนั้นเองแกก็หวนนึกถึงเหตุการณ์เมื่อคืนที่แกเรียกลูกบ้านมาประชุมที่บ้านของแก เพื่อถามความสมัครใจว่าใครจะเอาข้าวมาขายบ้าง บราคว่า ไม่มีใครอยากขายในเวลานี้ จะขอเลื่อนไปอีกสักกระยะ เพื่อให้ข้าวได้ราคา ผู้ใหญ่ภูเสศโดยให้เหตุผลว่า

"เลื่อนหาหอกอะไร...นายอำเภอนัดทีวี ผู้ซื้อข้าวหนังสือพิมพ์ไว้พร้อมหมดแล้ว จะออกข่าวไปทั่วประเทศว่า วันพรุ่งนี้เป็นวันเริ่มออกซื้อข้าวจากประชาชน โดยเอาบ้านเราเป็นหมู่บ้านแรก"

(ข้าว : หาคทรายสีขาว : 56)

จากคำพูดนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองทำงานเพื่อเอาหน้า โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชนตาตา ๆ อีกทั้งนโยบายของรัฐ ก็น่าจะพิจารณาให้รอบคอบ คำนึงถึงผู้นำไปใช้ว่าถูกต้องเหมาะสมแก่เวลาน่าไปใช้หรือยัง และประชาชนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด จะได้ไม่เกิดปัญหา จะได้สอดคล้องว่ารัฐได้ช่วยเหลือประชาชนจริง ๆ ไม่ใช่ทำให้ประชาชนเดือดร้อน

ในที่สุดผู้ใหญ่ภูมจึงต้องตัดสินใจขายข้าว แต่เพียงผู้เดียว โดยชักชวนให้ชาวบ้านที่มาประชุมอยู่ที่นั่นช่วยกันไปตีข้าว เพื่อให้ทันเตรียมขายในวันรุ่งขึ้น ดังนี้

"เดี๋ยวพวกมึงไปช่วยกูตีข้าว กูจะต้องขายข้าว เอาฤกษ์เอาชัยไปอย่างนั้น มีเสียมคม ตั้งแต่นายอำเภอที่ออกข้าวไปแล้ว พรุ่งนี้ที่นั่งอยู่นี่ช่วยกันมาดูข้าขายข้าวด้วย"

(ข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 57)

คำพูดของผู้ใหญ่ธูมา แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจของผู้ใหญ่ธูมา ที่ยอมเป็นฝ่ายเสียสละเสียเอง โดยไม่ให้ลูกบ้านต้องได้รับความเดือดร้อนในนโยบายของรัฐ และการเอาหน้าของนายอำเภอ

เมื่อนายอำเภอมาถึง ผู้ใหญ่ธูมาพร้อมลูกบ้านให้การต้อนรับ การซื้อข้าวเริ่มขึ้น นายอำเภอทักทายผู้ใหญ่ธูมา พร้อมกับบอกว่า ...วันนี้ เป็นจุดแรกของอำเภอเรา ที่วีผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ก็มา...เดี๋ยวท่านผู้ว่าราชการจังหวัดจะตามมาสมทบที่หลัง... (ข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 58) จากคำพูดที่ว่า ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดจะตามมา ทำให้ความตั้งใจของผู้ใหญ่ธูมาที่จะขายข้าวเพียงสองเกวียน เพื่อให้รู้ว่าในหมู่บ้านมีการซื้อข้าวแล้ว แก่ต้องตัดใจขายเพิ่มเป็นห้าเกวียน แม้จะขาดทุนแก่ก็ต้องยอม ขอให้ทุกอย่างผ่านไปด้วยดี โดยแก่ต้องอุปโลกน์ให้เป็นข้าวของลุงอิน ทิดดำ นางจะอ่อน และตัวแก่เอง เพื่อเอาใจนายอำเภอว่ามีคนขายข้าวหลายคน เมื่อการซื้อข้าวผ่านไปด้วยดี นายอำเภอกลับออกไปพร้อมรถบรรทุกข้าวในตอนบ่าย ไม่มีแว้วผู้ว่าราชการจังหวัดมาตามที่นายอำเภอบอกไว้เลย แก่ต้องปวดร้าวใจมากขึ้น เมื่อแก่ได้ยินเมียแก่บ่นว่า "ปีนี้ขายข้าวขาดทุน เพราะมัวรักษาหน้านายอำเภอ แล้วฐานะแก่ทรุดลงละใครจะรับผิดชอบ" (ข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 60) จากคำพูดนี้เอง ทำให้ผู้อ่านเห็นใจตัวละครผู้ใหญ่ธูมา ที่ต้องแบกความรับผิดชอบเพียงคนเดียว และเกลียดนายอำเภอที่เอาเปรียบชาวบ้านเพียงเพื่อความมีหน้ามีตาของตน อีกทั้งคำพูดที่ยกเอาผู้ว่าจังหวัดขึ้นมาอ้างก็ไม่ทราบว่ามีจุดประสงค์ใด ตลอดจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องโดยตลอด และรู้ว่า "ข้าว" ในเรื่องนี้ มีบทบาทสำคัญจนผู้เขียนหยิบยกมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ในตอนท้ายเรื่องเป็นการสนทนาปรับทุกข์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้าน ด้วยความรู้สึกของแต่ละคนที่ยังสงสัยว่า การตัดสินใจของผู้ใหญ่ธูมาถูกต้องหรือไม่ และปิดเรื่องด้วยคำบรรยายแสดงความรู้สึกสะเทือนใจ ของผู้เขียนที่เสียดสีต่อวิธีการทำงานของข้าราชการ ดังนี้

...มันเป็นคำตอบที่เสียตึกเข้าไปในทรงของหลาย ๆ คน ภาพการจ่ายเงินให้กับเจ้าของข้าววันนี้ คงจะช่วยให้เห็นการทำงานอย่างฉับไว ทันต่อการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านนะ...

แล้วพรุ่งนี้ละ ราคาข้าวจะสูงขึ้นใหม่... เพื่อให้คุ้มกับการลงทุนของพวกเขา คำถามบางคำถาม ค้างอยู่ในหัวใจของหลาย ๆ คน ขณะตะวันกำลังร้อนแรงพอ ๆ กับตึกที่หลังที่ตั้งอยู่ตรงหน้า...

(ข้าว : หาคำตอบสี่ขาว : 61)

ข้อความข้างต้นนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องมากยิ่งขึ้น และมองเห็นบทบาทสำคัญของข้าวที่เป็นสาเหตุให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำนาขายข้าวต้องเดือดร้อน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายการแก้ไขปัญหาของรัฐ ที่ประสบกับความล้มเหลว ไม่ได้แก้ปัญหาเลยกลับยิ่งก่อปัญหาให้ชาวบ้านต้องได้รับความเดือดร้อนเพิ่มขึ้น

บทสนทนาในเรื่อง สมจริง เหมาะสมกับฐานะตัวละครทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนใจ ทราบลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว เช่น คำพูดของผู้ใหญ่ผู้เฒ่ากับลูกบ้านที่สนทนากัน หลังจากการซื้อขายข้าวเสร็จสิ้นไปแล้ว ดังนี้

"ผู้ใหญ่"

"มีอะไร"

"ทำไมต้องอ้างชื่อข้าวด้วย... ทั้งที่ผู้ใหญ่เป็นคนขายข้าว"

"กลัวนายอำเภอกับทวิจะสงสัย... อย่างน้อยก็ให้รู้สึกรู้ว่า ชาวบ้านต้องการขายข้าวจริง ๆ ข้าวนี้จะได้กระจายไปทั่วประเทศ ต้องรักษาชื่อเสียงอำเภอของเราไว้ว่า ชาวบ้านได้ขายข้าวจริง ๆ"

(ข้าว : หาคำตอบสี่ขาว : 61)

คำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ทั้งรัฐบาลและข้าราชการที่รับผิดชอบ ไม่ได้ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาปากท้องของชาวบ้านอย่างจริงจัง กลับโยนความรับผิดชอบให้กับผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งก็มีความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างกับชาวบ้านคนอื่น ๆ และถ้าผู้ใหญ่บ้านไม่ได้เป็นอย่างผู้ใหญ่ผู้เฒ่า ชาวบ้านจะได้รับความเดือดร้อนกันเพียงใด

ส่วนฉากในเรื่องเป็นท้องนาชนบทในหน้าหนาว ซึ่งเป็นฤดูเก็บเกี่ยว ผู้เขียนได้บรรยายถึงบรรยากาศท้องถิ่นชนบท ภาพชุมชนเร่งรีบระดมชาวบ้านมาตีข้าวของผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนการปฏิบัติต่อชาวบ้านของทางอำเภอ เมื่อมารับซื้อข้าวของชาวนา ผู้เขียนบรรยายได้สมจริง

ข้าว เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ที่ผู้เขียนมีวิธีเล่าเรื่องธรรมดานี้ได้ที่น่าสนใจ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ต่อเนื่อง สอดคล้อง เป็นเหตุเป็นผล โดยเฉพาะตอนจบ ผู้เขียนได้สรุปแสดงทัศนะของตนฝากไว้ ช่วยส่งเสริมให้เรื่องเด่นชัดขึ้น และสร้างความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน การสร้างตัวละครอย่าง "ผู้ใหญ่บุญมา" ซึ่งผู้อ่านพบเห็นได้ยากในสังคมขณะนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเห็นใจตัวละครมาก อีกทั้งนักเกลียดชังข้าราชการระดับผู้นำที่สร้างภาพลักษณ์ให้กับตนเอง บนความเดือดร้อนของผู้อื่น เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของข้าราชการระดับอำเภอในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

หาคทรายสีขาว

เรื่องย่อ

อันเป็นชายวัยกลางคน มีครอบครัวแล้ว และปลูกบ้านอยู่ริมน้ำ ได้เล่าถึงความอุดมสมบูรณ์ และความสำคัญของแม่น้ำในสมัยเขาเป็นเด็ก มีน้ำใสสะอาดมองเห็นกันแม่น้ำ มีฝูงปลามากมาย ริมฝั่งมีหาคทรายขาวสะอาด มีหอยทรายอาศัยอยู่มาก แต่ปัจจุบันแม่น้ำเป็นสีดำ ไม่มีธารน้ำใสให้ลงไปเดินเล่นเหมือนเมื่อเด็ก ๆ เพราะมีการสร้างเขื่อนยักษ์เหนือแม่น้ำ นอกจากนั้นน้ำยังเน่าเสีย มีกลิ่นเหม็น มีสารพิษเพราะปฏิภาณที่โรงงานปล่อยลงสู่แม่น้ำ

แก่นเรื่อง

มนุษย์เป็นผู้ทำลายคุณค่าของธรรมชาติ

กลวิธีในการแต่ง

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ถูกเขียนเปรียบเทียบให้เห็นสภาพของแม่น้ำตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์กับแม่น้ำที่ถูกทำลายจากน้ำมือของมนุษย์ ตลอดจนความสำคัญของแม่น้ำผู้เขียนบรรยายภาพได้ชัดเจน มองเห็นภาพ ชวนให้ติดตามเรื่อง ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องว่า "หาคทรายสีขาว" ทำให้ผู้อ่านจินตนาการ และมีความรู้สึกคล้อยตามไปกับชื่อเรื่อง มองเห็นภาพของทรายที่มีสีขาว ผู้เขียนเสนอเรื่องโดยให้อันตัวเอกของเรื่องเป็นผู้เล่าตลอดเรื่อง

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายภาพของแม่น้ำในหน้าแล้ง ครั้งที่แม่น้ำล้าธารยังใสสะอาด มีหาคทรายสีขาวให้เห็น และภาพชีวิตวัยเด็กของอันที่เต็มไปด้วยความสุข ผู้เขียนบรรยายอย่างละเอียด และเห็นภาพชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจในความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ และอยากรู้เรื่องต่อไป จากนั้นเรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ที่อันเล่าย้อนหลังถึงชีวิตวัยเด็กของเขาที่สนุกสนานไปกับเพื่อน ๆ ในวันที่ตามแม่ไปที่แม่น้ำ ที่มีหาคทรายสีขาวสุดสายตา น้ำในแม่น้ำใสสะอาด และบริบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ซึ่งภาพเหล่านี้เขายังจดจำอยู่ในจิตสำนึกอย่างไม่มีวันลืม ดังนี้

... เกือบหักใหญ่ที่คู้ย เชี่ยวตามพื้นทรายอมน้ำ สนุกกับการว่ายน้ำเดินมากที่สุด อันเก็บหอย
กองไว้ที่พื้นทราย กองเบ้อเริ่ม ก็ชักจะเบือ จึงเดินลุยสายน้ำตื้น ปลาสร้อยตัวเล็ก ๆ
ลอยขึ้นมาเป็นแพ พอได้ยินเสียงฝีเท้าอันเดินลุยเข้าไปใกล้ ๆ ก็รีบพลุบหัวดำดิ่ง และว่ายน้ำ
ไล่กัน เป็นผืนอยู่ในกระแสน้ำไหลเร็วเพียงหัวเขา...

(หาดทรายสีขาว : หาดทรายสีขาว : 75)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนบรรยายให้เห็นภาพความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำ ทำให้ผู้อ่าน
พลอยตื่นตาตื่นใจไปกับธรรมชาติ เกิดจินตนาการ และอารมณ์คล้อยตามไปกับตัวละคร อีกทั้งยังชี้
ให้เห็นว่า แม่น้ำมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิต เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก แม้แต่
มนุษย์ก็ยังต้องอาศัยแม่น้ำในการดำรงชีวิตเช่นกัน

เพื่อเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของแม่น้ำที่มีต่อชีวิตมนุษย์ นับตั้งแต่เกิดจนตาย อันได้เล่า
ถึงความผูกพันที่เขามีต่อแม่น้ำดังนี้

... แม่น้ำจะผูกพันกับชีวิตของอัน เมื่อเริ่มรับรู้และเคียงสาบกับความเป็นไปก็เห็น
แม่น้ำแล้ว เคยมาวิ่งเล่นบนหาดทราย มานั่งตกเบ็ดเป็นประจํา กลับจากโรงเรียนเย็น ๆ
ก็มาอาบน้ำ...

(หาดทรายสีขาว : หาดทรายสีขาว : 75)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงคุณประโยชน์อันมากมายของแม่น้ำ ที่นอกเหนือจาก
เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตทั้งของสัตว์นานาชนิด และมนุษย์แล้ว แม่น้ำยังเป็นสถานที่ที่พักผ่อน
หย่อนใจ คลายความเหงา ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้ความสดชื่น ให้ความสุขทั้งทางกาย
และทางใจ นับตั้งแต่เกิดจนตายทีเดียว

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้กล่าวเป็นนัย เปรียบเทียบถึงคุณค่าอันยิ่งใหญ่ของแม่น้ำว่า
ถ้าแม่น้ำเปรียบได้กับคนจะเป็นคนที่มีจิตใจกว้าง และบริสุทธิ์ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่แบ่งชั้นวรรณะ
ไม่เลือกคนดี คนชั่ว ใครก็ได้มีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากแม่น้ำทั้งสิ้น ตลอดจนแม้กระทั่งจะใช้
ในทางผิดกฎหมาย แม่น้ำก็ยอมทั้งสิ้น แม้จะถูกมนุษย์เอารัดเอาเปรียบแม่น้ำไม่เคยบรีบบอกบ่นให้
ได้ยิน แม้สักเพียงคำเดียว ดังจะเห็นได้จากที่ผู้เขียนให้อ่านถามแม่ ถึงท่อนซุงยักษ์ที่ลอยตามน้ำ
ในสมัยเด็ก ดังนี้

... "แม่ ไ้ซุงของใครนะแม่"

"จะถามตะบักตะบวยอะไร... ซุงก็ของเจ้าของแพะซึ ถึงหน้าน้ำเขาจะมาเอา"

"ถ้าเขาไม่มาเอาละแม่"

"ก็เป็นของหลวง"

"พ่อมาเลื่อยเป็นไม้กระดานได้ไหม"

"ไม่ได้... ของหลวงตำรวจจับ"

(หาคทรายสี่ขาว : หาคทรายสี่ขาว : 75)

จากคำพูดดังกล่าวย่อมแสดงว่าไม้ซุงเหล่านี้เป็นของผิดกฎหมาย ที่ผู้ลักลอบตัดไม้จะใช้แม่น้ำในฤดูน้ำหลากในการเคลื่อนย้ายไปในที่ที่เขาต้องการ แต่ถ้าตำรวจพบเข้าก็จะจับและยึดเป็นของหลวงทันที จากกรณีนี้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ใช้แม่น้ำในทางที่ผิดกฎหมาย

ในตอนท้าย อันบรรยายความรู้สึกของตนเองเปรียบเทียบกับสภาพแม่น้ำในวัยเด็ก กับวัยปัจจุบันของเขา ซึ่งบรรยายได้อย่างเห็นภาพชัดเจนดังนี้

... แต่แม่น้ำวันนี้ ไม่เหมือนเมื่ออันยังเป็นเด็ก เป็นสีดํมืด นํากลัว ไม่มีธารน้ำ
ต้นใส ให้ลงไปเดินเล่นได้เหมือนเมื่อเด็ก ๆ ...

(หาคทรายสี่ขาว : หาคทรายสี่ขาว : 79)

จากข้อความนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม่น้ำถูกมนุษย์เอารัดเอาเปรียบ ดินแต่ใช้แต่ไม่เคยที่จะ
รักษาให้คงไว้ซึ่งสภาพเดิม

จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยเสียงเรียกของเมียอันที่พูดเปรยจนปลุกให้เขาตื่นจากภวังค์
ขณะที่เขานั่งเหม่อลอยมองแม่น้ำอยู่ริมระเบียงบ้าน ดังนี้

... "พื่อน พี่งที่นั่นทำไมนะ"

"นั่งดมกลิ่นน้ำเนาอยู่ได้... ระวังนะพี่ละองน้ำจะพัดถูกพี่เอานะ เขาว่าในแม่น้ำ
มีสารอันตราย"

อัน เกือบลืมไป นอกจากมีเชื่อน... แม่น้ำวันนี้ยังมีโรงงานปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ
อีกด้วย...

(หาคทรายสี่ขาว : หาคทรายสี่ขาว : 79)

คำพูดของเมียอัน และความรู้สึกของอันข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้สภาพ
ธรรมชาติของแม่น้ำสูญเสียบ เพราะน้ำมือของมนุษย์ ที่ทำลายด้วยการสร้างเขื่อน และโรงงาน
ที่ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ จนทำให้เกิดภาวะมลพิษขึ้น มลพิษเหล่านี้ก็ย้อนกลับมาทำลายมนุษย์เอง
อีกด้วย

บทสนทนาที่ปรากฏในเรื่อง เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร เช่นตัวละครเป็นเด็ก ๆ
ภาษาที่ใช้จะเป็นกันเอง ไม่สุภาพนักเหมือนคำพูดของเด็กทั่ว ๆ ไป บทสนทนายังช่วยดำเนินเรื่อง
ไปอย่างรวดเร็วและมองเห็นภาพอริยาบถของตัวละครได้ชัดเจน เช่น คำพูดของอันกับเพื่อน ๆ
ตอนเป็นเด็ก ดังนี้

"เฮ้ยมาทางนี้ไวย"

"ไปทำไม"

"มาช่วยกันจับปลา"

"จะจับอย่างไรวะ ไออัน"

"มึงเห็นแอ่งน้ำชายหาดนั่นไหม"

"เห็น...แล้วยังไง"

"ก็ไล่ฝูงปลาจากแม่น้ำเข้าไป...ปิดทางน้ำไล่จับก็เท่านั้น"

"แจ๋ว"

(หาคทรายสีขาว : หาคทรายสีขาว : 76 - 77)

บทสนทนาข้างต้น สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำ และภูมิปัญญาของเด็ก ตลอดจน
ความสนุกสนาน แจ่มใสในวัยเด็ก

ส่วนฉากที่ปรากฏในเรื่อง เป็นบ้านของอันที่ปลูกอยู่ริมแม่น้ำ อันออกมาล้างที่ริมกระเบื้อง
บ้าน หม่อมมองดูแม่น้ำที่เน่าเสียในคืนวันหนึ่ง ทำให้เขาหวนคิดถึงภาพแม่น้ำที่ใสสะอาดในสมัยที่
เขาเป็นเด็ก อย่างเพลิดเพลิน

ในหาคทรายสีขาว ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้ต่อเนื่อง สอดคล้อง เป็นเหตุเป็นผล
กระชับ จับใจ ให้ความเพลิดเพลินสนุกสนาน บรรยายจากได้ประทับใจ มองเห็นภาพ และ
บรรยายพฤติกรรมตัวละครได้ละเอียดสมจริง ทำให้ผู้อ่านทราบความรู้สึกนึกคิด ภูมิปัญญาของ
ตัวละคร ตลอดจนอริยาบถต่าง ๆ ของตัวละครอย่างชัดเจน อีกทั้งยังทำให้ผู้อ่านรักและห่วงแทน
ในธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

ขุนทองที่รัก

เรื่องย่อ

เรื่องเด็กหนุ่มบ้านนอก หลังจากเสร็จฤดูท้าวา ช่วยพ่อแม่ต้มเหล้าเถื่อนขาย ยามว่างไปต่อนกในป่า วันหนึ่งเรื่องไปต่อนกแก้ว แต่กลับได้นกขุนทองที่ฉลาดมาเลี้ยงไว้ที่บ้าน นกขุนทอง เชื่องและคุ้นกับคนง่าย เลียนเสียงคนเก่งและรวดเร็ว เรื่องรักและเพื่อนมามาก ต่อมาโหมคเพื่อนของเรื่อง แนะนำให้เรื่องนำนกขุนทองไปขายให้เจ้าเมือง จะได้ราคาเหยียบหมื่น ทำให้เรื่องดีใจ คิดว่าขุนทองอาจเป็นตัวนำโชคให้กับเขา แต่แล้วเหตุการณ์ก็พลิกผัน เรื่อง พ่อ และแม่ ถูกสรรพสามิตจับข้อหาลักลอบต้มเหล้าเถื่อน ทั้งนี้เพราะความฉลาดและพูดเก่งของเจ้าขุนทองที่พูดแจ้วเจ๋อเรื่อยไปจนเจ้าหน้าที่รู้ เรื่องเกือบจะฆ่าเจ้าขุนทอง ดีว่าสรรพสามิตขอไว้ โดยต่อรองว่า ถ้าเรื่องกับพ่อและแม่ จะยกเจ้าขุนทองให้ก็จะไม่ปรับ ฝ่ายโหมคก็ผิดหวังมากที่หมดโอกาสได้ส่วนแบ่งจากการขายนกให้ท่านเจ้าเมือง

แก่นเรื่อง

เจ้าหน้าที่บ้านเมืองบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนนำเอาเรื่องราวของเด็กหนุ่มวัยรุ่นที่รักและเห่อสัตว์เลี้ยงอันเป็นทุกขลาภของเขา มาเขียนเพื่อสะท้อนให้เห็นชีวิตจริงของชาวบ้านในชนบทที่ยากจน มีอาชีพตามถนัด และเคยทำกันมาโดยไม่คำนึงว่าผิดกฎหมายหรือไม่ ส่วนเจ้าหน้าที่ก็จะคอยไล่จับ และเอารัดเอาเปรียบชาวบ้านเหล่านี้ อย่างที่ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป ผู้เขียนบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ได้สมจริง เป็นเหตุเป็นผล ตั้งแต่ต้นจนจบ ชวนให้ติดตามเรื่อง ผู้เขียนเสนอเรื่องราวด้วยตนเองตลอดเรื่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงพฤติกรรมของเรื่องตัวละครเอก ที่กำลังลูบขนนกขุนทองอย่างปลานปล้ม พร้อมกับบรรยายถึงความงาม ความฉลาดของนก ประโยชน์ที่เขาจะได้รับในฐานะเพื่อนเล่น และการได้นกมาครอบครอง ขณะที่เรื่องกำลังเฟลิดเฟลีน ได้ยินเสียงพ่อเรียกให้กินข้าว เพื่อจะได้ดูหม้อต้ม การเปิดเรื่องแบบนี้ ทำให้ผู้อ่านกระจ่างในชื่อเรื่องและเข้าใจทันทีว่า "ขุนทองที่รัก" ที่แท้ก็เป็น "นก" นั่นเอง จากอากัปกิริยาของเรื่องยิ่งทำให้ผู้อ่านพลอยเคลิบเคลิ้ม

และยินดีไปด้วย แต่ก็ยังสงสัยว่า "หม้อต้ม" ที่พ่อเรื่องพูดถึงนั้นคืออะไร และมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด จะเห็นว่าผู้เขียนเปิดเรื่องได้อย่างแนบเนียน โดยการบรรยายถึงกิริยาอย่างอ่อนโยนของเด็กที่เห่อของเล่นชิ้นใหม่ ขณะเดียวกันก็แฝงปริศนาให้ผู้อ่านติดตาม จากนั้นเรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ ด้วยการกล่าวถึง เรื่องยังหลงใหลและคลั่งใคล้ที่ซุนทองพุดเก้ง โดยไม่เป็นอันทำงานจนพ่อต้องพูดเตือนสติว่า ... "เออ... มึงอย่าเห่อมันนัก มากินข้าวเสียซิ จะได้ไปเปลี่ยนแม่มึงเผ้าหม้อต้ม"... (ซุนทองที่รัก : หาคทรายสี่ขาว : 12) จากคำพูดของพ่อนี้ เพิ่มความสงสัยแก่ผู้อ่านมากยิ่งขึ้นว่า "หม้อต้ม" คืออะไรกัน ผู้เขียนเฉลยปริศนาได้อย่างรวดเร็วฉับไว เป็นเหตุเป็นผล สอดคล้อง กลมกลืน เมื่อเรื่องไปพลัดเปลี่ยนกับแม่เผ้าหม้อต้ม ผู้เขียนจึงถือโอกาสบรรยายอากัปกิริยาของเรื่อง พร้อมกับเปิดเผยให้ผู้อ่านทราบว่า "หม้อต้ม" คืออะไร ดังนี้

... เขาก้าวไปหย่อนก้นลงนั่งบนขอนไม้ใกล้ ๆ แม่ หม้อต้มต้องอยู่ในที่มืดซิด ในป่า ค่อนข้างลับตาผู้คน ต้มเหล้าเถื่อนจะให้ใครรู้เห็นไม่ได้ แม้แต่คนในหมู่บ้านเดียวกัน แต่บ้านเราคนในหมู่บ้านต้มเหล้าเถื่อนคึก ๆ จนเป็นเหตุการ์ณปกติ กลัวแต่คนบ้านอื่นหรือตำรวจ สรรพสามิตจะเห็นเท่านั้น พวกนี้ให้รู้ไม่ได้หรอก นัยน์ตาเหมือนสับปะรดมันมีเหล็กแหลมยาว ๆ สำหรับจิ้มแทงพื้นดิน จนรู้ว่าชาวบ้านซ่อนเหล้า น้ำชา ไร่ที่ใด...

(ซุนทองที่รัก : หาคทรายสี่ขาว : 14)

จากข้อความข้างต้น ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัยและรู้ว่า "หม้อต้ม" ในที่นี้ก็คือ ภาชนะสำหรับต้มเหล้าเถื่อนนั่นเอง อีกทั้งยังได้รับรู้อีกว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านของเรื่องแอบต้มเหล้าเถื่อนกัน ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ามันผิดกฎหมาย และไม่รอดพ้นจากสายตาของตำรวจกับสรรพสามิต เพราะมีวิธีการตรวจจับที่แม่นยำ จากนั้นผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ชาวบ้านต้องต้มเหล้าเถื่อนขาย ด้วยการกล่าวถึงครอบครัวของเรื่องมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

... เสรีจิตดูทานา พ่อ แม่ และตัวเรื่องเองต้องหันมายึดอาชีพต้มเหล้าเถื่อนขาย
หาเงินไว้ซื้อข้าวบ้าง ความรู้แค่ประถมสี่ ฐานะก็ยากจน จะไปหางานดี ๆ ที่ไหนทำ
ได้เล่า...

(ขุนทองที่รัก : หาคทรายสี่ขาว : 14)

ข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของชาวบ้านที่เข้าไปเพราะความยากจน
ความรู้น้อย อีกทั้งการประกอบอาชีพทานาก็ไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดของ
ครอบครัว ก็ต้องทำ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย

ขณะที่เรื่องเฝ้าหม้อต้ม เขาเพลอหลับ และหันถึงเจ้าขุนทอง ได้ยินมันพูดแจ้ว ๆ
เป็นตุเป็นตะ มันน่าจะ เป็นนกวิเศษ เรื่องตื่นขึ้นและกลับมาบ้าน ได้ชักชวนเพื่อน ๆ มากินเหล้า
ที่บ้าน เพื่ออวดนกขุนทอง นกขุนทองพูดเก่ง จนเป็นที่พอใจของเรื่องและเพื่อน ๆ มาก โหมต
เพื่อนเรื่อง แนะนำให้เรื่องนำไปขายเจ้าเมือง จะได้ราคาเหยียบหมื่น เรื่องคล้อยตาม
และดีใจมาก ที่ขุนทองจะเป็นตัวนำโชคมาให้เขา เรื่องจึงนัดแนะกับโหมต เพื่อเตรียมตัวนำ
ขุนทองไปขายให้เจ้าเมืองในวันรุ่งขึ้น จากนั้นผู้เขียนจบเรื่องแบบพลิกความคาดหมายที่ว่านกจะ
นำโชคดีมาให้ แต่กลับมาเป็นโชคร้าย กล่าวคือ เมื่อถึงเวลาตามนัด โหมตมาหาเรื่องที่บ้าน
ปรากฏว่าไม่มีใครอยู่ที่บ้านเลย โหมตจึงสอบถามข้างบ้านได้ความว่า สรรพสามิตจับเรื่อง พ่อ แม่
ไปตั้งแต่เช้า ซื้อหม้อต้มเหล้าเถื่อน เพราะความพูดเก่งของนกขุนทองนั่นเอง ส่วนโหมตกลับบ้าน
ด้วยความผิดหวังที่จะได้ส่วนแบ่งจากการขายนกขุนทอง

ส่วนบทสนทนา สมจริง เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร และสอดคล้องกับเหตุการณ์
กล่าวคือ ใช้ถ้อยคำแบบพื้นบ้านในชนบทที่ค่อนข้างหยาบ และเมื่อไม่พอใจจะใช้ถ้อยคำที่ห้วน
กระด้าง เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ และความรู้สึก ทำให้ผู้อ่านรู้จักนิสัยของตัวละคร เช่น คำพูดของ
แม่พูดกับเรื่อง ตอนเรื่องไปเปลี่ยนเวรแทนแม่เช้า ทำให้แม่ไม่พอใจ จึงต่อว่าเรื่อง ดังนี้

"ทำไมซำนัก" แม่เอ่ยถามน้ำเสียงเกือบเป็นตะคอก

"ซำมัวกินข้าว"

"เอ้อระเหย อยู่กับเจ้าขุนทองของมึงละซิ"

"โธ่ ซำรีบจะตายอยู่แล้ว"

"อีกหน่อยจะให้กินพริกแต่เหมือนกับเจ้าขุนทองของมึง"

(ขุนทองที่รัก : หาคทรายสี่ขาว : 13 - 14)

บทสนทนาข้างต้นช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็วอีกด้วย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใหญ่รู้ทันเด็ก ไม่ว่าเด็กจะหาทางหลีกเลี่ยง แก้อะไร ก็มักจะแสดงพรูธให้ผู้ใหญ่จับได้เสมอ ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มาก่อนนั่นเอง

จากที่ปรากฏในเรื่อง แม้ผู้เขียนจะไม่ได้บอกรายละเอียดมากนัก แต่ก็พอจะทราบว่า เป็นชนบทที่ห่างไกลความเจริญ คนในหมู่บ้านมีฐานะยากจน ได้รับการศึกษาน้อย ประกอบอาชีพ ทานา และต้มเหล้าเถื่อนขาย

ใน ขุนทองที่รัก ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้สนุกสนานตื่นเต้น ชวนให้ติดตามเรื่อง เนื้อเรื่องสอดคล้อง กลมกลืนเป็นเหตุเป็นผลตั้งแต่ชื่อเรื่อง เปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการ ปิดเรื่อง การบรรยายถึงตัวละครเอก เรื่องให้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กวัยรุ่นที่รัก และเห่อสัตว์เลี้ยง ได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันสะท้อนชีวิตในสังคมชนบทอย่างสะเทือนใจ ได้แนบเนียน สมจริง แสดงถึงประสบการณ์อย่างใกล้ชิด ที่ผู้แต่งได้สัมผัสด้วยตนเอง

เผ่าบ้าน

เรื่องย่อ

เผ่าบ้าน เผ่าอินตา และเผ่าเบ็ง สามสหายชวนกันมานั่งดื่มเหล้าชากันกลางทุ่ง คำคั้นหนึ่งในฤดูหนาว เพื่อเลี้ยงฉลองและทบทวนความหลังกัน จนเมาประจักษ์ได้แยกย้ายกันกลับบ้าน รุ่งขึ้นเผ่าบ้าน สร้างเมาดั้นขึ้นมาตอนสาย เรียกบุญศรีหลานชายซึ่งเป็นลูกของลูกสาวที่ไปทำงานกรุงเทพฯ แล้วมีลูกไม่มีพ่อมาให้แก่เลี้ยง จนบัดนี้ยังไม่กลับมา เด็กน้อยอายุเจ็ดขวบแล้ว กำลังเล่นวันน้อยปั้นด้วยดินเหนียวอยู่ ให้อาก้าบลามามาให้ตากิน เผ่าบ้านส่งสารหลานที่ไม่มีของเล่นดี ๆ อย่างเด็กอื่น ๆ จึงได้แต่นึกในใจว่าถ้าถูกล็อตเตอรี่รางวัลที่หนึ่งสักใบจะซื้อของเล่นให้หลานมาก ๆ เมื่อเผ่าบ้านกินข้าวอิ่มแล้ว บุญศรีก็ยกไปเก็บ และกลับมาทวงแขนขาให้ตาอีก ด้วยความสงสารจับใจ เผ่าบ้านถึงกับเพ้อพูดกับหลานว่า ถ้าตาถูกล็อตเตอรี่รางวัลที่หนึ่งจะซื้อลูกวัวให้คู่หนึ่ง หลานบอกว่าดีจะได้ขี่หลังเสียเลย ตาบอกว่ายังขี่ไม่ได้ ตัวมันเล็กเดี๋ยวหลังมันแอ่น หลานไม่ยอมจึงเกิดโต้เถียงกันขึ้น เผ่าบ้านลืมหิวเอาสองที่ จนบุญศรีร้องให้ เผ่าบ้านมารู้สึกตัว และนึกตาคิดตนเอง เมื่อได้ยินเสียงดังของ แม่เผ่าเมียของแก่ร้องถามขึ้น แม่เผ่าพอรู้สาเหตุจึงย้อนถามออกไปว่า ซ้อล็อตเตอรี่หรือยัง เผ่าบ้านได้แต่หัวเราะพร้อมกับเอ่ยพึมพำว่า ลืมไป ยังไม่ได้ซื้อ

แก่นเรื่อง

สภาพชีวิตและค่านิยมการทำงานของชาวบ้านชนบทที่ยากจนทางภาคเหนือ

กลวิธีในการแต่ง

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนนำเรื่องราวครอบครัวของ "เผ่าบ้าน" ฐานะยากจนในชนบทภาคเหนือ ซึ่งมีชีวิตที่เรียบง่ายตามอัตภาพ แม้จะติดฟุ้งเพื่อไปบ้าง และทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่ความรักและความสุขในครอบครัวยังมีบริบูรณ์ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นค่านิยมของสาวชนบทภาคเหนือที่นิยมมาทำงานที่กรุงเทพฯ แล้วเกิดมีลูกไม่มีพ่อ ก็พากลับมาทิ้งให้พ่อแม่เลี้ยง มาเขียนได้อย่างน่าสนใจ และสะเทือนอารมณ์ ชวนให้ติดตามเรื่อง ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องด้วยตนเองตลอดเรื่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากท้องนายามคำคั้นในฤดูหนาว มีบรรยากาศหนาวเย็น และ

มีผู้เฒ่าสามคนเพื่อนกัน คือ เฒ่าบั้น เฒ่าอินตา และเฒ่าเบ็ง มานั่งดื่มเหล้าแก้หนาว และคุยกันอย่างมีความสุข จนกระทั่งดึกมากแล้ว ทุกคนเมามาก จึงต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ในระหว่างการสนทนากัน คำพูดของเฒ่าบั้นทำให้เพื่อน ๆ หมั่นไส้ เพราะเฒ่าบั้นชอบพูดเพื่อมัน ดังนี้

"ถ้ากรวย จะพาพวกมึงไปในเมือง" เฒ่าบั้นสู่มัน
 "ไปยะหยังวะ" เฒ่าเบ็งถามอย่างสงสัย
 "เข้าโรงแรม จะแตกเหล้ากันให้เปรม"
 "เอากันอย่างนั้น เชียวหรือ"
 "เออ กูจะหานักร้องงาม ๆ มานั่งข้าง ๆ พวกเราทุกคน"
 "มากไปแล้วก้า"
 "มึงมันมาจากไหน"
 "กูดูโทรทัศน์ ชีวิตในเมืองสุขแท้ะมึง"

(เฒ่าบั้น : หาคทรายสี่ขาว : 134)

จากบทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยใจคอของเฒ่าบั้น ที่เป็นคนอวดรู้ อวดฉลาด ข้างคิด ข้างเพื่อมัน และพูดในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพื่อเรียกร้องความสนใจให้เพื่อน ๆ เห็นความสำคัญของตน และเพื่อขดเขยในสิ่งที่ตนไม่มี นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของคนยากจนในชนบทที่คิดว่า ความรวยสามารถซื้อความสุขได้ และเป็นความสุขที่แท้จริง ที่ทำได้จากในตัวเมือง ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อสร้างจุดเด่นให้กับเฒ่าบั้นตัวละครเอก เพื่อเร้าความสนใจผู้อ่าน ให้อยากติดตามเรื่องต่อไป และยังช่วยให้ความกระจ่างกับชื่อเรื่องอีกด้วย จากนั้นเรื่องดำเนินไปด้วยการเปิดเผยให้เห็นถึงฐานะและความเป็นอยู่ของเฒ่าบั้น ดังนี้

...ชีวิตแกลและเมีย เป็นชีวิตเรื่อย ๆ หาเข้ากินค่า พอมีพอกิน มีข้าวอยู่ในยุ้งไว้กินตลอดปี มีไก่เลี้ยงไว้ฆ่ากินบ้าง ก็พอใจแล้ว จะเอาอะไรกันนักหนา กับชีวิตสมณะลุ่ม ๆ ดอน ๆ ตั้งแต่หนุ่มจนแก่เฒ่าปานนี้...

(เฒ่าบั้น : หาคทรายสี่ขาว : 139)

ข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ครอบครัวของเผ่าปิ่นมีฐานะยากจน พวกเขาใช้ชีวิตไม่แน่นอน อยู่กันอย่างตามมีตามเกิด ไม่มีความหวังอะไรในชีวิต นอกจากขอให้พวกเขาพอกินเพื่อประทังชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น นับตั้งแต่หนุ่มจนแก่เฒ่า แม้แต่ลูกของตัวเอง ยังไม่ดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดูพ่อแม่ ทอดทิ้งพ่อแม่ไปหางานทำในกรุงเทพฯ หนำซ้ำเมื่อเกิดปัญหา มีลูกไม่มีพ่อ ก็นำเอา ลูกมาทิ้งไว้ให้เป็นภาระเลี้ยงดูต่อไปอีก ดังนี้

...บุญศรี กำน้าแม่มาตั้งแต่เด็ก แม่มันเป็นลูกแก ไปหางานในกรุงเทพฯ ไม่ยอมกลับบ้าน กลับมาเยี่ยมบ้านเมื่อปีใหม่โน้น เอาหลานมาฝากเลี้ยงไว้ด้วย ถ้ามถึงพ่อของเด็ก มันก็ไม่ยอมบอก เพียงแต่บอกแกว่า แล้วจะส่งเงินมาช่วย แกก็ได้แต่คอยวันแล้ววันเล่า ก็ไม่เห็นส่งมา...

(เผ่าปิ่น : หาคทรายสี่ขาว : 138)

จากข้อความดังกล่าว เป็นสาเหตุที่ทำให้เผ่าปิ่นซึ่งมีฐานะยากจนอยู่แล้ว กลับยากจนลงไปอีก ไม่มีโอกาสสืบทอดอาชีพ ความสุขทางกายจึงเป็นเพียงความเพ้อฝันของแกเท่านั้น เพื่อเน้นให้เห็นถึงความเป็นคนช่างเพ้อฝันของเผ่าปิ่น ผู้เขียนได้เล่าว่า ในวันรุ่งขึ้น เผ่าปิ่นตื่นขึ้นมา เรียกบุญศรีหลานชายกำลังเล่นวันน้อยปั้นด้วยดินเหนียว ให้ยกข้าวปลามาให้ตักกิน ทำให้แกสงสารหลานที่ไม่มีของเล่นดี ๆ เหมือนกับเด็กอื่น ๆ จนถึงกับเพ้อในใจว่า

"เอ..หนอถ้าลูกถือเตอร์รี่สักใบ รางวัลที่หนึ่ง อัยจะซื้อของเล่นให้มึงเยอะ ๆ บุญศรีเอ๋ย"

(เผ่าปิ่น : หาคทรายสี่ขาว : 139)

จากข้อความนี้ ชี้ให้เห็นถึงความหวังของคนยากจน มีเพียงหนทางเดียวเท่านั้น คือการรอโชคความสนใจในการถูกล็อตเตอร์รี่ รางวัลที่หนึ่ง ซึ่งเป็นความหวังที่เป็นไปได้ยาก แต่พวกเขาก็มีความสุขในการรอคอยความหวังนี้ แม้ว่าจะเป็นเพียงความหวังลม ๆ แล้ง ๆ ก็ตาม ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสาร และเห็นใจในความยากแค้น และชีวิตที่อับเฉาของตัวละครมากขึ้น

เมื่อเผ่าบ้านกินอิ่มแล้ว บุษตรีก็ยกไปเก็บ และกลับมาวาดแขนขาให้ตาอีก ยิ่งทำให้เผ่าบ้านรักและสงสารหลานจับใจ จนถึงกับเพ้อพูดกับหลานว่า..."เออ ถ้าพ่ออยู่ถูกลือดเตอร์รี่ที่หนึ่ง อยู่จะซื้อวัวน้อยกึ่งวัวน้อยลายมาเลี้ยงสักสองตัว จะให้แกด้วยเอาไหม"... (เผ่าบ้าน : หาดทรายสีขาว : 139) จะเห็นได้ว่า เพราะความยากจนผสมกับความสงสารหลานจนจับใจ นี้เอง ที่สร้างความกดดันให้กับเผ่าบ้านเป็นอย่างมาก จนถึงกับสร้างภาพลวงตาว่า ตนได้ซื้อลูกวัวมาให้หลาน ส่วนหลานซึ่งยังไร้เดียงสาคิดว่าตาซื้อลูกวัวให้จริง ๆ ตนก็จะขึ้นขี่หลัง ฝ่ายตายังตกอยู่ในภวังค์ จึงสร้างภาพลวงต่อ ด้วยการร้องห้ามไม่ให้หลานขึ้นขี่หลัง เพราะเห็นว่าลูกวัวยังเล็ก หลานไม่ยอม จึงเกิดโต้เถียงกันขึ้น เผ่าบ้านลืมนิ้ว ดีหลานไปสองที จนหลานร้องไห้เสียงดังจากการโต้เถียงกัน ทำให้มองเห็นความน่ารักของตา - หลาน คู่นี้

จากนั้นผู้เขียนบิดเรื่องด้วยการให้เผ่าบ้านรู้สึกตัว และนึกตำหนิตนเอง เมื่อได้ยินเสียงดังของแม่เผ่าคาหล้าร้องถาม ซึ่งเผ่าบ้านเองก็ได้โต้ตอบคำถามเช่นกัน ดังนี้

"พ่อมึง ทาอะไรให้หลานร้องไห้"

"ก็ไอ้ตัวน้อยนี่กว่า ข้าถูกรางวัลที่หนึ่ง ซื้อวัวน้อยกึ่งมาเลี้ยง มันจะขึ้นขี่หลัง"

"จับหือซี กลัวหลังมันแอน มันบ่ยอม มันคือ ข้าก็ตีหลังมันสองกา"

"แล้วสู้อลือดเตอร์รี่แล้วหรือยัง"

"อ้อ...ลืมนะ แต่ ยังบ่ได้ซื้อกาเตอ"

(เผ่าบ้าน : หาดทรายสีขาว : 141)

จากคาสนทนาของเผ่าบ้าน กับแม่เผ่าคาหล้าเมียของแก ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความอบอุ่น ภายในครอบครัวของเผ่าบ้าน ที่มีกันสามคนตา - ยาย และหลาน ถึงแม้จะยากจน แต่ก็ไม่ได้ถึงกับอดมือกินมือ ทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง คิดเพ้อฝันไปบ้าง แต่ก็ยังรักใคร่กลมเกลียวกัน

บทสนทนาดังกล่าว สมจริง เหมาะสมกับสภาพของตัวละครชนบทภาคเหนือ ด้วยการใช้อ้อยคำภาษาถิ่น ทำให้ผู้อ่านมองเห็นสภาพท้องถิ่นชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยของตัวละครอีกด้วย

ส่วนฉากที่ปรากฏในเรื่อง กล่าวถึง บริเวณทุ่งนาในหน้าหนาวของชนบทภาคเหนือ ในเวลากลางคืน ซึ่งเป็นสถานที่ที่เผ่าบ้าน เผ่าอินตา และเผ่าเบ็ง ใช้เป็นสถานที่นัดพบ

ดีมีเหล้ากันและคุยกัน และจากบ้านของเฒ่าบ้านที่อยู่กันสามคนตา - ยาย และหลาน อย่างมีความสุข ผู้เขียนบรรยายฉากได้ชัดเจน มองเห็นภาพ

เรื่อง "เฒ่าบ้าน" นี้เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ เรื่องของคนยากจนในชนบทภาคเหนือ นักเขียนมีวิธีเสนอเรื่องธรรมดานี้ได้ อย่างน่าสนใจ เป็นเหตุเป็นผล รวดเร็ว จับใจ สอดคล้องกลมกลืนกันตลอด ตั้งแต่ชื่อเรื่อง เปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง การบรรยายตัวละครเอก เฒ่าบ้าน ผู้เขียนเน้นการบรรยายความรู้สึกในใจของตัวละครได้อย่างสะเทือนอารมณ์ ทำให้ผู้อ่านสงสาร และเห็นใจตัวละคร นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงชีวิตชนบทที่คงตกอยู่ในสภาพลักษณะเก่า ๆ ของความยากจน หมดความหวัง และความไม่มีอะไรของชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้ไม่เคยได้รับการแก้ไข จากผู้มีอำนาจในการบริหารบ้านเมืองอย่างจริงจังเลย

บริษัท เลี้ยงสมอง

เรื่องย่อ

ชายหนุ่มคนหนึ่ง เป็นคนที่ฉลาดปราดเปรื่อง จบจากมหาวิทยาลัยด้วยเกียรตินิยมทางการบริหาร แต่เขามาทำงานในบริษัทที่ไม่ยอมให้เขาใช้สมอง ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เลย ทางบริษัทตั้งระบบของบริษัทเอง ให้นักงานทุกคนเหมือนหุ่นยนต์ที่คอยรับคำสั่งอย่างเดียว และทำตามคำสั่งเท่านั้น จะทำอะไรนอกเหนือกว่านั้น โดยใช้ความคิดของตัวเองไม่ได้ ดังนั้น เขาก็คิดว่าทางเลือกของเขามีอยู่สองทาง คือ จะลาออก หรือจะยอมปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในบริษัทต่อไป ในที่สุดเขาก็เลือกทางที่สอง

แก่นเรื่อง

ความบกพร่องในการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหาร

กลวิธีในการแต่ง

บริษัท เลี้ยงสมอง เป็นเรื่องความคิดสับสนของตัวละครเอก ที่พยายามคิดทบทวนกับตัวเอง ระหว่างความรู้ที่เรียนมากับระบบการทำงานที่ค้านกันกับความรู้ของเขา ในบริษัทแห่งหนึ่ง ผู้เขียนนำเสนอเหตุการณ์ด้วยการเปรียบเทียบที่ซ่อนความหมายไว้อย่างคมคาย และสร้างบุคลิกลักษณะตัวละครให้มีชีวิตจิตใจสมจริง ซึ่งพบเห็นอยู่เสมอในสังคมทุกระดับชั้นและทุกท้องถิ่น ทำให้ผู้อ่านสะเทือนอารมณ์ ขวนใจอยากติดตามเรื่อง ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่ฟังดูแปลกชวนให้คิดว่า ทำไมบริษัทจึงต้องเลี้ยงสมอง

ผู้เขียนเสนอเรื่องราวผ่านตัวละครเอก โดยใช้คำแทนคำว่า "เขา" ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงพฤติกรรมของ "เขา" ตัวละครเอกในเช้าวันหนึ่งที่บ้านของเขา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นไปไม่ได้ เป็นเพียงการเปรียบเทียบที่ซ่อนความหมายไว้ให้ผู้อ่านขบคิด ดังนี้ ...เขาถอดสมองออกจากกะโหลกศีรษะมาดูในเช้าวันหนึ่ง... (บริษัท เลี้ยงสมอง : หาดทรายสีขาว : 124) ผู้อ่านสามารถแปลการกระทำนี้ได้ว่า "เขา" กำลังใช้ความคิดอย่างหนัก ผู้เขียนไม่ได้บอกว่าเป็นความคิดเรื่องใด และอะไรเป็นสาเหตุทำให้เขาต้องใช้ความคิด บอกแต่เพียงว่า "เขา" เป็นคนช่างคิด เคยใช้ความคิดแบบนี้มาก่อนในอดีตจนเพื่อน ๆ เตือนเขา

เพราะกลัวเขาจะเป็นบ้า กิ่งไว้ให้เป็นปริศนา เพื่อสร้างความสงสัยแก่ผู้อ่าน อยากติดตามเรื่องต่อไปว่า อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ "เขา" คิดมาก และความคิดอย่างหนักนี้ จะเกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง "บริษัทเลี้ยงสมอง" อย่างไร จากนั้นเรื่องดำเนินไป โดยเขาเล่าย้อนหลังถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เขาคิดมาก เริ่มจากประวัติที่น่าภาคภูมิใจและความคิดฝันของเขาว่าเขาเป็นคนฉลาดมาก จบจากมหาวิทยาลัยด้วยเกียรตินิยมทางการบริหาร และความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมมากที่สุดเท่าที่ทำได้ ต่อจากนั้น เขาย้อนเล่าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขาต้องใช้ความคิดอย่างมาก เช่น ตอนสมัครงาน เขาใช้สมองหนักในการดูหนังสือสอบแต่เขาก็พอใจ เพราะเขาสอบได้ที่ดีเยี่ยมจนมีคนชมว่า "มันสมองของเขาดีเยี่ยมเหมาะที่จะเป็นผู้บริหารต่อไป" ตอนพบผู้จัดการในวันแรกที่เขาเข้าทำงานในบริษัท ทำให้เขาเริ่มเครียดและคิดมากด้วย คำพูดของผู้จัดการที่พูดกับ "เขา" ดังนี้

"สมองคุณ ทฤษฎีเต็มไปหมด คุณเก็บสมองและทฤษฎีของคุณไว้ให้มิดชิด อย่าให้มันออกมาเพ่นพ่านในที่ทำงาน การทำงานของเราต้องเป็นระบบ ต้องอยู่ในกรอบอันสมควร คุณยังเป็นผู้น้อยอยู่ คุณต้องทำงานตามสั่ง อย่าให้นอกสั่งแล้วหนีหนทางการทำงานจะเจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น"

(บริษัทเลี้ยงสมอง : หาคทรายสี่ขาว : 127)

จากข้อความนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารงานในบริษัท ที่ตั้งระบบการบริหารงานเอง ให้พนักงานทุกคนเหมือนหุ่นยนต์ ที่คอยรับคำสั่ง และทำตามคำสั่งเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองทำให้ความตั้งใจดีของเขาต้องมีอันเป็นไป เขาเริ่มรู้สึกอึดอัดเพิ่มขึ้น พร้อมกับอาการเคร่งเครียดทางสมอง เมื่อเขาทำงานในบริษัท พบว่าระบบเจ้านายลูกน้องปรากฏเต็มไปหมด ดังคำบรรยายของ "เขา" ดังนี้

...ผู้จัดการบริษัทเป็นบุคคลที่ยิ่งใหญ่ พออย่างก้าวเข้าบริษัททุกคน ต้องเคารพ น้อมไหว้ คำพูดต้องอ่อนน้อมไพเราะ ไม่อย่างนั้นต่อให้ คุณทำงานดีเพียงไร หากไม่อ่อนน้อม ไม่เคารพผู้จัดการแล้ว เผลอ ๆ ก็ดึงออกจากสำนักงานใหญ่ได้ง่าย อาจถูกเตะโด่งไปอยู่ตามสำนักงานเล็ก ๆ หัวเมืองไกล ไม่ต้องเห็นเดือนเห็นตะวัน

เวลาผู้จัดการทำงานจะต้องทำงานเป็นพิเศษ อย่างน้อยกาแพ้ยี่ห้อดี ๆ ต้องขงให้ อย่าง
เป็นเวลา ใครอยากได้ตืออย่าไปขัด เวลาไปคุยกับเจ้านายต้องยกยอบอับัน แม้ความคิด
นั้น จะไม่เป็นสับประรด ทำตามที่ท่านสั่งเถอะ ผลงานจะปรากฏออกมาอย่างไร คุณอย่าไป
สนใจ รับรองคุณไปฉิวแน่ ตำแหน่งจะก้าวหน้า ถ้ารู้จักเข้าหลังบ้านได้ด้วยยิ่งแล้วใหญ่
พุดง่าย ๆ ก็คือ เข้าเกาะเมียบผู้จัดการให้ติด หางของฝากไปให้ผู้จัดการบ้างในโอกาส
สำคัญ ๆ เช่น งานวันเกิด ลูกผู้จัดการแต่งงาน หรือรับใช้อย่างสุดจิตสุดใจ รับรอง
ประกันได้เลย หนทางความก้าวหน้าของคุณโสภาสถาพร...

(บริษัท เลียงสมอง : หาดทรายสีขาว : 127 - 128)

ข้อความดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารงานแบบเผด็จการ พบเห็นอยู่เสมอ
ในสังคมทุกระดับชั้นและทุกท้องถิ่น แม้แต่ในระบบราชการก็เช่นเดียวกัน เพราะเหตุนี้เองทำ
ให้ประเทศไทยไม่เจริญ และคนมีความคิดดี ๆ ไม่มีโอกาสเข้ามาบริหารงานได้เต็มที่ ต้องมาพบ
กับอุปสรรคที่ทำให้ท้อถอย หมดกำลังใจ เกิดอาการเครียดคิดมาก เช่น "เขา" แม้ว่าจะรู้ว่า
จะต้องปรับตัวอย่างไร แต่ก็ทำไม่ได้ ทำให้เขาถูกผู้จัดการตำหนิเขาอย่างรุนแรงหลายครั้ง
จนกระทั่งครั้งหลังสุด เขาหมดความอดทน และตัดสินใจทันทีที่ควรจะอยู่หรือลาออก เมื่อผู้จัดการ
ให้เขาออกไปปฏิบัติงานแทน เรื่องการซื้อกระเทียมเข้าบริษัทในราคาประกัน เขาตัดสินใจรับซื้อ
ทันที เพราะเห็นว่าชาวบ้านเสียเวลานำกระเทียมมาแล้ว ผลจากการใช้สมองในการทำงาน
ครั้งนี้ เขาถูกผู้จัดการตำหนิอย่างรุนแรง ดังนี้

"สมองของคุณ มักจะโลดแล่นเกิดกำหนด...คุณเตือนมันเสียบ้าง เข้ามาอยู่
บริษัทผม ผมเลียงสมองของคุณ ดังนั้นสมองคุณจะต้องอยู่ในกรอบที่ผมกำหนด ถ้าคุณอยากมี
อิสระ เสรีตามใจที่คุณคิด คุณต้องออกไปจากบริษัทผมเสียก่อน บริษัทผม ผมรับผิดชอบ
จำไว้"

(บริษัท เลียงสมอง : หาดทรายสีขาว : 132)

จากคำพูดของผู้จัดการ ชี้ให้เห็นว่าเป็นนักบริหารที่เผด็จการทำงานตามความคิดของตน เป็นใหญ่ ไม่พอใจใครก็แสดงออกอย่างรุนแรง และไม่ให้เกิดริบหรี่ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นใจตัวละคร มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยไขปริศนา ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย มีความกระจ่างในชื่อเรื่อง และเข้าใจถึงที่มาและสาเหตุที่ทำให้ "เขา" ต้องใช้ความคิดหนัก

จากนั้นผู้เขียนเปิดเรื่อง ด้วยการบรรยายพฤติกรรมของตัวละครที่หาของออกให้กับ ตัวเองได้แล้ว ด้วยการตัดสินใจยอมปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในบริษัทนี้ต่อไป ด้วยความเต็มใจ และสมองก็ปลอดโปร่ง จิตใจสบายขึ้น ทำให้ผู้อ่านรู้สึกพลอยโล่งใจไปกับตัวละครไปด้วย ที่ตัวละครสามารถหาทางออกให้กับตัวได้อย่างมีความสุข นับว่าผู้เขียนเปิดเรื่อง ได้สมบูรณ์ ทำให้ ทั้งตัวละครและผู้อ่านมีความสุข

บทสนทนาในเรื่องมีน้อย เพราะเป็นการบรรยายความรู้สึกของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ บทสนทนาที่มีอยู่เป็นคาสนทนาระหว่าง "เขา" กับ "ผู้จัดการ" ซึ่งมีลักษณะเป็นคำคม เล่นสำนวน ขวนให้คิดเหมาะสมกับฐานะตัวละครที่เป็นผู้มีความรู้ บทสนทนายังช่วยให้มองเห็นลักษณะนิสัยและ ความคิดของตัวละคร เช่น คำพูดของผู้จัดการแม้จะสุภาพแต่ก็วางอำนาจ ดังนี้

"คุณเปิดสมองของคุณให้ผมดูซิ
เรียนทุกคนก็เรียนได้ทั้งนั้นแหละ แต่เวลาทำงานนั้นคนละเรื่องกัน คุณทำงานกับคน ไม่ใช่
ทำกับตำรา"

(บริษัทเลี้ยงสมอง : หาดทรายสีขาว : 128)

บทสนทนาดังกล่าว ช่วยดำเนินเรื่องให้รวดเร็วอีกด้วย และตระหนักถึงความเป็นจริง ในสังคมว่า การศึกษาที่ได้อ่านเรียนมาแทบล้มประดาตาย พอเวลาทำงานกลับไม่ได้นำมาใช้เลย

ส่วนฉากที่ปรากฏในเรื่อง เป็นบ้านของ "เขา" ในเช้าวันหนึ่งที่ผู้เขียนไม่ได้ให้ รายละเอียดเกี่ยวกับบ้าน แต่มุ่งเน้นให้ภาพ พฤติกรรมของตัวละคร ที่ใช้ความคิดอย่างหนักไม่ได้ หลับนอนตลอดคืน เพื่อตัดสินใจว่าจะลาออก หรือจะทำงานในบริษัทต่อไป จนกระทั่งรุ่งเช้า ตัวละครจึงตัดสินใจได้

เรื่องนี้ เนื้อหาเสียดสีสังคม ที่ผู้เขียนนำเสนอเรื่องได้ประทับใจ และสะเทือนใจ เป็นเหตุเป็นผล สอดคล้อง กลมกลืนกันตลอด ตั้งแต่ชื่อเรื่อง เปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และปิดเรื่อง การบรรยายตัวละครเอก "เขา" ผู้เขียนเน้นการบรรยายความรู้สึกในใจของ

ตัวละครให้มีชีวิตจิตใจ ได้สมจริง สร้างความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสารและเห็นใจในตัวละคร นอกจากนี้แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงการบริหารงาน ที่ผู้บริหารมักจะใช้การบริหารแบบเผด็จการ มีการรวมอำนาจไว้กับตนเอง เพราะง่ายต่อการปกครอง แต่ผลงานจะดำเนินไปไม่ดีเท่าที่ควร พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะฝากเป็นข้อคิดให้กับผู้จบการศึกษามหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ว่า ความฉลาดหรือความเก่งในการศึกษาเล่าเรียนเพียงอย่างเดียว ไม่ช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน ควรรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมนั้น ๆ ด้วย จึงจะก้าวหน้าในการทำงาน

มนุษย์หน้ากาก

เรื่องย่อ

ในการประชุมจัดงานประเพณีเดือนสามของจังหวัด มีข้าราชการผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานบริหารราชการจังหวัดเป็นประธาน ข้าราชการหนุ่มชั้นผู้น้อยเป็นเลขาประธาน ท้าหน้าที่จัดบันทึกการประชุมเตรียมการต่าง ๆ ในห้องประชุม ตลอดจนทำหน้าที่ต้อนรับและประสานงานกับข้าราชการผู้มาเข้าร่วมประชุม ในการประชุมมีการพิจารณางบประมาณ ซึ่งแต่ละฝ่ายที่มีหน้าที่จัดงานประเพณีทางวัฒนธรรมต่างก็เสนอมามาก เพื่อแข่งขันกันว่าฝ่ายของตนมีความสำคัญ อีกทั้งเพื่อบงกตตัดด้วย ระหว่างการประชุมนั้น ข้าราชการหนุ่มเลขาประธานสังเกตเห็นทุกคนต่างสวมหน้ากากแห่งความยิ้มแย้ม ถ้อยที่ถ้อยอาศัย แม้ในส่วนลึกจะรู้สึกไม่พึงพอใจเพียงใดก็ตาม ฝ่ายใดที่รู้สึกบงกตตัดก็พยายามป้องกันอย่างเต็มที่ โดยยกเหตุผลอ้างความสำคัญต่าง ๆ ส่วนในความรู้สึกของเขานั้น เขารับรู้แล้วว่า แต่ละฝ่ายที่ร่วมงานกันไม่มีใครจริงจังกับงาน ทำงานเพื่อหวังผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น ทำให้เขานึกถึงหน้ากากที่เขาเหล่านั้นสวมอยู่บนใบหน้า ว่าสวมกันถึงสามชั้นทีเดียว

แก่นเรื่อง

ข้าราชการระดับสูงบกพร่องในการประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่

กลวิธีในการแต่ง

"มนุษย์หน้ากาก" เป็นเรื่องราวที่ผู้เขียนนำมาจากประสบการณ์ในงานอาชีพ เปิดเผยให้เห็นถึงธาตุแท้ของข้าราชการระดับมันสมองของชาติที่ทำงานเพื่อหวังผลประโยชน์ แต่ต่อหน้าสาธารณชน จะทำสีหน้าให้ยิ้มแย้ม แจ่มใส เพื่อปิดบังซ่อนเร้นความรู้สึกที่แท้จริงในการประชุมจัดงานประเพณีของจังหวัด ผู้เขียนเล่าเรื่องได้อย่างน่าสนใจ ชวนให้อยากติดตามเรื่อง ตั้งแต่ชื่อเรื่องที่ฟังดูแปลกเหมือนกับชื่อหนังสือการ์ตูนของเด็ก ผู้เขียนเสนอเรื่องโดยให้เลขานุการของการประชุมตัวละครเอก เป็นผู้เล่าเรื่องโดยใช้คำแทนตัวว่า "ผม"

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายสภาพของห้องประชุมติดเครื่องปรับอากาศ มีการจัดประดับตกแต่งห้องอย่างโอ้อ่าสวยงาม และพฤติกรรมของตัวละครเอกที่กำลังจัดแจง ดูแล

ความเรียบร้อยทุกประการ ก่อนที่จะมีการประชุม โดยเฉพาะชื่อเรื่องที่จะประชุม และกำหนดเวลาในการประชุม ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อต้องการให้ผู้อ่านรู้ว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปนี้จะเกิดขึ้นในห้องประชุม ซึ่งจะมีการประชุมเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีเดือนสาม และยังคงเป็นนัยให้ผู้อ่านรู้อีกว่า มนุษย์หน้ากากจะต้องไม่ใช่ใครอื่นไกล ก็คือบุคคลที่อยู่ในที่ประชุมอย่างแน่นอน จากนั้นเรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ที่ตัวละครเอก ข้าราชการหนุ่มเลขาของประธานการประชุม ท้าหน้าที่ต้อนรับผู้มาเข้าร่วมประชุม เมื่อถึงเวลาและผู้มาประชุมพร้อมแล้ว เขาจึงเข้าไปรายงานให้ประธานทราบ ขณะเดียวกันเขาก็เปิดเผยถึงบุคลิกและอุปนิสัยและการพูดจาของประธานเมื่ออยู่ต่อหน้าลูกน้องก็แบบหนึ่ง ต่อคนอื่นก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ดังนี้

...ท่านเป็นคนพูดน้อย รูปร่างเล็ก ๆ เหมือนกับการประหยัดถ้อยคำของท่าน กับลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ท่านจะติดการใช้อำนาจจนลูกน้องกลัวลนลาน เกือบทุกครั้ง ผมจะถูกตำหนิ และว่ากล่าวอย่างรุนแรง เมื่ออยู่กับท่านสองต่อสอง คนอื่น ๆ ที่ใกล้ชิด ท่าน ก็เช่นกัน แต่พอท่านออกนอกห้อง ไปพบกับบุคคลต่างหน่วยงานเท่านั้น สีหน้าท่าน ก็ยิ้มระรื่น สวมกบเป็นผู้บริหารโดยแท้...

(มนุษย์หน้ากาก : หาคทรายสี่ขาว : 84)

จากข้อความข้างต้นเป็นคำพูดประชดประชันของเลขาหนุ่ม สะท้อนให้เห็นว่าคนเราสมัยนี้หาความจริงใจได้ยาก ต่อหน้าอย่าง ลับหลังก็เป็นอีกอย่าง ขนาดข้าราชการระดับผู้บริหารของชาติยังประพฤติเช่นนี้ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน้าสาธารณชนเพราะต้องการให้สาธารณชนทราบถึงบทบาท และเห็นถึงความสำคัญ สาธารณชนจะได้ยำเกรง ให้ความเคารพนับถือและศรัทธามีเสื่อมคลาย

เพื่อย้ำให้เห็นว่าประธานมีวาจาเป็นที่ยอมรับกันว่า ล้ำเลิศ และเจียบคม เขาจึงเล่าถึงคำกล่าวเกริ่นของประธาน เมื่อกล่าวเปิดประชุมดังนี้ "เอาละครับ...ผมจะเริ่มเปิดประชุมแล้วขอทุกคนสวมหน้ากากได้" (มนุษย์หน้ากาก : หาคทรายสี่ขาว : 84)

คำพูดดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านสงสัยว่า "หน้ากาก" ในที่นี้คืออะไรกันแน่ หรือจะเหมือนหนังการ์ตูนที่สวมหน้ากากกัน ผู้เขียนได้เฉลยปริศนาได้อย่างรวดเร็ว ฉับไว โดยให้ข้าราชการหนุ่มผู้เป็นเลขาอธิบายคำว่า "หน้ากาก" แพรกด้วยความรู้สึกของเขาทันที ดังนี้

...ท่านสั่งให้ทุกคนสวมหน้ากาก ความจริงหน้ากากนั้น ก็ไม่ได้แตกต่างจากหน้าเดิมของแต่ละบุคคลเท่าไร เกือบจะเหมือนพิมพ์เดิมของใบหน้า แม้แต่ตัวของผมเองก็เหมือนกัน ยังต้องหยิบหน้ากากขึ้นมาอย่างเหนียว ๆ เพราะเวลาผมอยู่กับครอบครัว ผมไม่ต้องสวมหน้ากาก แต่ที่นี่ไม่ได้ ผมต้องสวมหน้ากากไว้เพื่อกลบเกลื่อนร่องรอยความรู้สึกที่ไม่ดีบนใบหน้า ไว้ไม่ให้ใครได้เห็น ในที่ประชุมสีหน้าจะต้องจริงจัง และประดับด้วยรอยยิ้มแห่งไมตรีอยู่เสมอ...

(มนุษย์หน้ากาก : หาดทรายสีขาว : 84 - 85)

จากคำอธิบายแทรกด้วยความรู้สึกของข้าราชการหนุ่มผู้เป็นเลขา ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย และเข้าใจทันทีว่า "หน้ากาก" ที่แท้ก็เป็นเพียงสัญลักษณ์ เพื่อปกปิดการแสดงอารมณ์ที่ไม่ดีทางสีหน้า อีกทั้งช่วยให้ความกระจ่างชื่อเรื่องด้วย

จากนั้น ข้าราชการหนุ่มเลขาประธานเล่าถึงบรรยากาศในการประชุมที่ผู้เข้าร่วมประชุมพยายามป้องกันไม่ให้งบประมาณที่ตนเสนอขอไว้ถูกตัด ซึ่งทำให้เขารู้ว่าแต่ละฝ่ายที่มาร่วมงานกัน ไม่มีใครจริงจังกับงานแท้ ๆ ทางานเพื่อหวังผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น จนประธานหนักใจ แต่ก็เก็บความรู้สึกที่จะแสดงออกทางสีหน้าได้ การประชุมดำเนินไปตามปกติ จนปิดการประชุม ดังนี้

...ผมสังเกตเห็นหน้ากากบนใบหน้านายกระตุกหลายครั้ง เกือบแสดงการจุ่นเฉียวออกมา แต่นายก็พยายามขยับปรับแต่งให้คงสภาพยิ้มแย้มเช่นเดิม ผมรู้ว่าภายในสีหน้าเบื้องลึกนั้น นายคงจะจุ่นเฉียว อยากจะกระชากหน้ากากของทุกคนเปิดออกมาให้เห็นธาตุแท้ของกันและกัน เงินที่จะอนุมัติผ่านออกไปนั้น จะมีมาตรการอะไรไปพิสูจน์ได้ว่าใช้เกี่ยวกับงานเท่าไร และหายเข้าไปในกระเป๋าของใครต่อใครอีกเท่าไร นั่นคือสิ่งที่นายหนักใจ และจะต้องติดตาม...

(มนุษย์หน้ากาก : หาดทรายสีขาว : 89)

ข้อความข้างต้นนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำว่า "หน้ากาก" ยิ่งขึ้น และเห็นใจตัวละครผู้เป็นประธานมากขึ้น ที่จะต้องทนอยู่ในภาวะกดดัน เพื่อป้องกันงบประมาณของแผ่นดินไม่ให้สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ขณะเดียวกันก็ต้องพยายามสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้คงไว้

ต่อหน้าสาธารณชน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นข้อดีของนาย คือเป็นคนอดทน มีความจริงใจกับงาน พยายามรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยการประนีประนอม จากนั้นผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกของข้าราชการหนุ่ม เลขาประธาน หลังปิดการประชุมแล้ว ทุกคนต่างแยกย้ายกันไป เขามังเอิญได้ยินผู้เข้าร่วมประชุมคุยกันว่า

"นี่ถ้าผมไม่ได้ตั้งงบประมาณไว้สูง ๆ งบประมาณคงถูกตัดลงอย่างยับเยิน ผมเลิกแล้ว เขียว จะต้องตัดงบประมาณลงเช่นนี้ จึงตั้งงบประมาณไว้สูงป้องกันไว้ก่อน ไม่อย่างนั้นหน่วยงานของผมมีแต่เสียกับเสีย"

(มนุษย์หน้ากาก : หาดทรายสีขาว : 90)

ด้วยคำพูดนี้เอง ทำให้เขาต้องถึงกับตกใจ คาดไม่ถึงว่าคนระดับมีมันสมองจะพูดแบบนี้ จนแทบไม่เชื่อหูของตัวเอง ดังนี้

...ผมถึงกับสะอึกเกือบสลัก ผมนึกถึงหน้ากากที่เขาสวมอยู่บนใบหน้า... เขาสวมกันถึงสองสามชั้น เขียวหรือ ไม่ใช่สวมเพียงชั้นเดียวในห้องประชุมอย่างที่ผมเข้าใจ...

(มนุษย์หน้ากาก : หาดทรายสีขาว : 90)

จากข้อความนี้ทำให้ผู้อ่าน เข้าใจความหมายของคำว่า "หน้ากาก" ดียิ่งขึ้น และรู้ว่า "มนุษย์หน้ากาก" ที่แท้ก็คือ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนนั่นเอง ตลอดจนสะท้อนให้เห็นว่าในการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมไม่มีความจริงใจต่อกัน ถึงจะถกเถียงเรื่องหน้าที่การงาน แต่ก็เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน

บทสนทนาในเรื่อง สมจริง เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร และสถานการณ์ เช่นในการประชุมต่อหน้าผู้เข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมาก จะใช้คำยอคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน แต่ขาดความจริงใจ เพื่อรักษามารยาททางสังคม ดังบทสนทนายาระหว่างประธานกับคณะกรรมการที่เข้าร่วมประชุมจัดงานประเพณีเดือนสามของจังหวัด ดังนี้

"ท่านผู้เป็นประธานที่เคารพ ผมขอเสนอความเห็น" ท่านอธิการวิทยาลัยครู
เอ่ยขึ้น พร้อมกับยกมือเป็นสัญญาณ

"เชิญครับ"

"แหม...ท่านคะปี่ที่แล้ว เราก็ก็นไปหยิบยืมเขาและปี่นี้เราก็ก็นไปหยิบยืมเขาอีก มันดูกระไร
นะคะ"

"ดิฉันก็เห็นด้วยค่า...หน่วยงานของเราน่าจะมီးอะไรเป็นของตนเองบ้าง ไม่ควรจะไปยืม
จุมกคนอื่นหายใจอยู่ร่าไป"

(มนุษย์หน้ากาก : หาคทรายสี่ขาว : 88)

บทสนทนาดังกล่าวทำให้ผู้อ่านทราบลักษณะนิสัยของตัวละครที่เห็นแก่ตัว

ฉากที่ปรากฏในเรื่อง เป็นห้องประชุมของจังหวัดใหญ่ติดเครื่องปรับอากาศ ในเวลา
บ่ายสองโมงถึงประมาณสี่โมงครึ่ง ผู้เขียนบรรยายให้ภาพรายละเอียดของการประดับตกแต่ง
ไว้อย่างสวยงาม และความพร้อมของห้องประชุมไว้อย่างชัดเจน

ผู้เขียนเสนอเรื่องนี้ในลักษณะเสียดสี สังคม ข้าราชการระดับผู้นำ ที่ทำงานเพื่อหวัง
ผลประโยชน์ส่วนตน โดยใช้รูปแบบการประชุมส่งเสริมเนื้อหา และกลวิธีการเขียนของเขา
ทำให้เรื่องสมจริงแนบเนียน จนผู้อ่านมีความรู้สึกเหมือนกับได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย
ส่วนการเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่องและปิดเรื่อง ต่อเนื่องสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล และรวดเร็ว
ฉับไว โดยเฉพาะการปิดเรื่อง ผู้เขียนปิดเรื่องได้สมบูรณ์ และกินใจผู้อ่านทำให้ผู้อ่าน เข้าใจ
เรื่องดียิ่งขึ้น ทราบความหมายของหน้ากาก และทราบมนุษย์หน้ากาก ได้แก่ พวกใด การบรรยาย
พฤติกรรมและความรู้สึกของตัวละคร ผู้เขียนบรรยายได้ชัดเจน และสะท้อนอารมณ์ สะท้อนให้
เห็นถึงมนุษย์เราไม่มีความจริงใจ เมื่อยามเข้าสังคมพบปะผู้คนมากมาย จะพยายามวางสีหน้า
ไว้ให้แสดงความจริงใจ และฉาบด้วยรอยยิ้มแห่งไมตรีจิตเสมอ เพื่อปิดบังธาตุแท้ แห่งความรู้สึกใน
ยามปกติ

แผ่นดินที่ไร้ใจ

เรื่องย่อ

เขาถูกย้ายไปเป็นปลัดประจำอำเภอที่เล็กที่สุด ในชนบทแห่งหนึ่ง วันแรกที่เขาไปรายงานตัวเข้าทำงานกับนายอำเภอ มีชาวบ้านจากทุกตำบล เดินทางมาชุมนุมหน้าว่าการอำเภอ เรียกร้องให้ย้ายสมุหบัญชี ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง โดยอ้างว่าสมุหบัญชีทุจริตภาษีพวกเขา หลังจากมีการเจรจาทอรองกันนานเป็นชั่วโมง ชาวบ้านจึงยอมเดินทางกลับ อาทิตย์ต่อมาเขาได้ไปร่วมประชุมสภาตำบลกับพัฒนากรและเกษตรตำบล ในฐานะปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบ พอถึงช่วงท้ายของการประชุม มีก้านมาแจ้งว่า ชาวบ้านนัดเดินทางประท้วงหมอกที่โรงพยาบาลประจำตำบล เพราะบริการชาวบ้านไม่ดี ในระหว่างเดินทางกลับอำเภอ พัฒนากรอำเภอได้แนะนำให้เขาอยู่ที่นั่นอย่างระมัดระวัง เพราะชาวบ้านที่คอยจ้องจับผิดข้าราชการอยู่เสมอ หากพลาดเมื่อไหร่พวกเขาบ้านถ้าไม่เดินทางจับไล่ก็ทำเป็นหนังสือร้องเรียน ทำให้ข้าราชการหมดกำลังใจทำงาน และเมื่อเขามาถึงอำเภอก็พบกับชาวบ้านเดินทางมาชุมนุม เพื่อเรียกร้องให้ย้ายป่าไม้อำเภอ ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง เพราะห้ามไม่ให้พวกเขาเข้าไปทำกินในป่าสงวน ดังนั้นเมื่อเขากลับเข้าไปในห้องทำงาน เขาทำเรื่องขอย้ายจากอำเภอนี้ทันที โดยอ้างเหตุผลว่าไม่ชอบการเดินทางของชาวบ้านที่ไร้เหตุผล และไม่เคารพกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง

แก่นเรื่อง

ข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ และการใช้กฎหมายอยู่เหนือกฎหมายของประชาชน

กลวิธีในการแต่ง

แผ่นดินที่ไร้ใจ เป็นเรื่องที่ถูกเขียนขึ้นประสพการณ์ในงานอาชีพปลัดอำเภอ ที่ครั้งหนึ่งเคยไปประจำอยู่ที่อำเภอเล็กที่สุดในชนบทที่ห่างไกล เปิดเผยให้เห็นถึงข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ และการไม่ประพฤติปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ดีของประชาชน อันเป็นผลให้ข้าราชการกับประชาชนไม่เข้าใจดีต่อกัน ผู้เขียนเสนอเรื่องราวที่เพียบพร้อมด้วยเนื้อหาสาระชวนให้ติดตามเรื่อง ตั้งแต่ชื่อเรื่องที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความสนใจว่า "ทำไมแผ่นดินจึงไร้ใจ"

ผู้เขียนเสนอเรื่องราวผ่านตัวละครปลัดอำเภอคนใหม่ ใช้คำแทนตัวเองว่า "ผม" ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมและความรู้สึกของปลัดคนใหม่ ตัวละครเอกเมื่อก้าวลงจากรถประจำทาง ก็พบกับความเงิบว่างแวง แม้ที่ว่าการอำเภออยู่ติดกับถนนใหญ่ แต่บริเวณรอบ ๆ ไม่มีดีกรามบ้านช่องให้เห็น จะมีเพียงศาลาที่พักริมทางเท่านั้น ทำให้ปลัดคนใหม่รู้สึกสะเทือนใจน้อยใจ ที่ต้องมาประจำอำเภอที่เล็กที่สุด พื้นที่แคบที่สุด มีตำบลเพียงสี่ตำบล และประชากรไม่ถึงสามหมื่นคน เขาได้แต่ปลอบใจตัวเองด้วยการคิดเสียว่า มันเป็นวิธีการรับราชการมีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนไปตามจังหวะชีวิต และความเหมาะสมที่ผู้บังคับบัญชาเห็นสมควร การเปิดเรื่องแบบนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่า "แผ่นดินที่ไร้ใจ" คือสถานที่อำเภอนี้ มีสภาพแวดล้อมดังที่กล่าวมาข้างต้น และบอกเป็นนัยให้ผู้อ่านรู้อีกว่า ทั้งสถานที่และสภาพแวดล้อมของอำเภอนี้ มีส่วนทำให้ปลัดคนใหม่เกิดความคับข้องใจ ตั้งแต่วันแรกที่มาถึง ชวนให้ผู้อ่านสงสัยว่า สถานที่ว่าการอำเภอแห่งใหม่นี้ จะกลายเป็น "แผ่นดินที่ไร้ใจ" ไปได้อย่างไร และปลัดคนใหม่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่นี่หรือไม่ จากนั้นเรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ ตั้งแต่วันแรกที่ปลัดคนใหม่เข้าไปรายงานตัวเข้าทำงานกับนายอำเภอ ปลัดคนใหม่ยังไม่ทันตั้งตัวทำงานก็ต้องพบกับการเดินทางของชาวบ้านมาชุมนุมที่ว่าการอำเภอ ให้ย้ายสมุหบัญชีภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง ทำให้ปลัดคนใหม่รู้สึกหวั่นไหว และวิตกกังวลว่าบุคคลต่อไปที่จะถูกชาวบ้านเดินขบวนจะเป็นเขาหรือไม่ เมื่อเขาทราบถึงสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสมุหบัญชีกับชาวบ้าน ก็ยิ่งทำให้เขาหวั่นวิตกมากยิ่งขึ้น จนเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับชาวบ้านที่นี่ดังนี้

...ทำงานเดี๋ยวนี้ ต้องเอาใจประชาชน ระวังจะไปกระทบกระทั่งจิตใจของประชาชน แล้วมีหวังถูกเดินขบวน เหมือนสมุหบัญชีอำเภอเข้าสักวัน...

(แผ่นดินที่ไร้ใจ : หาดทรายสีขาว : 107)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่ที่มีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวพร้อมที่จะแสดงพลังอำนาจในการต่อรองกับข้าราชการ เมื่อเขาพบว่าพวกเขาไม่ได้รับความยุติธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ ซึ่งการแสดงพลังอำนาจของพวกเขา เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม

เพื่อเน้นให้เห็นถึงความรู้สึกในทางไม่ดี ที่มีต่อชาวบ้านของเขาเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมื่อ "เขา" ได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากนายอำเภอให้ไปเป็นปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบ เข้าร่วมประชุม สภาตำบล ในอาทิตย์ต่อมา ในขณะที่ดำเนินการประชุม มีก้านมาแจ้งให้ทราบ เพื่อฝากให้เขาไป บอกกับนายอำเภอว่า ชาวบ้านจะเดินขบวนประท้วงหมอที่โรงพยาบาลประจำตำบล เพราะบริการ ชาวบ้านไม่ดี ลักษณะการพูดจาวางอำนาจของก้านทำให้เขารู้สึกได้ทันทีว่า ต้องการจะข่มขู่เขา ดังนี้

"ผมในฐานะเป็นตัวแทนของชาวบ้าน จึงอยากจะเรียนให้นายอำเภอดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขเสียก่อนที่หมอนจะลามขึ้นมา"

คำพูดข่มขู่ในที่ เหมือนจะปรามให้ผมรู้ว่า มาอยู่ที่นี้ทำสิ่งใดต้องระวัง ชาวบ้านไม่ใช่ คนโง่ เขาพร้อมที่จะดำเนินการมาตรการกับข้าราชการที่ทำงานไม่รับใช้ประชาชนได้ทันที วาจาที่แสดงออก...บ่งชัดแล้วว่า ประชาชนคือผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน"

(แผ่นดินที่ไร้ใจ : หาดทรายสีขาว : 109)

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ทั้งประชาชนและข้าราชการต่างก็ไม่เข้าใจกัน ต่างฝ่ายต่างก็ตั้งจิตไว้ผิติดคิดว่าฝ่ายตรงข้ามไม่หวังดีกับตน ดังนั้นการกระทำต่าง ๆ ที่แสดงออก ต่างฝ่ายต่างก็มองเป็นไปทางองไม่ดีไปหมด ดังเช่น คำพูดของก้าน ถ้ามองในแง่ดี ก้านอาจ จะพูดด้วยความหวังดี แต่ "เขา" กลับคิดไปในทางอคติ กลายเป็นก้านต้องการมาวางอำนาจ ข่มขู่เขา แม้ว่า "เขา" ปลัดอำเภอคนใหม่ จะคิดในทางอคติกับก้านก็ตาม ผู้อ่านก็รู้สึกเห็นใจ ตัวละคร ที่ต้องประสบกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความสะเทือนใจ นับตั้งแต่แรกมาถึง ประกอบกับ ตัวละคร "ปลัดคนใหม่" ตั้งจิตเป็นอคติต่อสถานที่และสภาพแวดล้อม นับตั้งแต่ก้าวแรกที่มาเหยียบ ผืนแผ่นดินนี้ ยิ่งทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกคับข้องใจมากยิ่งขึ้น จึงไม่ชอบประชาชนที่เฝ้ามากขึ้น ตามลำดับ เมื่อประชุมเสร็จระหว่างการเดินทางกลับอำเภอ "เขา" ได้รับรู้ข้อมูลในทางไม่ดีของ ประชาชนเพิ่มเติมจากพัฒนาการอีก ดังนี้

"อยู่ที่ต้องระวัง ปลัด...ชาวบ้านเขาฉลาด หัวหมอ เขาเคยเดินขบวนขับไล่
 สारวตริใหญ่มาแล้วเมื่อปีก่อน เพราะสารวตริใหญ่ไปทำไม่ถูกไม่ควร โยนความผิดมาใส่
 ประชาชน...เป็นผลงานที่ชาวบ้านที่นี้ภูมิใจกันมาก ทุกวันนี้ ข้าราชการทำงานกันอย่างไร
 เขาจึงได้จ้อง หากพลาดเมื่อไหร่ เขาฟันแทงไม่เล็งทันที ถ้าไม่เดินขบวนก็ทำเป็นหนังสือ
 ร้องเรียน... เหนื่อยนะ กับการทำงานด้วยลักษณะเช่นนี้ ทำให้ข้าราชการทำงานผ่านไป
 วัน ๆ ไม่อยากจะทำอะไรให้ดีเด่นขึ้นมา ทาไปก็เท่านั้นในเมื่อเขาขาดน้ำใจกับพวกเรา
 จ้องจับผิดพวกเรา"

(แผ่นดินที่ไร้ใจ : หาดทรายสีขาว : 109)

จากคำพูดของพัฒนากรอำเภอ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ทันทีว่า ที่ประชาชนใช้การเดินขบวน
 ในการเรียกร้องสิทธิและความชอบธรรมต่าง ๆ นี้ เพราะเคยใช้มาก่อนและได้ผล จึงทำให้
 ประชาชนเกิดการเรียนรู้ และยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยไม่มีเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการคนใด
 สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชน หนำซ้ำเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือข้าราชการยัง
 ประพฤติตนในทางที่ผิด นำความเดือดร้อนสู่ประชาชน ก็ยิ่งให้ประชาชนขาดความยำเกรง
 และเสื่อมศรัทธา อันเป็นผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ที่พลอยทำให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือข้าราชการ
 ใหม่ ๆ ต้องถูกประชาชนที่นั่นไม่ให้ความเชื่อถือไปด้วย ทำให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือข้าราชการ
 เกิดความรู้สึกไม่ดีกับประชาชน คิดว่าประชาชนคอยจ้องจับผิดและขาดน้ำใจกับพวกเขา จึงเกิด
 ความเบื่อบ่น และขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน จากความเข้าใจผิดกันนี้เอง กลายเป็น
 ช่องว่างก่อให้เกิดความบาดหมางกันขึ้นทั้งสองฝ่าย มีผลทำให้แผ่นดินนี้ถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หรือ
 ข้าราชการมองไปในแง่ที่ไม่ดีว่า เป็น "แผ่นดินที่ไร้ใจ" จากเหตุผลนี้เอง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ
 เรื่องได้โดยตลอด และกระจ่างในข้อเรื่องอีกด้วย

ถึงอย่างไรก็ตาม "เขา" ปลัดอำเภอคนใหม่ ก็ยังมีความรู้สึกคับข้องใจ และอคติต่อ
 สถานที่และประชาชนที่นี้ไม่เสื่อมคลาย และยังได้ยินได้ฟังคำพูดของพัฒนากรอำเภอ ก็ยิ่งเกลียด
 แผ่นดินแห่งนี้มากขึ้น ๆ ทุกที จนกระทั่งความอดทนของเขาขาดสะบั้นลง เมื่อเขากลับมาถึงอำเภอ
 พบกับชาวบ้านเดินขบวนมาชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้ย้ายป่าไม้อำเภอ ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง เพราะ
 ห้ามไม่ให้พวกเขาเข้าไปทำกินในป่าสงวน

จากนั้น ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงพฤติกรรมของปลัดคนใหม่ ที่ทำเรื่องขอย้ายจากอำเภอนี้ ภายในปีนี้ โดยอ้างเหตุผลว่า ไม่ชอบการเดินทางของชาวบ้านที่ไร้เหตุผล ไม่เคารพกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง และทิ้งท้ายด้วยความรู้สึกที่ข้องใจของปลัดคนใหม่ว่า ทำไมชาวบ้านที่นี่ จึงเดินทางกันพร่ำเพรื่อ สะท้อนให้เห็นว่า ข้าราชการกับชาวบ้านเข้ากันไม่ได้ เพราะการสื่อสารไม่ดี

จากบทสนทนาในเรื่อง สมจริง เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร ทำให้มองเห็นถึงอุปนิสัยของตัวละคร เช่น ตัวละครที่รับราชการด้วยกัน ถ้าอยู่ในตำแหน่งระดับต่ำ เมื่อพบกับผู้มีตำแหน่งสูงกว่า ถ้อยคำที่ใช้จะสุภาพอ่อนน้อม แต่ถ้าผู้มีตำแหน่งสูงกว่า พบกับผู้มีตำแหน่งต่ำกว่า ถ้อยคำที่ใช้จะห้วน และวางอำนาจ เช่น

คำพูดของนายอำเภอกับปลัดคนใหม่

"เรียกปลัดวินัยซิ"

คำพูดของปลัดคนใหม่กับปลัดวินัย

"พวินัยครับ นายอำเภอต้องการพบ"

"หรือ"

คำพูดระหว่างนายอำเภอกับปลัดวินัย

"ชาวบ้านมาทำไมกัน"

"ผมไม่ทราบครับ"

"คุณออกไปถามเขาซิ... มาทำไมกันเยอะแยะ"

(แผ่นดินที่ไร้ใจ : หาดทรายสีขาว : 104)

บทสนทนาข้างต้น ช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้อ่านทราบเหตุการณ์ในเรื่องตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งชนชั้นของระบบข้าราชการไทย

ส่วนฉากในเรื่อง เป็นอำเภอเล็ก ๆ ที่อยู่ห่างไกลในชนบท มีตำบลเพียงสี่ตำบล ประชากรไม่ถึงสามหมื่นคน การบรรยายฉากในเรื่องนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นให้ภาพ และบรรยากาศการรวมพลังของประชาชนอย่างสามัคคี กลมเกลียวกัน เพื่อเรียกร้องสิ่งที่พวกตนต้องการ

เรื่องนี้ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวที่เต็มไปด้วยเนื้อหาสาระการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง สอดคล้อง ต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล กระชับ รวดเร็วจับใจ การบรรยายฉาก ให้ภาพชัดเจน ทำให้ผู้อ่านตื่นเต้นราวกับได้เข้าไปร่วมกับเหตุการณ์นั้นด้วย การบรรยายตัวละคร ผู้เขียนมุ่งบรรยายความรู้สึกในใจของตัวละครได้สมจริง สร้างความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเห็นใจตัวละคร นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าในชนบท ชาวบ้านก็มี เล่ห์เหลี่ยม เหมือนกัน

พ่อเลี้ยง

เรื่องย่อ

หนานต้อผู้ใหญ่มานแม่เฟื่อง มีความยินดีที่ไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน ทำให้แกนึกเห็นภาพการมีโทรทัศน์ ตู้เย็น และเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ในบ้าน วันต่อมา นายยศ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านพาพ่อค้าขายเครื่องไฟฟ้าเงินผ่อน มาพบหนานต้อ พร้อมกับนาโทรทัศน์ ตู้เย็น และพัดลมวางไว้ที่นอกชานบ้านของแก พ่อค้าบอกว่าให้แกเอาไว้ใช้ก่อนเรื่องเงินไว้ตกลงกันทีหลัง ทางผู้ช่วยยศก็พยายามพูดจาทว่านล้อมให้แกซื้อ โดยอ้างว่า จะได้สมศักดิ์ศรีผู้ใหญ่บ้าน ในที่สุดหนานต้อก็รับของไว้ ทั้ง ๆ ที่สองจิตสองใจ เวลาผ่านไปเกือบหนึ่งปี หนานต้อไม่มีเงินไปให้พ่อค้า ทางพ่อค้าชู้ว่าจะไปฟ้องศาล ทำให้หนานต้อกลัว จนมาอ่อนนออนขอให้ปลัดอำเภอ ช่วยพูดกับพ่อค้าไม่ให้เอาเรื่อง และพร้อมจะคืนของทั้งหมด ปลัดเองก็รู้สึกอึดอัดตันใจ ซึ่งไม่รู้ว่าจะช่วยได้มากน้อยเพียงใด

แก่นเรื่อง

สภาพชีวิตของชาวชนบทภาคเหนือ ที่ถูกเอาเปรียบ

กลวิธีในการแต่ง

"พ่อเลี้ยง" เป็นเรื่องราวของผู้ใหญ่มานแม่เฟื่อง ซึ่งเป็นคนชื่อ ไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมของพ่อค้า และคนใกล้ชิดที่เป็นนายหน้าให้พ่อค้า โดยหวังผลประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ส่วนตนเอง ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้น่าสนใจ ชวนติดตาม ด้วยบุคลิกลักษณะตัวละครที่มีชีวิตจิตใจราวกับเป็นคนจริง ๆ อีกทั้งชื่อเรื่องที่ชวนให้สงสัยว่า "พ่อเลี้ยง" จะมีความหมายไปในทางใด ผู้เขียนเล่าเรื่องราวผ่านตัวละครที่เป็นปลัด ซึ่งเรื่องที่เล่านี้รับฟังมาจาก "หนานต้อ" ตัวละครเอก อีกทีหนึ่ง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายภาพพฤติกรรม และความรู้สึกของหนานต้อตัวละครเอก ที่กลับมาถึงบ้านด้วยอาการเมาสุราในค่ำวันหนึ่ง มาเห็นสภาพของบ้านที่เปลี่ยนแปลง จากที่ไม่เคยมีไฟฟ้าใช้ก็มีใช้ ทำให้หนานต้อกับเมียมีความรู้สึกพิศวงแฉล้มผิดปกติ อย่างบอกไม่ถูก เพราะไฟฟ้าสว่างมาก มองเห็นทุกซอกทุกมุม จะทำอะไรลับ ๆ ล่อ ๆ ก็รู้สึกเงิน จึงได้แต่แอบมองแสงไฟฟ้าในมุ้งกว่าจะหลับลงได้ก็เกือบหลังเที่ยงคืน ก่อนจะหลับหนานต้อนึกเห็นโทรทัศน์ มวยตู้ ตู้เย็น มาลอยอยู่ตรงหน้า พร้อมกับนึกอยู่ในใจว่า ขอให้ขายข้าวได้จะซื้อโทรทัศน์มาไว้ดูสักเครื่อง ผู้เขียน

บรรยายได้ชัดเจน และประทับใจ มองเห็นภาพอกับกิริยา และความนึกคิดของตัวละครได้แจ่มชัด ทำให้ผู้อ่านมองเห็นธรรมชาติของคนที่เห่อและตื่นเต้นกับของใหม่ ขณะเดียวกันก็เห็นถึงความน่ารัก และนึกซาในความรักบริสุทธิ์ของตัวละคร นอกจากนี้ผู้เขียนยังทิ้งท้ายแฝงไว้เป็นปริศนาให้ผู้อ่านสงสัยว่า ภาพในใจของ "หนานต้อ" ตัวละครเอก ที่ปรากฏขึ้นก่อนจะนอนหลับ น่าจะส่งผลบางอย่างให้กับตัวละคร และชื่อเรื่อง "พ่อเลี้ยง" จะเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับตัวละคร การเปิดเรื่องแบบนี้ โยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว ด้วยการกล่าวถึงเหตุการณ์ของวันต่อมาในตอนเช้า ขณะที่ "หนานต้อ" เลี้ยงควายอยู่กลางทุ่ง มีคนมาบอกว่ามีแขกมาหาให้กลับบ้าน ในความรู้สึกของหนานต้อคิดว่า คงจะเป็นข้าราชการมาขอความช่วยเหลือ แต่พอมาถึงบ้าน แกก็ตกตะลึง เพราะคนที่มากลับเป็นเจ้าของร้านขายเครื่องไฟฟ้าในเมือง เอาเครื่องโทรทัศน์ ตู้เย็น พร้อมพัดลมตั้งโต๊ะ มาวางเรียงเป็นแถวบนชานเรือน ผู้ช่วยศผู้ช่วยผู้ใหญ่มานเป็นผู้พามาทำให้ผู้อ่านกระจ่าง และเข้าใจทันทีว่า ภาพในใจของหนานต้อคงจะเป็นจริงแล้วพ่อค้าพุดจาหวานล่อมให้หนานต้อรับของไว้ หนานต้อก็ตั้งใจอ่อนด้วยคำพุดจาหวานล่อมของพ่อค้าที่กระตุ้นความรู้สึกของหนานต้อ ดังนี้ "ผมไม่เร่งร้อนอะไร มีเมื่อไหร่ก็ให้เมื่อนั้น พ่อหลวงเป็นผู้นำของคนในหมู่บ้าน จะต้องมีการจัดสรรมีพ่อสมควร" (พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 48) คำพูดนี้ชี้ให้เห็นถึงความมีชั้นเชิงในการพูดของพ่อค้า และคำพูดนี้อีกเช่นกัน ที่ทำให้หนานต้อย้อนนึกถึง พ่อเลี้ยงความเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน ที่ดูถูกแก อีจนาแก เพราะตนเองไม่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง ๆ ที่มีฐานะร่ำรวยระดับพ่อเลี้ยงมากกว่าแก ประกอบกับคำพุดสนับสนุนของผู้ช่วยศ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนกันเองอีกด้วย ที่พุดว่า "เพื่อศักดิ์ศรีนะ หนานต้อ" (พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 48) เป็นแรงผลักดันทำให้แกมองเห็นความสำคัญมีหน้ามีตาของตนเอง จึงยอมรับเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านั้น ด้วยความรู้สึกว่า ...นี่แกจะกลายเป็นพ่อเลี้ยงนับแต่วันนี้ เป็นต้นไปหรือ...

(พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 48) จากความรู้สึกของหนานต้อแสดงให้เห็นค่านิยมของชาวชนบท ที่วัดฐานะและศักดิ์ศรีบารมีกันด้วยวัตถุ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นใจตัวละคร อีกทั้งยังช่วยไขปริศนา ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย มีความกระจ่างในชื่อเรื่อง

จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการได้เฉลยให้เห็นว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น คือ เรื่องที่หนานต้อเอามาเล่าให้ลัดฟัง เพื่อขอร้องให้ลัดช่วยพุดกับพ่อค้า อย่าเอาเรื่อง ที่แกไม่มีเงินให้ค่าเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านั้น แกพร้อมที่จะคืนของทั้งหมด ดังนี้

"ท่านปลัดต้องช่วยผมนะครับ ช่วยพูดกับเจ้าของร้าน อย่าเอาเรื่องผม อย่าส่งเรื่องผมฟ้องศาล ผมไม่มีเงินจะส่งค่าโทรศัพท์ ตู้อื่นให้เขา ผมบอกเขาแล้วเขาไม่เชื่อหาว่าผมเอาของเขาไปใช้ร่วมปี เขาจะให้ศาลจัดการ

ผมอยากจะเอาตู้อื่น โทรศัพท์คืนเขาไป ผมไม่เอาแล้ว มันทำเอาผมกินไม่ได้นอนไม่หลับ เกือบจะเป็นโรคประสาท ชีวิตของผมมันชวาณา ไม่เหมาะกับของมีราคา ผมไม่มี ผมก็ไม่เดือดร้อน ท่านปลัดช่วยพูดกับเจ้าของร้านให้ผมทีนะ"

(พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 49)

จากคำพูดของหนานต้อ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสารและเห็นใจในตัวละครมากยิ่งขึ้น ที่ต้องตกเป็นเหยื่อของคนโกง กว่าที่รู้ว่าก็แทบจะเป็นโรคประสาท แม้แต่ปลัดเองก็รู้สึกอึดอัดตันใจที่ต้องไปช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งผลจะเป็นอย่างไรก็คาดการณ์ไม่ได้ จนถึงกับพูดทิ้งท้ายเพื่อขอความเห็นใจจากผู้อ่าน ดังนี้ ... "ใครพูดเก่ง ๆ ช่วยผมทีเถอะครับ" ... (พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 50)

จากคำพูดนี้แสดงให้เห็นถึงเทคนิคของผู้เขียนเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านมีอารมณ์ร่วม

บทสนทนาที่ปรากฏในเรื่องสมจริง เหมาะสมกับตัวละคร เช่น หนานต้อและแม่คำหล้า ภรรยาของหนานต้อ ทั้งสองเป็นคนบ้านนอกไม่เคยสัมผัสกลิ่นไอเมืองหลวง อยู่กับธรรมชาติจนเคยชิน ดังนั้นถ้อยคำที่ใช้ พูดจาจะห้วน ๆ พูดตรงไปตรงมา ปากกับใจตรงกัน ดังนี้

"แม่มั่น"

"อะไร"

"ทำไมไม่เปิดไฟฟ้า"

"ข้าเปิดไม่เป็น"

"ก็สวิตซ์ข้างเสากลางบ้านนั่นยังงิ กดเข้าไปซิ"

"กลัวมันระเบิด"

"ใครบอก"

"ก็พี่ผู้ว่า มาเปิดเดินไฟเมื่อเช้า เขายังกลัวหม้อไอน้ำเสาไฟฟ้าระเบิดเลย"

(พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 44)

บทสนทนายังช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว และช่วยบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร
ว่าเป็นคนซื่อ ขาดการศึกษา

ส่วนฉากในเรื่อง กล่าวถึง หมู่บ้านแม่เฟื่องในเขตชนบท ที่เพิ่งจะมีไฟฟ้าใช้ ซึ่งผู้เขียน
ได้บรรยายให้เห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งกลางวัน กลางวัน อย่างเห็นได้ชัดเจน

เรื่องนี้ ผู้เขียนมีวิธีเล่าเรื่องที่ซับซ้อน ไร้ความสนใจผู้อ่าน ทำให้เรื่องธรรมดา ๆ
น่าสนใจขึ้น ด้วยการทำให้ผู้อ่านคิดว่า เรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้น ผู้เขียนเล่าผ่านตัวละครเอก
แต่พอปิดเรื่องจึงได้รู้ว่า ผู้เขียนเล่าผ่านตัวละครอีกตัวหนึ่ง ซึ่งตัวละครนี้รับฟังมาจากตัวละครเอก
ประโยคจบของเรื่องยิ่งทำให้เรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น เพราะผู้เขียนเรียกร้องให้ผู้อ่านได้มีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจหาชีวิตให้กับตัวละคร นอกจากนี้ การตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง
และการปิดเรื่อง ต่อเนื่อง รวดเร็ว สอดคล้องกลมกลืน เป็นเหตุเป็นผลมาโดยตลอด การสร้าง
ตัวละครอย่าง "หนานต้อ" ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพชานาชนบท ที่ซื่อบริสุทธิ์ แต่มีใจเห่อเหิม
จะต้องตกเป็นเหยื่อคนฉลาด ที่คิดเอาर्डเอาเปรียบทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเห็นใจตัวละคร
 อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า ในชนบทไม่ได้มีแต่ความจริงใจ ชาวบ้านก็มีเล่ห์เหลี่ยม มีคนโกง
คนเห็นแก่ตัว มีการเอาर्डเอาเปรียบกัน

จากการวิเคราะห์รวมเรื่องสั้นชุด "หาคทรายสีข้าว" ทั้ง 13 เรื่องพบว่า แต่ละเรื่องจบในตัวเอง และมีแก่นเรื่องแยกได้ 2 ประเภท คือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ มี 10 เรื่อง คือ เรื่อง บาบของใคร ซุกทิวข้าว คน-ควาย และ ชีวิต เปลวไฟ บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น ข้าว ขุนทองที่รัก บริษัทเลี้ยงสมอง มนุษย์หน้ากาก แผ่นดินที่ไร้ใจ และแก่นเรื่องที่มุ่งสะท้อนภาพการดำเนินชีวิต ค่านิยมของชาวชนบท ตลอดจนสภาพธรรมชาติที่ถูกทำลาย มี 3 เรื่อง คือ เรื่อง เผาบ้าน พ่อเลี้ยง และ หาคทรายสีข้าว

กลวิธีการเขียนเรื่องสั้น เมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบแล้ว สรุปได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง

ในการเสนอโครงเรื่อง พิจารณาได้จากส่วนประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้

1.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่อง ผู้เขียนใช้วิธีการเปิดเรื่อง 4 แบบ คือ

1.1.1 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากและบรรยากาศของเรื่อง มี

4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ข้าว หาคทรายสีข้าว เผาบ้าน และ มนุษย์หน้ากาก ฉากและบรรยากาศที่น่าจะมากล่าวเปิดเรื่องในเรื่องสั้นนี้ ผู้เขียนให้รายละเอียดของสถานที่และบรรยากาศของเรื่องได้ชัดเจนทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างภาพ สถานที่ และบรรยากาศในเรื่องขึ้นในใจได้กระจ่าง อีกทั้งฉากและบรรยากาศมีประโยชน์ต่อการสร้างความสมจริงให้สอดคล้องกับตัวละครในเรื่อง ตลอดจนมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง เช่น เรื่อง ข้าว เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากเกี่ยวกับสภาพดินฟ้าอากาศที่หนาวเย็นในชนบท ชีวิตความเป็นอยู่ที่สงบ ความรู้สึกที่แหม่มใสของชานา และบรรยากาศท้องนาหน้าเก็บเกี่ยวข้าว ในฤดูหนาวปลายเดือนธันวาคม ผู้เขียนให้รายละเอียดไว้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างภาพขึ้นในใจ จนเข้าใจสภาพชีวิตในชนบทและชื่นชมในธรรมชาติ นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีกลวิธีที่ท้ายด้วยข้อความ หรือคำ ที่มีผลต่อการสร้างพฤติกรรมของตัวละคร ในเรื่องในตอนเปิดเรื่อง เพื่อช่วยให้การเปิดเรื่องโยงเข้าสู่เนื้อเรื่องได้อย่างรวดเร็ว ช่วยรักษาเอกภาพของเรื่องไว้ อีกทั้งยังช่วยขยายที่มาของการตั้งชื่อเรื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านอยากติดตามเนื้อเรื่องต่อไป เช่น เรื่อง ข้าว ผู้เขียนทิ้งท้ายตอนเปิดเรื่องด้วยคำพูดของผู้ใหญ่ บุญมาตัวละครเอกว่า "เราขายข้าวกันตั้งแต่ต้นเดือนฤดูฝน เพราะนายอำเภอจะมาซื้อข้าว" (ข้าว : หาคทรายสีข้าว : 52) การทิ้งท้ายแบบนี้ สร้างความเคลือบแคลงให้ผู้อ่าน เพื่อเข้าใจให้ผู้อ่านสนใจใคร่รู้ คำที่ผู้เขียนต้องการใช้เป็นสื่อสร้างความ

สัมพันธ์ของเนื้อหา กับพฤติกรรมของตัวละคร ก็คือคำว่า "ข้าว" ในข้อความข้างต้นนั้นเอง นับเป็นกลวิธีที่ดีของผู้เขียน ผู้เขียนจะใช้กลวิธีในลักษณะนี้ทุกครั้งที่เปิดเรื่องแบบบรรยาย ฉาก และบรรยายภาศในเรื่องสั้นชุด หาคทรายสี่ขาว ทุกเรื่อง

1.1.2 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร ✓

1.1.2.1 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมตัวละครมี

4 เรื่อง คือ เรื่อง ขุนทองที่รัก บริษัทเลี้ยงสมอง แผ่นดินที่ไร้ใจ และ พ่อเลี้ยง การเปิดเรื่องแบบนี้เป็นการเปิดเรื่อง โดยกล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครเอก การบรรยายพฤติกรรมของตัวละครนี้ ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยข้อความสั้น ๆ ถ้อยคำกระชับ แต่แฝงปริศนาไว้เพื่อเร้าใจให้ผู้อ่านสนใจ และอยากติดตามเรื่องราวต่อไป จากนั้นจึงค่อย ๆ ไขปริศนา และโยงเข้าสู่เนื้อเรื่อง เช่น เรื่อง ขุนทองที่รัก ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมของเรื่องตัวละครเอก ยืนลูบขนเป็ก โดยผู้เขียนไม่ได้บอกว่า เป็นเป็กของสัตว์อะไร แฝงไว้เป็นปริศนาให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยใคร่ติดตาม ด้วยข้อความบรรยายดังนี้ ... เรื่องลูบขนเป็กสีดำของมันอย่างปลานปล้ม ... (ขุนทองที่รัก : หาคทรายสี่ขาว : 10) การเปิดเรื่องแบบนี้ในแง่วรรณคดีวิจารณ์ ถือเป็นกลวิธีที่ดี โดยเฉพาะเมื่อทิ้งท้ายแล้วทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัย และจะตื้ออย่างยิ่งหากการไขปริศนานั้นไม่ตรงตามที่ผู้อ่านคาดไว้

1.1.2.2 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกและอารมณ์ของ

ตัวละครมี 3 เรื่อง คือ เรื่อง ซุกกหิวข้าว เปลวไฟ และ บนเส้นทางเจ้าหมูอ้วน การเปิดเรื่องแบบนี้เป็นการเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงความรู้สึก และอารมณ์ของตัวละคร การเปิดเรื่องแบบนี้ ผู้เขียนจะ เน้นการแสดงอารมณ์ และความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง อารมณ์และความรู้สึกของตัวละครที่แสดงออกไปนี้ มีความสำคัญต่อการสร้างความสนใจของผู้อ่านที่มีต่อเรื่อง ผู้เขียนจะค่อย ๆ กล่าวถึงความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์จนทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์ และอยากทราบว่าต่อไปเหตุการณ์นั้นจะเป็นอย่างไรต่อไป นอกจากนี้การแสดงอารมณ์ และความรู้สึกของตัวละครในตอนเปิดเรื่อง ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละคร เข้าใจการตัดสินใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครต่อไปด้วย เช่น เรื่อง เปลวไฟ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการแสดงอารมณ์และความรู้สึกของ "ลอน มิ่งเมือง" ตัวละครเอก เห็นดเหน้อยและคับแค้นใจ ที่ต้องเดินทางจากหมู่บ้านมาที่อำเภอเพื่อขอแก้ชื่อในสำเนาทะเบียนบ้านให้ตรงกับใบสุทธิเพื่อนำไปเป็นหลักฐานในการทำงาน ซึ่งเขามาเป็นวันที่สองแล้ว เขาคิดว่า

ถ้าวันนี้เจ้าหน้าที่ยังบ้ายเบี่ยงอีก เขาจะต้องหาทางระบายความคับแค้นใจ ซึ่งใครจะว่าเขาใจร้ายไม่ได้ การแสดงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์ที่ลอน มิ่งเมือง ไปพบเจ้าหน้าที่ที่อำเภอ และอยากรู้ต่อไปว่า จะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นเมื่อทั้งสองพบกัน

นอกจากนี้ตอนท้ายของการเปิดเรื่อง ผู้เขียนยังมีกลวิธีทิ้งท้ายด้วยข้อความหรือคำที่เร้าความรู้สึกผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องมากขึ้น และมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องอีกด้วย เช่น เรื่อง "เปลวไฟ" ผู้เขียนทิ้งท้ายด้วยข้อความว่า ... แต่ถ้าไม่ได้... จะหาว่าผมใจร้ายไม่ได้ละ... (เปลวไฟ : หาคทรายสีชา : 32) การทิ้งท้ายแบบนี้ช่วยเร้าความรู้สึกผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องมากขึ้น นับเป็นกลวิธีที่ดีของผู้เขียนในการจูงใจผู้อ่านและการเปิดเรื่องแบบนี้ ยังช่วยให้เชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อเรื่องได้อย่างรวดเร็ว และทำให้เรื่องเป็นเอกภาพ เพราะผู้เขียนจะต้องใช้บริบทนี้ให้เสร็จสิ้นก่อนหรือพร้อม ๆ กับการจบเรื่อง ผู้เขียนจะใช้กลวิธีแบบนี้ทุกเรื่องที่เปิดเรื่องแบบบรรยายตัวละครในเรื่องสั้นชุดหาคทรายสีชา

1.1.3 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ มี 2 เรื่อง คือ เรื่อง بابของใครกับคน - ควาย และชีวิต การเปิดเรื่องแบบนี้ ผู้เขียนนำเหตุการณ์ที่เร้าใจ มาช่วยนำไปสู่เหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่องมาช่วยเพิ่มความเข้าใจของผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องมากขึ้น ตลอดจนเป็นเหตุการณ์ที่ช่วยคลี่คลายเรื่องให้จบลงอย่างสมบูรณ์ เช่น เรื่อง بابของใคร ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่ถึงตัวละครเอก มาถึงวัดกับพ่อในเย็นวันหนึ่งขณะวัดกำลังมีงานเพื่อหาเงินสร้างโบสถ์การเปิดเรื่องเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นที่วัด และบอกเป็นนัยให้ผู้อ่านรู้ว่า "ใคร" ที่กล่าวถึง ในชื่อเรื่องจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในวัด เป็นต้น

ตอนท้ายของการเปิดเรื่อง ผู้เขียนมีกลวิธีทิ้งท้ายด้วยข้อความ หรือคำที่เร้าความรู้สึกผู้อ่าน ให้อยากติดตามเรื่องอีกเช่นกัน เช่น เรื่อง คน - ควาย และชีวิต ผู้เขียนทิ้งท้ายการเปิดเรื่องด้วยข้อความที่เป็นคำพูดของตอนลูกชายของเด่นตัวละครเอกว่า "มันเอาควายของเราไป...พ่อ" (คน - ควาย และชีวิต : หาคทรายสีชา : 112) การทิ้งท้ายแบบนี้ช่วยให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์ และอยากราบว่าเหตุการณ์ต่อไปจะเป็นอย่างไร และยังช่วยเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อเรื่องได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย นับว่าเป็นกลวิธีที่ดีของผู้เขียนในการจูงใจผู้อ่าน และช่วยให้เรื่องเป็นเอกภาพ

จะเห็นได้ว่า การเปิดเรื่องทั้ง 3 แบบผู้เขียนใช้วิธีการบรรยายตัวละคร ทั้งพฤติกรรม และอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครมากที่สุด ถึง 7 เรื่อง การเปิดเรื่องทั้ง 3 แบบนี้ ผู้เขียนเปิดเรื่องได้ชัดเจน กระชับ มีความสมจริง สอดคล้องกับตัวละครในเรื่อง และโยงเข้าสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว ทำให้เร้าใจผู้อ่าน ผู้อ่านมองเห็นภาพและอยากติดตามเรื่องต่อไป

นอกจากนี้ ตอนท้ายของการเปิดเรื่องทั้ง 3 แบบ ผู้เขียนมีกลวิธีที่ช่วยด้วยข้อความหรือคำที่ช่วยเร้าใจผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้เพิ่มขึ้น อีกทั้งช่วยผู้อ่านเข้าใจตัวละคร เข้าใจการตัดสินใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครต่อไป ตลอดจนช่วยให้เรื่องมีเอกภาพ เพราะผู้เขียนจะต้องให้ความกระจ่างในปริศยานี้ ก่อนหรือพร้อม ๆ กับการจบเรื่องนับว่าเป็นกลวิธีที่ดีของผู้เขียน อีกทั้งการบรรยายอารมณ์และความรู้สึกของตัวละคร ผู้เขียนทำได้ดี ทำให้ผู้อ่านสะเทือนใจ และมีอารมณ์ร่วมไปกับตัวละคร

1.2 การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่อง ผู้เขียนมีกลวิธีในการนำเสนอในรวมเรื่องสั้นชุด หาคทรายสี่ขาว 2 แบบ คือ นำเสนอโดยกำหนดให้ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องหรือตัวละครเอกเป็นผู้เล่าในฐานะผู้รู้เหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอก และตัวอื่น ๆ มี 9 เรื่องคือเรื่อง บาบของใคร เปลวไฟ บนเส้นทางเจ้าหม้ออ้วน ข้าว หาคทรายสี่ขาว บริษัทเลี้ยงสมอง มนุษย์หน้ากาก แผ่นดินที่ไร้ใจ และ พ่อเลี้ยง

ส่วนกลวิธีการเสนอเรื่องโดยผู้เขียนเป็นผู้เล่าเองโดยตลอด มี 4 เรื่องคือ ชุกทิวข้าว คน - ควาย และ ชีวิต ขุนทองที่รัก และ เผ่าบั้น

จะเห็นได้ว่ากลวิธีนำเสนอเรื่อง ผู้เขียนนิยมเสนอเรื่องโดยกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่อง หรือตัวละครเอก เป็นผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามกลวิธีนำเสนอทั้ง 2 แบบนี้ ผู้เขียนทำได้ดี เรื่องราวเป็นเหตุเป็นผลราบรื่น สำหรับกลวิธีการดำเนินเรื่อง และกลวิธีในการสร้างความขัดแย้ง มีดังนี้

1.2.1 กลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนใช้กลวิธีดำเนินเรื่อง 3 แบบ คือ

1.2.1.1 การเล่าเรื่องตามลำดับเวลา มีจำนวน 5 เรื่อง คือ ขุนทองที่รัก เผ่าบั้น มนุษย์หน้ากาก แผ่นดินที่ไร้ใจ และ พ่อเลี้ยง โดยเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ไปตามลำดับเวลา ก่อนหลัง เริ่มจาก เช้า กลางวัน บ่าย เย็น ไปจนถึงกลางคืน หรือตามลำดับเหตุการณ์ไปทีละวัน เดือน ปี การเล่าเรื่องแบบนี้ผู้เขียนทำได้ดี เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุเป็นผล

ผู้อ่านติดตามเรื่องได้รวดเร็ว เช่น ในเรื่อง เผ่าบ้าน เผ่าบ้านชวนเพื่อน ๆ มานั่งดื่มเหล้าในคืนวันหนึ่ง ตกตึกต่างคนต่างก็แยกย้ายกลับบ้านนอนพักที่บ้าน รุ่งขึ้นเผ่าบ้านตื่นขึ้นมาเมื่อสายมากแล้ว แกวอาบน้ำกินข้าว แล้วก็ออกมา นั่งเล่นกับหลาน สักพักใหญ่ ๆ จึงมีเสียงเผ่าบ้านตีหลานจนหลานร้องไห้ ได้ยินไปถึงแม่เผ่าคาหล้า ภรรยาของเผ่าบ้าน ที่กำลังทำงานอยู่หน้าบ้าน แม่เผ่าคาหล้าจึงส่งเสียงดังเอี๊ยตอะไร ทำให้เผ่าบ้านรู้สึกตัว และนึกตำหนิตนเอง เป็นต้น

1.2.1.2 การเล่าเรื่องย้อนหลัง มีเพียง 2 เรื่อง คือ เรื่อง บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น และ หาดทรายสีขาว การเล่าเรื่องแบบนี้ผู้เขียนนำเหตุการณ์ตอนท้ายเรื่องมาเปิดเรื่อง แล้วย้อนกลับไปตอนต้น การเล่าเรื่องแบบนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง และเข้าใจพฤติกรรมตัวละครได้ชัดเจนขึ้น เช่น ในเรื่อง หาดทรายสีขาว อันนี้ผู้บรรยายอยู่ริมระเบียงบ้าน หม่อมมองสายน้ำไหลในเย็นวันหนึ่ง ทำให้เขาย้อนนึกถึงอดีตสมัยที่เขาเป็นเด็ก แม่น้ำยังใสสะอาด และอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์นานาชนิด ซึ่งเขากับเพื่อน ๆ เคยมาเล่นที่แม่น้ำอย่างสนุกสนาน แต่ปัจจุบันแม่น้ำกับสกปรก ความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์นานาชนิดหมดไป จนกระทั่งภรรยาของเขาส่งเสียงเรียกให้เขา กลับเข้ามาในบ้าน อันจึงได้รู้สึกตัวอีกครั้งหนึ่ง เป็นต้น

1.2.1.3 การเล่าตามลำดับเวลา สลับกับการเล่าย้อนหลัง ✕ มี 6 เรื่องคือ เรื่อง بابของใคร ซุกหิวข้าว คน - ควาย และชีวิต เปลวไฟ ข้าว และ บริษัทเลี้ยงสมอง การเล่าเรื่องแบบนี้จะเล่าไปตามลำดับเวลาหรือเหตุการณ์ ขณะเดียวกันก็ย้อนเล่าถึงความหลัง ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุเป็นผล ผู้อ่านติดตามเรื่องได้รวดเร็ว และเข้าใจพฤติกรรมตัวละครได้ ชัดเจนขึ้น เช่น ในเรื่อง คน - ควาย และชีวิต เด่นกับเพื่อนบ้านออกตามหาควายที่ถูกโจรขโมยไป ขณะที่ออกตามหาเด่นก็ย้อนนึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาที่ทำให้ชวานอย่างพวกเขายากจน สลับกันไปมาวกระทั่งเด่นกับเพื่อนบ้านตามมาทันโจร และเอาควายกลับคืนมาได้แต่เด่นถูกปืนบาดเจ็บ

จะเห็นได้ว่า การเล่าเรื่องทั้ง 3 แบบนี้ ผู้เขียนนิยมเล่าเรื่องแบบการเล่าเรื่องตามลำดับเวลา และการเล่าเรื่องตามลำดับเวลาสลับกับการเล่าย้อนหลัง สำหรับกลวิธีการดำเนินเรื่องทั้ง 3 แบบนี้ ผู้เขียนทำได้ดี ทำให้เหตุการณ์ในเรื่องเป็นเหตุเป็นผล ผู้อ่านติดตามเรื่องได้รวดเร็ว ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง และเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2.2 ส่วนกลวิธีสร้างความขัดแย้ง ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในใจตัวละครเอกทุกเรื่อง ในรวมเรื่องสั้นชุดหาดทรายสีขาว ซึ่งเกิดจากความคับแค้นใจ

ความเคลือบแคลงสงสัยไม่แน่ใจ กลัวบาป น้อยใจฐานะความเป็นอยู่ ความโลภ และการถูกกลั่นแกล้ง ซึ่งผู้เขียนให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกออกมาได้แจ่มชัด ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ และเห็นใจตัวละครที่ต้องประสบกับเหตุการณ์เช่นนั้น เช่น ในเรื่อง บาปของใคร ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งในใจถึง ทำให้ถึงเคลือบแคลงสงสัย ไม่แน่ใจว่าระหว่างพฤติกรรมของเจ้าอาวาสวัดกับพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่ตนได้เรียนรู้จากตำราที่โรงเรียนนั้น อย่างไหนจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในใจของตัวละครเอกเหล่านี้ ผู้เขียนได้ให้ตัวละครเหล่านั้นสามารถระบายความรู้สึกกับข้อใจออกมาได้ใหม่ โนภาพเท่านั้น นับได้ว่าเป็นการหาทางออกที่ดีวิธีหนึ่ง ที่ไม่ทำให้ใครเดือดร้อนแล้วยังสามารถปลดเปลื้องความทุกข์ในใจได้ชั่วขณะหนึ่งอีกด้วย ซึ่งในทางจิตวิทยาลักษณะการระบายความคับข้องใจแบบนี้ ผู้อ่านสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

1.3 การปิดเรื่อง ผู้เขียนใช้การปิดเรื่อง 2 ลักษณะคือ การปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต มี 11 เรื่อง ได้แก่เรื่อง บาปของใคร ซุกกหิวข้าว เปลวไฟ บนเส้นทางเจ้าหม้อวน หาคทรายสี่ขาว เผ่าบ้าน บริษัทเลี้ยงสมอง พ่อเลี้ยง ข้าว มนุษย์หน้ากาก แผ่นดินที่ไร้ใจ การปิดเรื่องแบบนี้ผู้เขียนจบเรื่องราวของตัวละครในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งด้วยความคิดและพฤติกรรมของตัวละครที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริงของมนุษย์ ตัวละครจะสะท้อนภาพชีวิตมนุษย์ว่า เมื่อมนุษย์เผชิญกับปัญหาใดปัญหาหนึ่ง มนุษย์รู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร และจัดการอย่างไรกับปัญหานั้น เช่น ในเรื่อง เปลวไฟ ลอน มิ่งเมือง มาติดต่อธุระบนอาเภอถึง 2 วัน แล้วยังไม่เสร็จ ทำให้เขาแค้นใจมาก จนเขาเกิดมโนภาพว่า เขาได้ใช้พลังอำนาจพิเศษปล่อยเปลวไฟในตัวเขาออกมาทางดวงตา เผาไหม้เจ้าหน้าที่ได้สาสมกับความคับแค้น ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการให้ลอนมิ่งเมืองรู้สึกได้ว่า สิ่งที่ตนกระทำไปเพื่อระบายความคับแค้นใจนั้นเป็นเพียงจินตนาการของตนเอง เพราะเขาต้องกลับมานั่งรอเจ้าหน้าที่ให้ช่วยทาสูระให้เขาเหมือนเดิม และเหมือนกับวันก่อน ๆ ซึ่งทำให้เขาารู้สึกเจ็บปวดในใจเหมือนเดิม

ส่วนการปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย มี 2 เรื่องคือ เรื่องขุนทองที่รัก และ เรื่องคน - ควาย และชีวิต การปิดเรื่องแบบนี้เป็นการปิดเรื่องโดยกำหนดให้จุดจบของเรื่องไม่เป็นไปตามความคาดหมายของผู้อ่าน กล่าวคือ ผู้เขียนจะสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านตั้งแต่ต้นเรื่องเสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านคาดเดาเนื้อเรื่องมาตลอดตั้งแต่นั้น แต่เมื่อถึงจุดปิดเรื่องผู้อ่านรู้สึกผิดคาดอย่างจับใจแล้วจบเรื่องลงทันที ดังเช่น ในเรื่อง คน - ควาย และชีวิต เด่นตัวละครเอกตามหาควายที่ถูกโจรลักไปกับเพื่อนบ้าน เด่นปะทะกับโจรที่ลักควาย

และเด่นถุกยิง แต่เขาสามารถนำควายกลับคืนมาได้ เรื่องก็น่าจบลงด้วยดี เพราะสิ่งที่เด่นต้องการก็ได้สมปรารถนาแล้ว แต่เหตุการณ์กลับพลิกความคาดหมาย กล่าวคือ เมื่อเด่นกลับมาถึงบ้านก็ได้รับรู้จากลูกชายว่า ควายที่ผูกไว้ที่บ้านอีกตัวหนึ่ง ถูกขโมยลักไปแล้ว

การปิดเรื่องทั้ง 2 ลักษณะนี้ ผู้เขียนจบลงได้อย่างสะเทือนใจทุกเรื่อง สะท้อนทัศนะของผู้เขียนที่เป็นไปอย่างขริ่มขลัง และจริงจัง การแก้เรื่องโดยไม่ตรงกับที่ผู้อ่านคาดเดาไว้ในแง่การวิจารณ์ถือว่า เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ประสพผลสำเร็จในการผูกโครงเรื่อง (Plot)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า โครงเรื่องของเรื่องสั้นชุดนี้ ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องแบบธรรมดา ไม่ซับซ้อน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกลมกลืน สมเหตุสมผลด้วยการบรรยายสถานการณ์ตอนเปิดเรื่องอย่างกระชับรัด แต่ได้ใจความ และมองเห็นภาพจากนั้นกล่าวถึงปัญหา และข้อขัดแย้งของเรื่อง แล้วค่อย ๆ คลี่คลายปัญหานั้น ๆ จนเข้าสู่จุดจบได้อย่างสมบูรณ์ ระยะเวลาในการดำเนินเรื่องน้อยเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง (กุหลาบ มลลิกะมาศ. 2518 : 78 - 107)

2. ตัวละคร

2.1 ลักษณะของตัวละคร ผู้เขียนสร้างตัวละครเอก เป็นมนุษย์ทั้ง 13 เรื่อง มีลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจนคือ ตัวละครเอกเป็นเพศชายทั้งหมด ส่วนวัยจะแตกต่างกันไป ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชราสำหรับลักษณะนิสัยของตัวละคร หากเป็นคนในวัยใกล้เคียงกันจะมีนิสัยคล้ายกันหมด การจำแนกเพศ ทำให้ทราบว่าเรื่องสั้นชุดหาดทรายสีขาวย ผู้เขียนให้ความสำคัญแก่ตัวละครชาย

ด้านอาชีพของตัวละครเอก มีทั้งระบุอาชีพและไม่ระบุอาชีพ อาชีพที่ระบุไว้ผู้เขียนบอกให้ทราบอย่างกว้าง เช่น รับราชการ ชาวนา ที่ไม่ระบุอาชีพ ผู้เขียนจะบอกว่าเป็นชาวบ้านอยู่ในชนบท อาชีพเป็นเพียงข้อมูลเสริมให้ทราบลักษณะของตัวละคร

ด้านชื่อของตัวละคร มีทั้งระบุและไม่ระบุชื่อ ถ้าระบุชื่อ ๆ ของตัวละครจะสัมพันธ์กับฉาก คือหากตัวละครเป็นชาวนา ชาวนชนบทมักจะใช้ชื่อที่มีพยางค์เดียว เช่น ลอน ดา เรื่อง ปัน ฉิ่ง เเด่น เป็นต้น ส่วนชื่อตัวละครที่มีอาชีพรับราชการจะมีชื่อยาวกว่า เช่น วิโรจน์ บุญมา เป็นต้น ส่วนที่ไม่ระบุชื่อ ผู้เขียนจะใช้คำสรรพนามเรียกแทน เช่น เขา หรือใช้คำที่เป็นตำแหน่งเรียกแทน เช่น ผู้ใหญ่ เลขา ปลัด เป็นต้น

ลักษณะการตั้งชื่อทั้ง 2 แบบ ตลอดจนการใช้สรรพนามแทนชื่อของ
เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ถือว่าเหมาะสม และเป็นไปดังที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย กล่าวคือ
ชาวชนบทจะใช้ชื่อแบบไทยเดิมคือ สั้น ในขณะที่คนในเมืองนิยมใช้ชื่อที่มีหลายพยางค์ การเรียก
ตำแหน่งก็เป็นสิ่งที่คนไทยปฏิบัติกันโดยทั่วไป

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการแสดงลักษณะทางกายภาพของตัวละครในเรื่องสั้น
ชุดหาคทาทรายสีขาวนี้ ผู้เขียนจะไม่แสดงลักษณะทางกายภาพของตัวละครอย่างละเอียดชัดเจน
ทุกตัวจะให้รายละเอียดต่อเมื่อต้องการทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องมากขึ้น หรือมีส่วนช่วยให้เรื่อง
ดำเนินต่อไปราบรื่นขึ้น เช่นเดียวกับในชุด ห้วยบง

สำหรับลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องสั้น ชุด หาคทาทรายสีขาวนี้
มีหลายลักษณะ กล่าวคือ เป็นตัวละครที่ยอมรับความจริง เข้าใจตนเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร
มีความต้องการอะไร อยู่ในสภาพอย่างไร เช่น ตัวละครชื่อ เต็น จากเรื่อง คน - ควาย
และชีวิต ตัวละครชื่ออันจากเรื่อง หาคทาทรายสีขาว ตัวละครชื่อดำจากเรื่อง ซุกกหิวข้าว เป็นต้น

ตัวละครเอกที่มีลักษณะนิสัยที่ชอบใช้ตำแหน่งข่มเหงผู้ที่ด้อยกว่า มีอยู่เพียง
ตัวเดียวคือ ตัวละครชื่อวิโรจน์ จากเรื่อง บนเส้นทางเจ้าหม้ออ้วน

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังสร้างตัวละครในรวมเรื่องสั้นชุด หาคทาทรายสีขาวนี้
มีทั้งตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat Character) คือ ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยอย่างใด
อย่างหนึ่งไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง เช่น ดำ ในเรื่อง ซุกกหิวข้าว เป็นตัวละคร
ที่ถูกสร้างขึ้นมาให้มีนิสัยขี้สัดย์ มีน้ำใจ ช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่
ต้นจนจบเรื่อง ทำให้ดำได้รับความชมเชย ทั้งในหมู่เพื่อน ๆ ครูอาจารย์ และชาวบ้าน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Round Character) คือ
ตัวละครที่มีนิสัยหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ซึ่งมีความใกล้เคียง
กับชีวิตจริงของมนุษย์ เช่น หลวงน้ำเทพ ในเรื่อง บาบของใคร ต่อหน้าชาวบ้านจะสร้าง
ภาพลักษณ์ภายนอกของตนว่า เป็นพระผู้ใหญ่อยู่นิสัยธรรม แต่การแสดงออกทางคำพูดและจิตใจ
มีทั้งน่าเคารพนับถือ และน่ารังเกียจ ด้วยคำพูดที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ เป็นต้น

สำหรับจำนวนตัวละครที่ปรากฏในแต่ละเรื่อง จะมีจำนวนน้อยประมาณ

2.2 กลวิธีการเสนอตัวละคร ผู้เขียนเสนอตัวละคร 3 แบบ คือ

2.2.1 เสนอโดย เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม แนะนำตัวละครเอง ด้วยการบรรยายคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวละครโดยตรงว่า เป็นใคร มาจากไหน รูปร่างหน้าตา ความรู้สึกนึกคิดเป็นอย่างไร เช่น เรื่อง ขุนทองที่รัก ผู้เขียนบรรยายถึงรูปร่างของนกขุนทองที่เรื่องตัวละครเอกจับได้โดยบังเอิญ เป็นต้น

2.2.2 เสนอโดยปล่อยให้ตัวละครนั้นได้พูด คิด หรือแสดงการกระทำด้วยตนเอง เช่น เรื่อง เปลวไฟ ผู้เขียนให้ลอนตัวละครเอก คับแค้นใจที่เจ้าหน้าที่อำเภอไม่แก้ไขชื่อของเขาในสำเนาทะเบียนบ้านให้ตรงกับใบสุทธิ เพื่อเขาจะได้เข้าไปสมัครงาน ปล่อยให้เขา รออยู่เป็นเวลานาน เจ้าหน้าที่ก็ไม่แนะนำใด ๆ จนเขาหมดความอดทนระบายความแค้นด้วยการสร้างมโนภาพให้มีเปลวไฟออกจากดวงตา เผาไหม้เจ้าหน้าที่บนอำเภอให้หมดใหม่เป็นจัญ เป็นต้น

2.2.3 เสนอโดยให้ตัวละครตัวหนึ่งพูด คิด หรือแสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่มีต่อตัวละครอีกตัวหนึ่ง เช่น เรื่อง ชุกหิวข้าว ผู้เขียนให้ฉิ่งตัวละครเอก เล่าถึงบุคลิกพฤติกรรม ตลอดจนอุปนิสัยใจคอของหลวงน้ำเทพ เจ้าอาวาสวัดประจำตำบลในหมู่บ้านของเขา ซึ่งแตกต่างไปจากที่ครูเคยสอนเขา

การเสนอตัวละครทั้ง 3 แบบ ผู้เขียนทำได้ดี ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพทั้งทางกายภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเสนอตัวละครในแบบที่ 2 ยั่วยุให้ผู้อ่านอยากติดตามพฤติกรรมของตัวละครได้อย่างดี (เจือ สตะเวทิน. 2518 : 146 - 149)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังสามารถให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกภายในใจให้ปรากฏออกมาอย่างแจ่มชัด จนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ

2.3 บทสนทนาระหว่างตัวละคร ในรวมเรื่อง สันชุตหาคทรายสี่ขวาน เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม สร้างบทสนทนาได้เรียบง่าย สมจริง น่าอ่าน น่าสนใจ มีชีวิตชีวา เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร สมกับบทบาทในตอนนั้น ๆ เช่น คำพูดของเจ้าหน้าที่ห้องทะเบียนจากเรื่อง เปลวไฟ ที่ขอบวางอำนาจ หยิ่ง ตูตูก และไม่มีมนุษยสัมพันธ์ คิดว่าตนเองเป็นชนชั้นที่เหนือกว่าชาวบ้านที่มาติดต่อขอรับบริการ คำพูดที่ใช้จึงค่อนข้างห้วน กระด้าง วางอำนาจ ไม่แนะนำสิ่งที่ยุติธรรมปฏิบัติเมื่อมาติดต่อกับราชการ ดังนี้

"มาทำไมอีก"

"มาขอแก้ไขครับ"

"แก้อะไร"

"สำเนาตะเบียนบ้านที่ตัดให้ผมเมื่อวานไม่ตรงกับใบสุทธิ ผมไปสมัครงานเขาไม่รับ"

"ไหนขอดูตะเบียนบ้านกับใบสำเนาหน่อยซิ"

"ฉันก็ตัดให้คุณตรงกับตะเบียนบ้าน จะให้อำเภอตัดให้คุณตามใบสุทธิของโรงเรียน
ฉันทำไม่ได้"

(เปลวไฟ : หาคทรายสีขาว : 34)

บทสนทนาข้างต้น นอกจากจะช่วยให้ทราบลักษณะนิสัยของตัวละครแล้ว
ยังช่วยให้เรื่องคืบหน้า ตลอดจนให้เห็นสภาพสังคมระบบชนชั้นในสังคมไทยอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า บทสนทนายาระหว่างตัวละคร ผู้แต่งสร้างได้เหมาะสมกับฐานะ
ของตัวละคร ช่วยให้เห็นบุคลิก อุปนิสัย และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ตลอดจนช่วยในการ
ดำเนินเรื่องให้เรื่องคืบหน้า ช่วยให้เห็นสภาพสังคมอีกด้วย (ประทีป เหมือนนิล. 2523 : 42)

3. ฉาก

ฉาก ในเรื่องสั้นชุด หาคทรายสีขาว ฉากจะมีหลากหลาย เช่น ฉากในชนบท
ฉากในวัด ฉากที่ว่าการอำเภอ ฉากสำนักงานของหน่วยราชการ ฉากห้องประชุมของจังหวัด
 เป็นต้น ลักษณะของฉากดังกล่าว เป็นการจำลองสถานที่จริง การเสนอฉากเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม
เสนอฉากด้วยวิธีบรรยาย และบทสนทนา ผ่านสายตาหรือทัศนะของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่อง
การสร้างฉากและการเสนอฉากผู้เขียนบรรยายได้ละเอียด สมจริง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของ
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับบรรยากาศของเรื่องได้อย่างดี เช่น ในเรื่อง
เปลวไฟ ผู้เขียนจำลองที่ทำงานในแผนกตะเบียนราษฎรบนที่ว่าการอำเภอในชนบทแห่งหนึ่ง
มีประชาชนมาติดต่อที่แผนกนี้เป็นจำนวนมากมาเป็นฉากในเรื่อง

การเสนอฉากนี้ ผู้เขียนเสนอได้สมจริง สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และการดำเนิน
เรื่องทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจน (ชวน เพชรแก้ว. 2521 : 185)

4. การใช้สัทนภาษา

การใช้สัทนภาษาที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุด หาดทรายสีขาว เจลิมศักดิ์ แหงมงาม ใช้ภาษาง่าย ๆ สุกภาพ กระทัดรัด ความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา ถ้อยคำมีน้ำหนัก ให้ความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ มีการเปรียบเทียบสั้น ๆ เข้าใจง่าย และบางตอนแทรกด้วยการพูดในการบรรยายอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ สามารถจินตนาการได้ และเกิดอารมณ์สะเทือนใจ เช่น

การบรรยายธรรมชาติ

... ตะวันลับฟ้าไปนานแล้ว ความมืดโรยตัวลงมาอย่างแจ่มชัด ผุงนกทยอยบินไปสู่ป่าเขา กลับสู่รังนอน ผุงแล้วผุงเล่า ท้องทุ่งมัวมน เหมือนจะหลับไหลไม่มีวันตื่น วังเวงเจียบเหงา ยิ่งกว่าในป่าช้า เสียงนกเค้าแมวดังแว่วมาจากแมกไม้ชายทุ่ง คุณจะหลอกหลอนสติ อันหลับ ๆ ตื่น ๆ ของเด่น...

(คน - ควาย และชีวิต : หาดทรายสีขาว : 121)

คำบรรยายข้างต้น ช่วยให้รู้เวลาและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

การบรรยายความรู้สึก

... ทุกคนเจียบกริบ ไม่มีใครเอ่ยคำใด ๆ ออกมา ได้แต่อ้า ๆ อึ้ง หนักในหัวอก โหนเลยค่าลงแขกเกี่ยวข้าว ค่าจ้างปักดำ ค่าเอาน้ำเข้านา จิปาถะ ราคาที่ซื้อขายมันยังไม่คุ้มทุน...

(ข้าว : หาดทรายสีขาว : 56)

ความรู้สึกข้างต้น ทำให้ทราบบรรยากาศของเรื่องที่สร้างความอึดอัด ให้กับทุกคนในขณะนั้น

...ผมอยากตะโกนให้ลั่นฟ้า... สุกจิ้งไว้วันนี้ เป็นวันที่ฎได้แก้แค้นแล้ว
 ขณะเดียวกันผมจะรู้สึกถึงความปวดแสบปวดร้อนภายใน แต่ผมไม่อยากสนใจมันหรอก
 เพราะยัง ๆ ... ยังไม่สะใจของผม...

(เบลวไฟ : หาคทรายสี่ขาว : 39)

คำบรรยายข้างต้น ทำให้ทราบความรู้สึกสะใจของตัวละครที่ได้แก้แค้น

การบรรยายตัวละคร

...สมหัตู้อาเภาอั้งอั้งอั้ง หนวดเพิ่มเหนือริมฝีปาก นัยน์ตาคมวาว ภายใต้
 กรอบแว่นตาสีชา บ่งความแค้นเคืองอย่างสุดระงับ...

(แผ่นดินที่ไร้ใจ : หาคทรายสี่ขาว : 107)

คำบรรยายนี้ ทำให้มองเห็นลักษณะรูปร่าง หน้าตา ของตัวละครอย่างชัดเจน
 ในยามโกรธ

การบรรยายเหตุการณ์

...คนแม่เฟื่องหัวคำ ๆ มักจะจุดไฟล่องให้กับวัวควายข้าง ๆ คอกเสมอ
 แต่วันใดถ้ายุ่งตอมหึ่งมากนั้ ก็จุดไฟล่องที่ได้ถุนบ้าน เอาเปลือกกลมมะพร้าวแห้งแก้
 เต็มที่นั่นแหละ เป็นเชื้อติดไฟให้ควันคลั่งติง...

(พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 44)

คำบรรยายนี้ ทำให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทในตอนหัวคำ

...รถบิอัพักำลังทยอยกันเข้ามาในที่ว่าการอาเภาคั้นแล้วคั้นเล่า ผู้คนนึ่งเบียด
 กันมาในรถแน่นเป็นปลากะบ้อง พอจอดตรงลานข้างอาเภา ต่างก็ทยอยกันลงมา
 ไม่ถึงสิบห้านาที บริเวณที่ว่าการอาเภาก็เต็มไปด้วยผู้คน ร่วมสองร้อยกว่าคน

(แผ่นดินที่ไร้ใจ : หาคทรายสี่ขาว : 104)

คำบรรยายให้ภาพชัดเจน และช่วยส่งเสริมเนื้อเรื่องให้ตื่นเต้น และเข้าใจสถานการณ์
ในเรื่อง

นอกจากนี้ ในการบรรยาย ผู้เขียนใช้ภาษาพื้นบ้านภาคเหนือแทรก ทำให้เห็นสภาพ
ท้องถิ่นชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

...ลมพัดหลังคาบ้านใบตองตึงกระพือไหว ใต้หลังเวลาชั้นกระต๊าก ๆ ในเล่า
ใต้ถุนบ้าน เหมือนใกล้จะออกไปแล้ว แม่เฒ่าคำหล้า เมียววันเกือบหกสิบปีกำลังโปะหลัว
อยู่ลานหน้าบ้าน แสงตะวันขอรูปร่างผาไม้ไผ่ ผ่านลงมาเป็นริ้ว แต่งแต้มอยู่บนร่าง
ของแก...

(เฒ่าปิ่น : หาดทรายสีขาว : 137)

คำบรรยาย แสดงภาพบ้านและการดำเนินชีวิตของชาวชนบทในทางภาคเหนือ ทำให้
ผู้อ่านรู้ถึงฐานะความเป็นอยู่ และภูมิภาคของท้องเรื่องได้ชัดเจน

5. การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่อง ในเรื่องสั้นชุด หาดทรายสีขาว ผู้เขียนจะนำเหตุการณ์สำคัญ
ในเรื่องมาตั้งเป็นชื่อเรื่องให้เป็นปริศนา เราใจให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่อง ด้วยการตั้งชื่อเรื่อง
เป็นคำถาม เช่น เรื่อง บาปของใคร ตั้งชื่อเรื่องตามพฤติกรรมของตัวละคร เช่น เรื่อง
บนเส้นทางเจ้าหม้อฮ้วน บริษัทเลี้ยงสมอง แผ่นดินที่ไร้ใจ เปลวไฟ พ่อเลี้ยง ตั้งชื่อเรื่องโดยนำ
ตัวละครในวรรณคดีที่คนส่วนใหญ่รู้จัก มาตั้งให้มีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับพฤติกรรมในวรรณคดี
เช่น เรื่อง ซุกกิวข้าว การตั้งชื่อเรื่องด้วยการเลียนแบบชื่อภาพยนตร์ เช่น เรื่อง มนุษย์หน้า
กาก นำชื่อที่มีลักษณะ เป็นได้ทั้งชื่อคนและชื่อสัตว์ หรือสิ่งของ มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง เช่น เรื่อง
ขุนทองที่รัก ข้าว นำชื่อธรรมชาติที่พบเห็นได้ยากในปัจจุบันมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง เช่น เรื่อง
หาดทรายสีขาว นอกจากนี้ผู้เขียนยังตั้งชื่อเรื่องแบบธรรมดา ๆ ที่ไม่เป็นปริศนาใด ๆ เช่น นำ
ชื่อตัวละครเอกมาตั้ง เช่น เฒ่าปิ่น ในเรื่อง เฒ่าปิ่น และตั้งชื่อเรื่อง นอกจากนั้นยังตั้งนำเอา
พฤติกรรมของตัวละครทั้งคนและสัตว์ ที่มีความเกี่ยวพันกันในเรื่องมาตั้ง คือเรื่อง คน - ความ
และชีวิต การตั้งชื่อเรื่อง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเหมาะสม และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง
บรรยายภาพ และเหตุการณ์ในเรื่อง ตลอดจนช่วยเร้าความสนใจให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่อง

รวมเรื่องสั้นชุด "เรือนหลังใหญ่"

"เรือนหลังใหญ่" เป็นชื่อชุดรวมเรื่องสั้นที่ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้รวบรวมขึ้นในปี พ.ศ. 2537 มีจำนวน 8 เรื่องแต่ละเรื่องจบในตัวเอง และเขียนขึ้นในปีที่แตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

1. จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่ง และรอยยิ้มของพ่อ พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2537
2. คืนพระจันทร์ส่องแสง พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2525
3. ลูกคนที่หก พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2532
4. กระดิ่งจากลิบโรย พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2535
5. ผนตกฟ้าร้อง พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2537
6. ดุจดั่งพายุฝน พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2533
7. พรหมมหาชาติ พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2535
8. เรือนหลังใหญ่ พิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2536

รวมเรื่องสั้นชุดนี้ ผู้เขียนรวบรวมขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายอนุรักษ์ภาพลักษณ์ชนบทไทยที่นับวันจะหายากในสังคมจากประสบการณ์ชีวิตเมื่อรับราชการแถบภาคเหนือ แต่ละเรื่องมีกลวิธีในการเขียนที่ชวนให้ติดตามแตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

"จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ"

เรื่องย่อ

เด็กชายคนหนึ่งเล่าถึงความทรงจำของตัวเองเกี่ยวกับพ่อที่มีอาชีพเป็นตำรวจชั้นผู้น้อย แต่มีความรักและความภูมิใจในลูกชายมาก ตลอดจนมีความภูมิใจในอาชีพตำรวจด้วย แต่ในเวลาเดียวกันก็มีความคับแค้นใจในหน้าที่การงานที่ตัวเองทำมาเป็นเวลานาน แต่ไม่เคยได้รับผลตอบแทนที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงหันไปพึ่งสุราและในที่สุดก็จบชีวิตลงด้วยโรคมะเร็งในหลอดคออันเป็นผลมาจากการดื่มสุรามากเกินไป เด็กชายผู้นี้เสียใจมาก และจากความทรงจำต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เด็กชายคนนี้เกิดแรงบันดาลใจที่จะนำเอาสิ่งที่ตัวเองและครอบครัวประสบมาไปเป็นโครงเรื่องของหนังสือที่จะเขียนต่อไปในอนาคต เพื่อถ่ายทอดให้ผู้อื่นทราบถึงความทุกข์ยากของคนจน ๆ

แก่นเรื่อง

สภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจชั้นผู้น้อยในชนบทที่ห่างไกลความจริง

กลวิธีในการแต่ง

เรื่อง "จินตภาพ... หนังสือเล่มนี้และรอยยิ้มของพ่อ" เป็นเรื่องราวความทรงจำของเด็กชายคนหนึ่งฐานะยากจน แต่มีความใฝ่ฝันอยากเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียง เล่าถึงประสบการณ์ชีวิตที่เป็นแรงผลักดันทำให้เขาประสบความสำเร็จตามที่ใฝ่ฝัน ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้สะเทือนอารมณ์ ชวนให้อยากติดตามเรื่อง ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่มีชื่อยาวชวนให้ผู้อ่านสงสัยว่า จินตภาพ หนังสือและรอยยิ้มของพ่อ เกี่ยวข้องกันอย่างไร ผู้เขียนเล่าเรื่องโดยให้ตัวละครเอกคือเด็กชายคนหนึ่ง เป็นผู้เล่าใช้คำแทนตัวว่า "ผม"

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกของตัวละครเอกเด็กชายคนหนึ่งภาคภูมิใจในความสำเร็จที่เรื่องสั้น "เกิดมาสู้" ของเขาได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสารตำรวจ ภาคภูมิใจที่พ่อภูมิใจในตัวเขา นานหนังสือที่เขาเขียนนี้ไปอวดเพื่อน ๆ อีกทั้งเล่าเรื่องราวย่อ ๆ ในหนังสือที่เขาเขียน ซึ่งความภาคภูมิใจต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นได้ไม่นาน เนื่องจากพ่อของเขาถูกให้ออกจากราชการ เพราะหมดสมรรถภาพ ผู้เขียนเปิดเรื่องได้สะเทือนใจ ทำให้ผู้อ่านสงสารและเห็นใจตัวละครเอกอยากติดตามเรื่องต่อไปว่าหลังความสำเร็จนี้เกิดอะไรขึ้นอีก และที่พ่อของเขาหมดสมรรถภาพเนื่องมาจากสาเหตุใด

นอกเหนือจากนี้ผู้เขียนใช้การเริ่มต้นลักษณะนี้เพื่อบอกผู้อ่านเป็นนัย ๆ ถึงภูมิหลังของตัวละครและชีวิตการเป็นนักเขียนเริ่มตั้งแต่เขายังเป็นเด็ก ตลอดจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจชื่อเรื่องว่า จินตภาพ ก็คือภาพแห่งความทรงจำหนังสือก็คือ "เกิดมาสู้" และรอยยิ้มของพ่อ ก็คือความภูมิใจในตัวลูกชายของพ่อนั่นเอง ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้โยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว เรื่องดำเนินไปโดยเด็กชายคนนี้ตัวละครเอกเล่าถึงประสบการณ์ชีวิตที่ผลักดันให้เขาดั้นรนจนประสบความสำเร็จในการเขียนเรื่องสั้นนี้เกิดจากนิสัยที่รักการอ่านและการเขียนมากมาตั้งแต่ยังเด็ก หนังสือที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับเขามากก็คือหนังสือตำรวจของพ่อจนทำให้เขาคิดว่าพ่อเป็นผู้เปิดทางและนำไปสู่การเป็นนักเขียน จากนั้นเขาก็เปิดเผยถึงชีวิตครอบครัวของเขาที่มีพ่อเป็นพลตำรวจ แม่เป็นแม่ค้าขายผักและความทุกข์ยากของพ่อ เพราะพ่อทำงานมาเป็นเวลานานแต่ไม่เคยได้รับผลตอบแทนที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ อีกทั้งยังถูกเบียดเบียนจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า

ทำให้พ่อคับแค้นใจ และหาทางออกด้วยการดื่มสุรา จนพ่อติดสุราจนใคร ๆ พวกกันเรียกพ่อว่า "ตำรวจขี้เหล้า" นอกจากหนังสือตำรวจของพ่อแล้ว เด็กชายคนนั้นยังเล่าว่า ความสนิทสนมกับพ่อทำให้เขายังได้รับการถ่ายทอดความคิด ตลอดจนถึงทัศนคติต่าง ๆ จากพ่ออยู่ตลอดเวลา จนเขาเห็นพ่อเป็นวีรบุรุษในดวงใจของเขา ทำให้เขารู้ว่าพ่อแม่จะขี้เหล้า แต่พ่อก็รักลูกดังคำพูดเตือนของพ่อว่า ... อย่าอ่านให้มากนักไอ้พวกหนังสือเพลนจิต... (จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 22) และบรรยายภูมิใจในตัวลูก ดังนี้

... พ่อเห็นหนังสือไว้ที่กระแตะท้ายรถ... ไปไหนพ่อจะเห็นหนังสือไปด้วย จนปกหนังสือเก่าหมอง เปื้อนด้วยรอยมือจับเชลอะ ผมไม่รู้ว่าพ่อได้อ่านหรือไม่ แต่มันคือความเชื่อ ความภาคภูมิใจ หรือการแสดงความเป็นผู้ใหญ่... ขณะที่ส่งเหล้าจำไปหน้าบ้านตาแดงเก่า...

(จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 24)

จากข้อความนี้สร้างความสะเทือนใจให้ผู้อ่านทำให้ผู้อ่านสงสารและเห็นใจตัวละครมากขึ้น อีกทั้งพ่อยังภูมิใจในอาชีพตำรวจของพ่อซึ่งเขารู้ได้จากตอนที่พ่อชวนเขาไปอยู่เวรที่โรงพักในระหว่างทางที่เดินไปพ่อฮัมเพลงมาร์ชตำรวจไทย จากการเล่าถึงความผูกพันระหว่างพ่อกับเขาเด็กชายคนนั้น ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องยิ่งขึ้นและกระจ่างในชื่อเรื่องมากขึ้น นอกจากนี้เขายังเล่าถึงประสบการณ์ที่เขาใช้ในการเขียนเรื่องสั้น "เกิดมาสู้" ยังได้จากการฟังละครลิเกจากวิทยุอีกด้วย จากนั้นเขาก็เล่าย้อนกลับไปที่พักของเข่ว่าพ่อติดเหล้าจนทำงานไม่ได้ และถูกให้ออกจากราชการ หลังจากพ่อกุมใจในตัวเขาได้ไม่นาน พ่อสะเทือนใจมาก และดื่มเหล้าหนักจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล และเสียชีวิตไปอย่างเงิบ ๆ ในโรงพยาบาล โดยไม่มีใครได้เห็นใจนอกจากหมอและพยาบาล

ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกสะเทือนใจของเด็กชายคนนั้นที่ไม่มีโอกาสเห็นใจพ่อเป็นครั้งสุดท้ายจึงได้แต่หวนนึกถึงคำพูด ครั้งสุดท้ายของพ่อที่พ่อยุบายส่งเสริมให้ลูกรักการอ่าน และการเขียนเพื่อจะได้มีโอกาสก้าวต่อไปในอนาคต ดังนี้

... "เรียนหนังสือนะไอ้หนู... ต้องเรียนเป็นนายตำรวจติดดาวให้ได้อย่าเป็นพลตำรวจเหมือนพ่อ"...

(จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 28)

จากคำพูดนี้เอง สร้างความกดดันให้เด็กชายคนนั้นเป็นอย่างมาก ประกอบกับภาพความทรงจำเกี่ยวกับพ่อที่ติดตรึงในใจของเขา ทำให้เขาคิดว่าเขาจะนำเอาประสบการณ์และความทุกข์ยากภายในครอบครัวของเขา เขียนเป็นนวนิยายเรื่องใหม่ขึ้นมา

บทสนทนาในเรื่อง สมจริงเหมาะสมกับตัวละคร เช่นแม่ของ "ผม" เป็นแม่ค้าทำงานหนัก สามัคคีเหล่า ชีวิตยากแค้น มีอารมณ์เครียด และอารมณ์เสียตลอดเวลา ภาษาที่ใช้จึงค่อนข้างหยาบ ดังนี้

... "ไอ้จ๊ับจี้เกียจจนตัวเป็นขน..."

"ไอ้เวรทะเล ู้คร้านก็บ้านนั้น"

"เดี๋ยวแม่จะสับหนังสือต้มให้มึงกินแทนข้าว"

"จะแตกเหล่าเหมือนพ่อมึงเรอะ"

"ไอ้คางคกขี้ขวย"

"ไอ้รักเขียนไส้แห้ง"

(จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 23)

บทสนทนาข้างต้นทำให้ผู้อ่านรู้จักนิสัยของตัวละครทั้งคู่เป็นแม่ที่เป็นคนเจ้าอารมณ์ และลูกที่มีนิสัยเกียจคร้าน เอาแต่อ่านหนังสือและเพื่อน้อยากเป็นนักเขียน ตลอดจนช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็วด้วยการ เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องดียิ่งขึ้น

ส่วนฉากในเรื่องผู้เขียนไม่ได้ให้รายละเอียดกับฉากมากนักยกแต่เพียงว่าเป็นชนบทที่ห่างไกลแห่งหนึ่งเท่านั้น แต่ก็เหมาะสมเป็นเหตุเป็นผลสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ดังคำบรรยายว่า

... พ่อเห็นมันที่กระแตรรถจักรยาน... ถีบจักรยานไปไหนพ่อก็เห็นมันไปเที่ยว
อวดใครต่อใคร ว่าลูกชายของพ่อเป็นผู้เขียนโดยเฉพาะสถานีตำรวจภูธรประจำตำบล
ตำรวจเพื่อนพ่อรู้จักผมเกือบหมด...

(จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 20)

จากข้อความดังกล่าวเอ่ยถึงสถานีตำรวจจราจรประจำตำบลแสดงให้เห็นว่าฉากของเรื่องนี้เกิดขึ้นในชนบท และอีกตอนหนึ่งบรรยายว่า

... ถนนลูกรังเต็มไปด้วยหลุมบ่อ หากสายฝนตกลงมามันคือบ่อโคลนกลางถนน... ทว่ายามนั้นมันเป็นถนนขรุขระบนเส้นทางเปลี่ยวเหงา...

(จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 25)

จากข้อความนี้ผู้เขียนบรรยายสภาพถนนที่ปรากฏในท้องเรื่องพร้อมกับแทรกความรู้สึกของตัวละคร แสดงว่าจะต้องเป็นชนบทที่ห่างไกลความเจริญ

เรื่องนี้ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้อย่างสะเทือนใจผู้อ่านตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องแม้ชื่อจะยาวแต่ก็สอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่อง ซึ่งผู้เขียนจะไขความกระจ่างของชื่อเรื่องตั้งแต่เปิดเรื่องจนกระทั่งปิดเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจเนื้อเรื่องยิ่งขึ้น และเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องและความหมายของชื่อเรื่องอีกด้วย สำหรับการดำเนินเรื่องผู้เขียนดำเนินเรื่องในลักษณะเล่าเป็นเรื่องของตัวละครผู้เป็นลูกสลับไปมากับเรื่องราวของผู้เป็นพ่อจนจบเรื่องได้อย่างแนบเนียนเป็นเหตุเป็นผลและรวดเร็วฉับไว ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่อง การปิดเรื่องก็ใช้การจบแบบเป็นจริงในชีวิต คือทิ้งบมให้ผู้อ่านคิดถึงเหตุการณ์ที่จะเป็นไปได้ในชีวิตจริง การบรรยายตัวละครนักเขียนสามารถบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง และสะเทือนใจผู้อ่านทำให้ผู้อ่านสงสารและเห็นใจตัวละครมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเรื่องนี่ยังสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมของบ้านเมืองเรานั้นยังมีคนบางกลุ่มที่ด้อยโอกาสอยู่ บางคนโชคดีที่มีโอกาสบอกกล่าวให้สังคมรับทราบ เช่นครอบครัวของตำรวจชั้นผู้น้อยในเรื่องนี้ที่มีลูกเป็นนักเขียนจึงสามารถนำเรื่องราวชีวิตของพ่อที่ต้องดิ้นรนต่อสู้กับความยากจนข้นแค้น ตลอดชีวิตจนกระทั่งตายไปอย่างเงิบเหงาปราศจากการเหลียวแล การเอาใจใส่ช่วยเหลือจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ถ่ายทอดให้สังคมรับทราบเพื่อให้สังคมให้ความสนใจและช่วยเหลือเข้าบ้าง แต่บางคนโชคร้ายไม่มีโอกาสเลยตลอดชีวิต

คืนพระจันทร์ส่องแสง

เรื่องย่อ

บุญท่ม่น้อยชาวกะเหรี่ยง ฐานะยากจนแต่เป็นคนดีหลงรักสาวชาวเขาที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกันชื่อ ดอกเลพ บุญพยายามทุกอย่างที่จะให้ดอกเลพรักตอบตน แต่เนื่องจากดอกเลพเป็นชาวเขาที่มีทะเลาะเยาะยานสูง บุญจึงต้องผิดหวังและเสียใจมาก เพราะดอกเลพหนีตามเจ้าหน้าที่ฉิดยาฆ่าแมลงชื่อจักรที่ทางจังหวัดส่งขึ้นไปปฏิบัติงานบนดอย ในขณะที่เดียวกันแต่นะสาวชาวเขาอีกคนหนึ่งซึ่งหลงรักบุญมานาน แต่บุญไม่เคยใส่ใจได้เข้ามารักษาแผลใจให้กับบุญ ในระยะแรกบุญเฉย แต่พอนานเข้าก็เริ่มสนใจ แต่บุญก็ต้องผิดหวังซ้ำสอง เมื่อแต่นะลงจาเขาไปอยู่ในเมืองกับปลัดนาวิน ที่เดินทางมาเยี่ยมเยียนในหมู่บ้านก่อนไปบุญกับแต่นะสารภาพรักต่อกัน และให้สัญญาต่อกันว่าจะกลับมาหากัน จนกระทั่งวันหนึ่งนายเลอะเพื่อนของบุญมาเล่าให้บุญฟังว่า พบแต่นะท้องแก่อยู่ในตลาด เธอบอกว่า เป็นเมียของปลัดนาวิน บุญเสียใจมาก นึกน้อยใจในโชคชะตาของตนเองแต่ไม่รู้จะทำอย่างไรได้ก็คงใช้ชีวิตของตนไปตามปกติ และแล้ววันที่เขาตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตใหม่ก็มาถึง เมื่อเขาได้รับข่าวว่า ทั้งดอกเลพและแต่นะที่ตนรัก และถูกสามีทอดทิ้ง จะพาลูกกลับมาอยู่กับเขา บุญสะเทือนใจมากจนไม่ได้ที่พวกเขาเห็นเขาเป็นตัวสำรอง และไม่ต้องการพบกับหญิงที่หัวใจแตก จึงตัดสินใจไปอยู่กับฝรั่งหมอสอนศาสนาในเมือง และไม่แต่งงานตลอดชีวิต

แก่นเรื่อง

สภาพสังคม วัฒนธรรมของชาวเขาในภาคเหนือของไทย

กลวิธีในการแต่ง

เรื่อง "คืนพระจันทร์ส่องแสง" เป็นเรื่องราวของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทางตอนเหนือของประเทศไทย ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ผู้เขียนเสนอเรื่องให้น่าสนใจ และสะเทือนใจผู้อ่าน ชวนให้อยากติดตามเรื่อง ตั้งแต่ชื่อเรื่องกะทัดรัด สร้างบรรยากาศของฉากในเรื่อง แต่แฝงไว้ด้วยปริศนา ที่ทำให้ผู้อ่านสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้นในคืนพระจันทร์ส่องแสงนี้ ผู้เขียนเสนอเรื่องโดยผู้เขียนเป็นผู้นำเรื่องเองตั้งแต่ต้นจนจบผู้เขียนเปิดเรื่องด้วย

การบรรยายพฤติกรรมของบุญตัวละคร เอกกระโดดลงจากกระบะรถบิณฑิพร้อมกันลงทะเลไปใหญ่ เดินไปจ่ายค่าโดยสารให้กับคนขับอย่างเป็นกันเอง ทำให้ผู้อ่านสงสัยว่าบุญเป็นใคร ทำไมจึงมาที่นี่ และที่นี่เป็นที่ไหน ผู้เขียนไม่ได้เฉลยคำตอบแต่กลับสร้างปริศนาให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยมากขึ้น ด้วยการบรรยายความรู้สึกบุญที่สงสัยว่าทำไมคนเข้าถึงรวยกันนัก เขาไม่ชอบพวกเขาเพราะชอบถางป่าบนภูเขาทำไมไล่เลือนลอยจนภูเขาหัวโล้นแล้วก็ย้ายไปถางที่อื่นต่อทำให้ผู้อ่านรู้ว่ารถโดยสารที่บุญนั่งมาคนขับเป็นชาวเขาเผ่าเข้า ตลอดทราบถึงสภาพสังคมของชาวเขาเผ่าเข้า และคิดว่าบุญจะต้องเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งแน่นอนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ ในขณะที่บุญกำลังคิดเพลิน ๆ ต้องสะดุ้งด้วยเสียงดังของเลอะเพื่อนบุญที่ถามบุญว่า "บุญไปไหนมา" บุญตอบว่า "ไปภาค" ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าบุญเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ และเพิ่งกลับจากตลาด จากนั้นทั้งสองก็ตกทายกระเข้าเข้าแยกกันตามประสาเพื่อนฝูง ซึ่งในคำพูดประโยคสุดท้ายของเลอะว่า "หล่อขึ้นจัดนักอึดอเลพอมองมึงแม่บุญ" ยิ่งทำให้ผู้อ่านสงสัยเพิ่มขึ้นอีกว่าดอเลพอเป็นใคร เกี่ยวข้องอย่างไรกับบุญ ผู้เขียนเปิดเรื่องในลักษณะนี้เพื่อสร้างความสนใจผู้อ่านอยากติดตามเรื่องต่อไป และการเปิดเรื่องแบบนี้ยังโยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว จากนั้นเรื่องดำเนินไปด้วยการเปิดเผยถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวบุญตัวละครเอก การประกอบอาชีพของครอบครัวบุญ จากนั้นผู้เขียนก็วกกลับมาที่บุญอีกครั้งหนึ่งด้วยการกล่าวถึงบุญหยิบของต่าง ๆ ในดงทะเลที่ซื้อจากตลาดมาให้พ่อกับแม่ แม่จับได้ว่าที่ก้นถุงยังมีของหลงเหลืออยู่ จึงหยิบออกมาพอรู้ว่า เป็นกำไร จึงซักถามบุญจนทราบความในใจของลูก ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าดอเลพอเป็นหญิงสาวชาวเขาเผ่าเดียวกับบุญ ซึ่งบุญแอบหลงรัก และซื้อกำไรมาฝาก แม่กลัวลูกชายจะผิดหวังจึงเตือนให้บุญได้คิดดังนี้

"ระวังเนื้อ... อึดอเลพอมันหัวสูง"

(คืนพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 35)

จากคำพูดนี้ สร้างความสงสัยให้กับผู้อ่านยิ่งขึ้นว่าทำไมแม่บุญจึงพูดเช่นนั้น และความรักของบุญจะสมหวังหรือไม่ ผู้เขียนไขปริศนาได้อย่างรวดเร็ว เมื่อบุญนำกำไรไปให้ดอเลพอในตอนกลางคืนเดือนหงายด้วยจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความสุขสมหวังเต็มที่ อีกทั้งสภาพบรรยากาศที่เป็นใจให้กับเขา ทำให้บุญวาดความสุขสมหวังมากขึ้น จนนึกถึงอดีตที่ตนเคยบอกรักกับดอเลพอ ในระหว่างทางพบกับเลอะ เลอะห้ามไม่ให้ไปหาดอเลพอพร้อมกับบอกบุญว่า ดอเลพอมีคู่รักใหม่แล้ว เป็นเจ้าหน้าที่ฉัตยาฆ่าแมลงชื่อจักร บุญไม่เชื่อ เมื่อบุญถึงบ้านดอเลพอ ดอเลพอไม่ต้อนรับและ

ปฏิเสธไม่รับของ ทำให้บุญกลับมาบ้านด้วยความผิดหวัง เสียใจ และคับแค้นใจ ดังนี้

... บุญคับใจที่เกิดมาเป็นลูกคนกะเหรี่ยงคนบ้านป่าเมืองคอยท่าโมนะ ฝิป่า เขา
ถึงทำให้บุญเกิดมาเป็นกะเหรี่ยง ท่าโมนะไม่ให้เกิดเป็นคนไทยพื้นราบ...

(คินพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 39)

จากข้อความนี้เองทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย รู้ว่าบุญเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อีก
ทั้งยังรู้ถึงความนัยคำเตือนของแม่บุญอีกด้วย ทำให้เข้าใจเรื่องยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็น
ถึงค่านิยมของสาวชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่ทะเลาะทะเลาะ และนิยมชมชอบหนุ่มไทยชาวเมือง
โดยคิดว่าเมื่อไปอยู่ในเมืองแล้วคงจะมีความสุขสบายกว่าอยู่บนดอย บุญจึงย้อนนึกถึงคำพูดของ
เลอะที่เคยเตือนเขามาแล้วครั้งหนึ่งแต่เขาไม่เชื่อดังนี้

"คอเลพอมันหัวสูง มันบอกว่ามันจะแต่งงานกับคนเมือง มันจะลงไปอยู่ใน
เมืองให้ได้"

(คินพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 39)

จากคำพูดของเลอะนี้เองยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจความนัยคำพูดของแม่บุญยิ่งขึ้น และมอง
เห็นค่านิยมของสาวชาวเขาอย่างชัดเจน

เพื่อเน้นให้เห็นว่าคอเลพอไม่ได้รักเขาจริง รุ่งขึ้นตอนเช้าบุญไปหาคอเลพออีกครั้งหนึ่ง
บุญก็ได้รับคำตอบจากปากของแม่คอเลพอเช่นเดียวกับเลอะบอกให้ฟังตั้งแต่เมื่อคืน ทำให้บุญกระ
จำงใจว่าคอเลพอไม่ได้รักเขาเลย

เพื่อย้ำให้เห็นถึงความเจ็บปวด ความคับแค้นใจของบุญให้เด่นชัดยิ่งขึ้นไปอีก ผู้เขียนได้
สร้างเหตุการณ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่งโดยให้บุญพบกับความผิดหวังในความรักอีกเป็นครั้งที่สอง ในครั้งที่
เป็นหญิงสาวชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเช่นเดิมชื่อแต่นะ แต่แตกต่างจากครั้งแรกที่ผู้หญิงเป็นฝ่าย
แอบรักบุญข้างเดียว และพยายามหาทุกวิธีที่จะให้บุญรักตน ในที่สุดบุญใจอ่อนและคิดจะแต่งงาน
ด้วยแต่แล้วเหตุการณ์ก็พลิกผันอีกเช่นเคย ทำให้แต่นะมีอันต้องลงไปกับหนุ่มชาวเมืองที่ชื่อนาวิน
รงค์ชัย เป็นปลัดอำเภอที่ขึ้นมาตรวจสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง โดยแต
่นะได้บอกถึงเหตุผลที่จะไปครั้งนี้กับบุญว่า

"ข้าอยากไปอยู่ในเมืองสักพักอยากจะรู้เท่านั้นว่าในเมืองสนุกจะได้"

(คืนพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 60)

จากคำพูดนี้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมสาวชวากะเหียง ที่ทำให้ตกเป็นเหยื่อของผู้ที่คิดจะเอาเปรียบได้ง่าย ๆ และมักจะถูกหลอกลวงอยู่เสมอ ๆ ค่านิยมของสาวชวากะเหียงเหล่านี้ เป็นที่รู้จักทั่วหมู่บ้าน ดังคำพูดของบุญดังนี้

"ก็เท่านั้นสำหรับผู้หญิงบ้านเรา ส่วนใหญ่จะหลงแสงสีและความสวยของผู้คนในเมือง"

(คืนพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 60)

จากคำพูดนี้ยืนยันได้ว่าสาวชวากะเหียงอยากจะไปอยู่ในเมืองเพราะชอบความหรูหรา ความเจริญของบ้านเมือง และความทันสมัยของผู้คน โดยไม่คำนึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพวกเขาเลย ก่อนที่แต้แฉะจะจากไปทั้งบุญและแต้แฉะได้สารภาพรักต่อกันให้สัญญาว่าจะกลับมาหากันจนกระทั่งวันหนึ่งเลอะมาเล่าให้บุญฟังว่าพบแต้แฉะท้องแก่ใกล้คลอดอยู่ในตลาด อีกทั้งยังบอกว่าเป็นเมียของปลัดนาวิน ชงชัย บุญเสียใจมากก็น้อยใจในโชคชะตาของตนเอง แต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ใจหนึ่งนั้นก็คิดว่าความรักของตนคงจะไม่มีทางเป็นจริง แต่อีกใจหนึ่งก็หวังว่ามันอาจจะเป็นไปได้ ในที่สุดบุญได้รับข่าวจากเลอะว่าดอเลพอถูกสามีทิ้งและจะหอบลูกมาอยู่กับตน ขณะเดียวกันก็ได้รับจดหมายจากแต้แฉะว่านางถูกสามีทอดทิ้งจะหอบลูกมาอยู่กับเขาอีกเช่นกัน ทำให้บุญสะเทือนใจมาก ถึงกับระบายความอัดอั้นตันใจดังนี้

"นี่แหละผู้หญิงบ้านเรา น้ำตาไม่เช็ดหัวเข่าก็ไม่รู้สึก ก็คนแล้วนะที่ถูกทิ้งขว้าง เช่นนี้ บุญไม่อยากจะคิดคิดแล้วมันปวดเข้าไปถึงหัวใจ ไม่มีคำว่าเจ็บทลาบสำหรับผู้หญิงที่นี่ พวกเขายังชอบพวกเจ้านายอำเภอ ไม่ว่าจะ เป็นเจ้านายพญาตีตีที่ เกษตรอำเภอ ปลัดอำเภอก็ตาม แล้วผลเป็นเช่นใดละ"

(คืนพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 64)

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นนิสัยเชื่องง่ายของบรรดาสาวชาวเขา แม้จะมีตัวอย่างให้เห็นเป็นบทเรียน แต่ก็ไม่ทำให้พวกเธอเจ็บตลึงใจ อีกทั้งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่มีคุณธรรมตักตักดีศรีในความเป็นคนของชาวเขา ปล่อยให้โอกาสทำร้าย และย่ำยีอย่างไรก็ลืมนึก ทำให้ผู้อ่านเห็นใจตัวละครมากขึ้น และสงสารหญิงชาวเขาที่ซื้อสิทธิ์ไม่ทันโลก ต้องตกเป็นเหยื่อของคนเจ้าเล่ห์ที่มีการศึกษาสูง มีตำแหน่งหน้าที่การงานดี อีกทั้งยังได้ชื่อว่าเป็นผู้มาจากแหล่งเจริญแต่จิตใจกลับตรงข้ามที่หาความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น

อย่างไรก็ตามแม่บุญยังรักพวกเธออยู่ แต่ในใจก็ทนไม่ได้ที่ทิ้งต่อเลขพอ และแต่เนาะเห็นเขาเป็นตัวสำรอง เขาจึงไม่อยากพบหน้าต่อเลขพอและแต่เนาะ ทำให้ผู้อ่านอยากทราบว่าบุญจะแก้ปัญหาอย่างไร ตรงกับใจผู้อ่านไหม ผู้เขียนจึงปิดเรื่องด้วยการให้บุญตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตใหม่ โดยไปอยู่กับฝรั่งหมอสอนศาสนาในเมือง และไม่แต่งงานตลอดชีวิต

บทสนทนาที่ปรากฏในเรื่อง ผู้เขียนใช้บทสนทนาที่สั้น ๆ เข้าใจง่าย ระดับของคำที่ใช้เป็นแบบพื้น ๆ โดยมีภาษาถิ่นเข้ามาประกอบได้สมจริง และเหมาะสมกับฐานะตัวละคร ทำให้ผู้อ่านรู้จักนิสัยของตัวละคร เช่น คำพูดของแม่บุญกับบุญ ดังนี้

"มึงรักคนผิด"

"ข้าผิดไปแล้ว"

"อีกคนมึงทำไมบ่รัก"

"ไผละแม่"

"ทั้งที่ข้าจัดดี สวยก็สวย"

"ไผ แม่หมายถึงไผ"

"แต่เนาะ"

"โธแม่ แต่เนาะยังเด็ก"

"เด็กจะได้... วันพุงจะเข้าพิธีสิลจุ่มแล้ว"

(คินพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 50)

บทสนทนาข้างต้น ช่วยให้ทราบลักษณะนิสัยของตัวละครเอกบุญรักใคร่รักจนหลง แต่ก็ยังเชื่อฟังพ่อแม่ แต่เนาะเป็นเด็กดี และสวย นอกจากนั้นบทสนทนายังช่วยให้เรื่องดำเนินไปอย่าง

รวดเร็วจนทำให้ผู้อ่านทราบเหตุการณ์ต่อไป ตลอดจนได้ทราบถึงชนบประเพณีวัฒนธรรมของสังคมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงด้วย

ส่วนฉากในเรื่อง กล่าวถึงหมู่บ้านแม่ฮ่างของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ทางตอนเหนือของประเทศไทย มีลักษณะเป็นดอยมีป่าปกคลุม ชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดและออกป่าล่าสัตว์ ฉากนี้ผู้เขียนไม่ได้เน้นธรรมชาติแวดล้อมกล่าวถึงลักษณะของภูมิประเทศเพียงคร่าว ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการตามได้ง่าย แต่จะเน้นฉากที่เป็นบรรยากาศตอนกลางคืน เพราะเป็นช่วงเวลาที่ยืดสงบเหมาะกับการที่คนนอกหักจะคิดถึงเรื่องราวที่ผ่านมา และนี่คือสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสร้างบรรยากาศให้ผู้อ่านคล้อยตามตัวละคร ตลอดจนทำให้ผู้อ่านกระจ่างในชื่อเรื่องอีกด้วย

เรื่องนี้ผู้เขียน ตั้งชื่อเรื่อง เปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่อง ได้ต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล และรวดเร็วจนจับใจ โดยเฉพาะการดำเนินเรื่องที่คุณเขียนเสนอเหตุการณ์ที่ซ้ำ ๆ กัน เพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความเป็นจริง อีกทั้งการปิดเรื่องที่สะใจผู้อ่าน ที่ทำให้ผู้อ่านรับรู้ตัวละครเอกไม่สามารถทนรับสภาพความกดดันใด ๆ ได้อีก จึงใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบทิ้งปัญหาต่าง ๆ ไว้ แล้วตนเองเป็นฝ่ายไปจากปัญหาตรงนั้น การสร้างตัวละครอย่างดอเลพอ และแต้แนะ ซึ่งผู้อ่านพบเห็นได้เสมอในสังคมที่มักถูกประนามว่าเป็นสาวใจง่าย แต่นักเขียนมีมุมมองของตน และวิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเห็นใจตัวละครสาวชาวเขาที่ถูกหลอกลวงเป็นเพราะความซื่อ บริสุทธิ์ และมองโลกในแง่ดี ส่วนคนที่ควรจะได้รับการประณามควรจะเป็นหนุ่มในเมืองที่มีทั้งเกียรติยศ ชื่อเสียง กลับใช้ความเจ้าเล่ห์ หลอกลวงย่ำยี และรังแกพวกเธอ อย่างไรก็ตามคุณธรรม จนก่อให้เกิดปัญหาสังคมทุกวันนี้ สำหรับฉากในเรื่องนี้เด่นผู้เขียนใช้บรรยากาศช่วยสร้างความรู้สึกให้กับตัวละคร ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามไปกับตัวละคร

ลูกคนที่หก

เรื่องย่อ

ลายก้วย และอุงริ้ว เป็นสามีภรรยา กัน มีลูกแล้วห้าคน ฐานะครอบครัวยากจนมาก แทบจะไม่มีกิน แต่ทั้งคู่พยายามดิ้นรนต่อสู้อย่างเต็มที่ ทั้งสองเป็นชาวเขาด้วยการศึกษาไม่รู้วิธี คุมกำเนิดปัญหาจึงเกิดขึ้นเมื่อลายก้วยเริ่มมีอาการแปลก ๆ คล้ายคนแพ้ท้อง หลังจากที่ยาคุม กำนเกิดที่ครู ซึ่งเป็นคนมาจากพื้นราบนำมาให้กิน หมดไปหลายเดือน อุงริ้วกังวลเกี่ยวกับอาการ ของลายก้วยมาก เขาไม่ยอมให้ลายก้วยท้องอีก เพราะลูกห้าคนก็เลี้ยงแทบไม่ไหวแล้ว เขาจึง ให้ลายก้วยไปหาหมอในเมืองเพื่อตรวจสอบร่างกายให้แน่นอน และปรึกษาหมอว่าทำอย่างไร จะได้ไม่ต้องมีลูกคนที่หกอีก ลายก้วยทำตามที่อุงริ้วสามีแนะนำ ลายก้วยรู้ว่ากำลังท้อง เธอขอร้อง ให้หมอเอาเด็กออก หมอไม่ยอมทำอ้างว่าผิดกฎหมาย และบอกให้ลายก้วยทำใจเลี้ยงลูกต่อไป หลังคลอดแล้วหมอก็พาหมั่นให้ ลายก้วยไม่รู้จะทำอย่างไรกับตัวเองดี อีกทั้งกลัวอุงริ้วสามีจะว่า จึงได้แต่เดินอย่างท้อแท้สิ้นหวังกลับบ้าน ในขณะที่จิตใจกังวลถึงแต่เรื่องลูกคนที่หกที่จะ เกิดมา ในไม่ช้า

แก่นเรื่อง

วิถีชีวิตของชาวเขาในภาคเหนือของไทย

กลวิธีในการแต่ง

"ลูกคนที่หก" ผู้เขียนนำเอาชีวิตของสามีภรรยาชาวเขาคู่หนึ่งที่มีฐานะยากจนมาก แทบจะไม่มีกิน เพราะมีลูกมากมาเขียนเป็นเรื่องราวได้น่าสนใจ และสะท้อนอารมณ์ชวนให้อยาก ติดตามเรื่องตั้งแต่ชื่อเรื่องที่ชวนแปลกใจ เพราะในสังคมปัจจุบันในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีลูกน้อย ประมาณสองถึงสามคน แต่ในเรื่องนี้มีถึงหกคนทำให้ผู้อ่านสงสัยว่าลูกคนที่หกนี้มีบทบาทสำคัญอย่างไรต่อครอบครัว ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องเองตลอดเรื่อง โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวหมู่บ้านห้วยน้ำรินในยามเย็น เพื่อให้อ่านทราบว่าเรื่องนี้เกิดขึ้น ที่หมู่บ้านแห่งนี้ และ "ลูกคนที่หก" จะต้องเป็นลูกของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งที่อาศัยอยู่ใน หมู่บ้านนี้ การเปิดเรื่องแบบนี้โยงเข้าสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว จากนั้นเรื่องดำเนินไปโดย

ผู้เขียนเปิดเผยสภาพของครอบครัวของตัวละคร เอกลายก้วย ทำให้ผู้อ่านรู้ว่า ลายก้วยมีสามีชื่อ อ่องริ้ว ซึ่งเป็นชาวเขาเหมือนกัน ขณะนี้มีลูกด้วยกันห้าคน ฐานะยากจนมากจนแทบไม่มีจะกิน แต่ทั้งคู่ก็พยายามดิ้นรนต่อสู้อย่างเต็มที่ตามยถากรรมเพื่อความอยู่รอดเช่นเดียวกับชาวเขาคนอื่น ๆ เช่นกัน พวกเขาไม่มีที่พึ่งที่ไหนเลยนอกจากครอบครัวเพียงคนเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นคนไทยในเมืองที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษา การรักษาพยาบาลเล็ก ๆ น้อย ๆ ตลอดจนนำยาคุมกำเนิดไปให้เพื่อไม่ให้พวกเขามีลูกมากเกินไปถึงความสามารถในการเลี้ยงดู แต่ขณะนี้ครอบครัวนี้ได้จากพวกเขาไปทำให้พวกเขาได้รับความเดือดร้อน ทำให้ผู้อ่านได้รู้จักครอบครัวและความสำคัญของครอบครัว จากนั้นผู้เขียนได้สร้างปริศนาให้เกิดขึ้นกับลายก้วยตัวละครเอก โดยให้นางมีความรู้สึกว่าร่างกายของนางมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นทำให้ผู้อ่านสงสัยว่าลายก้วยมีปัญหาวะไรเกิดขึ้น ผู้เขียนได้ไขปริศนาอย่างรวดเร็ว ฉับไว ด้วยคำพูดของอ่องริ้ว เมื่อกลับมาถึงเห็นในตอนย่ำค่ำว่า

"ห้องอีกแล้วซิ พี่เห็นลายแพ้มองมาสามสี่วันแล้ว"

(ลูกคนที่หก : เรือนหลังใหญ่ : 71)

จากคำพูดนี้เองทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัยและทราบถึงปัญหายุ่งยากที่จะเกิดขึ้นกับลายก้วยทันทีที่ความวิตกกังวลนี้ไม่ได้เกิดแต่เฉพาะลายก้วยเท่านั้น ยังพลอยให้อ่องริ้วสามีก็วิตกกังวลไปด้วย ดังคำพูดเกรี้ยวกราดของอ่องริ้วว่า

"คงใช้ลูกมีลูกอีกคนแล้ว พี่่าจะแกล้งกูไปถึงไหน กูยังไม่ค่อยมีกิน"

(ลูกคนที่หก : เรือนหลังใหญ่ : 72)

จากคำพูดนี้ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นสภาพของครอบครัวลายก้วยและรู้สึกสงสารเห็นใจตัวละคร ที่ถูกบีบคั้นและกดดันทางจิตใจ เกี่ยวกับปัญหาชีวิตภายในครอบครัวที่แก้ไม่ตก โดยเฉพาะปัญหาการมีลูกมาก ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับพวกเขาเป็นอย่างยิ่ง

เพื่อเน้นให้เห็นถึงปัญหาการมีลูกมาก เป็นปัญหาสำคัญที่สร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัวของลายก้วย ก่อนเข้านอนอ่องริ้วได้บอกลายก้วยไปหาหมอในเมืองให้ช่วยให้ได้ โดยให้ลายก้วยบอกกับหมอว่า

"บอกหมอ ถ้าเรามีลูก เราจะอดตาย"

(ลูกคนที่หก : เรือนหลังใหญ่ : 73)

คำพูดนี้แสดงว่า ตัวละครรู้ปัญหาของตนเองดี แต่ไม่สามารถแก้ไข้ปัญหาได้ เพราะขาดความรู้ที่ตนเอง สะท้อนให้เห็นว่าชาวเขาไม่ได้รับความยุติธรรมจากสังคมเลย ต้องตกอยู่ในภาวะด้อยโอกาส

จากนั้นผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์วันรุ่งขึ้นลายก้วยไปหาหมอในเมืองตามที่อุ้งรีว์บอก เมื่อหมอตระจเสร็จบอกลายก้วยว่าท้องสามเดือนแล้ว ลายก้วยเสียใจ และขอร้องให้หมอเอาเด็กออก หมอปฏิเสธโดยอ้างว่าผิดกฎหมายพร้อมกับบอกลายก้วยว่า หลังคลอดลูกคนนี้แล้วจะทำหมันให้ ลายก้วยรู้สึกท้อแท้สิ้นหวังที่ไม่สามารถหาวิธีแก้กับปัญหาที่ประสบอยู่ได้ ดังนี้

... ลายก้วย กลืนน้ำลายลงคออย่างยากเย็น นางมองหน้าหมอ กลอกตาไปมาอย่างหมดหวัง... หมอคงไม่รู้หรือว่าอุ้งรีว์กับลายก้วยมีลูกห้าคนแล้วนี่จะมีอีกคนก็เป็นคนที่หก... หมอช่วยไม่ได้ลายก้วยจะทำอย่างไร แล้วอุ้งรีว์ไม่ว่าลายก้วยอีกหรือ นางคิดอย่างท้อแท้ รู้สึกระยะทางที่จะเดินขึ้นดอยไปสู่หมู่บ้านช่างยาวไกลเสียเหลือเกิน ...

(ลูกคนที่หก : เรือนหลังใหญ่ : 75)

จากข้อความข้างต้น ทำให้ผู้อ่านกระจ่างในชื่อเรื่อง "ลูกคนที่หก" ทันทิและเข้าใจเรื่องได้โดยตลอด อีกทั้งยังรู้ว่าหมู่บ้านห้วยน้ำรินเป็นหมู่บ้านชาวเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย ตลอดจนสังสารและเห็นใจตัวละครเพิ่มมากยิ่งขึ้น การที่ลายก้วยไม่ได้บอกเหตุผลและรายละเอียดในการขอร้องให้หมอเอาเด็กออก อาจเป็นเพราะความอึดอันใจ ประกอบกับความเสียใจกับคำปฏิเสธของหมอ และการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกันก็เป็นได้

บทสนทนาในเรื่องมีไม่มาก ผู้เขียนพยายามใช้คำที่ง่ายสั้นได้ใจความเหมาะสมกับสถานการณ์ และฐานะของตัวละครดี เพราะตัวละครเป็นชาวเขาที่ไม่รู้ประสีประสา อีกทั้งสถานการณ์อย่างนี้ก็ไม่สามารถจะพูดอะไรได้อีก เพราะพูดไปก็แก้ไขอะไรไม่ได้ ผู้เขียนทำเช่นนี้เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่าตัวละครมีปัญหามากจนพูดไม่ออก

ส่วนฉากที่ปรากฏในเรื่องกล่าวถึงหมู่บ้านห้วยน้ำรินที่เป็นที่อาศัยของชาวเขาเผ่าหนึ่งทางตอนเหนือของประเทศไทย เป็นหมู่บ้านที่ความเจริญยังเข้าไปไม่ถึง บรรยากาศของเรื่อง ผู้เขียนใช้บรรยากาศในตอนกลางคืนที่อากาศหนาวเย็น เพื่อสื่อให้ผู้อ่านรู้ถึงความทุกข์ยากของตัวละคร ซึ่งผู้เขียนสร้างฉากได้เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องได้เป็นอย่างดี

เรื่อง "ลูกคนที่หก" นี้ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้สะเทือนอารมณ์ การตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง และการปิดเรื่องต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล การดำเนินเรื่องรวดเร็ว ฉับไว และสอดคล้องกัน โดยเฉพาะในตอนปิดเรื่องผู้เขียนปิดเรื่องได้อย่างลุ่มลึกโดยตั้งปัญหาให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่าเมื่อปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นแล้วไม่สามารถหาวิธีแก้ไขได้ ตัวละครจะทำอย่างไรกับปัญหาที่ประสบอยู่ นอกจากนี้ผู้เขียนได้เสนอทัศนะไว้อย่างเด่นชัดว่าควรมีการพัฒนาชาวเขาให้มีความรู้มากขึ้น เพื่อที่เขาจะได้รู้จักการวางแผนชีวิตของตนเอง ด้วยการรู้จักวิธีการคุมกำเนิด เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก ดังเช่นครอบครัวของลายกำวย และอู่จิว และจะได้ไม่เป็นปัญหาสังคมอีกในภายหลัง

กระดิ่งจากลิบโรย

เรื่องย่อ

คหาล้าเป็นหญิงชาวบ้านวังยาว แต่งงานแล้ว มีลูกชายสองคน สามิไปทำงานที่ชาวดืออาระเบียไม่เคยส่งข่าวคราวกลับมาเลย คหาล้าเหงาว่าเหวต้องต่อสู้ชีวิตตามลำพัง ด้วยการเลี้ยงหมูขายบ้าง รับจ้างทั่ว ๆ ไปบ้าง เพื่อหาเลี้ยงลูกชายที่ยังเล็ก ๆ อยู่ คหาล้าจึงมีสภาพเป็นแม่หม้าย สามิทิ้งร้างในขณะที่ตัวเองยังสาว และสวย ทำให้เป็นที่หมายปองของผู้ชายหนึ่งในผู้ชายเหล่านั้น คือ หมอไพรวัลย์สัตวแพทย์ประจำหมู่บ้านที่เข้ามาพัวพันกับคหาล้าจนได้เสียกัน หลังจากนั้นไม่นานหมอไพรวัลย์ถูกย้ายไปประจำหมู่บ้านอื่น ในคืนวันเลี้ยงส่งหมอไพรวัลย์ คหาล้าได้รู้ว่าหมอไม่รักเธอเลย เธอสะเทือนใจมาก และในคืนเดียวกันนี้มีหนุ่มป่าไม้ชื่อทรงชัย เสนอตัวเข้ามาในลักษณะเดียวกับหมอไพรวัลย์ คหาล้าจึงรู้ว่าเขาเพียงหวังจะได้ตัวเธอเท่านั้น

แก่นเรื่อง

สภาพชีวิตของแม่หม้าย

กลวิธีในการแต่ง

เรื่อง "กระดิ่งจากลิบโรย" เป็นเรื่องราวชีวิตของแม่หม้ายในชนบท เธอมีความใฝ่ฝันที่จะพบใครสักคนที่รักเธอจริง ไม่รังเกียจอดีตที่ผ่านมา แต่เธอก็ไม่เคยสมหวัง เพราะทุกคนที่เข้ามาหวังประโยชน์และเอาเปรียบเธอ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้น่าสนใจและสะเทือนใจ ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่บอกเป็นนัย ๆ ให้กับผู้อ่านทราบถึงเนื้อหาของเรื่อง ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการ และคาดเดาเนื้อเรื่องได้ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายภาพการจัดงานเลี้ยงส่งปศุสัตว์อำเภอ ขวัญใจแม่บ้านย้ายไปอำเภออื่น ที่กลุ่มแม่บ้านวังยาวจัดขึ้นในคืนวันหนึ่ง อย่างครึกครื้นสนุกสนาน ทำให้ผู้อ่านสงสัยว่า ปศุสัตว์อำเภอนี้มีบทบาทสำคัญอย่างไร จึงได้ถูกกล่าวขวัญว่าเป็น "ขวัญใจแม่บ้าน" จากนั้นเรื่องดำเนินไปโดยผู้เขียนบรรยายถึงพฤติกรรม และความรู้สึกของตัวละครเอก คหาล้าภูมิใจความสวยของตนเอง ที่แต่งกายได้สวยงามเป็นที่สะดุดตาของผู้มาร่วมงาน โดยเฉพาะบรรดาหนุ่ม ๆ มองคหาล้าจนเหลียวหลัง ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยว่า

คาล้าเป็นใคร มีบทบาทสำคัญอย่างไร และเกี่ยวข้องกับอะไรกับศุสัต์ว์ ผู้เขียนไม่ได้เฉลยปริศนาที่ได้วางเงื่อนงำไว้ แต่กลับเพิ่มความสงสัยและความอยากรู้ให้กับผู้อ่านยิ่งขึ้น ด้วยการบรรยายถึงความรู้สึกสับสนของคาล้าตัวละครเอก เมื่อได้ยินเสียงตะโกนว่า "เจ้าบ่าวมาแล้ว" ในขณะที่เธอกำลังจัดอาหารจนกระทั่งเธอได้ยินเสียงตะโกนซ้ำมาอีกครั้งว่า "หมอไพรวัลย์มาเจ้าภาพต้อนรับด้วยจ้า" ทำให้คาล้าเปลี่ยนความรู้สึกจากสับสนมาเป็นตื่นเต้นสะเทือนขวัญ ทำให้ผู้อ่านยิ่งสงสัยมากขึ้นและคิดว่า คาล้าจะต้องมีอะไรกับหมออย่างแน่นอน ผู้เขียนยังคงไม่เฉลยปริศนาต่าง ๆ ที่ได้ผูกไว้ กลับสร้างจุดเด่นให้กับคาล้าด้วยการบรรยายถึงพฤติกรรมของบรรดาแขกผู้ชายในงานที่มีต่อคาล้า เมื่อคาล้าทานอาหารที่จัดไว้ไปบริการดังนี้

... เพียงย่างเท้าก้าวเข้าไปในห้องโถงใหญ่หน้าบ้านก็เห็นข้าราชการอำเภอหนึ่ง ล้อมวงยาวเกือบเต็มห้อง ไม่ต่ำกว่าสิบคน มีทั้งท่านปลัด พัฒนาการ เกษตรตำบล ข้าราชการฝ่ายอื่น ที่คาล้าไม่รู้จัก แต่ละคนหันมามองคาล้าเป็นจุดเดียว สายตาแต่ละคู่เหมือนถ่านไฟร้อน ๆ คุกรุ่น จ้องหน้าคาล้าเขม็ง ริมฝีปากแต่ละคนเปลือยยิ้มซ่อนนัย ความหมาย...

(กระดิ่งจากสิบโรย : เรือนหลังใหญ่ : 80 - 81)

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงธาตุแท้ของผู้ชายทั้งที่มีความรู้ ไม่มีความรู้ มีตำแหน่งสูงไม่สูงว่าเหมือนกันหมดที่คอยหาโอกาส ทะแกล้ม ลวนลาม เหยียดหยาม ดูหมิ่น ศักดิ์ศรีลูกผู้หญิง ไม่ว่าจะ เป็นทางวาจา แม้กระทั่งทางสายตาก็ไม่วาย ทำให้ผู้อ่านสงสัยและเห็นใจตัวละครเอก คาล้าที่ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้

คาล้าเข้าใจความรู้สึกของบรรดาผู้ชายเหล่านั้น จึงขอตัวไม่ไปบริการแขกข้างนอก แต่มาช่วยจัดอาหารแทน ในขณะนั้นเองคาล้าต้องตื่นเต้นสะเทือน ขววยอายเป็นครั้งที่สองเมื่อได้ยินเสียงร้องทักของหมอไพรวัลย์ว่า "คาล้ามาคนเดียวหรือ" ขณะเดียวกันคาล้าก็รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ เมื่อหมอไพรวัลย์ทักต่อว่า นี่กว่าพาเจ้าอัน เจ้าอ้อมมาด้วย" ทำให้ผู้อ่านทวีความสงสัยมากยิ่งขึ้นว่าคาล้ากับหมอมีอะไรกัน จากนั้นผู้เขียนเริ่มคลี่คลายปริศนาต่าง ๆ ที่ผูกไว้ ด้วยการให้คาล้าย้อนนึกถึงความหลังของครอบครัวตน และความสัมพันธ์ระหว่างตนกับหมอไพรวัลย์ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่า คาล้าแต่งงานแล้วมีลูกชายสองคน สามีไปทำงานชาวดูอิอาระ เบี้ยไม่เคยส่งข่าว

คราวเลย คำหล้าจึงมีสภาพเป็นแม่หม้ายสามทิ้งร้าง คำหล้าเหงาและว่าเหว่ ต้องต่อสู้ชีวิตตามลำพังด้วยการเลี้ยงหมูขาย อาชีพนี้เองที่ทำให้เธอได้รู้จักกับหมอไพโรวัลย์ปศุสัตว์อำเภอที่มาฉวยรักษาหมูของเธอในวันหนึ่ง จากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับหมอไพโรวัลย์ก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้เสียกัน เพราะความมีน้ำใจของหมอ ความบริสุทธิ์ใจของเธอ ประกอบกับความว่าเหว่ ความเหงา และภาวะกดดันทางจิตใจที่ได้รับจากสภาพสังคมที่คอยตอกย้ำความรู้สึกของเธอ ด้วยคำพูดถากถางของเพื่อนบ้านดังนี้

"มึงน่าจะหาตัวใหม่ได้แล้ว... คำหล้า" "ใครจะช่วยมึงเลี้ยงลูกวะ"

"ยังสาวอยู่แถมสวยเสียด้วยคงหาแฟนไม่ยากหรอกน่า"

(กระดิ่งจากลิบโรย : เรือนหลังใหญ่ : 83)

จากคำพูดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไม่ยอมรับสถานภาพของคนเป็นแม่หม้าย และคำพูดของเพื่อนบ้านเป็นแรงผลักดันที่ทำให้คนเราตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตให้กับตนเอง ซึ่งการตัดสินใจนี้อาจจะถูก หรืออาจจะผิดพลาดก็ได้ เช่นเดียวกับคำหล้าที่กว่าจะรู้ว่าตนตัดสินใจผิดพลาดคิดว่าหมอไพโรวัลย์ จะรักและเลี้ยงดูเธอกับลูกด้วยความจริงใจก็ถูกตอกเหยียดหยาม และขยำยีจากเพศตรงข้าม และได้รับการดูแคลนจากสังคมให้เป็นที่อับอาย ในวันเลี้ยงส่งหมอไพโรวัลย์นี้เอง ขณะที่คำหล้ากำลังเพลินกับการนึกถึงอดีต ต้องสะดุ้งและรู้สึกตัวขึ้นเมื่อได้ยินเสียงกระเช้าเข้าแห่ลูก ๆ ของเธอ โดยเฉพาะคำพูดของป้าไม้อำเภอว่า

"สงสารที่ไม่มีพ่อ ทำไมพ่อถึงหายไป อยากได้พ่อใหม่ไหม"

(กระดิ่งจากลิบโรย : เรือนหลังใหญ่ : 86)

จากคำพูดนี้เองแสดงให้เห็นถึงนิสัยที่ไม่มีความจริงใจ พุดไปเพื่อหวังประโยชน์มองคนเหมือนไม่ใช่คน ทำให้ผู้อ่านสงสารและเห็นใจคำหล้ามาก ที่ถูกสังคมรังแกให้ได้รับความกระทบกระเทือนต่อจิตใจเป็นอย่างมาก แม้แต่ผู้เขียนเองยังได้ร่วมแสดงความเห็นใจกับตัวละครตัวนี้

... แม้ม่ายพิวหายก็อย่างนี้แหละหนอ คนอาสาสมัครที่ช่วยเลี้ยงดูลูก แต่ความจริงใจจะมีสักกี่คน... หรือจะปล่อยให้คำกล่าวต้องเหงา ว่าแหวกกับลูก ๆ เหมือนกับพี่บุญถ้วนและคุณหมอที่กำลังจะจากไป ...

(กระดิ่งจากลิบโรย : เรือนหลังใหญ่ : 86)

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่คนส่วนมากพยายามเอารอดเอาเปรียบผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า โดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นหม้ายปราศจากผู้ปกป้องคุ้มครอง ถูกดูหมิ่นเหยียดหยามศักดิ์ศรี ถูกเห็นเป็นเครื่องฟ่อนคลายอารมณ์ เพียงชั่วครู่ชั่วยามเมื่อสมปรารถนาแล้วก็จากไป และไม่รับผิดชอบต่อการกระทำใด ๆ ที่ตนได้ทำไว้ จนทำให้หญิงเหล่านั้นกลายเป็นผู้มีความผิดพลาดทางจิตใจ

จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกน้อยใจของคำหลักที่หมอไพรวัลย์ไม่รักเธอจริง เพราะวันสุดท้ายก่อนจากกันหมอไม่ได้ไปส่งเธอ กลับบ้านหลังงานเลิก แต่กลับให้ทรงชัย ป่าไม้เอาเธอไปส่งแทน อีกทั้งคำพูดของป่าไม้ทรงชัย ยิ่งทำให้คำหลักพบความจริงว่า ความโศกเศร้าที่จะพบใครสักคนที่รักเธอจริง ไม่รังเกียจอดีตที่ผ่านมาแต่เธอก็ไม่เคยสมหวัง เพราะทุกคนที่เข้ามาหวังประโยชน์ และเอาเปรียบเธอ ทำให้ผู้อ่านยิ่งเพิ่มความสงสาร และเห็นใจตัวละครยิ่งขึ้น เข้าใจเรื่องราวโดยตลอด และกระจ่างในชื่อเรื่อง นอกจากนี้ผู้เขียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ผากเป็นข้อสรุปให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการฟ่อนคลายความตรึงเครียดกับผู้อ่าน ด้วยข้อความติดตลกแต่แฝงความนัยว่า

... จะมีคนเอาขนม เสื่อผ้ามาให้ลูกคำหลักอีกแล้ว...

(กระดิ่งจากลิบโรย : เรือนหลังใหญ่ : 87)

จากข้อความนี้ผู้เขียนต้องการจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มันจะไม่มีทางสิ้นสุดได้ง่าย ๆ มันจะต้องวนเวียนอยู่เช่นนี้เรื่อยไป เพราะคนในสังคมไม่มีความจริงใจในการแก้ปัญหา ทุกคนหวังประโยชน์เท่านั้น

บทสนทนาในเรื่อง สมจริง เหมาะสมกับตัวละครด้วยการใช้คำสั้น ๆ ง่าย ๆ เพราะผู้เขียนต้องการจะสื่อกับผู้อ่านว่าปัญหาหลักขณะนี้เกิดได้กับผู้หญิงฐานะ เม็ด สามไปทำงานต่าง

ประเทศแล้วไม่ติดต่อกลับมา นอกจากนั้นบทสนทนายังช่วยให้รู้จักลักษณะนิสัยของตัวละคร ช่วย
ดำเนินเรื่อง ตลอดจนช่วยเร้าความสนใจของผู้อ่านดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ส่วนฉากที่ปรากฏในเรื่อง กล่าวถึงหมู่บ้านวังยาวในชนบทที่ไม่ห่างไกลความเจริญ
มีไฟฟ้าใช้ ผู้เขียนเลือกสถานที่ได้เหมาะสมกับเรื่อง เพราะผู้เขียนต้องการจะสื่อความว่าปัญหา
แบบนี้เกิดขึ้นได้ในทุกที่ไม่ว่าจำเป็นต้องถิ่นทุรกันดาร นอกจากนี้ผู้เขียนเลือกเวลาในการสร้าง
บรรยากาศของเรื่องได้เหมาะสมเช่นกัน โดยผู้เขียนใช้การบรรยายเวลากลางคืนให้เหตุการณ์
ต่าง ๆ ดำเนินไปสอดคล้องกับความเป็นจริง ตลอดจนต้องการชี้ให้เห็นว่าในเวลากลางคืนเป็น
เวลาที่คนทั่วไปหลับไหล แต่ว่าปัญหาต่าง ๆ มันไม่ได้หลับไหลตาม

เรื่องนี้ผู้เขียนนำเอาเรื่องสามัญธรรมดาที่มีปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมทุกระดับชั้น และใน
ทุกท้องถิ่น เรื่องของแม่ม่ายที่ถูกสังกรรมรังเกียจ ดูถูก ตลอดจนคอยเอาไรต์เอาเปรียบ นักเขียนมี
วิธีเล่าเรื่องธรรมดาทำให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนิน
เรื่อง และการปิดเรื่อง ด้วยการสร้างบททั้งไว้ให้ผู้อ่านติดตามมาตลอด และมาเฉลยให้ผู้อ่าน
ทราบในตอนจบเรื่อง ประโยคจบ ผู้เขียนจบลงด้วยการแสดงทัศนะของผู้เขียนเอง ซึ่งเป็น
ข้อความที่ดูเฟิ่น ๆ เหมือนกับตลก เพื่อคลายความตึงเครียดให้กับผู้อ่าน แต่ก็สร้างความรู้สึก
สะเทือนใจแก่ผู้อ่านควบคู่ไปด้วยกัน การดำเนินเรื่องผู้เขียนได้แทรกทัศนะของตนได้เพื่อช่วย
เร้าความสนใจผู้อ่าน การบรรยายตัวละคร ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของตัวละครให้มีชีวิตจิตใจ
ได้สมจริง ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในความคิดของแต่ละบุคคล สร้างความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน
ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเห็นใจในตัวละคร ตลอดจนบทสนทนา และฉากเหมาะสมกลมกลืน
เป็นเหตุเป็นผล สอดคล้องกับเนื้อเรื่องจากการที่ผู้เขียนแสดงทัศนะของตนปรากฏเด่นชัดในเรื่อง
ผู้เขียนต้องการจะเรียกร้องให้สังคมยอมรับ และเห็นใจ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือผู้ที่ตกใน
สถานภาพแม่ม่ายอย่าได้ดูถูกเหยียดหยามมองพวกเขาเหล่านั้นเหมือนไม่ใช่คน เอาไรต์เอาเปรียบ
เพราะอย่างน้อยพวกเขาเหล่านั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ฝนตกฟ้าร้อง

เรื่องย่อ

ชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อ กุ้งแห้ง เดิมทีเป็นคนต่างจังหวัด แต่ภายหลังเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ เขามีความรู้สึกว่ากรุงเทพฯ ไม่น่าอยู่แต่เพราะความจำเป็นทำให้เขาต้องอยู่ เขามักคิดเปรียบเทียบชีวิตของเขาในวัยเด็กยามที่อยู่ต่างจังหวัดกับตาและยาย กับชีวิตของตนในปัจจุบันเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันฝนตกฟ้าร้อง เขาคิดว่าในตอนเด็กนั้นเวลาฝนตกฟ้าร้องแม้จะน่ากลัวเพียงใด เขาก็ไม่กลัว เขารู้สึกอบอุ่นใจ เพราะมีคนที่ยกยักและเอาใจใส่เขาอยู่รอบข้าง ซึ่งต่างจากทุกวันนี้ที่เขาอยู่ในกรุงเทพฯ ถึงแม้ว่าเขาจะโตแล้วแต่วันที่ฝนตกฟ้าร้องกลับรู้สึกเย็นเยือกเข้าไปถึงภายในจิตใจ เขารู้สึกโดดเดี่ยวเหมือนอยู่ตัวคนเดียว แม้ว่าจะมีคนมากมายอยู่รอบตัว แต่ก็ไม่มีใครคอยช่วยไยดูแล และเอาใจใส่เขาเหมือนตอนอยู่ต่างจังหวัด

แก่นเรื่อง

สภาพชีวิตในชนบท

กลวิธีในการแต่ง

เรื่อง "ฝนตกฟ้าร้อง" ผู้เขียนนำเรื่องธรรมดาสามัญ เรื่องของคนที่มีความรู้สึกว่าการใช้ชีวิตอยู่ต่างจังหวัดท่ามกลางธรรมชาติ ท่ามกลางความอบอุ่นจากญาติพี่น้อง ไม่ต้องแก่งแย่งชิงดีกับใคร มีอยู่สิ่งเดียวที่จะเป็นคู่แข่งได้คือการแข่งกับตัวเอง ดีกว่าการใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ท่ามกลางสารพันปัญหา ต้องแก่งแย่งชิงดีกัน อ่างว้าง โดดเดี่ยว เหมือนอยู่ตัวคนเดียว น่าสังเวชใจ ผู้เขียนเล่าเรื่องธรรมดานี้ได้ที่น่าสนใจ และประทับใจ ชวนให้อยากติดตามเรื่องตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่ธรรมดา ๆ แต่แฝงไว้เป็นปริศนา ชวนให้พิศวงว่าในสภาพเช่นนี้มีอะไรแอบแฝงอยู่ ผู้เขียนเสนอเรื่องผ่านตัวละครเอก กุ้งแห้ง เป็นผู้เล่าตลอดเรื่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายภาพการดำเนินชีวิตของชาวบ้านน้ำโจนในต้นฤดูฝนที่ฝนเริ่มตก และกิจวัตรประจำวันของตาของกุ้งแห้งตัวละครเอก ตลอดจนความรู้สึกที่เป็นสุขและอบอุ่นของตัวละครเอก กุ้งแห้ง เพื่อเป็นบทนำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วิถีชีวิตของชาวหมู่บ้านนี้และภูมิหลังบางตอนของตัวละครที่เขาประทับใจ และจดจำไว้อย่างไม่มีวันลืม

ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้ เพื่อให้ผู้อ่านประทับใจกับธรรมชาติในชนบท เพื่อจะได้เข้าใจเรื่องได้ง่าย และสามารถจินตนาการภาพของเหตุการณ์ได้ชัดเจน ตลอดจนเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้มีความรู้สึกคล้อยตามไปกับผู้เขียน นอกจากนี้การเปิดเรื่องยังโยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว เรื่องดำเนินไปโดยตัวละครเอกกึ่งแห่งนี้ย้อนไปถึงอดีตของตนในวัยเด็กในคืนที่มีพายุฝนกระหน่ำ และฟ้าร้องอย่างน่ากลัวที่หมู่บ้านน้ำโจน คืนนั้นกึ่งแห่งมานอนที่ห่างจากบ้านกลางดึกอากาศหนาวเย็นยะเยือกตาชวนไปดูเผือกกับหางจืดที่ตানাไปดักจับปลาที่ลำห้วยข้างห่างนา เขาตามตาไปโดยไม่กลัวฝนและเสียงฟ้าร้องเลย เขารู้สึกอบอุ่นใจที่มีตากอยห่วงใยรักใคร่ กึ่งแห่งนี้ถึงตอนนี้ อย่างมีความสุขและอบอุ่น ผู้เขียนบรรยายตอนนี้ทำให้ผู้อ่านกระจ่างและเข้าใจชื่อเรื่อง "ฝนตกฟ้าร้อง" ว่าเป็นนัยของสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้รู้ว่า โดยธรรมชาติของเด็กจะต้องกลัวฟ้าร้องในยามฝนตก แต่ตัวละครเอกไม่กลัวแต่กลับรู้สึกอบอุ่นและเป็นสุข ขณะเดียวกันก็เกิดความสงสัยว่าชีวิตของตัวละครก็มีความสุขดีอยู่แล้ว อะไรล่ะที่จะเป็นปัญหา ผู้เขียนไขปริศนาได้อย่างรวดเร็วฉับไว ด้วยการโยงเรื่องกลับเข้ามาในชีวิตจริงปัจจุบันของตัวละครเอกกึ่งแห่ง ขณะนั่งรอรถเมล์กลับบ้านในเย็นวันหนึ่งหลังเลิกงานแล้ว และมีฝนตก ด้วยความรู้สึกที่อึดอัดใจ ทรมานใจและเบื่อหน่าย ดังนี้

... กึ่งแห่งมานั่งรอตั้งแต่เย็นย่ำ ยามนั้นผู้คนยังไม่มากมายนัก เบื่อการรอคอย เป็นที่สุดมาอยู่กรุงเทพฯ เพราะวิถีการงานนั้นผูกพันจากต่างจังหวัดต้องไร่ปลายนามา อยู่ในเมืองกรุงแดนฟ้าอมร ก็เพราะความจำเป็นในชีวิตบางประการ กึ่งแห่งต้องโหนรถเมล์ทำงานในกรมทุกวัน ออกจากบ้านแต่เช้ามืด ดวงอาทิตย์ไม่ทันแตะขอบฟ้า และกว่าจะกลับมาเข้าบ้านได้แสงไฟพลันปลุกกรุงเทพฯ ให้สว่างไสว ...

(ฝนตกฟ้าร้อง : เรือนหลังใหญ่ : 96)

จากข้อความนี้ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าชีวิตปัจจุบันของกึ่งแห่งมาอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เพราะหน้าที่การงาน และเข้าใจปัญหาของกึ่งแห่งที่ทำให้เขาเกิดภาวะคับข้องใจ เนื่องมาจากปัญหาการจราจรที่ทำให้เขาต้องออกจากบ้านแต่เช้า และกว่าจะถึงบ้านก็มืดค่ำ ซึ่งผู้เขียนมีกลวิธีในการบรรยายความรู้สึกของตัวละครประชดประชันเปรียบเทียบได้แปลก ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและคล้อยตามไปกับตัวละคร นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมชีวิตของคน

กรุงที่ต้องเผชิญกับความสับสนวุ่นวาย แกร่งแย่งชิงกัน ตั้งแต่ตื่นขึ้นมาจนกระทั่งกลับเข้านอน และมีผลทำให้สุขภาพจิตเสื่อมเสีย

เพื่อเน้นให้เห็นถึงสภาพจิตใจอันแยบยลของกึ่งแห่งที่เกิดเบื้องหน้าสภาพชีวิตในกรุงเทพฯ อย่างจับใจ จนแทบจะหมดความอดทน ที่ต้องทนรอคอยรถเมล์ เป็นเวลานานจนทำให้เขาเครียด ปวดศีรษะ ปวดท้อง หิวข้าว ขณะเดียวกันฝนก็ตกแรงไม่มีท่าว่าจะหยุดทำให้เขาคิดว่าเขาจะกลับถึงบ้านไหมวันนี้ เมื่อรถเมล์ธรรมดาคันที่เขาต้องการโดยสารมาถึง เขาก็ต้องแกร่งแย่ง เบียดเสียด ยัดเยียด พยายามขึ้นรถเมล์ให้ได้ และเมื่อขึ้นรถเมล์ได้แล้ว เขาก็ต้องเผชิญกับ ปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย ดังนี้

... ผู้คนเบียดแน่นกันอยู่ในรถเหมือนปลากระป๋อง... แต่กึ่งแห่งไม่มีทางเลือก เขาพยายามกระเสือก เบียดขึ้นไปโหนราวรถอย่างลำบาก มันเริ่มเคลื่อนตัวอย่างช้า ๆ ผ่านคลื่นทะเลรถ ชั่วครู่ก็กลับหยุดนิ่ง เหงื่ออับอ้าวคละคลุ้ง กึ่งแห่งเกือบจะทนไม่ได้ มือข้างจับราวรถเมล์บนศีรษะเกร็งแน่น หลับตาลง ผ่อนลมหายใจอย่างช้า ๆ...
อีกนานไหมกว่าเขาจะถึงบ้าน ...

(ฝนตกฟ้าร้อง : เรือนหลังใหญ่ : 97 - 98)

จากข้อความนี้ ทำให้ผู้อ่านสงสารและเห็นใจตัวละครมากยิ่งขึ้น เข้าใจเรื่องได้โดยตลอด และกระจ่างในชื่อเรื่อง "ฝนตกฟ้าร้อง" ยิ่งขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ผู้เขียนบรรยายภาพเหตุการณ์ตอนนี้เห็นภาพได้ชัดเจน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาการจราจรในกรุงเทพฯ วันฝนตก ซึ่งตามปกติก็มีสภาพที่สับสนวุ่นวายอยู่แล้ว เมื่อมีฝนตกครั้งใดก็ยิ่งทำให้สภาพเลวลง ไปอีกปัญหาเหล่านี้ทุกคนรู้ และก็ต้องก้มหน้ายอมรับกับภาวะเหตุการณ์เช่นนี้ นับเป็นความทุกข์ยาก ทรมาณจิตใจของผู้ที่เข้ามาอาศัยในกรุงเทพฯ จะเห็นว่าความรู้สึกไม่ใช่แต่เพียงของตัวละครเท่านั้นแต่มันเป็นภาพสะท้อนความรู้สึกของผู้แต่งเรื่องด้วย

จากนั้นกึ่งแห่งย้อนนึกถึงอดีตที่เคยอยู่กับตาและยายเวลาไปไหนมาไหน ถ้าใกล้ ๆ ก็เดินไป แต่ถ้าไกลก็ใช้เรือ โดยมีตาเป็นคนพาย ส่วนตัวเขาก็นั่งคุยไปกับตาอย่างมีความสุข ไม่ต้องห้อยโหนเบียดเสียดผู้คนอยู่บนรถเมล์ หรือเสียเวลาในการรอคอยรถเมล์ จนเกิดอาการ

เครียด และเมื่อหิวข้าวก็มีทั้งตา และตายคอยเอาใจใส่ ห่วงใย ดังคำพูดของตาที่พูดกับเขา
ในคืนวันฝนตกที่เขาจำได้ ดังนี้

"หิวข้าวละสิ ยายมาไม่ได้หรอก ต้องพายเรือไปกินข้าวในบ้าน"

(ฝนตกฟ้าร้อง : เรือนหลังใหญ่ : 100)

และคำพูดของยายที่พูดขึ้นเมื่อเห็นตากับเขากลับถึงบ้านดังนี้

"นึกว่าจะกลับมาบ้านไม่ได้เสียอีกว่าจะยืมเรืออู๋ไปงัดเกวียนพายไปส่ง"

เสียงยายยังดังก้องในหูสองข้างของกุ่มแห่ง ยายหมายถึงข้าวและกับข้าวมือเช้า เตรียม
ใส่กระบุงไปให้ตาที่เนินไม้รวก

(ฝนตกฟ้าร้อง : เรือนหลังใหญ่ : 101)

จากคำพูดของตาและยายนี้ กุ่มแห่งต้องการจะชี้ให้เห็นว่าชีวิตในต่างจังหวัดของเขามี
ความสุขและอบอุ่นเพราะมีตาและยายคอยห่วงใยรักใคร่ นอกจากนี้คำพูดนี้ยังแสดงให้เห็นอุปนิสัย
ของตัวละครที่มีเมตตา เอื้ออาทรด้วยความจริงใจ และยังช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว
โดยให้รู้ว่าเรื่องจะดำเนินอย่างไรต่อไป ทำให้ผู้อ่านจินตนาการเหตุการณ์ในเรื่องได้แจ่มชัด

ในขณะที่กุ่มแห่งกำลังนึกถึงความสุขในวันฝนตกที่อยู่กับตาและยายเพลิน เพื่อค่าเวลา
ขณะโหนอยู่บนรถเมล์ ก็ต้องสะดุ้งรู้สึกตัวเมื่อได้ยินเสียงคนขับรถเมล์ตะโกนว่า

"ข้างหน้ารถเสีย... ช่วยละคราวนี้"

จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกของผู้คนในรถ และความรู้สึกของ
กุ่มแห่งที่ต้องเผชิญกับภาวะที่ฝนตกกรดติด ต้องยืนโหนอยู่บนรถเมล์ ปวดเมื่อยไปทั้งร่างกาย และ
หิวข้าว โดยไม่รู้ว่าจะกลับไปถึงบ้านเมื่อไหร่ ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของตัวละครตอนนี้ได้
สมจริงเหมือนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้ว และไม่สามารถแก้ไขได้ จะหลีกเลี่ยง
ไม่ได้ แต่ยอมรับสภาพการณ์เช่นนี้ได้อย่างใจยอม

บทสนทนาในเรื่องมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยายความรู้สึกของตัวละคร บทสนทนาที่มีจะเป็นการสนทาระหว่างกึ่งแห่งกับตา ซึ่งสมจริงและเหมาะสมกับตัวละคร ภาษาที่ใช้เป็นภาษาง่าย ๆ จริงใจ ฟังแล้วรู้สึกอบอุ่นใจ เพราะเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกได้ตรงไปตรงมา ช่วยให้ผู้อ่านรู้จักนิสัย ตลอดจนความคิดของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่องด้วยการบอกให้ทราบถึงเหตุการณ์ภายในเรื่อง ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

สำหรับฉากในเรื่อง ผู้เขียนแบ่งเป็นสองฉาก คือ

ฉากชนบทกับฉากในกรุงเทพฯ ฉากในชนบทผู้เขียนต้องการจะใช้แทนสภาพสังคมไทยในอดีตที่มีแต่ความน่าอยู่น่าอาศัย ฉากชนบทผู้เขียนไม่ได้ระบุว่า เป็นชนบทใด หรือจังหวัดใด บอกแต่เพียงว่าเป็นหมู่บ้านน้ำโจนในคืนพายุฝนตกหนัก พายุร้องน่ากลัว ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับสภาพธรรมชาติ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติโดยตรง แต่นำมาช่วยเสริมความรู้สึกของตัวละครให้เด่นชัดว่าถึงแม้ว่าตัวละครตกอยู่ในสภาพที่น่ากลัวเช่นนี้ ตัวละครไม่กลัว ไม่เกลียด ไม่เบื่อหน่ายกับสภาพชนบทในยามนี้ กลับมีแต่ความอบอุ่น ความสุข และน่าอยู่น่าอาศัย

ส่วนฉากในกรุงเทพฯ ผู้เขียนต้องการจะใช้แทนสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่ไม่น่าอยู่น่าอาศัย ฉากกรุงเทพฯ นี้ผู้เขียนไม่ได้กล่าวภาพชีวิตของคนกรุงเทพฯ ทั้งหมด เพียงแต่หยิบยกเฉพาะปัญหาการจราจรในวันที่มีฝนตกหนักด้วยการให้ภาพการรถเมล์ที่มีผู้โดยสารแออัดยัดเยียด ติดขยับเขยื้อนไปไหนไม่ได้อยู่บนท้องถนน ผู้คนโดยสารก็เช่นกัน ซึ่งผู้เขียนใช้แทนคนในสังคมที่ไม่มีทางเลือก ต้องทนอยู่ในสังคมที่ด้อยคุณภาพ

เรื่องนี้ผู้เขียนวางโครงเรื่องอย่างน่าสนใจเนื้อเรื่อง แบ่งเป็นเรื่องชีวิตในชนบทกับชีวิตในกรุงเทพฯ ผู้เขียนนำเสนอเรื่องในลักษณะเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชีวิตในชนบทกับชีวิตในเมือง สลับกันไปมาได้อย่างแนบเนียนกลมกลืน และเป็นเหตุเป็นผลรวดเร็ว ฉับไว ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับตัวละคร การบรรยายตัวละครผู้เขียนเน้นการบรรยายความรู้สึกของตัวละครได้ละเอียดอ่อนใจ และสมจริง ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามเกิดจินตนาการเหมือนกับตนเองเข้าไปร่วมในเรื่องด้วย สำหรับชื่อตัวละครเอก "กึ่งแห่ง" ผู้เขียนอาจจะบอกนัย ๆ ให้ผู้อ่านนึกถึงสุขภาพร่างกายของคนในสังคมกรุงเทพฯ ที่ทรุดโทรม สุขภาพจิตใจที่เสื่อมถอย น่าสังเวชแก่ผู้พบเห็นเหมือนกับสภาพของตัวกึ่งแห่ง

นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายของบมปัญหาในเรื่องที่มีลักษณะคล้ายกับปัญหา
ธรรมดา ๆ แต่ปัญหาเหล่านี้ถูกสั่งสมมานาน ในที่สุดก็จะถึงจุดวิกฤต รุนแรง และระเบิดออกมา
ในที่สุดไม่ว่าจะเป็นสภาพของปัญหา หรือ สภาพของจิตใจผู้ประสบปัญหา ปัญหาเหล่านี้ไม่จาเพาะ
เจาะจะต้องเกิดกับคนยากจน หรือคนร่ำรวย แต่เป็นใครก็ได้ที่มีอยู่ดาษดื่นทั่วไปเหมือน "กุ่ม
แห้ง" ตัวละครเอกซึ่งเป็นสิ่งที่พบได้ง่ายในสังคมกรุงเทพฯ ปัจจุบัน

จุดตั้งพายุฝน

เรื่องย่อ

แสงหล้าเป็นสาวชาวบ้านที่เดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ เพื่อส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว อาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพที่หาเงินได้ง่าย และรวดเร็วมาก เธอเข้ามากรุงเทพฯ เพียงแค่สามปี ก็มีเงินปลูกบ้านหลังใหญ่โตให้พ่อแม่ มีเครื่องใช้อำนวยความสะดวกมากมายหรูหรา ตัวเธอเองก็แต่งตัวสวยงามทุกครั้งทีกลับมาเยี่ยมบ้าน ครั้งหลังสุดนี้เธอตั้งใจมาเปลี่ยนชื่อใหม่ให้ทันสมัยเหมือนคนกรุงเทพฯ เพื่อที่จะได้ไปใช้หากินในประเทศเยอรมัน การกลับมาครั้งนี้เธอเจอกับแฟนเก่าชื่อศรีมูล หนุ่มบ้านเดียวกับเธอ แสงหล้าชวนเขาไปเป็นเพื่อนที่อำเภอเพื่อเปลี่ยนชื่อออกจากอำเภอ เธอพาศรีมูลไปหาความสุขที่โรงแรมตลอดคืน ศรีมูลยังคงรักแสงหล้าอยู่เสมอ เขาจึงพยายามชักจูงให้ แสงหล้ากลับมาใช้ชีวิตที่บ้านนอกเหมือนเมื่อก่อน แสงหล้าปฏิเสธและบอกกับศรีมูลว่า ชีวิตคนก็จุดตั้งพายุฝนกระหน่ำเพียงชั่วคราวแล้วก็ผ่านไป ไม่มีทางหวนคืนมา ศรีมูลเองก็ได้คิดเช่นกันว่าแสงหล้าก็เป็นเช่นเดียวกับพายุฝน

แก่นเรื่อง

ค่านิยมของสาวในชนบท

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนนำชีวิตของหญิงสาวชนบทที่รูปร่างหน้าตาดี ฐานะยากจน การศึกษาน้อย แต่มีความทะเยอทะยานสูง มีค่านิยมหลงใหลวัตถุนิยม มีทัศนคติว่าการไปขายบริการในกรุงเทพฯ จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นและ เธอก็ทำได้สำเร็จ แต่ความทะเยอทะยานของเธอไม่รู้จักสิ้นสุด เธอกลับดิ้นรนหาทางไปขายบริการต่างประเทศ เพื่อกอบโกยความสุขทางด้านวัตถุให้มากยิ่งขึ้น ด้วยมีทัศนคติว่าชีวิตคนเราจุดตั้งพายุฝนที่ตกกระหน่ำมาเพียงชั่วคราวแล้วก็ผ่านไป แจกเช่นความสาวและสวยของเธอที่ไม่นานก็จะโรยรา ดังนั้นในช่วงระยะเวลาอันน้อยนิดแห่งความสาว และสวย เธอจึงพยายามตัดดวงในสิ่งที่เธอคิดว่ามันจะทำให้เธอ และครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มาเขียนเป็นเรื่องราวได้น่าสนใจ ชวนให้อยากติดตาม เรื่องตั้งแต่ชื่อเรื่องที่คุณเขียนแหวไว้เป็นปริศนา รั้าใจผู้อ่าน ด้วยความอุปมาว่า "จุดตั้งพายุฝน" ผู้เขียนเสนอเรื่องโดยผ่านตัวละครที่ชื่อ

"ศรีมูล" เป็นผู้เล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ และใช้คำแทนตัวว่า "ผม" ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการให้ "ศรีมูล" บรรยายเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม และฐานะของตัวละครเอกแสงหล้า ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในทางที่ดีขึ้นอย่างคาดไม่ถึง เมื่อเธอขับรถเก๋งสีแดงเพลิงกลับบ้าน เธอมาหาเขาและชวนเขานั่งรถไปด้วยกัน ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อปูพื้นฐานของตัวละครเอก และเป็นการสะกิดความรู้สึกของผู้อ่านให้อยากติดตามต่อไปว่า ตัวละครเอกนี้ได้พบอะไรกับชีวิตมาบ้าง ทำไมเธอถึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้อย่างรวดเร็ว เธอมีความสัมพันธ์อย่างไรกับศรีมูล ตลอดจนพฤติกรรมของเธอจะเกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง การเปิดเรื่องแบบนี้ยังโยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว เรื่องดำเนินไปโดยศรีมูลบรรยายถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับแสงหล้า และครอบครัวของเธอ ขณะนั่งรถไปด้วยกัน ดังนี้

... แสงหล้าวันนี้ไม่ใช่แสงหล้าคนก่อน เธอคือนิวแสงหล้าแห่งบ้านวังยาวไปแล้ว ใครเห็นก็ตะลึงจั้งจั้ง วันนี้แสงหล้าดูแจ่มใสเบิกบานเปล่งวัยสาวเต็มที่ ถ้าผมจำไม่ผิด เธอน่าจะย่างเข้ายี่สิบสี่ปี แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปนี่สิ ทำเอาหนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านได้แต่ชะเง้อคอมอง...

(ดุจดังพายุฝน : เรือนหลังใหญ่ : 105)

จากข้อความนี้ ผู้เขียนบรรยายภาพความเปลี่ยนแปลงของแสงหล้า ด้วยถ้อยคำที่ประทับใจตามสมัยนิยม และคำอุปมาสั้น ๆ เข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการและเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย อีกทั้งยังรู้ว่าแสงหล้าเป็นสาวชนบทแห่งหมู่บ้านวังยาวที่เป็นสาวสวย ทันสมัยและสนิทสนมกับศรีมูลมาก

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของแสงหล้าดังนี้

... สองปีให้หลัง เธอปลูกบ้านให้พ่อแม่หลังเบ้อเริ่มเป็นบ้านสองชั้นครั้งใดก็ครั้งไม่ทาสีพื้นवल เข้าไปหมู่บ้านวังยาวจะเห็นเด่นกว่าบ้านใด ยิ่งเข้าไปในบ้าน อย่าให้พูดเลยครับ เฟอร์นิเจอร์พร้อมเพียบ ...

(ดุจดังพายุฝน : เรือนหลังใหญ่ : 105)

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงฐานะความเป็นอยู่ที่เป็นหลักฐาน ใหญ่โต และหรูหราของพ่อแม่แสงหล้า ยิ่งเพิ่มความสงสัยให้กับผู้อ่านยิ่งขึ้นว่า แสงหล้าไปประกอบอาชีพอะไร ที่ไหนถึงได้สร้างฐานะร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ผู้เขียนไม่ได้เฉลยคำตอบ แต่กลับสร้างปริศนาเพิ่มขึ้นด้วยการให้ศรีมูลนึกถึงคำนิทานของเพื่อนบ้าน ดังนี้

... เขาว่าแสงหล้าตกถึงข้าวสาร เป็นเมียน้อยเสียที่กรุงเทพฯ แต่นั่นแหละข่าวลือก็คือข่าวลือ ...

(จุดตั้งพายุฝน : เรือนหลังใหญ่ : 106)

จากคำนิทานนี้ แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อลูกสาวเพื่อนบ้านที่ไปทำงานที่อื่นแล้วกลับมาสร้างฐานะความเป็นอยู่ให้พ่อแม่จนร่ำรวย โดดเด่น จะลงความเห็นว่าลูกสาวบ้านนั้นไปเป็นเมียน้อยเสีย ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าแสงหล้าไปประกอบอาชีพที่กรุงเทพฯ แต่อาชีพอะไร ผู้เขียนยังไม่ได้เฉลย การเป็นเมียน้อยของแสงหล้าจริงหรือเท็จก็ไม่ชัดเจน เพราะศรีมูลเองก็ยังคงคิดว่า เป็นข่าวลือ ยิ่งทำให้ผู้อ่านสงสัยมากขึ้นว่า แสงหล้าประกอบอาชีพอะไร

เพื่อเน้นให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของแสงหล้าอีก ศรีมูลจึงเล่าต่อว่าแสงหล้าขับรถพาเขามาที่ว่าการอำเภอ จนทำให้เขาแปลกใจและคิดเข้าข้างตัวเองว่า แสงหล้าคงจะพาเขามาจดทะเบียนสมรส ดังนี้

... แสงหล้าจะมาทำอะไรของเธอนะ ทำไมต้องมาที่อำเภอด้วย... หรือว่า... ไม่น่าเป็นไปได้หรอกที่แสงหล้าจะชวนผมมาจดทะเบียนสมรส เป็นไปได้อย่างไร จู้ ๆ ผมจะหลงมาทั้งที่เมื่อยังไม่ได้ตั้งเค้า...

(จุดตั้งพายุฝน : เรือนหลังใหญ่ : 107)

ข้อความนี้ผู้เขียนมีกลวิธีเร้าใจผู้อ่านอยากติดตามเรื่องด้วยการลวงให้ผู้อ่านเพลินและคล้อยตามไปกับความรู้สึกของศรีมูล และคิดว่าการกระทำอย่างกะทันหันของแสงหล้าครั้งนี้ โดยศรีมูลไม่รู้เนื้อรู้ตัวมาก่อน คงจะใช้ความกระฉ่าง เป่าหูเรื่องอื่นเรื่องอื่นก็ด้วย ขณะเดียวกันทำให้ผู้อ่านสงสัยในตัวศรีมูลยิ่งขึ้นว่า เขามีความสำคัญอย่างไรกับแสงหล้า ทั้ง ๆ ที่ฐานะความเป็นอยู่ของ

เขาทั้งสองแตกต่างกันราวฟ้ากับดิน จากนั้นผู้เขียนได้เฉลยปริศนาได้อย่างรวดเร็ว ฉับไว เมื่อศรีมูลได้ยินเสียงเจ้าหน้าที่ห้องทะเบียนอำเภอถามแสงหล้า ขณะที่เขานั่งรอแสงหล้าที่หน้าห้องว่า

"เปลี่ยนชื่อหรือคะ เปลี่ยนจากอะไรเป็นอะไร ... อ้อ ... จากแสงหล้า เป็นหทัยชนก... เพราะจิง... พระให้ชื่อมาหรือคะ สวยเหมือนคุณเลยชื่อนี้ละ"

(ดุจดั่งพายุฝน : เรือนหลังใหญ่ : 107)

คำพูดข้างต้นนี้ ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย และกระจ่างในเหตุการณ์ตอนนี้ว่า แสงหล้าพาศรีมูลมาเป็นเพื่อนที่อำเภอเพื่อเธอจะเปลี่ยนชื่อตนเอง และการกระทำของแสงหล้าตอนนี้ก็ยังไม่ใช่การไขความกระจ่างของชื่อเรื่อง นอกจากนี้คำพูดนี้ยังแสดงให้เห็นนิสัยของตัวละครที่พูดมากชอบสอดรู้สอดเห็น ตลอดจนช่วยดำเนินเรื่องให้รวดเร็วด้วยการช่วยให้ความกระจ่างกับเหตุการณ์ในเรื่อง อย่างไรก็ตามผู้อ่านก็ยังสงสัยต่อไปอีกว่า แสงหล้าเปลี่ยนชื่อทำไม ผู้เขียนได้เฉลยปริศนาได้อย่างรวดเร็ว ฉับไว ด้วยคำพูดของแสงหล้าที่บอกกับศรีมูล ในขณะที่แสงหล้าขับรถพาศรีมูลออกจากอำเภอว่า

"มันเขย และเธอกำลังจะไปอยู่ต่างประเทศ ประเทศเยอรมันนี่"

(ดุจดั่งพายุฝน : เรือนหลังใหญ่ : 108)

จากคำพูดนี้ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของแสงหล้า ที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเฉพาะรูปร่าง และพฤติกรรมภายนอกตามคำบอกเล่าของศรีมูลเท่านั้น ความรู้สึกนึกคิด และจิตใจของเธอก็เปลี่ยนไปด้วย ทำให้ผู้อ่านสามารถเดาอาชีพของแสงหล้าได้ว่า เธอจะต้องเป็นหญิงขายบริการอยู่ที่กรุงเทพฯ และขณะนี้เธอกำลังจะเดินทางไปขายบริการที่ต่างประเทศทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนไม่ได้บอกออกมาตรง ๆ แต่สภาพของสังคมไทยในขณะนั้นมีผู้หญิงโสเภณีนิยมเดินทางไปหากินในประเทศเยอรมัน แสงหล้าก็คงเฉกเช่นเดียวกับหญิงพวกนั้น แสงหล้าขับรถพาศรีมูลมาหาความสุขกันที่โรงแรม ศรีมูลได้สารภาพรักแสงหล้า ขณะเดียวกันก็คิดเข้าข้างตัวเองว่า แสงหล้ารักเขาเช่นกันไม่เช่นนั้น แสงหล้าคงไม่กล้ายอมเป็นของเขาในคืนนี้ ทำให้ศรีมูลหวนนึกถึงความหลังที่เขากับแสงหล้าเคยรักกันตั้งแต่สมัยที่เรียนชั้นประถมหก จึงพยายามพูดชักจูงให้แสงหล้ากลับมาใช้ชีวิตบ้านนอกเหมือนเมื่อก่อน แสงหล้าปฏิเสธและบอกกับศรีมูลว่า

"ชีวิตเราเหมือนพายุนะที่ศรีมูล กระทบมาเพียงชั่วคราวแล้วก็ผ่านไป มันไม่เคยย้อนกลับมา"

(จุดตั้งพายุฝน : เรือนหลังใหญ่ : 111)

คำพูดนี้ ผู้เขียนใช้สำนวนเปรียบเทียบที่กินความหมายลึกซึ้ง เพื่อเป็นการบอกเล่าแก่ผู้อ่านว่าความผิดพลาดบางอย่างที่เกิดขึ้นนั้นเราไม่มีทางที่จะย้อนกลับมาแก้ไขได้ ถึงแม้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นจะสะเทือนความรู้สึกแค่ไหน ในที่สุดมันก็จะผ่านไป ทำให้ผู้อ่านสงสารและเห็นใจตัวละคร เข้าใจเรื่องได้โดยตลอด และมีความกระจ่างในชื่อเรื่องอีกด้วย

จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกปวดร้าวใจ และผิดหวังของศรีมูล เมื่อรู้ว่าแสงหล้าจากไปแล้ว โดยไม่มีคำอธิบายให้กับเขาเลยจนเขาเองได้คิดเช่นกันว่า แสงหล้าก็เป็นเช่นเดียวกับพายุฝน

บทสนทนาในเรื่องจะเป็นแบบสั้น ๆ ง่าย ๆ ไม่ใช่ภาษาถิ่นดังได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะต้องการจะสื่อให้ผู้อ่านทราบว่าปัญหาเช่นนี้เกิดได้กับคนในทุกภูมิภาค และสามารถเกิดขึ้นได้เสมอตราบดีที่คนยังมีค่านิยม และแนวความคิดที่ผิด ๆ ให้ความสำคัญกับวัตถุเงินทองมากกว่าจิตใจ

ส่วนฉากในเรื่อง เป็นหมู่บ้านวังยาวในชนบท ผู้เขียนไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉาก แต่ผู้เขียนเน้นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดของกลุ่มคนบางกลุ่มในปัจจุบัน เช่น แสงหล้าเปรียบเหมือนตัวแทนของคนในกลุ่มที่นิยมวัตถุ และเงินทอง รักความสะดวกสบาย ซึ่งแนวความคิดนี้อาจจะมีผลสะท้อนกลับกลายเป็นปัญหาสังคมที่ยากต่อการแก้ไขในอนาคต

เรื่อง จุดตั้งพายุฝน ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้น่าสนใจตลอดเรื่อง ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่องที่ต่อเนื่อง เป็นเหตุเป็นผล รวดเร็ว ฉับไว การบรรยายตัวละครผู้เขียนบรรยายได้ละเอียด ลึกซึ้ง ทำให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านค่านิยมและความคิดที่ทำให้ตัวละครเลือกเส้นทางชีวิตต่างกัน ถึงแม้ว่าในช่วงใดช่วงหนึ่งอาจจะเข้ามาประสานกันแต่ในที่สุดก็ต้องแยกย้ายไปตามทางของตนอยู่ดี เหมือนดั่งทางชีวิตของแสงหล้าและศรีมูล นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้แสดงทัศนะฝากไว้เป็นข้อคิดที่คนเราอาจจะมีอะไรที่ผ่านเข้ามามากมาย บางสิ่งก็สร้างความเจ็บปวดให้เราแต่ถ้าเราทำใจได้สิ่งนั้นก็จะมีอิทธิพลต่อจิตใจเราเพียงน้อยนิด และในที่สุดก็จะผ่านไป และเลือนหายไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนถึงให้เห็นถึงปัญหาสังคมบางอย่างที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ถ้าค่านิยมของคนบางกลุ่มในสังคมมีอิทธิพล จะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และในที่สุดก็จะกลายเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข

พรรษามหาชาติ

เรื่องย่อ

พระแก้วเป็นพระบวชใหม่ เหตุที่บวชเพื่อทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ และเพื่อแต่งงานกับชบาหญิงที่ตนหมายบองไว้หลังจากลาสิกขาแล้ว ในระหว่างจำพรรษาที่วัดจัดงานเทศน์มหาชาติ เจ้าอาวาสให้พระแก้วดูแลเรื่องจุดพลุ จุดไฟเพ็ญ และขึ้นเทศน์ พระแก้วได้เตรียมตัวเป็นอย่างดี โดยเฉพาะมีความพร้อมในการเทศน์มาก เพราะตั้งใจอดชบา เมื่อวันงานมาถึงพระแก้วเผ้าชะเง้อมองหาชบา แต่ต้องผิดหวัง เพราะชบาไม่ได้มาร่วมงาน พระแก้วเสียใจมากจนระงับใจไม่ได้ เมื่อพระแก้วขึ้นเทศน์จึงทำได้ไม่ดีเหมือนตอนซ้อม ทำให้คนเฝ้าคนแก่และพ่อของพระแก้วแปลกใจมาก พ่อของพระแก้วจึงเข้ามาไต่ถามจนรู้ว่าพระแก้วไม่สบายใจเรื่องชบา พ่อของพระแก้วจึงบอกกับพระลูกชายว่าชบาไปทำงานกรุงเทพฯ เพื่อหาเงินทุนจุนเจือครอบครัว จะกลับมาให้ทันพรรษาหน้า ให้พระบวชต่อเพื่ออยู่รอรับเครื่องกำกัของเธอ และที่ชบาไม่มาบอกพระก่อน เพราะกลัวพระจะห้าม เมื่อพระแก้วทราบเรื่องชบาจากพ่อทำให้พระแก้วกังวลใจไม่ทราบว่าจะบวชต่อหรือสึกดี

แก่นเรื่อง

ความบกพร่องในการประพฤติปฏิบัติตนของพระสงฆ์

กลวิธีในการแต่ง

เรื่อง "พรรษามหาชาติ" ผู้เขียนเสนอเรื่องราวของพระหนุ่มบวชใหม่รูปหนึ่ง ที่บวชตามค่านิยม ประเพณีของสังคม ในขณะที่จิตใจยังไม่พร้อม จึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้นกับศาสนา ผู้เขียนเสนอเรื่องราวได้น่าสนใจ และสะเทือนอารมณ์ ตลอดจนให้ข้อคิดชวนให้อายากติดตามเรื่องตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่บอกเบาะแสให้ผู้อ่านทราบถึงเนื้อหาของเรื่อง จนสามารถจินตนาการและคาดเดาเรื่องได้ ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายกิริยาอาการของพระแก้วตัวละครเอกที่พยายามข่มความรู้สึกสับสน วุ่นวายใจ เมื่อคิดถึงวันลาสิกขาบทที่จะมาถึงในไม่ช้า ที่ตนเองมีโอกาสบวชทดแทนบุญคุณพ่อแม่ตามประเพณี จนเกือบครบพรรษาแล้ว และจิตใจยิ่งร้อนรน ว่าวุ่นมากขึ้นเมื่อได้เห็นกลุ่มชาวบ้าน ราวเถิดเทิงแห่แทนกัน

เข้าวัด ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้เพื่อเป็นการบอกกล่าวถึงแนวความคิด ความเชื่อของตัวเอง และเร้าใจ ผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องต่อไป ว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้พระแก้วตัวละครเอกมีความรู้สึกเช่นนั้น อีกทั้งยังบอกให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นภายในวัดในขณะที่วัดกำลังมีการเปิดเรื่องแบบนี้โยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็วอีกด้วย เรื่องดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ ภาพการจัดงานแสดงต่าง ๆ ภายในวัด ขบวนการเทศน์ของโรงเรียนประจำตำบล ชาวบ้านที่กำลังเล่นกันอย่างสนุกสนานในวัด โดยเฉพาะการจุดพลุ และการจุดไฟเพียงของพระแก้วที่เจ้าอาวาสให้พระแก้วดูแลอยู่สร้างความสนใจและความสนุกสนานให้กับผู้มาเที่ยวเป็นอย่างมาก แต่พระแก้วกลับมีท่าทีเมินเฉยเหมือนกับมีอะไรอยู่ในใจ ขณะที่สายตาที่เฝ้าจ้องมองที่ประตูหน้าวัดอย่างใจจดใจจ่อ ตอนนีทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยว่า พระแก้วกำลังคิดอะไรหรือมันดึกกับใครไว้จึงได้แสดงกิริยาอาการเช่นนั้น ปริศนาที่ผู้เขียนยังไม่ได้เฉลยแต่กลับสร้างปริศนา เร้าใจผู้อ่านเพิ่มขึ้นด้วยการบรรยายถึงสถานที่ ๆ สายตาของพระแก้วเฝ้าจ้องมองนั้นว่า เป็นร้านขายน้ำแข็งไสตั้งอยู่ร้านหนึ่ง มีแม่ค้าวัยรุ่นสาวสวยกำลังยืนขายของอยู่ ทำให้ผู้อ่านสามารถเดาเหตุการณ์และความรู้สึก ตลอดจนถึงปฏิกิริยาของพระแก้วได้

เพื่อช่วยการคาดเดาของผู้อ่านสมจริง ถูกต้องและเป็นการคาดเดาที่ถูกทิศทาง ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกในใจ และกิริยาอาการของพระแก้วเพิ่ม ดังนี้

... จะใช่เธอไหมนะ... พระแก้วสะท้อนในอก หน่วยตาจ้องเขม็งอยากจะเห็นให้ชัด ๆ... หัวใจนั้นโลดระทึกถวิลหวัง...

(พรหมมหาชาติ : เรือนหลังใหญ่ : 117)

ข้อความนี้ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย และเข้าใจการแสดงออกของพระแก้ว ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนไม่ได้เฉลยออกมาตรง ๆ จากนั้นผู้เขียนได้เล่าย้อนกลับไปเมื่อปีที่แล้ว ครั้งพระแก้วยังไม่ได้บวช ณ ที่ร้านน้ำแข็งไสหน้าวัดแห่งนี้ในงานเทศน์มหาชาติ พระแก้วได้มีโอกาสบอกรักกับขาเจ้าของร้านน้ำแข็งไส จนถึงให้สัญญาจะแต่งงานด้วยหลังจากเขาบวชแล้ว ตอนนีทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย และเข้าใจเรื่องตลอด ว่าที่พระแก้วคอยจ้องมองไปที่ประตูหน้าวัด เพื่อมองหาขานั้นเอง หลังจากนั้นผู้เขียนวกกลับเข้าสู่เหตุการณ์ปัจจุบันด้วยการบรรยายอาการปฏิกิริยาพระแก้วเฝ้าชะเง้อมองหาขา แต่ต้องผิดหวัง เพราะขาไม่ได้มาร่วมงาน พระแก้วเสียใจมาก จน

ระงับใจไม่อยู่ เพราะสู้อุตสาหัเตรียมตัวฝึกซ้อมเทศน์เป็นอย่างดี เพื่อเทศน์อวดชบาในงานเทศน์มหาชาตินี้ ดังนี้

... พอสาวเจ้าหันมาเต็มใบหน้า

พระหนุ่มถึงกับใบหน้าสลดวูป... ไม่ใช่ชบา... กลับเป็นสาวบ้านไหนก็ไม่รู้
รูปร่างหน้าตาประหลัดประหลายเกือบคล้าย แต่ไม่ใช่

ชบาไปไหน... แม้เทศกาลงานเทศน์มหาชาติก็ไม่เห็น

ทำไมไม่โผล่หน้ามาให้หลวงพี่ได้เห็นบ้าง

พระแ้วก็คั่นแน่น... จีวรห่มคลุมเรือนร่างร้อนเร่าเสียวยิ่ง อยากราสึกขาบท
ห่มจีวรกับโคนต้นโพธิ์เสียวบัดเดี๋ยวนี้ ...

(พรรษามหาชาติ : เรือนหลังใหญ่ : 122)

จากข้อความนี้ ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงพระที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ตาม
ค่านิยม ประเพณีของสังคมไทย ส่วนใหญ่จะบวชเพียงกายไม่ได้บวชจิตใจ เพราะยังมีความรู้สึก
นึกคิด และความประหลาดต่าง ๆ เป็นแบบฆราวาส ไม่เหมาะสมกับเป็นผู้อยู่ในร่มกาสาวพัตร์ที่
เขาเรียกกันว่า ฆราวาสในคราบของสงฆ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตอนนี้นำให้
ผู้อ่านหมดความสงสัยและเข้าใจเรื่องได้โดยตลอด อีกทั้งยังกระจ่างในชื่อเรื่อง "พรรษามหา
ชาติ" ด้วย

ดังนั้น เมื่อถึงเวลาที่พระแ้วขึ้นเทศน์ จึงทำไม่ได้ดีเหมือนตอนฝึกซ้อมเสียงที่ขับแหล่
แหบและโหยหวน ทำให้คนเฒ่าคนแก่ แผลกใจมาก โดยเฉพาะพ่อของพระแ้วถึงกับตรงเข้ามา
ได้ถามด้วยความเป็นห่วงหลังพระแ้วเทศน์จบ จึงรู้ว่าพระแ้วไม่สบายใจเรื่องชบาไม่มาในงาน
เทศน์มหาชาติวันนี้ เพื่อให้พระแ้วสบายใจ ไม่วิตกกังวล พ่อของพระแ้วจึงบอกกับพระลูกชาย
ว่า ชบาไปทำงานกรุงเทพฯ เพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว และจะกลับมาให้ทันพรรษาหน้า ให้
พระแ้วบวชต่อเพื่ออยู่รอรับเครื่องกัณฑ์ของเธอ ชบาไม่มาบอกให้พระทราบก่อน เพราะกลัว
พระจะห้าม จากนั้นผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกสองจิตสองใจของพระแ้วว่าจะ
บวชต่อหรือจะสึกดี เมื่อพระแ้วทราบเรื่องชบาจากพ่อ

บทสนทนาในเรื่อง สมจริง เหมาะสมกับตัวละครและสอดคล้องกับเหตุการณ์ กล่าวคือ ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ สั้น ๆ แสดงความเป็นกันเอง เอื้ออาทร และห่วงใย เช่นคำพูดของคนเฒ่าคนแก่ที่ถามพระแก้ว เมื่อฟังพระแก้วเทศน์จบแล้ว ดังนี้

"นี่กว่าพระ เป็นลม"

"ข้าก็นึกว่าพระแก้วร้องไห้"

"ทำไมเสียงจึงโหยหวนขนาดนั้น"

"ไปเจ็บปวดมาจากไหน... ทำไมเสียงช่างสะเทือนใจนัก หลวงพี่แก้ว"

(พรรษามหาชาติ : เรือนหลังใหญ่ : 123)

คำพูดข้างต้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยของตัวละครแล้วยังช่วยให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพของเหตุการณ์ตอนนั้นได้อย่างแจ่มชัด ขณะเดียวกันก็สอดคล้อง แกมตลกขบขัน กับเหตุการณ์ตอนนั้นเช่นกัน

สำหรับฉากในเรื่อง ผู้เขียนไม่ได้ให้รายละเอียดบอกแต่เพียงว่า เป็นวัดหนึ่งขณะกำลังมีงานเทศน์มหาชาติ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนต้องการเน้นที่พฤติกรรมของพระภิกษุหนุ่มบวชใหม่ที่ตัวไม่เหมาะสมกับเป็นผู้อยู่ในร่มกาสาวพัตร์ กับพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งผู้เขียนบรรยายฉากได้สมจริง ชัดเจนมองเห็นภาพ

เรื่องนี้ผู้เขียนนำเสนอเนื้อเรื่องได้อย่างน่าสนใจ และสมจริง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นตัวอยู่ตลอด ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่องที่ต่อเนื่องสอดคล้อง เป็นเหตุเป็นผล โดยเฉพาะตอนปิดเรื่องที่ผู้เขียนตั้งปัญหาให้ผู้อ่านค้นหาคำตอบเอง ว่าถ้าตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกับตัวละครจะตัดสินใจอย่างไร อีกทั้งยังเป็นการเปิดทางให้ผู้อ่านใช้วิจารณญาณในการพิจารณาพฤติกรรมของพระแก้ว ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของคนบางกลุ่มที่ใช้สถาบันศาสนาเป็นเครื่องบังหน้าหาผลประโยชน์ แต่ภายในจิตใจนั้นห่างไกลจากคำว่าพระโดยสิ้นเชิง ดังเช่นพระแก้วที่จิตใจไม่สงบคิดถึงแต่หญิงสาวที่ชื้อชบา การบวชนี้เป็นเพียงการกระทำตามจารีตประเพณีเท่านั้น โดยที่จิตใจไม่ได้เลื่อมใสพระศาสนาแท้จริง ปัญหาจึงเกิดขึ้น การบรรยายความรู้สึกในใจของตัวละครได้สมจริง สร้างความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสลดใจ และนึกชิงชังตัวละคร นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นทัศนะของผู้เขียนที่ต้องการเสนอแนะแก่

ผู้อ่านว่าค่านิยมบางอย่างนั้นควรมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง หรือเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เช่น การบวชก่อนแต่งงานทำให้ผู้บวชมักไม่ได้มีจิตใจที่จะบวชเพื่อศึกษาพระธรรม แต่ติดที่ค่านิยมของสังคมไทย ผลที่ตามมาก็คือจิตใจของผู้บวชขณะที่บวชนั้นจะไม่สงบสุขตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมาไม่เหมาะสมกับสมณเพศ อันจะก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาต่อสถาบันศาสนา จากพุทธศาสนิกชนที่ได้พบเห็น

เรือนหลังใหญ่

เรื่องย่อ

บุญมา เป็นเด็กวัยกำลังซน เดิมเขากับน้องและพ่อแม่อาศัยอยู่กับตาและยายที่เรือนหลังใหญ่ของตาและยาย เรือนหลังใหญ่มีลักษณะเป็นเรือนแปดติดกันสามหลัง นอกจากครอบครัวของบุญมาที่อาศัยอยู่ที่เรือนหลังใหญ่แล้ว ยังมีครอบครัวของลุง และครอบครัวของน้าชาย บุญมา รู้สึกอบอุ่น และมีความสุขมาก เมื่อทุกคนอยู่ร่วมกัน เวลาผ่านไปครอบครัวของน้าชาย ครอบครัวของลุง และครอบครัวของพ่อกับแม่บุญมา ต่างก็แยกเรือนออกไปปลูกบ้านใหม่โดยตัดไม้ในป่ามาปลูก ตาไม่พอใจแต่ขัดไม้ได้ บ้านที่ปลูกใหม่แต่ละหลังใหญ่โตพอ ๆ กัน แรก ๆ ที่บุญมาย้ายเข้าไปอยู่บ้านหลังใหม่ บุญมาวิ่งเล่นกับน้องอย่างสนุกสนาน แต่ต่อมาบุญมากลับมีความรู้สึกที่ บ้านหลังใหม่ไม่มีความสุขเลย มีแต่เงียบเหงา น่ากลัว ไม่เหมือนเรือนหลังใหญ่ของตาและยาย เมื่อครั้งที่ทุกคนอยู่ร่วมกันมาก ๆ

แก่นเรื่อง

สภาพชีวิต และค่านิยมของสังคมชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง

กลวิธีในการแต่ง

เรื่อง "เรือนหลังใหญ่" เป็นเรื่องราวที่ผู้เขียนพยายามถ่ายทอดความรู้สึกห่วงใยในผืนแผ่นดิน ที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตนที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป เพราะค่านิยมของคนกลุ่มหนึ่ง ผู้เขียนนำเสนอเนื้อเรื่องได้อย่างน่าสนใจ ชวนให้อยากติดตามเรื่อง ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง ที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น และภาพอดีตที่ผ่านมาในสมัยที่เรานิยมเรียก "บ้าน" ว่า "เรือน"

ผู้เขียนเสนอเรื่องโดยผ่านตัวละครเอกชื่อบุญมา เป็นผู้เล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการให้บุญมาบรรยายภาพเรือนหลังใหญ่ในครั้งที่บุญมายังอยู่ที่เรือนหลังนี้กับตาและยาย ซึ่งบุญมาเรียกตาว่าพ่อแก่ เรียกยายว่า แม่แก่ เรือนหลังใหญ่เป็นเรือนโบราณของตาและยาย มีลักษณะเป็นเรือนใต้ถุนสูงมีสามหลังติดกัน และอยู่รวมกันถึงสามครอบครัว คือครอบครัวของลุงครอบครัวน้า และครอบครัวของพ่อแม่ของบุญมา รวมทั้งตาและยายด้วย ตลอดจนความรู้สึกของบุญมาที่มีความอบอุ่น และมีความสุขมาก เพราะได้วิ่งเล่นอย่างสนุกสนานกับลูก ๆ ของน้า

ตามประสาเด็ก อีกทั้งยังได้ใกล้ชิดสนิทสนมกับตา นอกจากนี้บุญมายังบรรยายภาพชีวิตประจำวันของตากับยาย ลุง น้ำ และพ่อกับแม่ของเขา ผู้เขียนเปิดเรื่องแบบนี้ เพื่อเร้าให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการ และเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับผู้เขียน ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความผูกพันรั้งของครอบครัวในสมัยก่อนที่อบอุ่น และมีความสุข ขณะเดียวกันก็สงสัยว่าในสภาพที่น้ำอยู่เช่นนี้มีปัญหาอะไรอีก การเปิดเรื่องแบบนี้โยงไปสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว และไขความกระจ่างชื่อเรื่องอีกด้วย เรื่องดำเนินไปโดยบุญมาบรรยายถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ "เรือนหลังใหญ่" ทำให้ "เรือนหลังใหญ่" ที่เคยอบอุ่น และเปี่ยมด้วยความสุข ต้องมีอันเจียบเหงา เมื่อครอบครัวของน้ำลาหยง แยกออกไปอยู่บ้านใหม่ที่ปลูกอยู่ไม่ห่างจากเรือนหลังใหญ่มากนัก สาเหตุที่น้ำลาหยงแยกครอบครัวไปเพราะ เบื่อที่ตาบ่น ตาไม่พอใจ แต่ขัดไม่ได้ การแยกครอบครัวของน้ำลาหยงทำให้บุญมารู้สึกเหงาจับใจ ต่อมาครอบครัวของลุงแยกออกไปปลูกบ้านใหม่อีก โดยให้เหตุผลกับตาว่า

"ชายหน้าเขา อายุจนสี่สิบยังอาศัยพ่อแม่อยู่"

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 132)

จากคำพูดนี้แสดงออกถึงค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คนรักอิสระมากขึ้น ต้องการสร้างฐานะและหลักฐานให้กับตนเอง ด้วยการมีบ้านเป็นของตนเอง

เพื่อเน้นให้เห็นถึงค่านิยมความคิดเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะครอบครัว "เรือนหลังใหญ่" เท่านั้น ยังเกิดขึ้นกับครอบครัวอื่น ๆ เช่นกัน บุญมาได้นึกถึงคำพูดของลุงที่พูดกับตา เมื่อตาพยายามทัดทานไม่ให้แยกครอบครัวไปดังนี้

"ไม่ละพ่อ... เพื่อนเข้าไปทำงานนอก ปลูกบ้านใหม่กันทุกคน เพื่อมันจะว่าข้าได้ว่าใช้เงินไม่เป็น"

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 132)

จากคำพูดนี้แสดงให้เห็นถึงกลุ่มบุคคลที่ทำให้สังคมครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป เป็นกลุ่มบุคคลที่มีโอกาสไปเห็นโลกภายนอก และเกิดการเอาอย่างกันโดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ดี นอกจากนี้ยังทำให้เห็นว่าคนยุคใหม่ขาดการให้ความเคารพนับถือญาติผู้ใหญ่ ถือความคิดของตนเป็นใหญ่ โดยไม่ฟังคำทัดทานใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นพ่อ แม่

นอกจากนี้บุญมาได้บรรยายถึงบ้านใหม่ของลุงที่มีขนาดใหญ่ ภายในโอ้โถงแบบคมีเงิน แต่ลูก ๆ ของลุงไม่ค่อยอยู่ติดบ้าน มักจะมาซุกเล่นกับบุญมาที่บ้านตา โดยให้เหตุผลว่าเหงาดังนี้

"เหงา หลังมันใหญ่ ไม่รู้จะอยู่กับใคร พ่อแม่ก็ออกทำงาน"

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 133)

จากคำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่าความอบอุ่น และความสุขภายในบ้าน ตลอดจนความผูกพันกันระหว่างคนภายในครอบครัว นั้นวันจะเลือนหายไป ปัญหาต่าง ๆ จะเกิดขึ้นตามมาอย่างไม่คาดฝัน เช่นลูก ๆ ที่กลายเป็นเด็กมีปัญหาไม่อยากอยู่บ้าน เพราะที่บ้านไม่มีใครเป็นเพื่อน พ่อแม่ก็ออกไปทานากันหมด

ในที่สุดพ่อและแม่ของบุญมาก็แยกครอบครัวออกมาจากบ้านตาและยายเหมือนลุง เหมือนน้ำ โดยให้เหตุผลกับตาว่า

"ไม้ก้าลังจะหมดป่าอยู่แล้ว ถ้าข้าไม่รับสร้างตอเนี้ แล้วจะให้ไปสร้างตอ

ไทนอีกสองสามปีก็ไม่มีป่าบนภูเขาแล้ว"

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 134)

จากข้อความนี้สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของคนในสังคมที่พยายามสร้างความเจริญให้กับตนเอง กลับเป็นการทำลายธรรมชาติทางอ้อม ซึ่งการสูญเสียนี้ในที่สุดก็จะย้อนกลับมาเป็นปัญหาให้กับสังคมต่อไป

จากนั้นบุญมาได้บรรยายถึงความรู้สึกที่ไปอยู่บ้านใหม่ที่สนุกสนานเฉพาะในวันแรก ๆ เท่านั้น ต่อ ๆ มากก็จะเจียบเหงาโดยเฉพาะตอนกลางคืนเจียบเหงาจนน่ากลัว เพราะภายในบ้านมีเพียงพ่อ แม่ น้อง และตัวเขา เท่านั้น อีกทั้งบ้านยังมีขนาดใหญ่พอ ๆ กับบ้านตา ทำให้บุญมานึกถึงความสุข และอบอุ่นเมื่อครั้งอยู่พร้อมกันที่เรือนหลังใหญ่ ดังนี้

... อยู่บ้านพ่อแก่ แม่แก่ ดูแกทาทันทีละลู่กับชายมั่งให้ดู นึกถึงลูกน้ำลายงที่ร้องไห้ตอนดึก ๆ นึกถึงลูกลู่ที่เคยวิ่งเล่นกันเกรียว ๆ เตียวนี้กลับเป็นต่างคนต่างอยู่บ้านใครบ้านมัน ภายในเรือนจึงเจียบอย่างน่ากลัว...

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 135)

จากข้อความนี้ทำให้ผู้อ่านหมดความสงสัย เข้าใจเรื่องได้ตลอด และทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับ "เรือนหลังใหญ่" นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าวัตถุต่าง ๆ จะตีเด่นทันสมัยอย่างไรก็ไม่สามารถทดแทนความรู้สึกดี ๆ ได้ เหมือนอย่างที่บุญมาารู้สึกถึงครอบครัวของตนจะมีบ้านหลังใหญ่โต มีเครื่องอำนวยความสะดวกมากมาย แต่ภายในจิตใจเขาไม่มีความสุขเลย

ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกสะท้อนใจของบุญมาที่พบว่า ความแห้งแล้งของหมู่บ้านที่เขาอยู่ในปัจจุบัน เป็นเพราะน้ำมาเร็วและไปเร็ว เนื่องมาจากบนภูเขาไม่มีต้นไม้ใหญ่ ๆ หลงเหลืออยู่เลย ขณะเดียวกันก็บรรยายถึงครอบครัวของเขาที่พ่อและแม่ยังคิดขยายบ้านออกไปอีก เพื่อจะได้ทัดเทียมกับคนอื่น โดยลืมนึกถึงว่าไม้บนภูเขาที่ตัดมาทำบ้านไม่หลงเหลืออยู่แล้ว และชาวบ้านคนอื่น ๆ จะมีความคิดเหมือนกับพ่อและแม่ของเขาไหม

บทสนทนาในเรื่อง สมจริง เหมาะสมกับสภาพของตัวละครชนบท ด้วยการใช้อ้อยคำง่าย ๆ แสดงความเป็นกันเอง ทำให้ผู้อ่านทราบความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ช่วยดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็วด้วยการทราบเหตุการณ์ในเรื่อง เช่นคำพูดของตาพูดกับพ่อของบุญมา ดังนี้

"มึงตัดไม้มาทำไมวะ ไอ้ทิด"

"จะ เลื่อยไม้"

"มึงจะ เลื่อยไม้ไปทำไม"

"ข้าจะสร้างบ้าน"

"มึงจะแยกออกไปอีกคนเรอะ"

จากบทสนทนาที่สะท้อนให้เห็นไว้ว่าป่าไม้ที่สูญไปทุกวันนี้ เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ที่ตัดมาสร้างบ้าน และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

ส่วนฉากในเรื่อง กล่าวถึงเรือนหลังใหญ่ในชนบทผู้เขียนบรรยายภาพของเรือนหลังใหญ่ได้ชัดเจน มองเห็นภาพ และความอบอุ่นภายในเรือนหลังนี้

จากการวิเคราะห์รวมเรื่องสั้นชุด "เรือนหลังใหญ่" ทั้ง 8 เรื่อง แต่ละเรื่องจบในตัวเอง เนื้อเรื่องเป็นแนวเดียวกันทั้ง 8 เรื่อง คือ แนวภาพลักษณ์ชนบทไทย แม้ว่า เรื่อง ลูกคนที่หก กับเรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง จะเป็นเรื่องของชาวเขา แต่ก็ยังเป็นชาวเขาในชนบทไทย ดังนั้น แก่นเรื่องในเรื่องสั้นชุดนี้จึงมีเพียงแก่นเรื่องเดียวคือ ภาพชีวิตและค่านิยมของคนในชนบทภาคเหนือ สำหรับกลวิธีการเขียนสรุปได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง

พิจารณาได้จากส่วนประกอบสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่อง ผู้เขียนใช้วิธีการเปิดเรื่อง 2 แบบ คือ

1.1.1 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร

1.1.1.1 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมตัวละครมีเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง การเปิดเรื่องแบบนี้ผู้เขียนบรรยายถึงพฤติกรรมของตัวละครเอก กระโดดลงจากรถปิคอัพรับจ้าง พร้อมกับแบกสัมภาระลงมา เมื่อธมาจอดที่หน้าบ้านของเขา ด้วยการใช้อ้อยคาที่กระชับ กระต๊อต มีความหมายให้ภาพ เช่น กระโดดคล่องแคล่ว จับเขลอะ กระจายฟุ้ง เหวี่ยง คว่า เป็นต้น เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ และมองเห็นภาพปรากฏขึ้นในใจ อยากติดตามเรื่องต่อไป นอกจากนี้ตอนท้ายของการเปิดเรื่อง ผู้เขียนมีกลวิธีการทิ้งท้ายด้วยการบรรยายความรู้สึกของตัวละครเอกที่มีต่อเหตุการณ์ บุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อโยงเข้าสู่เนื้อเรื่อง เพื่อสร้างความสนใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องยิ่งขึ้น ดังเรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง ผู้เขียนทิ้งท้ายตอนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกในใจของตัวละครเอกว่า

... ทำไมร่ายกันนักนะคนเขานี้... เป็นต้น

(คืนพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 31)

1.1.1.2 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละครมี 3 เรื่องคือ จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ คุจตั้งพายุฝน และเรื่อง พรรษามหาชาติ การเปิดเรื่องแบบนี้ผู้เขียนจะค่อย ๆ กล่าวถึงความรู้สึก และอารมณ์

ของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจนทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์ และอยากทราบว่าต่อไปเหตุการณ์นั้นจะเป็นอย่างไร การเปิดเรื่องแบบนี้มีความสำคัญต่อการสร้างความสนใจของผู้อ่านที่มีต่อเรื่อง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละคร เข้าใจการตัดสินใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครต่อไปด้วย เช่น เรื่อง จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกของตัวละครเอก เด็กชายคนหนึ่ง ภาควิชาใจในความสำเร็จที่เรื่องสั้น "เกิดมาสู้" ของเขาได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสารตำรวจ ภาควิชาใจที่พ่อภูมิใจในตัวเขา พ่อหนังสือที่เขาเขียนไปอวดเพื่อน ๆ อีกทั้งเล่าเรื่องราวย่อ ๆ ในหนังสือที่เขาเขียน ซึ่งความภาควิชาใจต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นไม่ได้นาน เนื่องจากพ่อของเขาถูกไล่ออกจากราชการเพราะหมดสมรรถภาพ ผู้เขียนเปิดเรื่องได้สะท้อนใจและเห็นใจตัวละครเอก อยากติดตามเรื่องต่อไปว่า หลังความสำเร็จนี้จะเกิดอะไรขึ้นอีก จะเห็นได้ว่าตอนท้ายของการเปิดเรื่อง ผู้เขียนยังมีกลวิธีที่ท้ายด้วยการบรรยายความรู้สึกของตัวละครที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกในครั้งแรก ดึงข้อความที่ขีดเส้นใต้ข้างต้นเพื่อเร้าความรู้สึกผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องมากยิ่งขึ้น นับเป็นความสามารถของผู้เขียนที่สร้างความสนใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่อง

1.1.2 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากหรือบรรยายกาศมี 4 เรื่องคือ เรื่อง ลูกคนที่หก กระดิ่งจากลิบโรย ผนตกฟ้าร้อง และ เรือนหลังใหญ่ ฉากและบรรยายกาศที่นำมาเล่าเปิดเรื่องในเรื่องสั้นนี้ ผู้เขียนให้รายละเอียดของสถานที่ และบรรยายกาศของเรื่อง ได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างภาพสถานที่และบรรยายกาศในเรื่องขึ้นในใจได้กระจ่าง อีกทั้งฉากและบรรยายกาศช่วยสร้างความสมจริงให้สอดคล้องกับตัวละครในเรื่อง ตลอดจนมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง เช่น เรื่อง เรือนหลังใหญ่ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการให้บุณมาตัวละครเอกบรรยายภาพเรือนโบราณหลังใหญ่ของตากับยาย ที่อาศัยอยู่ร่วมกันถึงสามครอบครัวอย่างอบอุ่น และมีความสุข ผู้เขียนให้รายละเอียดไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างภาพขึ้นในใจ และสนใจใคร่ติดตามเรื่อง

นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีกลวิธีที่ท้ายในตอนเปิดเรื่อง เพื่อเร้าความสนใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องยิ่งขึ้นด้วยการให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกของตนที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเช่นเรื่อง เรือนหลังใหญ่ ผู้เขียนทิ้งท้ายด้วยความรู้สึกของบุณมาดังนี้

... พ่อแก่ กับ แม่แก่อยากให้อีก ๆ มาอยู่รวมกัน เพราะบ้านใหญ่โตอยู่ตามลำพัง
สองคน พ่อแก่คงเหงา...

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 129)

จะเห็นได้ว่าตอนต้นบรรยายถึงความรู้สึกที่อบอุ่น แต่พอตอนท้ายของการเปิดเรื่อง
บรรยายถึงความรู้สึกที่เหงา ทำให้ผู้อ่านสงสัยและอยากติดตามเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับเรือน
โบราณหลังใหญ่นี้ การทิ้งท้ายแบบนี้ยังช่วยโยงเข้าสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็วอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าการเปิดเรื่องทั้ง 2 แบบที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเปิดได้ชัดเจน มีความ
สมจริง สอดคล้องกับตัวละครในเรื่อง และโยงเข้าสู่เนื้อเรื่องได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เราใจ
ผู้อ่านจนสามารถสร้างภาพขึ้นในใจได้กระจ่างและอยากติดตามเรื่องต่อไป

นอกจากนี้ตอนท้ายของการเปิดเรื่องทั้ง 3 แบบ ผู้เขียนมีกลวิธีทิ้งท้ายด้วยการให้
ตัวละครบรรยายความรู้สึกอีกครั้งหนึ่งแทรกกลางตอนท้ายของการเปิดเรื่อง เพื่อเน้นความรู้สึกหรือ
พฤติกรรมของตัวละคร หรือจาก ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องมากยิ่งขึ้น
การทิ้งท้ายของการเปิดเรื่องแบบนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง เข้าใจตัวละคร นับว่าเป็นกลวิธีที่ดี
ของผู้เขียน อีกทั้งการบรรยายอารมณ์ และความรู้สึกของตัวละคร ผู้เขียนทำได้ดี ทำให้ผู้อ่าน
สะเทือนใจ

1.2 การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่อง ผู้เขียนมีกลวิธีในการนำเสนอในเรื่องสั้นชุดนี้ 2 แบบ
คือ เสนอเรื่องโดยผู้เขียนเป็นผู้เล่าเองตลอดเรื่องมี 4 เรื่องคือเรื่อง "คืนพระจันทร์ส่องแสง"
"ลูกคนที่หก" "กระดิ่งจากสี่ร้อย" และ "พรชามหาชาติ" และกลวิธีการเสนอเรื่องโดยให้
ตัวละครเอกเป็นผู้เล่ามี 4 เรื่องคือเรื่อง "จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ"
"ฝนตกฟ้าร้อง" "ดูจตุรัสพายุฝน" และเรื่อง "เรือนหลังใหญ่" การเสนอเรื่องทั้ง 2 แบบนี้
ผู้เขียนทำได้ดีเรื่องราวเป็นเหตุเป็นผลราบรื่น ส่วนกลวิธีการดำเนินเรื่อง และกลวิธีในการ
สร้างความขัดแย้งมีดังนี้

1.2.1 กลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนใช้กลวิธีดำเนินเรื่อง 4 แบบคือ

1.2.1.1 การเล่าตามลำดับเวลามี 2 เรื่องคือเรื่อง

คืนพระจันทร์ส่องแสง และเรื่อง ลูกคนที่หก โดยเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ไปตามลำดับเวลาก่อน
หลัง หรือตามลำดับเหตุการณ์ทีละวัน เดือน ปี

1.2.1.2 การเล่าย้อนหลังมี 2 เรื่องคือเรื่อง จินตภาพ ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ และเรื่อง เรือนหลังใหญ่ การเล่าเรื่องแบบนี้ผู้เขียน นำเหตุการณ์ในอดีตของตัวละครมาเปิดเรื่อง แล้ววกกลับเข้ามาในเหตุการณ์ปัจจุบัน

1.2.1.3 การเล่าตามลำดับสลับกับการเล่าย้อนหลังมี 3 เรื่องคือเรื่อง กระดิ่งจากลิบโรย จุดดั่งพายุฝน และ พรรษามหาชาติ การเล่าเรื่องแบบนี้ จะเล่าไปตามลำดับเวลาหรือเหตุการณ์ ขณะเดียวกันก็ย้อนเล่าไปถึงความหลัง

1.2.1.4 การเล่าเรื่องสลับกันไปมาระหว่างสองเหตุการณ์ หรือสองฉาก มีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง ฝนตกฟ้าร้อง การเล่าเรื่องแบบนี้ เป็นการเล่า เปรียบเทียบเหตุการณ์ในอดีตกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่ากลวิธีการดำเนินเรื่องทั้ง 4 แบบนี้ ผู้เขียนบรรยายเหตุการณ์ ได้เป็นเหตุเป็นผลชัดเจน มีการสร้างเหตุการณ์ที่เป็นปริศนาแล้วก็ไขปริศนาได้อย่างรวดเร็ว ฉับไว ช่วยให้ผู้อ่านตื่นตัวในการอ่านติดตามเรื่องได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจเรื่องได้ตลอด และ รับสารที่ผู้เขียนเสนอได้ชัดเจนตรงประเด็น นอกจากนี้ในการดำเนินเรื่องผู้เขียนได้ใช้ความ กระจ่างของชื่อเรื่องแทรกไว้ได้อย่างเหมาะสม เจาะสมเหตุผล เนื้อเรื่องมีความเป็นเอกภาพ ถ้า คำใดหรือข้อความใดเป็นภาษาถิ่นเฉพาะ ผู้เขียนจะอธิบายแทรกไว้ในเรื่องได้อย่างเหมาะสม และกลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง

1.2.3 กลวิธีการสร้างความขัดแย้งผู้เขียนสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น ภายในใจตัวละครเอกทุกเรื่อง ในรวมเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ นี้ ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ เนื่องมาจากความรู้สึกคับแค้นใจ น้อยเนื้อต่ำใจในโชควาสนาที่เกิดมาเป็นลูกชานาที่ยากจน ความทะเยอทะยาน ความว่าเหว ความเงิบเหงา และความเสียใจ ผู้เขียนให้ตัวละครบรรยาย ความรู้สึกออกมาได้อย่างแจ่มชัด ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ และเห็นใจตัวละครที่ต้อง ประสบกับเหตุการณ์เช่นนั้น เช่นเรื่อง กระดิ่งจากลิบโรย ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งในใจ คำหว่าตัวละครเอกให้รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่ไม่มีผู้ชายคนไหนจริงจังต่อเธอ เห็นเธอเป็นนาง บำเรอชั่วคราวชั่วครวญ แม้ผู้หญิงด้วยกัน ก็ยังดูถูกดูแคลนให้เกิดความเจ็บใจ น้อยใจ เพราะ เนื่องจากความเป็นแม่หม้ายสามีหายสาบสูญหลังจากเดินทางไปทำงานที่ประเทศซาอุดี ทำให้เธอ เหงาว่าเหวและต้องต่อสู้ชีวิตอยู่กันตามลำพังกับลูกเล็ก ๆ อีก 2 คน ปราศจากที่พึ่งพิง เป็นต้น

การสร้างความขัดแย้งในใจตัวละคร ผู้เขียนสร้างได้สมจริง ทำให้ผู้อ่าน สะเทือนอารมณ์ และเห็นใจในชีวิตอันแร้นแค้นของตัวละครนั้น

1.3 การปิดเรื่อง

การปิดเรื่อง ผู้เขียนใช้การปิดเรื่องเพียงลักษณะเดียวทั้ง 8 เรื่องคือ การปิดเรื่องด้วยความเป็นจริงในชีวิต ได้แก่เรื่อง จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ คืนพระจันทร์ส่องแสง ลูกคนที่หก กระดิ่งจากสปีโรย ฝนตกฟ้าร้อง จุดตั้งพายุฝน พรหมมาหาชาติ และ เรือนหลังใหญ่ การปิดเรื่องแบบนี้ ผู้เขียนจบเรื่องราวของตัวละครในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งด้วยความคิด และพฤติกรรมของตัวละครที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริงของมนุษย์ เช่นเรื่อง พรหมมาหาชาติ ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกสองจิตสองใจของพระแก้วตัวละครเอกว่าจะบวชต่อหรือจะสึกดี เมื่อทราบจากพ่อว่าชบาหญิงคนรักต้องการให้เขาบวชต่อความรู้สึกสองจิตสองใจของตัวละครดังกล่าวนี้ พบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริงของมนุษย์ในภาวะที่ต้องตัดสินใจผิดพลาด

การปิดเรื่องแบบนี้ผู้เขียนทำได้สมจริงเป็นเหตุเป็นผล และพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริงของมนุษย์

จะเห็นได้ว่า เรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องแบบธรรมดา ไม่ซับซ้อน อ่านเข้าใจง่าย เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกลมกลืน สมเหตุสมผล ด้วยการบรรยายสถานการณ์ ตอนเปิดเรื่องอย่างกระชับรัดกุม ให้ความและให้ภาพชัดเจน ช่วยปูพื้นฐานให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง และอยากติดตามเรื่อง จากนั้นกล่าวถึงปัญหาและข้อขัดแย้งของเรื่อง แล้วค่อย ๆ คลี่คลายปัญหานั้น ๆ จนเข้าสู่จุดจบของปัญหาได้อย่างสมบูรณ์ ระยะเวลาในการดำเนินเรื่องน้อยเหมาะสมกับเรื่อง (กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2518 : 78 - 107)

2. ตัวละคร

2.1 ลักษณะตัวละคร ผู้เขียนสร้างตัวละครเอกเป็นมนุษย์ทั้ง 8 เรื่อง มีลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจน คือ ตัวละครเอกเป็นเพศชาย 5 คน แบ่งเป็นเด็กชาย 2 คน ชายหนุ่ม 3 คน และเพศหญิงวัยสาว 3 คน การจำแนกเพศทำให้ทราบว่าเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ ผู้เขียนสามารถสร้างตัวละครได้ทุกเพศและทุกวัย

ด้านอาชีพตัวละคร ผู้เขียนไม่ได้ระบุอาชีพไว้ชัดเจน ผู้เขียนจะบอกอย่างกว้าง ๆ ว่า เป็นชาวชนบท เป็นข้าราชการ เป็นผู้หญิงที่กำลังจะเดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศเยอรมัน อาชีพเป็นเพียงข้อมูลเสริมให้ทราบลักษณะของตัวละคร เช่นในเรื่อง

ดจตั้งพายุฝน กล่าวถึงแสงหล้าไปขอเปลี่ยนชื่อที่อาเภอเป็น "หทัยชนก" เหตุผลเพราะเธอกำลังจะไปอยู่ประเทศเยอรมัน จากพฤติกรรมของตัวละครดังกล่าวทำให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาอาชีพของตัวละครได้ว่า ตัวละครคงจะประกอบอาชีพเป็นแม่บ้านของชาวต่างชาติหรืออีกนัยหนึ่งพูดเป็นภาษาชาวบ้านว่าประกอบอาชีพ "เมียเช่าฝรั่ง" ทั้งนี้เพราะสังคมไทยขณะนั้นหญิงไทยไปเป็น "เมียเช่าฝรั่ง" กันมากโดยเฉพาะหญิงสาวชาวเหนือ และชาวอีสาน

ด้านชื่อตัวละคร มีทั้งระบุและไม่ระบุชื่อ ถ้าระบุชื่อ ชื่อจะสัมพันธ์กับฉาก เช่น ตัวละครที่เป็นชาวชนบทภาคเหนือ จะเป็นชื่อพื้นบ้านของคนภาคเหนือ เช่น แสงหล้า คำหล้า ศรีมูล ถ้าตัวละครเป็นชาวเขา จะเป็นชื่อแบบชาวเขา เช่น ปูนุ คอเลพอ เลอะ แต่แะ เป็นต้น การตั้งชื่อผู้เขียนทำได้เหมาะสมกับฉากและสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เหมือนกับผู้อ่านได้เข้าไปอยู่ในชนบทด้วย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการแสดงลักษณะทางกายภาพของตัวละครในเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ ผู้เขียนจะไม่แสดงลักษณะทางกายภาพของตัวละครอย่างละเอียดทุกตัว จะให้รายละเอียดต่อเมื่อจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องมากขึ้นหรือมีส่วนช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปราบรื่นขึ้น เช่นเดียวกับในชุด หาคทรายสี่ขาว

สำหรับลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องสั้นชุดนี้ เจลิมศักดิ์ แหงมงาม ไม่คำนึงถึง แต่จะพุ่งเล็งถึงการให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกภายในใจเสียมากกว่า ซึ่งผู้เขียนทำได้ดีจนผู้อ่านสะเทือนใจ และเห็นใจตัวละคร

นอกจากนี้การสร้างตัวละครในเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ ยังมีทั้งประเภทน้อยลักษณะ (Flat Character) และหลายลักษณะ (Round Character) กล่าวคือ

ตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat Character) คือ ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของความคิด หรือคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง เช่น "แสงหล้า" ตัวละครเอกในเรื่อง ดจตั้งพายุฝน เป็นตัวแทนของหญิงสาวภาคเหนือที่มีความทะเยอทะยานสูง มีค่านิยมหลงใหลวัตถุนิยม มีทัศนคติว่าการไปขายบริการทางเพศในกรุงเทพฯ จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และเธอก็ทำได้สำเร็จ แต่ความทะเยอทะยานของเธอไม่มีที่สิ้นสุดในตอนจบเรื่องเธอคืนรนาทางไปขายบริการทางเพศถึงต่างประเทศ เพื่อกอบโกยความสุขทางด้านวัตถุให้มากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Round Character) หมายถึง ตัวละครที่ประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ คล้ายบุคคลในชีวิตจริง เช่น "แต่แฉะ" หญิงสาวชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ตัวละครในเรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง ที่มีใจรักบุญ ตัวละครเอกจนถึงกับให้สัญญาว่า จะแต่งงานกับบุญ แต่พอได้พบกับปลัดท้าวเกอชื่อ นาวิน ธงชัย แต่แฉะก็เปลี่ยนใจไปรักปลัดท้าวจนได้เสียกัน เมื่อตั้งท้องจึงพากันไปอยู่ในเมืองจนคลอดลูก ภายหลังแต่แฉะรู้ว่าตนเป็นเมียของปลัดท้าว จึงคิดหอบลูกกลับมาอยู่กับบุญ ทำให้บุญสะเทือนใจ จึงหนีไปอยู่กับบาทหลวง และไม่แต่งงานตลอดชีวิต

จำนวนตัวละครในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ มีน้อยคือ ประมาณ 3 - 4 ตัว

2.2 กลวิธีการเสนอตัวละคร ผู้เขียนจะเสนอตัวละคร 3 แบบ คือ

2.2.1 เสนอโดยผู้เขียนแนะนำตัวละครเองเป็นวิธีที่ เฉลิมศักดิ์

แหงมงาม บรรยายคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวละครโดยตรงว่าเป็นใคร มาจากไหน รูปร่างหน้าตา ความรู้สึกนึกคิดเป็นอย่างไร เช่น เรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง ผู้เขียนบรรยายถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเอกบุญที่ไม่ชอบชาวเข่า เพราะชาวเข่าชอบถางป่าทำไร่เลื่อนลอย เป็นเหตุให้ป่าที่เคยเขียวชอุ่มกลับกลายเป็นแห้งแล้ง เป็นต้น

2.2.2 เสนอโดยการปล่อยให้ตัวละครนั้นได้พูด คิด หรือแสดงการกระทำด้วยตัวเอง เป็นวิธีที่ตัวละครเปิดเผยตัวเองจากการกระทำ และบทสนทนา ผู้อ่านจะค่อย ๆ ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครทีละเล็กทีละน้อย และมีโอกาสใช้วิจารณญาณ และจินตนาการของตนเองวาดภาพตัวละคร ตลอดจนรู้สึกว่าคุณเองมีส่วนร่วมในเหตุการณ์เหล่านั้น เช่น เรื่อง จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ ผู้เขียนให้ตัวละครเอกที่ใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "ผม" เปิดเผยสิ่งที่เป็แรงคลาใจให้เขาต้องกลายมาเป็นนักเขียน เป็นต้น

2.2.3 เสนอโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งพูด คิด หรือแสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่มีต่อตัวละครอีกตัวหนึ่ง เช่น เรื่อง ดุจดั่งพายุฝน ผู้เขียนให้ศรีมูล ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องบรรยายความสวดยของตัวละครเอกแสงหล้า เป็นต้น

การเสนอตัวละครทั้ง 3 แบบนี้ ผู้เขียนทำได้ดี ทำให้ผู้อ่านมองเห็นบุคลิก อุปนิสัย พฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ชัดเจน โดยเฉพาะการเสนอตัวละครในแบบที่ 2 ยั่วให้ผู้ผู้อ่านอยากติดตามพฤติกรรมของตัวละครได้อย่างดี (เจือ สตะเวทิน. 2518 : 146 - 149)

2.3 บทสนทนาระหว่างตัวละคร ในรวมเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ ผู้เขียนสร้างบทสนทนาได้สมจริง เหมาะสมกับตัวละครสอดคล้องกับฉาก และบรรยากาศในเรื่อง เช่นในเรื่อง จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ ผู้เป็นแม่ของตัวละครเอก มีอาชีพเป็นแม่ค้าทำงานหนัก หาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงลำพัง ดังนั้นคำพูดจากภาษาที่ใช้จึงค่อนข้างหยาบหรือตัวละครที่เป็นชาวชนบทก็ใช้บทสนทนาที่เป็นภาษาถิ่นที่ผู้อ่านคาดเดาได้ หรือถ้าคำใดที่ผู้เขียนคิดว่าจะทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจผู้เขียนก็จะอธิบายไว้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้บทสนทนาช่วยให้เห็นนิสัย และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ช่วยให้เนื้อเรื่องคืบหน้า ช่วยให้และเห็นสภาพสังคม เช่นในเรื่อง กระดิ่งจากลิบโรย คำพูดจากถาดของเพื่อนบ้านที่แสดงต่อคำกล่าวตัวละครเอกดังนี้

"มึงน่าจะหาตัวใหม่ได้แล้ว... คำหล้า"

"ใครจะช่วยมึงเลี้ยงลูกวะ"

"ยังสาวอยู่แถมสวยเสียด้วยคงหาแฟนไม่ยากหรอกน่า"

(กระดิ่งจากลิบโรย : เรือนหลังใหญ่ : 31)

จากบทสนทนาจะเห็นว่า เป็นคำพูดที่หยาบเหมาะกับตัวละครที่เป็นชาวชนบท เป็นบทสนทนาที่ช่วยให้เห็นถึงสภาพสังคมที่พยายามเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าโดยเฉพาะหญิงหม้ายที่ปราศจากผู้ปกป้องคุ้มครอง จะถูกดูหมิ่นเหยียดหยามจากสังคม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า บทสนทนาผู้แต่งสร้างได้เหมาะสมกับตัวละคร เหมาะสมกับสถานที่ในเรื่อง ช่วยให้เรื่องสั้นน่าอ่าน น่าสนใจ และมีชีวิตชีวา ตลอดจนทำให้เรื่องสมจริง เป็นไปตามธรรมชาติ (ประทีป เหมือนนิล, 2523 : 42)

3. ฉาก

ฉากผู้เขียนสร้างฉากจากสถานที่ที่มีอยู่จริง เช่นฉากในเรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง กล่าวถึงหมู่บ้านแม่ฮ่างของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดภาคเหนือของไทย เป็นต้น

รวมเรื่องสั้น เรือนหลังใหญ่ นี้ มีฉากส่วนใหญ่เป็นฉากชนบท ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายละเอียดของฉาก แต่จะเน้นที่บรรยากาศให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และความ

เป็นจริงมีผลส่งเสริมพฤติกรรมและความรู้สึกของตัวละครให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เช่นในเรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง ผู้เขียนเลือกใช้บรรยากาศตอนกลางคืนให้ตัวละครออกหักเช่น ปุณคดีถึงเรื่องราวที่ผ่านมา เพราะบรรยากาศตอนกลางคืนเป็นช่วงเวลาที่เงียบสงบ วังเวง เหมาะกับสภาพจิตใจของตัวละคร

นอกจากนี้ผู้เขียนเสนอฉากด้วยวิธีบรรยายและบทสนทนา ผ่านสายตาหรือทัศนียภาพตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่อง

การสร้างฉาก ผู้เขียนทำได้สมจริง สอดคล้องกับพฤติกรรมของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน (เจือ สตะเวทิน. 2518 : 146 - 149)

4. การใช้สำนวนภาษา

การใช้สำนวนภาษา ในรวมเรื่องสั้นชุด "เรือนหลังใหญ่" ผู้เขียนใช้ภาษาได้สละสลวย มีความหมายชัดเจนตรงไปตรงมาใช้คำที่มีน้ำหนักให้ความรู้สึกทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ เช่น การบรรยายสภาพภูมิอากาศในเรื่อง "เรือนหลังใหญ่" ดังนี้

... เมฆหนาหนักบนแผ่นฟ้ายังอึมครึมมองไม่เห็นดวงดาวแม้สักดวง ลมโหมกระหน่ำดังหวีดหวิว กองไฟจุดไต้ยุงข้างคอกควาย ถูกฝนกระหน่ำมอดดับสนิท ใ้ออกับอี่แหล่งยี่นึ่งเงียบอยู่ในคอก มันคงไม่รู้จักร้อนหนาว แม้ฝนจะโหมหนัก หน้ามันหนา ทนร้อน ทนหนาวได้ดีนัก... เป็นต้น

(ฝนตกฟ้าร้อง : เรือนหลังใหญ่ : 94)

คำบรรยายข้างต้นทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพสามารถจินตนาการ และมองเห็นคุณค่าและความเป็นจริงในสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึง และในตอนท้ายข้อความที่ว่า "หน้ามันหนา ทนร้อน ทนหนาวได้ดีนัก" ดูเหมือนกับผู้เขียนต้องการจะเสียดสีสังคม หรือเหน็บแนมประชดประชันให้เห็นว่า ชาวชนบทมีความอดทนสูงต่อสภาพชีวิตที่ลำบาก โดยปราศจากการเหลียวแลของทางการ

การบรรยายความรู้สึก เช่น

... กลิ่นผู้ชาย กลิ่นเหล้าผ่านเข้ามากระทบ
เมื่อเขายื่นหน้าเข้ามาจนใกล้ใบหน้าเธอ นัยน์ตา
เขาวาววับ

จะมีคนเอาขนม เสื้อผ้ามาให้ลูกค้าหล้าอีกแล้ว...

(กระดิ่งจากลิบโรย : เรือนหลังใหญ่ : 87)

ความรู้สึกข้างต้นทำให้ทราบเหตุการณ์ของเรื่อง

การบรรยายเหตุการณ์ของตัวละคร

ในบางคืนพ่อแก่นอนไม่หลับ ร่างเล็ก ๆ ค่อมคู้ ผิดตาเป็นเหยียงของแก จะลุกขึ้นมา
มวนยาสูบใบตองแห้ง มันคือ ยาเส้นโรยลงบนแผ่นใบตองแห้งสีน้ำตาลดาดขาว
ตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมขนาดฝ่ามือ ใช้เปลือกกอยานกินกับหมากเป็นไส้ มวนคลึง ริดด้วย
ฝ่ามือ จนมวนยาแน่น จึงกัดแฉับด้วยริมฝีปากและฟัน แล้วจุดไส้ไม้ขีดจ่อเข้าไปไฟแดง
วาว กลิ่นยาสูบจุนก็อวลมาในความมืดม่น ผมเคยลองสูบ ถึงกับจามติด ๆ กัน
เสียงดังลั่น สิวลักควันนั้นพุ่งหน้าตาไหลพราก

(จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 27)

การบรรยายข้างต้น ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพคนสูงอายุที่นอนไม่หลับ จะลุกขึ้นมา
กระทำในสิ่งที่ตุนถนัด และปฏิบัติจนเป็นนิสัย เพื่อเป็นการฆ่าเวลา

5. การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่อง ผู้เขียนตั้งชื่อเรื่องได้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระขอเรื่อง ตั้งชื่อ
ชวนให้ติดตามเรื่อง ตั้งชื่อทำให้ผู้อ่านคาดเดาเหตุการณ์ในเรื่องได้ และชื่อเรื่องทุกชื่อมี
ความหมายสะกิดใจผู้อ่าน เช่น ชื่อ กระดิ่งจากลิบโรย ผู้เขียนนำชื่อดอกไม้ "ดอกกระดิ่งงา"
ในความหมายโดยนัย จะหมายถึงแม่หม้ายที่มีเสน่ห์มาผูกเป็นประโยชน์ ให้มีความหมายเป็นไปใน
ทางตรงข้ามคือไม่มีเสน่ห์ ทำให้ผู้อ่านจงนสนเท่ห์อยากติดตามเรื่อง นอกจากนี้ชื่อเรื่องยัง
สอดคล้องกับเนื้อหาสาระอีกด้วย เป็นต้น

ชุด "ดุจตั้งพายุฝน" ผู้เขียนนำชื่อกับธรรมชาติ "พายุฝน" ซึ่งเป็นคำรูปธรรม ผู้อ่านทุกคนรู้จักมองเห็นภาพ มาตั้งเป็นความอุปมาว่า "ดุจตั้งพายุฝน" สะกิดใจผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่อง

ชื่อ "จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ" ผู้เขียนนำคำที่เป็นนามธรรม ได้แก่ จินตภาพ และคำที่เป็นรูปธรรมที่ผู้อ่านรู้จัก ได้แก่ คำว่า หนังสือ และยิ้ม มารวมกันตั้งเป็นชื่อเรื่องได้เหมาะสม และสะกิดใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่อง

ชื่อ "ลูกคนที่หก" ผู้เขียนนำคำธรรมดา ๆ ที่สั้น ๆ ความหมายชัดเจนตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย มารวมกันตั้งเป็นชื่อเรื่องชวนให้ผู้อ่านสนใจจนอยากติดตามเรื่อง

นอกจากนี้ผู้เขียนยังนำเอาบรรยากาศธรรมชาติที่คนรู้จักมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ได้แก่ ชื่อ "คืนพระจันทร์ส่องแสง" นาคำที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธรู้จักมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ได้แก่ ชื่อ "พรรษามหาชาติ" นาคำนามที่เป็นที่อยู่อาศัย และขยายด้วยคำวิเศษณ์มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ได้แก่ ชื่อ "เรือนหลังใหญ่"

ชื่อเรื่องทุกเรื่องที่กำลังกล่าวมาข้างต้น มีความหมายสะกิดใจผู้อ่าน จนอยากติดตามเรื่อง และชื่อเรื่องเหล่านี้ยังสอดคล้องกับเนื้อเรื่องอีกด้วย แสดงให้เห็นว่า เฉลิมศักดิ์แห่งมงาม มีความสามารถในการตั้งชื่อเรื่องได้จับใจผู้อ่าน

จากการแยกวิเคราะห์เรื่องสั้นทั้ง 3 ชุด คือ ชุดห้วยบง ชุดหาดทรายสีขาว และชุดเรือนหลังใหญ่ ชุดห้วยบง เป็นเรื่องสั้นชุดแรก ๆ ของการเขียนเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์แห่งมงาม ซึ่งมีทั้งส่วนดี และส่วนบกพร่องบางประการ คือ ส่วนดี ได้แก่ การสร้างฉาก กล่าวคือ ในชุดห้วยบง มีเรื่องสั้นจำนวน 10 เรื่อง ผู้เขียนใช้ฉากในหมู่บ้านห้วยบง อำเภอ พยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เพียงแห่งเดียว แต่สามารถบรรยายได้ละเอียด มองเห็นภาพ จนผู้อ่านแม้ไม่เคยไปห้วยบงยังสามารถใช้จินตนาการสร้างภาพได้อย่างแจ่มชัด และมีส่วนช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง พร้อมทั้งเกิดอารมณ์สะเทือนใจ อีกทั้งการดำเนินเรื่องรวดเร็วทันใจผู้อ่าน และจบลงอย่างสมบูรณ์ ด้วยคำพูดสรุปเรื่องของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องยิ่งขึ้น ในด้าน บทสนทนาเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร สำหรับส่วนบกพร่องมีบางประการกล่าวคือ โครงเรื่อง ของบางเรื่องมีส่วนยังไม่สอดคล้องกัน เช่น เรื่อง ครุคนใหม่ ผู้เขียนบรรยายเปิดเรื่องให้รายละเอียดของฉากมากกว่า ส่วนของการดำเนินเรื่องไปจนถึงจุดจบ เป็นต้น การบรรยาย

ตัวละครบางครั้งก็ให้รายละเอียดน้อย ทำให้ผู้อ่านมองภาพตัวละครไม่ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้สำนวนภาษา สำหรับชุดนี้ผู้เขียนอาจจะยังมีความพิถีพิถันน้อยกว่าชุดอื่น ๆ ซึ่งผู้อ่านจะสามารถเทียบเคียงได้ ข้อบกพร่องเหล่านี้ทั้งนี้ทั้งนั้นในการเลือกใช้ถ้อยคำ และการใช้ความเปรียบ เป็นต้น ส่วนบทพร้องหลายอย่างนี้ ทำให้เรื่องสั้นชุดห้วยบง อาจจะหย่อยคุณภาพไปบ้าง เมื่อเทียบเคียงกับชุดอื่น ๆ

สำหรับชุด หาคทรายสี่ขาว เรื่องสั้นในชุดนี้ ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องแบบธรรมดา ไม่ซับซ้อน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสอดคล้อง กลมกลืน สมเหตุสมผล ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องอย่างสมบูรณ์ จนทำให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่อง นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีกลวิธีการเขียนที่เร้าใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องมากยิ่งขึ้น ด้วยการทิ้งท้ายตอนเปิดเรื่องด้วยคำหรือข้อความหรือการบรรยายความรู้สึกที่ขัดแย้งกัน ตัวละครมีลักษณะสมจริงเหมือนกับมนุษย์ บทสนทนาของตัวละครเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของตัวละคร โดยเฉพาะการให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกที่เกิดจากความคับแค้นใจ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ทำได้อย่างตรงกับลักษณะการอันมนุษย์ทั่วไป ฟังมี จนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ตรงตามที่ผู้เขียนปรารถนา อีกทั้งจาก ผู้เขียนบรรยายได้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง และเหมาะสมกับพฤติกรรมของตัวละครได้อย่างเหมาะสมเจาะ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้เข้าไปร่วมอยู่ในสถานที่นั้นกับตัวละครด้วย ในชุดนี้ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม เสนอสารที่สะท้อนปัญหาสังคมชนบทได้อย่างชัดเจน การดำเนินเรื่องรวดเร็ว ทันใจ ผู้อ่าน การใช้สำนวนภาษาสละสลวย กระชับรัด สุภาพ ความหมายชัดเจนตรงไปตรงมา ตลอดจนการตั้งชื่อเรื่อง ผู้เขียนทำได้ดี เป็นปริศนา ชวนให้ผู้อ่านขบคิด และอยากติดตามเรื่อง นับได้ว่า รวมเรื่องสั้นชุดนี้มีคุณภาพ

ชุด เรือนหลังใหญ่ เป็นรวมเรื่องสั้นชุดล่าสุดของ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม สร้างโครงเรื่องแบบธรรมดา ไม่ซับซ้อน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สอดคล้อง กลมกลืน สมเหตุสมผล ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ทำให้เรื่องอ่านเข้าใจง่าย อีกทั้งยังมีกลวิธีการเขียนเร้าใจด้วยการทิ้งท้ายตอนเปิดเรื่อง การบรรยายความรู้สึกภายในใจของตัวละคร จากและบรรยากาศ ผู้เขียนทำได้ดี เช่นเดียวกับรวมเรื่องสั้นชุด หาคทรายสี่ขาว นอกจากนี้ผู้เขียนยังพิถีพิถันในการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนที่สละสลวย มีความหมายชัดเจนตรงไปตรงมา มีการเปรียบเทียบสั้น ๆ และบางครั้งมีการใช้ภาษาถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร ตลอดจนสอดคล้องกับฉากและบรรยากาศในเรื่อง ทำให้เรื่องสั้นชุดนี้สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้มองเห็นภาพลักษณ์ของ

ชนบทได้เป็นอย่างดี จนผู้อ่านรัก และหวงแหนสภาพชีวิตในชนบทที่สงบสุข และอยู่ท่ามกลาง
 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การดำเนินเรื่องรวดเร็วทันใจผู้อ่าน การตั้งชื่อเรื่อง
 ผู้เขียนทำได้ดี ชวนให้ผู้อ่านคิด และอยากติดตามเรื่อง นับได้ว่าเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่
 มีคุณภาพชวนอ่าน

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องสั้นทั้ง 3 ชุด นับได้ว่า เฉลิมศักดิ์
 แห่งมงาม มีพัฒนาการในการเขียนเรื่องสั้นทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการใช้สำนวน
 ภาษาที่กระชับรัดกุม มีความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมาในการบรรยาย ทำให้เรื่องสั้นของเขา
 อ่านเข้าใจง่าย และชวนให้สนใจใคร่ติดตาม

บทที่ 3

การวิเคราะห์ทัศนะเกี่ยวกับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้น

ของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม

เรื่องสั้นทั้ง 3 ชุดของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม กล่าวคือชุดรวมเรื่องสั้นห้วยบง ชุดรวมเรื่องสั้นหาดทรายสีขาว และชุดรวมเรื่องสั้นเรือนหลังใหญ่ ล้วนเป็นเรื่องสั้นที่สะท้อนภาพชีวิตและปัญหาสังคมชนบทภาคเหนือของไทยในแง่มุมต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากเรื่องสั้นแต่ละชุดดังนี้

ชุดรวมเรื่องสั้นห้วยบง ผู้เขียนมุ่งเสนอภาพชีวิตชุมชนที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคจากความกดดันของชนบท จากอิทธิพลของคนที่หนีที่ และความไม่ยุติธรรมจากกลไกของรัฐ จนก่อให้เกิดปัญหา และภาวะกดดันทางจิตใจ

ชุดรวมเรื่องสั้นหาดทรายสีขาว ลักษณะเด่นของเรื่องสั้นชุดนี้อยู่ที่การสะท้อนภาพชีวิตชาวชนบทที่ได้รับความบีบคั้นทางใจจากการแข่งขัน การเอารอดเอาเปรียบ ความหย่อนยานในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นภาพอันสวยงามของธรรมชาติกับการทำลายธรรมชาติอันเกิดจากความเจริญทางวัตถุ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

และชุดรวมเรื่องสั้นเรือนหลังใหญ่ มุ่งสะท้อนภาพชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมของคนในชนบทภาคเหนือ ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนเมืองกับคนชนบท คนฉลาดกับคนโง่ ตลอดจนคนซื่อสัตย์กับคนทุจริตที่เต็มไปด้วยความฉ้อฉล

การสะท้อนภาพสังคมดังกล่าวผู้เขียนได้นำประสบการณ์ในชีวิตจริงมาเขียน ดังคำกล่าวของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม (2537 : คำนำผู้เขียน) ที่กล่าวไว้ในคำนำหนังสือว่า "สำหรับชุดรวมเรื่องสั้นเรือนหลังใหญ่นี้คือภาพลักษณะชนบทที่ฝังแน่นความรู้สึกความทรงจำนับแต่อดีตราบถึงปัจจุบัน คิดถึงคราใดผมออกจะโหยหาและผูกพัน เพราะชนบทคือชีวิต นับแต่เล็กจนเติบโตใหญ่กว่าครึ่งก่อนของชีวิต คิดถึงคราใดรอยย่างเดินกลางท้องทุ่ง สายน้ำ บ้าไม้ และภูเขาก็อิ่มเต็มอบอู่ในหัวนึก"

อีกทั้งเมื่อวิเคราะห์ถึงประวัติผู้เขียน เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เกิดและเติบโต ตลอดจนใช้ชีวิตในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ ประกอบกับเข้ารับราชการเป็นปลัดอำเภอคลุกคลีกับชาวชนบทข้าราชการ และแวดวงของครูในท้องถิ่นนั้นมานานหลายปี ทำให้เขาเขียนเรื่องสั้นเหล่านี้ได้อย่างสมจริง

ในการสะท้อนภาพสังคมนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้สอดแทรกทัศนะที่มีต่อสภาพสังคมที่เขาประสบอยู่ลงในเรื่องสั้นด้วย เพื่อเปิดเผยให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของปัญหา สาเหตุของปัญหา และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาบางประการในสังคมชนบทเป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

ทัศนะต่าง ๆ ที่ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้เสนอมายังผู้อ่านนั้นใช้วิธีเสนอผ่านตัวละครบ้าง เสนอโดยตรงในฐานะผู้เขียนบ้าง เสนอผ่านแก่นเรื่องบ้าง ทัศนะที่เขาเสนอนั้นเป็นทัศนะเกี่ยวกับสังคมชนบทภาคเหนือของประเทศไทย จัดเป็นทัศนะเด่น ๆ ได้ 5 ประการ คือ

1. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ
2. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพการศึกษา
3. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพการปกครอง
4. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพศาสนา
5. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่

1. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจของชาวชนบทภาคเหนืออยู่ในสภาพที่ไม่ดีนัก เนื่องจากรายได้ต่ำ ก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ปัญหาที่มีสาเหตุใหญ่ 2 ประการ คือ

- 1.1 สาเหตุจากธรรมชาติ
- 1.2 สาเหตุจากบุคคล

สาเหตุทั้ง 2 ข้อดังกล่าวผู้เขียนเสนอไว้ในรวมเรื่องสั้นทั้ง 3 ชุดของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม กล่าวคือ ชุดห้วยบง ได้แก่เรื่อง ครูคนใหม่ ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม ครูกับนักเลง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ฝนแล้ง เด็กท่อมห้วยบง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง ครูใหญ่ ครูทำไร่ ซุดหาดทรายสีขาว ได้แก่เรื่อง ขุนทองที่รัก บาบของใคร พ่อเลี้ยง ข้าว ชูชกหัวข้าว คน-ควายและชีวิต เฒ่าบ้าน และชุดเรือนหลังใหญ่ ได้แก่เรื่อง จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ คืนพระจันทร์ส่องแสง ลูกคนที่หก กระดิ่งจากลิบโรย และ เรื่องคุณตั้งพายุฝน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สาเหตุจากธรรมชาติ

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ธรรมชาติที่สร้างปัญหาให้กับชาวชนบท คือ ความแห้งแล้ง ทั้งนี้เพราะชาวชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมทำนาทำไร่ ลักษณะของการทำการเกษตรยังคงใช้วิธีแบบเดิมที่ต้องอาศัยธรรมชาติ ดังนั้น ผลผลิต และรายได้ของเกษตรกรจึงขึ้นอยู่กับสภาพ

ดินฟ้าอากาศ ปีใดฝนตกต้องตามฤดูกาล สภาพดินฟ้าอากาศดี ผลผลิตทางเกษตรกรรมย่อมมีมาก เป็นผลส่งต่อไปยังเศรษฐกิจของครอบครัวที่จะดีขึ้น แต่ถ้าปีใดฝนแล้ง ผลผลิตก็ย่อมจะได้น้อย ชาวชนบทก็จะยากจน เช่น ในเรื่อง ครุคนใหม่ ผู้เขียนได้บรรยายถึงสภาพธรรมชาติผ่านตัวละคร ชื่อ ครุศักดิ์ ไว้ว่า

... ภัยแล้งเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุดในห้วยบง ไม่ว่าจะทำอะไรทำนา ทำสวน ทุกคนจะต้องรอฝนจากฟ้าเท่านั้น ใต้ดินไม่มีน้ำ เจาะบาดาลขุดบ่อก็ไม่มีน้ำออก ชาวบ้านบ่นกันอยู่เสมอ ว่าหากห้วยบงมีน้ำใช้ตลอดปี มันจะกลับกลายเป็นสวรรค์ไปทันที...

(ห้วยบง "ครุคนใหม่" : ขวัญเรือน : 15)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนเสนอความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาว่า "ภัยแล้ง" เป็นสิ่งที่น่ากลัว ดังนั้น "น้ำ" จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตในชนบทที่แห้งแล้งกันดาร

เพื่อสนับสนุนคำกล่าวข้างต้น ผู้เขียนได้บรรยายอย่างตรงไปตรงมา ผ่านตัวละครชื่อ ครุศักดิ์ ว่า

... ในชีวิตของคนชนบทไม่มีสิ่งใดจะโหดร้ายเท่ากับความแห้งแล้งหรือหอก น้ำคือชีวิตและความหวังของเขา เมื่อขาดน้ำชีวิตก็นับวันรอวันตาย...

(ห้วยบง "ฝนแล้ง" : ขวัญเรือน : 108)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนต้องการย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของ "น้ำ" อีกเช่นกัน

1.2 สาเหตุจากบุคคล

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าบุคคลหรือมนุษย์ เป็นทั้งผู้สร้างปัญหาความยากจนให้เกิดขึ้นกับตนเอง และปัญหาที่เกิดจากบุคคลอื่นกระทำ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ มีรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ปัญหาที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ปัญหาด้านนี้ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเกิดจากการขาดความรู้ และการขาดความรับผิดชอบ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1.1 ปัญหาที่เกิดจากการขาดความรู้ เช่น ปัญหาการมีลูกมาก ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าชาวชนบทภาคเหนือจะประสบกับปัญหาการมีลูกมาก นับเป็นปัญหาสำคัญที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ครอบครัว โดยปกติคนเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ยากแค้นอดอยากเมื่อมีลูกเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายในครอบครัวก็เพิ่มตามไปด้วย ในขณะที่รายได้ยังคงที่ ดังนั้น ความอดอยากยากแค้นก็ยิ่งเพิ่มเป็นทวีคูณ ปัญหาเหล่านี้ชาวชนบทรู้ และเข้าใจ แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ ทั้งนี้เพราะพวกเขาขาดการศึกษา และเคยชินกับการได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น ในเรื่องลูกคนที่หก ครอบครัวของอุ้งรีว กับลายก้วย มีลูกห้าคน ฐานะยากจนมาก ในขณะเดียวกันลายก้วยกำลังจะให้กำเนิดลูกคนที่หกอีก ทั้งนี้เพราะครูผู้ที่ให้ความช่วยเหลือพวกเขาไม่อยู่ ดังคำพูดลายก้วย ว่า

"ครูเป็นคนไทย มีบ้านอยู่ในเมือง ก็น่าจะเป็นใจครู แต่ครูไปนานเกินไป"

หลายอย่างที่เคยได้รับจากครู ก็พลอยหายไปด้วย อย่างพวกยาแก้ไข ยารักษาแผล ยาคุมไม่ให้มีลูก ครูมีให้พวกเราทุกอย่าง ครูไม่เข้ามาในหมู่บ้าน พวกเราก็เดือดร้อน ลายก้วยรู้สึกถึงความยุ่งยาก เริ่มจะเกิดขึ้นในชีวิต แม้กับตัวของนางเอง

(ลูกคนที่หก : เรือนหลังใหญ่ : 72)

จากข้อความนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหานั้นในสังคมชนบทนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ มักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าทำให้ปัญหาที่ถูกแก้ไขไม่จบสิ้น ดังเช่น กรณีของลายก้วยกับครู เป็นเหตุให้ลายก้วยชินกับการรอรับความช่วยเหลือจากครู ไม่รู้จักพึ่งตนเอง ดังนั้นถ้าต้องการขจัดปัญหาให้หมดสิ้น ควรให้พวกเขาได้รับการศึกษาอย่างถูกต้อง ก็จะขจัดปัญหาเรื่องปากท้องได้

1.2.1.2 ปัญหาที่เกิดจากความไม่รับผิดชอบของหัวหน้าครอบครัว ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าในสังคมชนบทภาคเหนือ พ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวจะเป็นหลัก หรือแรงสำคัญในการทำงาน เพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว โดยมีภรรยาและลูก ๆ เป็นผู้ช่วย ถ้าหัวหน้าครอบครัวขาดความรับผิดชอบไม่ยอมทำงาน หรือประกอบอาชีพใด ๆ ภาระย่อมตกหนักที่ภรรยาและลูก ในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ให้พอใช้จ่ายภายในครอบครัว ถ้าภรรยาไม่

สามารถหารายได้มาได้เพียงพอที่จะทำให้เกิดปัญหาความยากจนอันเป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ ดังเช่นในเรื่อง จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่ง และรอยยิ้มของพ่อ พ่อผู้นำของครอบครัว ติดเหล้า จนทำงานไม่ได้ ปล่อยให้ภรรยาเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัวเพียงลำพัง ทำให้ผู้เป็นภรรยามีอารมณ์เครียด อารมณ์เสียตลอดเวลา และหาทางระบายอารมณ์กับลูก ๆ ด้วยการดุด่าว่ากล่าว ด้วยถ้อยคำหยาบคาย ดังนี้

"ไอ้_ จีบซี่ เกียจจนตัวเป็นขน"

"ไอ้เวรทะเล ซี้คร้านก็บ้านนั้น"

"เดี๋ยวแม่จะสืบหนังสือต้มให้มึนกินแทนข้าว"

"จะแตกเหล้าเหมือนพ่อมึงเรอะ"

"ไอ้คางคกขี้ฉ้อ"

(จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่ง และรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 23)

จากคำพูดข้างต้นนี้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทแร้นแค้น อับจน ไม่เห็นความสำคัญของสิ่งใดยิ่งไปกว่าการมีกินมีใช้ โดยเฉพาะครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวขาดความรับผิดชอบ ภาระจึงตกอยู่กับฝ่ายภรรยา ทำให้ภรรยามีอารมณ์เครียด ใช้คำพูดเห็บแหมม ประชดประชัน แม้แต่ลูกจะอ่านหนังสือก็ไม่มีโอกาส เพราะต้องการให้ทุกคนในครอบครัวรับรู้ และช่วยกันทวงมาหากิน ปัญหาเยี่ยงนี้ย่อมมีผลส่งต่อไปยังเยาวชนรุ่นต่อไปอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

ในเรื่อง เฒ่าบั้น เฒ่าบั้นซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว มีฐานะยากจน ขาดความรับผิดชอบไม่ทวงมาหากิน ชอบเพื่อผันถึงความร่ำรวย เมื่อมีเงินก็เอาไปซื้อเหล้ากินเลี้ยงกับเพื่อน ๆ ปล่อยให้แม่เฒ่าค้ำหน้าผู้เป็นภรรยาเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัวตามลำพัง ทำให้แม่เฒ่าเครียดและอารมณ์เสียถึงกับระบายอารมณ์ออกมาที่งานที่ก้าลังทำ เพื่อประชดประชันสามีที่ไม่ช่วยทำงาน ดังนี้

... แม่เฒ่าโทะหัวแรงยิ่งขึ้น เหมือนจะให้ผมมีดโทะ เข้าไปในแสกหน้าของพ่อเฒ่าบั้นแรง ๆ เพื่อดับอารมณ์อันละเมอ เพื่อผันยามแก่ของแกให้สิ้น...

(เฒ่าบั้น : หาดทรายสีขาว : 141)

พฤติกรรมข้างต้นของแม่เฒ่าคำหลักก็เป็นอีกครอบครัวหนึ่งที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ชาวชนบทให้ความสำคัญเรื่องปากเรื่องท้องนั้น มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทอย่างยิ่ง

1.2.1.3 ปัญหาลูกกัพร้า ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าลูกกัพร้าเป็นปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัวลูกกัพร้านี้ มีสาเหตุมาจากหลายประเด็น กล่าวคือ สาเหตุจากค่านิยมของชาวชนบทที่นิยมเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ แล้วเกิดมีลูกไม่มีพ่อ ก็นำลูกกลับมาทิ้งให้เป็นภาระกับพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ทำให้ฐานะครอบครัวของพ่อแม่ที่ยากจนอยู่แล้วกลับยากจนลงไปอีก ดังเช่นในเรื่อง เฒ่าบั้น ผู้เขียนได้แนะนำ บุญศรี ผู้เป็นหลานกัพร้าที่เฒ่าบั้นรับภาระเลี้ยงดูมาตั้งแต่เกิด ดังนี้

... บุญศรี กัพร้าแม่มาตั้งแต่เด็ก แม่มันเป็นลูกแก ไปทำงานในกรุงเทพฯ ไม่ยอมกลับบ้าน กลับมาเยี่ยมบ้านเมื่อปีใหม่โน้นเอาหลานมาฝากเลี้ยงไว้ด้วย ตามถึงพ่อของเด็กมันก็ไม่ยอมบอก เพียงแต่บอกแล้วว่าแล้วจะส่งเงินมาช่วย แกก็ได้แต่คอยวันแล้ววันเล่าก็ไม่เห็นส่งมา...

(เฒ่าบั้น : หาคทรายสี่ขาว : 138)

จากข้อความข้างต้นผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงค่านิยมและความคิดของสาวชนบทที่คิดว่า การไปทำงานทำในกรุงเทพฯ จะทำให้มีกินมีใช้และสุขสบาย ไม่ต้องตกงานอยู่ในชนบทที่มีแต่ความคร่ำครึ ความอดอยากยากแค้น และบางที่อาจจะนำความสุขสบายเหล่านั้นเจอจนกลับมาให้กับพ่อแม่ได้อีกด้วย ต่อเมื่อสาวชนบทไปทำงานที่กรุงเทพฯ แล้วกับไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ปล่อยตัวปล่อยใจให้หลงระเริงไปกับความสนุกสนานกับชีวิตในกรุงเทพฯ จนในที่สุดต้องประสบกับปัญหา "ท้องไม่มีพ่อ" ผลสุดท้ายต้องนำลูกที่เกิดกลับมาให้เป็นภาระเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้วกลับยากจนและแร้นแค้นยิ่งขึ้น ความหวังที่จะเจอจนครอบครัวเป็นอันต้องล้มเหลว ผู้เขียนนำเอาค่านิยมและความคิดของสาวชนบทมาเปิดเผย ทั้งนี้ เพื่อให้สาวชนบทรุ่นหลัง ๆ จะได้เรียนรู้ไว้เป็นอุทาหรณ์ จะได้ดำเนินชีวิตที่ไม่ผิดพลาด ซึ่งจะส่งผลไปยังเศรษฐกิจของครอบครัวไม่กระทบกระเทือนอีกด้วย

ลูกภาพร่ำที่มีสาเหตุจากพ่อแม่ตาย เช่นในเรื่อง ชูชกหิวข้าว กล่าวถึงคำและ
น้อง ๆ เป็นลูกภาพร่ำ เพราะพ่อกับแม่ตาย ภาระเลี้ยงดูจึงตกอยู่กับยายที่มีฐานะยากจน ดัง
ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของคำว่า

... มันเป็นภาวะที่คำขมขื่นในหัวอกเป็นที่สุด ลำพังกผลไม้ในสวนยาย มะม่วง
มะพร้าว ลำไย ไม่พอสำหรับขายหาเงินเลี้ยงยายและน้องสองคนได้หรอก พ่อแม่คำ
ตายตั้งแต่ น้องทั้งสองยังนอนแบเบาะ พ่อตายเพราะขับรถคว่ำ แม่เป็นไข้ป่ารักษาไม่
หาย... ก็เท่านั้นสำหรับชีวิตเด็กภาพร่ำ...

(ชูชกหิวข้าว : หาคทรายสีขาว : 99 - 100)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนที่เกิดจากการรับ
ภาระเลี้ยงดูลูกภาพร่ำในกรณีดังกล่าว เป็นภาวะจำยอมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งผู้หน้าที่
รับผิดชอบในครอบครัวก็ไม่ได้ตั้งใจ แต่สุดความสามารถที่จะแก้ไขอะไรได้ อีกทั้งฐานะ
ความเป็นอยู่ยากจนข้นแค้นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อต้องมารับภาระเพิ่มอีกก็ยิ่งทำให้ยากจนและ
แร้นแค้นมากขึ้น

1.2.2 ปัญหาที่เกิดจากถูกบุคคลอื่นมากระทำ เช่น

1.2.2.1 ปัญหาจากการถูกผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นเอาเปรียบ
ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าในชนบทภาคเหนือคนที่ร่ำรวยจะเอาเปรียบคนจนทุกวิถีทาง แม้คิดกฎหมายก็
ยังทำ เป็นเหตุให้ชาวชนบทที่ประกอบอาชีพสุจริต ขยันขันแข็ง กลับมีชีวิตที่ย่ำแย่ เช่นในเรื่อง
คน - ควาย และชีวิต ครอบครัวของเด่นที่ถูกผู้มีอิทธิพลขโมยควาย เเด่นและเพื่อนบ้านช่วย
กันตามควายกลับมาได้ แต่พอมาถึงบ้านก็ได้รับข่าวจากภรรยาว่าควายที่ถูกขโมยไป
อีกแล้ว พวกที่มาขโมยก็เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่บ้านว่าเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้เด่นคับแค้นใจ ดังการ
ระบายความในใจของเด่นตอนหนึ่งว่า

... คนอย่างพ่อเลี้ยงเจ็ด ชั่วชาติระยำตามอนขนาดไหน ชาวบ้านเขารู้จักทั่ว มัน
 แข่งกันเป็นใหญ่ในหมู่บ้านกับพ่อเลี้ยงยี่งแล้วยังไม่พอ ยังแกล้งคนที่มัวฐานะยากจนกว่ามัน
 อีก มันหวังความร่ำรวยบนความเดือดร้อนของชาวบ้าน มันมีอิทธิพลเลี้ยงนกเลงหัวไม้ไว้
 คอยคุ้มกัน... แม้ตำรวจมันก็เอาเงินพาดหัวให้สยบอยู่ใต้อิทธิพล นับประสาอะไรกับชาว
 บ้านเตาเผา ๆ หรือจะหือไปต่อกร...

(คน - ควาย และชีวิต : หาคทรายสี่ขาว : 119)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า แม้ชาวชนบทจะมีฐานะยากจนแร้นแค้น แล้ว
 ยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้มีอิทธิพลซ้ำเติม แม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ควรเป็นที่พึ่งให้กับชาวชนบท
 ยังต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของพวกเขาเหล่านั้นเช่นกัน หรือในเรื่องพ่อเลี้ยง หนานต้อ ผู้ใหญ่บ้านนอก
 ฐานะยากจน และเป็นคนซื่อไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมของพ่อค้า ถูกพ่อค้าใช้เล่ห์เหลี่ยม หลอกขายเครื่อง
 อำนวยความสะดวกให้ เมื่อไม่มีเงินจ่ายก็ถูกพ่อค้าขู่ฟ้องศาล ทำให้หนานต้อได้รับความเดือดร้อนมาก
 จึงหันหน้าไปพึ่งปลัดอำเภอให้ช่วยแก้ไขปัญหาก็ ดังคำพูดตอนหนึ่งของหนานต้อ พูดกับปลัดว่า

"ท่านปลัดต้องช่วยผมนะครับ ช่วยพูดกับเจ้าของร้าน อย่าเอาเรื่องผม อย่า
 ส่งเรื่องผมฟ้องศาล ผมไม่มีเงินจะส่งค่าโทรศัพท์นี่ ตู้อื่นให้เขา ผมบอกเขาแล้วเขาไม่
 เชื่อ หว่าผมเอาของเขาไปใช้ร่วมปี เขาจะให้ศาลจัดการ

ผมอยากจะเอาตู้อื่น โทรศัพท์คืนเขาไป ผมไม่เอาแล้ว มันทำเอาผมกินไม่ได้นอน
 ไม่หลับ เกือบจะเป็นโรคประสาท ชีวิตผมมันชวาณาไม่เหมาะกับของมีราคา ผมไม่มี
 ผมก็ไม่เดือดร้อน ท่านปลัดช่วยพูดกับเจ้าของร้านให้ผมทีนะ"

ช่วงท้ายแกหยอดคน้ำเสียงสั้น เครือสะท้านใจยิ่งขึ้น นัยน์ตาเหมือนจะมีน้ำตาคลอเข้า
 ผมถอนหายใจเฮือกเห็นทีต้องช่วยแกอีกละครับ ในฐานะปลัดอำเภอที่ปรึกษาหมู่บ้านแก
 พูดกับอาสาเสียขายของเงินผ่อน ไม่รู้จะสำเร็จหรือเปล่า

ใครพูดเก่ง ๆ ช่วยผมบ้างเถอะครับ...

(พ่อเลี้ยง : หาคทรายสี่ขาว : 49 - 50)

ตัวอย่างของหนานต้อ ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าชาวชนบทมีฐานะยากจน ถูกพวกมีอิทธิพลใช้เล่ห์เหลี่ยมหลอกลวง รังแกให้ได้รับความเดือดร้อน แม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นปลัดอำเภออย่างผู้เขียน มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขให้กับชาวบ้านก็ยังไม่แน่ใจว่าจะสามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้สำเร็จหรือไม่

1.2.2.2 ปัญหาจากการถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐ เอารัดเอาเปรียบ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่แก้ไขปัญหปากท้องของชาวชนบทอย่างจริงจัง เช่นในเรื่อง ข้าว ผู้ใหญ่บุญมาต้องขายข้าวในราคาต่ำกว่าต้นทุนให้กับนายอำเภอที่มารับซื้อข้าวจากชาวชนบทตามนโยบายเร่งด่วนเรื่อง การแทรกแซงราคาข้าวของรัฐเพื่อให้ราคาข้าวสูงขึ้น การแทรกแซงราคาข้าวนี้ นายอำเภอทศนว่าถ้าโรงสีซื้อราคาเท่าไรทางอำเภอจะเพิ่มให้อีกเกวียนละหนึ่งร้อยบาท นายอำเภอรู้ว่าการกระทำครั้งนี้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน เพราะราคาข้าวที่ซื้อขายไม่เป็นธรรมแก่ชาวชนบท นายอำเภอก็ยังทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนที่จะได้ชื่อว่าทำงานดี สามารถปฏิบัติตามนโยบายของรัฐได้รวดเร็วทันใจ ดังคำพูดของภรรยาผู้ใหญ่บุญมา ที่ทำให้ผู้ใหญ่บุญมาต้องปวดร้าวใจ ดังนี้

"ปี่นี้ขายข้าวขาดทุน เพราะมีรักษานำนายอำเภอ แล้วฐานะแทรกุดลงละ ใครจะรับผิดชอบ"

(ข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 60)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐคือ นายอำเภอไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่แก้ไขปัญหปากท้องของชาวชนบทอย่างจริงจัง มักจะทำงานเอาหน้าด้วยการรับนโยบายของรัฐ มาเอาเปรียบกับชาวชนบท เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ทั้ง ๆ ที่รู้ว่านโยบายที่ตนรับมายังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะนำไปให้ความช่วยเหลือชาวชนบท ทำให้ชาวชนบทได้รับความเดือดร้อน ฐานะที่ยากจนอยู่แล้ว ก็จะยากจนยิ่งขึ้น

เพื่อสนับสนุนให้เห็นถึงการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เอาเปรียบชาวชนบท ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาในตอนปิดเรื่องด้วยถ้อยคำเสียดสีว่า

... มันเป็นคำตอบที่เสียตลกเข้าไปในทรวงหลาย ๆ คน ภาพการจ่ายเงินให้กับ
เจ้าของข้าววันนี้ คงจะช่วยให้เห็นการทำงานอย่างฉับไว ทันต่อการแก้ไขปัญหาของ
ชาวบ้านจีนะ...

แล้ววันพรุ่งนี้ละ ราคาข้าวจะสูงขึ้นไหม... เพื่อให้คุ้มกับการลงแรงลงทุนของ
พวกเขา

คำถามบางคำถาม ค้างอยู่ในหัวใจของหลาย ๆ คน ขณะตะวันกำลังร้อนแรงพอ ๆ
กับดีกรีเหล่าที่ตั้งอยู่ตรงหน้า...

(ข้าว : หาคทรายสีขาว : 61)

ข้อความบรรยายข้างต้น ผู้เขียนต้องการจะบอกให้รู้ว่า นโยบายการแก้ไขปัญหา
ของรัฐ ประสบกับความล้มเหลวไม่ได้แก้ปัญหาละ แต่กลับยิ่งก่อปัญหาให้ชาวบ้านต้องได้รับความ
เดือดร้อนเพิ่มขึ้น เป็นผลกระทบมายังเศรษฐกิจของครอบครัว ดังนั้นผู้ที่ทำให้นโยบายของรัฐต้อง
ประสบความล้มเหลวก็คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าในด้านสภาพเศรษฐกิจของชาวชนบทภาคเหนือ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม
ได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้ชาวชนบทภาคเหนือประสบกับปัญหาความยากจน ว่าเกิดจากสาเหตุ
ใหญ่ ๆ 2 ประการคือ จากธรรมชาติ และจากบุคคลทั้งที่เป็นชาวชนบทเองและผู้มีอิทธิพลในชนบท
ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ชาวชนบทรู้้อยู่แก้ไขเป็นอย่างดี แต่ไม่สามารถ
แก้ไขปัญหา นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอวิธีแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยการให้
การศึกษาแก่ชาวชนบท เพราะจะทำให้ชาวชนบทมีฐานะความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจดีขึ้น แม้
ผู้เขียนจะไม่ได้บอกมาโดยตรง แต่ก็ได้บอกผ่านทางความรู้สึกของตัวละครที่น้อยเนื้อต่ำใจในสภาพ
ชีวิต ที่เกิดมายากจน และขาดการศึกษาจนไม่อาจสร้างฐานะให้ดีขึ้น ดังเช่น คัพพุดของเรื่องใน
เรื่อง ขุนทองที่รัก เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เขียนไว้ว่า

... เสร็จฤดูทวนา พ่อแม่ และเรื่องเองต้องมายึดอาชีพต้มเหล้าเถื่อนขาย หา
เงินไว้ซื้อข้าวบ้าง ความรู้แค่ประมสี่ ฐานะก็ยากจนจะไปหางานดี ๆ ที่ไหนหาได้
เล่า...

(ขุนทองที่รัก : หาคทรายสีขาว : 14)

จากข้อความที่ขีดเส้นใต้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาว่า จะช่วยสร้างฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เอลิมศักดิ์ แห่งมงาม เสนอทัศนะว่า เขา ต้องการเห็นชาวชนบทอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีเยี่ยมคนในเมือง ในสังคมชนบทปัญหาเรื่อง ปากท้องของประชาชนเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไข และพัฒนาให้ชาวชนบทได้มีชีวิตที่อยู่ดี กินดีเยี่ยมคนในเมือง เขาจึงได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหา และสาเหตุของความยากจนของชาวชนบทที่เขาเคยประสบมา เพื่อให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ของรัฐจะได้แก้ไขปัญหาดังตรงประเด็น ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะได้หมดสิ้นไป เมื่อชาวชนบทอยู่ดีกินดีแล้ว การพัฒนาประเทศชาติก็จะ เจริญรุดหน้า

2. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพการศึกษา

เอลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ ดีขึ้น ชาวชนบทภาคเหนือส่วนมากได้รับศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น พวกเขา ก็ ต้องลาออกจากโรงเรียนมาช่วยพ่อแม่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ผู้ศึกษายังไม่สามารถนำเอา ความรู้ระดับนี้ไปสร้างฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ ถ้าจะเรียนระดับสูงกว่านี้จะต้องเข้าไปเรียน ในตัวจังหวัด ซึ่งก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นคนที่จะเรียนต่อในเมืองได้จะต้องเป็นคนมีฐานะ ดีเท่านั้น เช่นในเรื่อง คน - ควายและชีวิต เด่นในสมัยเรียนจบชั้นประถมสี่ในชนบทที่อยู่อาศัย ขอแม่เรียนต่อในเมืองเพื่อหนีสภาพการเป็นชาวนาที่ยากจน ดังคำสนทนาระหว่างเด่นกับแม่ ดังนี้

"แม่... ข้าอยากไปเรียนต่อในเมือง"

"จะเรียนไปถึงไหนวะ... เด่นเอ๊ย... เอ็งก็รู้ว่าพ่อกับแม่ยากจน"

"ข้าอยากเป็นตำรวจ เหมือนน้ำมีไปไหนมีคนยำเกรง"

"เราไปเปรียบเขาไม่ได้หรอกลูก... ผู้ใหญ่ขายเขามีเงินเป็นหมื่น มีนาเป็น ร้อย ๆ ไร่"

"ยังงั้น ข้าต้องเป็นชาวนาดักดานไปตลอดชาตินะซิแม่"

(คน - ควายและชีวิต : หาคทรายสีขาว : 117)

จากคำสนทนาชี้ให้เห็นถึงการศึกษาของคนในชนบท คนยากจนไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับสูง เพราะการศึกษาในระดับสูงจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ผู้มีฐานะดีเท่านั้นที่มีโอกาสได้เรียน

นอกจากนี้ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของการศึกษาที่เป็นอยู่ในชนบทภาคเหนือว่า ขาดคุณภาพ ทั้ง ๆ ที่ผู้บริหารการศึกษาและครูส่วนใหญ่ต้องการจะให้เด็กนักเรียนได้รับการศึกษา เพื่อให้ออกจากโรงเรียนแล้วไปเป็นคนดี และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ทำไม่ได้เต็มที่ เพราะมีปัญหาและอุปสรรค ปัญหาและอุปสรรคผู้เขียนชี้ให้เห็นว่ามาจากครูเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเด็กและผู้ปกครองมีน้อย ทั้งนี้เพราะในชนบทให้ความเคารพยกย่องเทิดทูนครูว่า เป็นบุคคลที่เหนือกว่าชาวบ้าน ดังนั้นไม่ว่าครูจะทำอะไร มีพฤติกรรมอย่างไร จะอยู่ในสายตาของชาวบ้านตลอด ถ้าครูประพฤติดีเข้ากับชาวบ้านได้ ชาวบ้านก็จะให้ความเคารพนับถือ ส่งผลให้เด็กเคารพนับถือครูด้วยเช่นกัน

สำหรับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับครู ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเกิดจากการขาดแคลนครู และครูบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาทั้งสองประการนี้ทำให้การศึกษาในชนบทภาคเหนือขาดคุณภาพ สาเหตุของปัญหาผู้เขียนได้เสนอไว้อย่างชัดเจน ในรวมเรื่องสั้นชุดห้วยบง ได้แก่ เรื่อง ครูคนใหม่ ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ ครูกับนักเลง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ฝนแล้ง เด็กหนุ่มห้วยบง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง ครูใหญ่ และ ครูท่าไร่ ชุดหาดทรายสีขาว ได้แก่ เรื่อง ซุงหกหัวข้าว ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การขาดแคลนครู ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการขาดแคลนครูเกิดจากสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในชนบทที่ห่างไกลความเจริญและกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก ทำให้ไม่มีใครอยากมาสอน ครูที่สอนประจำบางคนยังทนต่อสภาพแวดล้อมไม่ได้ ก็ขอย้ายไปสอนในตัวเมืองบ้าง บางคนก็ขอย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมบ้าง บางคนก็ขอลาศึกษาต่อบ้าง เช่นในเรื่อง ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง กล่าวถึงสาเหตุโรงเรียนห้วยบงขาดแคลนครู ดังคำพูดระบายความในใจของครูศักดิ์ว่า

... ขณะที่จำนวนนักเรียนเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ครูห้วยบงกลับลดจำนวนลงปีละคนสองคนทุกปีมา ปีนี้ก็เช่นกันครูเดชขอย้ายไปสอนที่บ้านเกิด ครูวงเดือนขอลาหยุดไปศึกษาต่อ เธอสอบเข้าเรียน กศ.บ. ได้... ไปเถอะทุก ๆ คนไปจากห้วยบงเสีย ที่นั่นไม่มีความหมายความหวังในชีวิตของเพื่อนหรือ ถ้าหากเพื่อนฝังชีวิตไว้ที่นี่ก็คงจมปลักอยู่กับความแห้งแล้ง...

(ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง : ห้วยบง : 89)

จากข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่า สถานที่ตั้งของโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วย
 จูงใจให้ครูอยากมาสอนหนังสือ โดยไม่คิดโยกย้ายไปอยู่ที่อื่น

เพื่อสนับสนุนความจริงที่ว่าครูไม่ยอมมาสอนในโรงเรียนชนบทที่ห่างไกล
 ความเจริญและกันดาร ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า มีครูบางคนถึงกับยอมเสียเงินทองให้กับเจ้าหน้าที่
 ของรัฐเพื่อขอย้ายไปอยู่ในเมือง เช่นในเรื่องครูคนใหม่ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม บรรยายถึง
 ความตื่นเต้นที่โรงเรียนห้วยบงจะได้ครูเพิ่มขึ้น เพราะนานแล้วไม่เคยมีครูมาเพิ่มเลย มีแต่จะ
 หนีไปอยู่ที่อื่น ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ว่า

... ครูหลายคนถูกย้ายมาที่นี่ แต่เขาก็วิ่งเต้นยัดเงินในตัวจังหวัด เข้าหาผู้ใหญ่บ้าง
 กราบวิงวอนไม่ยอมจะเข้ามาสอนในห้วยบง ขอให้ตนเองช่วยราชการอยู่ในตัวจังหวัด
 เกอะ และเขาเหล่านั้นก็ไม่ผิดหวัง...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 115)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าครูไม่ยอมมาสอนในโรงเรียนชนบทที่ห่าง
 ไกลความเจริญและกันดาร ถึงขนาดยอมเสียเงิน ก่อให้เกิดปัญหาจ้อราษฎร์บังหลวงกับสินบน
 ตามมา

2.2 ส่วนครูบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ถ้าครูไม่มีประสิทธิภาพ
 ก็จะมีผลกระทบกระเทือนต่อการศึกษาของเด็ก ทำให้สภาพการศึกษาของเด็กขาดคุณภาพไปด้วย
 นอกจากนี้ผู้เขียนได้ชี้ถึงสาเหตุที่ทำให้ครูบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีสาเหตุหลายประการ เช่น

- ครูตกเป็นทาสสิ่งเสพติดให้โทษ เช่น สุรา ทำให้ร่างกายไม่สมบูรณ์ เมื่อ
 สอนเด็กจึงสอนไม่ได้เต็มที่ หรือบางครั้งขาดสติเกิดอุบัติเหตุ ต้องหยุดพักรักษาตัวเป็นเวลาหลาย
 วัน ทำให้มีผลกระทบต่อการเรียนของเด็ก เด็กในชั้นเรียนที่ตนรับผิดชอบเรียนไม่ทันห้องอื่น ๆ
 เช่นในเรื่องครูใหญ่ ครูเดช เป็นครูติดสุราเรื้อรัง ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการสอน ดังคำ
 บรรยายของครูศักดิ์ ว่า

... ครูเดชเป็นคนขี้เมา เม้าทยาเบที่่สุดในโรงเรียน ครั้งนั้นผมเพิ่งเข้ามาสอนใน
ห่วยบงใหม่ ๆ จึงไม่รู้กิตติศัพท์ของครูเดชเท่าไร แต่เดือนแรกที่มาอยู่ผมไม่เคยเห็น
วันไหนครูเดชไม่เมา

เข้าเมาเย็นเมา สอนหนังสือกลืนเหล้ากระจายคลั่ง บางครั้งก็ถึงกับพับหลับในห้อง
เรียน ไม่เป็นอันสอน พอสว่างเมาก็ให้นักเรียนไปตักน้ำให้ดื่มให้วุ่นไป...

(ห่วยบง "ครูใหญ่" : ขวัญเรือน : 70)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าถ้าครูไร้สมรรถภาพ การเรียนการสอนของ
เด็กก็จะขาดคุณภาพไปด้วย

- ครูวางตัวไม่เหมาะสม จะทำให้เข้ากับหมู่คณะไม่ได้เมื่อเกิดปัญหา นอกจาก
จะไม่ได้รับการช่วยเหลือแล้ว ยังกลับถูกเพื่อน ๆ และชาวบ้านดูถูกดูแคลน แม้นักเรียนก็ไม่ให้
ความเคารพยำเกรง ทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ เช่นในเรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่
กล่าวถึงครูดวงพรวางตัวหยิ่งและถือตัว ไม่อ่อนน้อมถ่อมตน เพราะคิดว่าตนเป็นคนในเมืองมา
จากแหล่งเจริญไม่ว่าจะคิดหรือทำอะไรใด ๆ จะถูกต้อง ดังนั้นเมื่อมาสอนในชนบทจึงไม่สามารถ
ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ ทำให้ครูดวงพรสอนอยู่ในโรงเรียนห่วยบงอย่างไม่มีความสุข ถูก
เพื่อน ๆ และสังคมชนบทรังเกียจ ไม่ให้ความร่วมมือ แม้แต่ครูใหญ่ยังตำหนิครูดวงพร ดังคำพูด
ของครูใหญ่ที่พูดถึงครูดวงพร เมื่อครูดวงพรไปฟ้องครูใหญ่ให้ลงโทษเด็กนักเรียนที่วิ่งไปตบกับ
เธอว่า

"ผมไม่อยากโทษเด็กหรอก ถ้าเขาทำตัวดี เด็กมันไม่กล้าทำกับครูเช่นนี้หรอก
ครูดวงพรน่าจะสำรวจตัวคุณเองเสียใหม่ว่า บกพร่องอะไรบ้าง"

(ห่วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่" : ขวัญเรือน : 114)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวางตัวดี และการประพฤติ
ปฏิบัติดี รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

- ครูไม่เอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างจริงจัง ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ครูในชนบทขาด
ความเอาใจใส่เด็ก ไม่เสียสละเพื่ออนาคตของเด็ก เอาเปรียบเด็กจนเด็กขาดที่พึ่ง ท้อแท้

หมดขวัญและกำลังใจ เช่นในเรื่อง ซุชกหิวข้าว คำนักรเรียนกัพร้า ฐานะยากจนในชนบท เป็นเด็กดีมีน้ำใจช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดีและสม่ำเสมอ แต่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากครูอย่างจริงจัง เมื่อจะให้ผลตอบแทนความมีน้ำใจและคุณความดีของเด็กก็ทำไม่เหมาะสม ดังคำพูดของครูใหญ่กับคำในขณะคำเป็นลมล้มลง เพราะหิวจนทนยั้งครูใหญ่ประกาศคุณความดีของตนไม่ไหว ว่า

"เธอเป็นไรไปคา"

"หิว... ครับ" คำกระซิบเสียงแผ่ว

"... เมื่อก่อนผมได้กินข้าววันเดียว... มือเข้าไม่มีข้าวกิน"

(ซุชกหิวข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 101)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าครูไม่ได้ดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างแท้จริง

- ครูขาดขวัญและกำลังใจ ผู้เขียนให้ทัศนะว่าครูส่วนมากมีความคิดว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อยไม่พอสร้างฐานะ ดังนั้นจึงต้องประกอบอาชีพเสริมเพิ่มอีกอาชีพหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ทำให้การเรียนการสอนขาดคุณภาพ เพราะครูจะใช้เวลาไปทำงานส่วนตัวเสียหมด เช่นในเรื่อง ครูทำไร่ ครูใหญ่ที่นอกจากทำงานประจำคือการสอนแล้ว ยังประกอบอาชีพเสริมด้วยการทำไร่ โดยใช้เวลาในตอนเย็นหลังเลิกเรียน เพราะรายได้จากการเป็นครูน้อยไม่พอสร้างฐานะ ดังคำพูดของครูใหญ่ระบายความรู้สึกในใจให้ครูศักดิ์ฟัง ว่า

"เป็นครู... มันจะพอเลี้ยงชีพ สร้างฐานะได้อย่างไรล่ะครับ เราไม่มีรายได้พิเศษเหมือนข้าราชการอื่น เป็นตำรวจยังพอรีดไถชาวบ้านได้ เป็นศึกษาเขาก็เอาเงินมายัดเข้าครู เป็นนายอำเภอมีคนเอาไก่ เอาหมูมาให้ถึงบ้าน... เป็นครูบ้านนอกอย่างเรามีอะไรพิเศษขึ้นมาบ้างละ สิ้นเดือนยังถูกหักเงินเดือน หักโน่นหักนี่ยุบยับไปหมด แทบจะเหลือเงินไม่พอयाใส่ แล้วจะออกกฎหมายมาให้เราทานกันอย่างไร... ไม่ทำสิ แก่เฒ่าก็อดตายเท่านั้น"

(ห้วยบง "ครูทำไร่" : ขวัญเรือน : 108)

บทสนทนาที่ดูราวกับรับว่าข้าราชการอาชีพอื่นมีอำนาจ และใช้อำนาจรับสินบน ประพฤติสิ่งที่เรียกว่าฉ้อราษฎร์บังหลวง แต่ครูไม่มีโอกาส

- ครูตกอยู่ใต้อำนาจของครูเจ้าถิ่นที่วางตนเป็นผู้มีอำนาจและท้าวอยู่เหนือ กฎหมาย ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าครูที่ย้ายมาจากถิ่นอื่น หรือครูที่บรรจุมาสอนที่โรงเรียนชนบท ไม่มีอิสระในการแสดงออกไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการกระทำ ถ้าพูดหรือกระทำไม่ถูกอัยาศัยของ ครูเจ้าถิ่น ครูที่มาอยู่ใหม่อาจได้รับความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้การเรียนการสอน ขาดประสิทธิภาพ เช่น ในเรื่อง ครูคนใหม่ ครูชงชัยได้รับคำสั่งจากทางการให้มาสอน ที่โรงเรียนห้วยบง วันแรกที่มาถึงครูชงชัยก็ถูกลองตี คือรถจักรยานยนต์ที่ครูชงชัยขับมาโรงเรียน ถูกขโมย สาเหตุเพราะครูเจ้าถิ่นคือครูเชิดไม่พอใจในคำพูดและการกระทำของครูชงชัย เพราะ เขาคิดว่าครูชงชัยอวดเก่ง ดีเด่นเสมอ และไม่ยอมลงให้กับตน จนครูเชิดถึงกับพูดว่า

"อีกหน่อยครูจะรู้จักห้วยบงมากกว่านี้"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 116)

และเมื่อครูชงชัยยอมอยู่ใต้อำนาจของครูเจ้าถิ่น ครูชงชัยได้รับการช่วยเหลือ เป็นอย่างดี จนได้รับรถจักรยานยนต์คืน ดังคำพูดของครูเชิดครูเจ้าถิ่นว่า

"ตอนเที่ยงพุงนี้ คุณมารับรถเครื่องของคุณคืนได้ ผมจะไปตามให้... คินนี้ คุณพักที่นี้ก่อน เรื่องเงินไม่ต้องพูดถึง คุณยังเป็นครูใหม่"

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 119)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าในชนบทมีผู้วางตนเป็นผู้มีอำนาจ และท้าว อยู่เหนือกฎหมาย ไม่เว้นแม้กระทั่งในวงการครู และอีกด้านหนึ่งจะเห็นว่าสภาพแวดล้อมดึงคน ให้เป็นอย่างเดียวกัน กล่าวคือผู้ที่มาอยู่ใหม่จะต้องท้าวให้กลมกลืนไปกับสังคมเพื่อให้สังคม ยอมรับ จะได้อยู่อย่างมีความสุข ดังนั้นถ้าสภาพแวดล้อมดี ผู้มาอยู่ใหม่ก็จะมีสภาพดี โนม เียงไปในทางที่ดีด้วย แต่ถ้าสภาพแวดล้อมไม่ดี ผู้มาใหม่ถึงแม้จะเป็นคนดีมีความประพฤติดี และตั้งใจมาดี แต่ด้วยอำนาจและอิทธิพลเหนือกฎหมายของเจ้าถิ่นก็จะดึงให้คนเหล่านั้นท้าวให้

กลมกลืนไปกับสังคม เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ในเรื่อง ครูกับนักเลง กล่าวถึงครูยงยุทธ เป็นครูคนหนึ่งของโรงเรียนห้วยบง แรกที่มาสอนครูยงยุทธ เป็นคนดีตั้งใจสอนนักเรียน และมีความประพฤติดีไม่ดื่มสุรา ไม่คบนักเลง และไม่ชอบคนดื่มเหล้าจัด ทำให้ภาพลักษณ์ของครูยงยุทธในสายตาของครูเชิดครูเจ้าถิ่น และบรรดาชาวชนบท มองว่าครูยงยุทธเป็นคนหยิ่งไม่เอาพวก จึงคิดหาทางให้ครูยงยุทธได้รับบทเรียนดังคำพูดของ พุด ธง และ เขียว ชาวชนบทห้วยบงพูดกับครูศักดิ์ครูคนหนึ่งของโรงเรียนห้วยบงดังนี้

"ครูยงยุทธนี่หยิ่งไม่เอาพวก ไม่เอาฝูง"

"ชวนกินเหล้าก็ไม่กิน เห็นชาวบ้านก็ไม่ทักทาย ขับรถหน้าเขตทาเป็นไม่มองใคร"

"เห็นผมกับพวก อย่างกะเห็นจู้"

"อย่างนี้มันต้องเจอดีเข้าสักวัน"

"อยู่ห้วยบงมันต้องคบคนทุกประเภทไม่ว่าจู้เหล่าหรือนักเลง"

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 93)

คำพูดข้างต้นผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าสภาพสังคมในชนบทห้วยบงได้เป็นอย่างดี ซึ่งในที่สุดครูยงยุทธก็ไม่สามารถรักษาความประพฤติที่ดีได้ เนื่องจากเทปสเตอร์โหดร้าย ครูยงยุทธยอมคบค้าสมาคมกับชาวชนบท และยอมรับอิทธิพลเจ้าถิ่นของครูเชิด ครูยงยุทธได้เทปสเตอร์โหดร้าย ดังคำบรรยายว่า

... เกือบบายครูเชิดกับครูยงยุทธถึงกลับมา ตามมาด้วยรถสองแถวชนเครื่องเทปสเตอร์โหดร้าย แต่ที่แปลกไปกว่านั้นก็คือ ครูยงยุทธเมาแประแทบจะลงจากรถเครื่องไม่ได้

และนับแต่วันนั้น ครูยงยุทธก็เป็นคอเหล่าอีกคนหนึ่ง เข้ากับชาวบ้านได้อย่างสนิทแนบแน่น...

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 109)

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมในสังคมชนบท ดึงให้คนเป็นอยู่อย่างเดียวกัน สภาพแวดล้อมดีคนก็พลอยดีไปด้วย แต่ถ้าสภาพแวดล้อมไม่ดี คนที่อยู่อาศัยก็พลอยมีความประพฤติไม่ดีตามไปด้วยเช่นกัน

ส่วนปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับนักเรียนและผู้ปกครอง ปัญหาด้านนี้ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่ามีน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุที่ชาวชนบทภาคเหนือมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพทำไร่ทำนา ไม่สามารถส่งลูกให้เรียนสูง ๆ ได้ อีกทั้งเมื่อประสบกับภัยแล้ง ชาวบ้านจะอพยพไปอยู่ที่อื่น นักเรียนก็จะอพยพตามพ่อแม่ของตนไปด้วยต่อเมื่อมีฝนตกเมื่อไหร่ พวกเขา ก็จะกลับมา ขณะนี้โรงเรียนต้องปิดลงชั่วคราว ซึ่งมีผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กที่เรียนไม่ต่อเนื่องการเรียนไม่สมบูรณ์ เพราะผู้ปกครองเห็นความสำคัญของเรื่องปากท้อง เช่น ในเรื่อง ฝนแล้ง ชาวชนบทหวั่นหวงประสบกับภัยแล้ง ชาวบ้านพากันอพยพไปหากินที่อื่น ทำให้โรงเรียนต้องปิดลงชั่วคราว ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ว่า

... จริงอย่างที่ครูเชิดพูดไว้ไม่มีผิด ยังไม่ทันจะข้ามเดือนเสียด้วยซ้ำ ชาวบ้านก็เริ่มอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่อื่นกันบ้างแล้ว นักเรียนหวั่นหวงก็อพยพตามพ่อแม่ของตนไป มันเป็นสภาพที่น่าอึดอัด การเรียนการสอนเต็มไปด้วยความเหน็ดเหนื่อย จำนวนเด็กนักเรียนลดลงทุกวัน ทุกเช้าในหลายวันที่ผ่านมา ผมจะเห็นชาวบ้านหลายคนมาหาครูใหญ่ พร้อมกับบอกลาให้ลูก ๆ บ้างก็ขอลาหยุดสามเดือน บ้างก็สองเดือน โดยให้เหตุผลว่า จะไปทำไร่ที่อื่นอยู่ที่หวั่นหวงนี้เขาคงอดตายเป็นแน่ หากฝนลงเมื่อไหร่เขาจะกลับมา...

(หวั่นหวง "ฝนแล้ง" : ขวัญเรือน : 109)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจของครอบครัวทำให้เด็กต้องหยุดเรียน เพราะเรื่องปากท้องสำคัญกว่าเรื่องการศึกษา

การอบรมเลี้ยงดูเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการศึกษาของนักเรียนและผู้ปกครอง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงามชี้ให้เห็นว่าในสังคมชนบทครอบครัวที่ฐานะดี ปัญหาจะเกิดจากผู้ปกครองรักและตามใจลูกมากเกินไปจนลูกเสียคน เมื่อครูว่ากล่าวตักเตือนและลงโทษเด็ก ผู้ปกครองจะแสดงความไม่พอใจ และมาต่อว่าครูทำให้เด็กได้ใจ ขาดความเคารพยำเกรงต่อครู ผลที่สุด

เด็กเสียคนกลายเป็นเด็กเกเร เช่น ในเรื่อง เด็กหนุ่มห้วยบง บุญมาลูกชายนายจวง ซึ่งมีฐานะดี เรียนที่โรงเรียนบ้านห้วยบง วันหนึ่งบุญมาถูกครูลงโทษเพราะทำความผิด นายจวงถึงกับมาต่อว่าครูใหญ่ ทำให้บรรดาครูพากันเอือมระอาในความประพฤติเกเรของบุญมา จนในที่สุดบุญมาก็กลายเป็นเด็กเกเร เหลือขอของโรงเรียนไปจริง ๆ ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ว่า

... บุญมาเป็นลูกหัวแก้วหัวแหวนของพ่อแม่ ต้องการสิ่งใดพ่อแม่ก็ตามใจหามาให้ ไม่เคยดุด่าว่ากล่าว นอกจากทูลถนอมเอาอกเอาใจ ดังนั้นสิ่งที่ฝังอยู่ในจิตใจของบุญมาก็คือความดีอีริ้น เอาแต่ใจตนเองเป็นที่ตั้ง และติดจะเกรงกะเหรกเกเรเสียด้วยซ้ำ เพราะถือว่าตนเป็นลูกคนรวย มีทุกสิ่งเหนือคนอื่น คงคิดว่าการมีอะไรเหนือคนอื่นนี้เอง ย่อมจะข่มคนอื่นให้ยำเกรงได้ บุญมาเลยกลับกลายเป็นเด็กเกเร เหลือขอคนหนึ่งขอโรงเรียน...

(ห้วยบง "เด็กหนุ่มห้วยบง" : ขวัญเรือน : 84)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กมีคุณภาพทางการศึกษา

จะเห็นได้ว่าในด้านสภาพการศึกษาของชาวชนบทภาคเหนือนี้ เฉลิมศักดิ์แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่าการศึกษามีระดับต่ำและขาดคุณภาพ สาเหตุที่ทำให้การศึกษาขาดคุณภาพว่าส่วนใหญ่มาจากครู สำหรับนักเรียนและผู้ปกครองมีน้อย ปัญหาที่เกิดจากครูคือการขาดแคลนครู และครูบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ การขาดแคลนครูนั้นสาเหตุมาจากสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวกทำให้ครูไม่ยอมมาสอนหนังสือ

ส่วนครูที่บกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่มีสาเหตุมาจากครูตกเป็นทาสสิ่งเสพติด เช่น สุรา เป็นต้น ครูวางตัวไม่เหมาะสม ครูไม่เอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง ครูขาดขวัญและกำลังใจและครูตกอยู่ใต้อำนาจของครูเจ้าถิ่นที่วางตนเป็นผู้มีอำนาจ และทำตัวอยู่เหนือกฎหมาย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีมานานและดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง แก้ไม่ตกและไม่มีใครคิดแก้ปัญหาอย่างแท้จริงผู้เขียนจึงได้เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาการศึกษาขาดคุณภาพในชนบทภาคเหนือทั้งด้านขาดแคลนครูและด้านครูบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ ว่าต้องแก้ไขทั้งกลไกบริหารงานของรัฐและที่ตัวครู กล่าวคือ

ในด้านกลไกบริหารงานรัฐ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ควรคัดเลือกครูที่สมัครใจมาสอนในชนบท ครูจะได้มีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและตั้งใจสอนด้วยความเต็มใจ การศึกษาจะได้มีคุณภาพ เช่น ในเรื่อง ครูคนใหม่ ผู้เขียนได้เสนอแนะความคิดนี้ผ่านตัวละครชื่อครูศักดิ์ มาสอนโรงเรียนบ้านห้วยบงด้วยความสมัครใจ และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ดูแลเด็กเป็นอย่างดีจนครูทุก ๆ คนพากันรักใคร่ครูศักดิ์ ส่งผลให้การศึกษามีคุณภาพ อีกทั้งครูศักดิ์เองสอนที่โรงเรียนบ้านห้วยบงอย่างมีความสุข และปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังคำบรรยายความรู้สึกในใจของครูศักดิ์ว่า

... ครูใหญ่กับครูเซตค่อนข้างจะรักผม เพราะผมมาอยู่ห้วยบงด้วยความรัก
ผมเลือกมาอยู่เอง ไม่มีใครบังคับให้ผมมาอยู่และผมทุ่มเทชีวิตความเป็นครูให้กับเด็ก
ห้วยบงทุกคน...

(ห้วยบง "ครูคนใหม่" : ขวัญเรือน : 116)

จากข้อความนี้จะเห็นว่าครูศักดิ์เต็มใจมาสอนในชนบท จึงพร้อมที่จะเผชิญกับอุปสรรคและต่อสู้เพื่อเด็กอย่างจริงจัง

นอกจากความสมัครใจของครูแล้ว ผู้เขียนได้เสนอแนะเพิ่มอีกว่ารัฐควรเลือกครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบท เพราะอย่างน้อยครูเหล่านี้จะต้องคุ้นชินกับชีวิตในชนบท เมื่อมาอยู่ในชนบทจะได้อาศัยปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวชนบทได้ง่าย การเรียนการสอนจะได้มีคุณภาพ ตัวครูเองก็อยู่อย่างมีความสุข เช่น ในเรื่อง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ผู้เขียนเสนอความคิดนี้ผ่านพฤติกรรมตัวละครชื่อครูวงเดือน ซึ่งผู้เขียนกำหนดให้เป็นชาวชนบท เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วมาบรรจุเป็นครูที่โรงเรียนบ้านห้วยบง ที่ครูวงเดือนวางตัวดี มีน้ำใจ และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมชนบทได้รวดเร็ว เพราะความคุ้นกับวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของตนทำให้ครูวงเดือนเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของทุก ๆ คน ทั้งเพื่อนครูและชาวบ้าน มีผลให้การเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านห้วยบงมีชีวิตชีวาขึ้น การเรียนการสอนก็มีคุณภาพ ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ว่า

... การมาอยู่ที่ห้วยบงของครูวงเดือน ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างในโรงเรียนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ครูวงเดือนจากที่ผมพบมา เธอรับสอนหลายวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และศิลปหัตถกรรม เริ่มแรกที่เราทำให้โรงเรียนห้วยบงมีชีวิตชีวาขึ้นก็คือ เธอทำดอกไม้เสียบแจกันติดหน้าห้องทุกห้องในสามอาคาร แม้จะเป็นดอกไม้กระดาษ แจกันกระดาษ ที่ใช้วิธีพับเอาต้องใช้กาวติดผาผนัง แต่มันก็ให้บรรยากาศชื่นรื่นไม่เบาทีเดียว...

(ห้วยบง "ศักดิ์ศรีครูวงเดือน" : ขวัญเรือน : 112)

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความมีน้ำใจของครูวงเดือน ที่ช่วยให้ครูวงเดือนปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างรวดเร็ว

สำหรับที่ตัวครู ผู้เขียนเสนอแนะว่าครูจะต้องรู้จักเสียสละเอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างจริงจัง เพื่ออนาคตของเด็กและครูในชนบทจะต้องมีความพร้อมสอนได้ทุกวิชา เพราะถ้าเกิดปัญหาครูขาดจะได้แก้ปัญหาได้ เช่น ในเรื่อง ครูใหญ่ ครูในโรงเรียนห้วยบงขาด ครูใหญ่ได้แสดงความเสียสละและความพร้อมที่จะต้องสอนได้ทุก ๆ วิชา แม้การเข้าสอนวิชาข้างร่องในชั้นที่ครูขาด ดังคำพูดระหว่างครูเชิดกับครูใหญ่ว่า

"นี่ครูใหญ่จะสอนวิชาข้างร่องอีกไหมครับ"

"สอน ในเมื่อครูโรงเรียนเรายังขาดอยู่... เป็นครูมันต้องพร้อมที่จะสอนได้ทุกอย่าง โดยเฉพาะครูบ้านนอกอย่างพวกเรา"

(ห้วยบง "ครูใหญ่" : ขวัญเรือน : 82)

จากคำพูดข้างต้น ผู้เขียนต้องการเสนอทัศนะถึงวิธีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนชนบท วิธีหนึ่งก็คือครูจะต้องมีความพร้อมในการสอนอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นวิชาใด ๆ และความพร้อมในที่นี้ คือ สอนได้ทุก ๆ วิชา

3. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพการปกครอง

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้นำประสบการณ์ในงานอาชีพปลัดอำเภอ ซึ่งคลุกคลีอยู่กับงานปกครองในชนบทได้ชี้ให้เห็นการปกครองในชนบทว่า การปกครองเป็นงานสำคัญที่จะช่วยพัฒนาชนบท และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของชาวชนบทได้เป็นอย่างดี หน่วยงานสำคัญที่เป็นหลักในการปกครองระดับชนบท คือ อำเภอ มีนายอำเภอ เป็นตัวแทนจากทางการที่คอยประสานงานให้การสนับสนุนช่วยเหลือองค์กรปกครองท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ให้มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการจัดทำบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของชาวชนบท เพื่อให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านนำบริการสาธารณะสู่มือชาวชนบทอย่างทั่วถึง ปรากฏว่า การปกครองดังกล่าวมีปัญหาและอุปสรรค เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว เกิดจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการคือ

- 3.1 เจ้าหน้าที่รัฐ
- 3.2 ระบบการบริหารงานของรัฐ
- 3.3 ประชาชน

ทัศนะเกี่ยวกับสภาพการปกครอง ดังกล่าวนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้เสนอไว้ในรวมเรื่องสั้นชุด หาคู่ทนายสี่ขาว ได้แก่ เรื่องขุนทองที่รัก เปลวไฟ พ่อเลี้ยง ข้าว บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น มนุษย์หน้ากาก แผ่นดินที่ไร้ใจ คน-ควายและชีวิต บริษัทเลี้ยงสมอง และรวมเรื่องสั้นชุด เรือนหลังใหญ่ เรื่อง จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 เจ้าหน้าที่รัฐ ในประเด็นนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่าการปกครองในชนบทภาคเหนือไทย เจ้าหน้าที่ของรัฐบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีพฤติกรรมการฉ้อราษฎร์บังหลวงกันมาก กล่าวคือ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ละโมบอยากได้ในทางที่ไม่บริสุทธิ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความพอใจ หรือความเคารพยำเกรง หรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว หรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่การฉ้อราษฎร์บังหลวงนี้กระทำกันทั้งในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง ตั้งแต่ระดับหัวหน้าใหญ่ ๆ จนถึงระดับลูกน้อง และระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม จึงได้ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมที่บกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวงของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ามีดังนี้

3.1.1 เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าใช้อำนาจหน้าที่และตำแหน่งในทางที่ไม่ชอบ
 ธรรมต่อประชาชน ต่อข้าราชการด้วยกันเองด้วยการกดขี่ข่มเหง กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ
 ส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจเหนือชาวบ้าน เห็นอยู่ผู้ได้บังคับบัญชา เป็นนายของชาวบ้าน
 และของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา สามารถใช้อำนาจที่มีอยู่ปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครองตามความพอใจ โดย
 ไม่คำนึงว่าการปฏิบัติของตนนั้นจะก่อให้เกิดความเดือดร้อน และไม่เป็นที่ธรรมต่อประชาชน การ
 ปฏิบัติและการใช้อำนาจในทางที่ผิดของข้าราชการดังที่กล่าวมานี้ ทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรค
 ต่อการปกครอง และช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน ช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้า
 กับผู้อยู่ใต้ปกครอง เช่น ในเรื่อง บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น วิโรจน์ มีอาชีพรับราชการ
 มีตำแหน่งเป็นคนสนิทของเจ้านาย ใช้หน้าที่การงานสร้างความสำคัญและหาผลประโยชน์ให้กับ
 ตนเองในทางที่ผิด จนกระทั่งวันหนึ่งผู้บังคับบัญชาวิโรจน์ ที่วิโรจน์เรียกว่า "เจ้านาย" ทราบ
 เรื่องจึงมีคำสั่งย้ายวิโรจน์ให้ไปอยู่ที่อื่น และสอบสวนเอาผิดทางวินัยอีกด้วย วิโรจน์ทราบเกิด
 ความน้อยใจ ด้วยคิดว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้านาย เจ้านายข่มเหงตน
 เพราะเจ้านายก็คอร์รัปชันเช่นเดียวกับเขา ดังคำบรรยายตอนหนึ่งของเขาว่า

... เจ้านายนะ เจ้านายใจคิดจะสู้กับเงินคนเดียว... เงินกองกลางเดี๋ยวนี้มีที่
 ไหน... เขาเองเป็นคนคุมสมุทธานาคาร อมเงินกินคนเดียวแล้วยังไม่พอ ยังเบิกเงิน
 ในธนาคารออกไปใช้อีก... อ้าวว่าจะเอาไปใช้นั้นใช้นี่... เซอะ... ผลสุดท้ายก็ไม่
 เห็นเป็นขึ้นเป็นอัน...

(บนเส้นทางเจ้าหม้ออุ่น : หาคทรายสี่ขาว : 68)

จากข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งระดับหัวหน้า
 และผู้อยู่ใต้บังคับบัญชารู้รังหลวง เบียดบังเงินหลวง แต่พอความจริงถูกเปิดเผยผู้เป็น
 หัวหน้ากลับโยนความผิดมาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชารับผิดชอบเพียงลำพัง

เพื่อชี้ให้เห็นว่าแม้เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเองก็ยังใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่
 การงาน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนในทางที่ผิด ดังคำบรรยายของวิโรจน์ว่า

... แม้คนสี่เดียวกับเขา รับราชการในกรมกองเดียวกัน มันยังต้องชุกกให้จะ
ย้ายจะขอสองชั้น หรือทำผิดวินัยร้ายแรง ต้องการลดหย่อนผ่อนโทษ พวกมันต้องเข้า
มาหาเอาใจพาเขาไปเลี้ยง เผลอ ๆ ยัถรณบัตรใบสีม่วงใส่ของให้เขาเสียอีก
แล้วอย่างนี้จะไม่ให้เขาอ้วนเป็นหมอตอนได้อย่างไรเล่า...

(บนเส้นทางเจ้าหมูอ้วน : หาคทรายสี่ขาว : 65)

จะเห็นได้ว่า วิโรจน์ ใช้อำนาจของตนในตำแหน่งหน้าที่การงานเพื่อฉ้อราษฎร์
บังหลวงกับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน ด้วยการแสดงพลังอำนาจด้วยการให้สองชั้นให้ตำแหน่งให้
สองชั้น และการลดหย่อนผ่อนโทษหนักให้เป็นเบา

เรื่อง คน-ควายและชีวิต กล่าวถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่
การงานร่วมมือกับผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น กตสี ข่มเหง และรังแกชาวบ้าน ดังการระบายความ
ในใจตอนหนึ่งของ เต็มว่า

... คนอย่างพ่อเลี้ยงเจ็ด ชั่วชาติระยำตาบอดขนาดไหน ชาวบ้านเขารู้กันทั่ว
มันแข่งกันเป็นใหญ่ในหมู่บ้านกับพ่อเลี้ยงยี่งแล้วยังไม่พอ ยังแก่งคนที่มีฐานะยากจน
กว่ามันอีก มันหวังความร่ำรวยบนความเดือดร้อนของชาวบ้าน มันมีอิทธิพลเลี้ยงนักเลง
หัวไม้ไว้คอยคุ้มกัน แม้แต่ตำรวจมันก็เอาเงินพาดหัวให้สยบอยู่ใต้อิทธิพล นับประสา
อะไรกับชาวบ้านตาตา ๆ หรือจะไปหือต่อกร...

(คน-ควายและชีวิต : หาคทรายสี่ขาว : 119)

จากข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของตำรวจ เจ้าหน้าที่ของรัฐ
บกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน กลับทุจริตให้ความร่วมมือกับผู้มีอิทธิพล
รังแกชาวบ้าน สร้างความเดือดร้อนใจให้แก่ชาวบ้าน

3.1.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นเป็นใจให้ผู้อื่นเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐด้วยวิธีการต่าง ๆ ในทางที่ผิดกฎหมาย ในประเด็นนี้ผู้เขียนได้เปิดเผยถึงพฤติกรรมของบุคคลที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐโดยได้รับการสนับสนุน และช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างดีให้ทำผิดกฎหมาย เช่น เรื่อง บนเส้นทางเจ้าหม้ออ้วน กล่าวถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นเป็นใจให้บุคคลบางประเภทกระทำผิดตั้งคำบรรยายของวิโรจน์ว่า

... จะไม่ให้เขาอ้วนได้อย่างไร ในเมื่อแทบทุกอาทิตย์หรือจะพูดให้ถูกต้องว่าแทบทุกวันก็ว่าได้ พ่อค้าหรือคนที่แสวงหาผลประโยชน์จะพาเขาไปเลี้ยงมิได้หยุดหย่อน อาจเรียกว่า เป็นธรรมเนียมการปฏิบัติที่คนเหล่านั้นจะต้องพาเขาไปเลี้ยงในร้านอาหารใหญ่ ๆ รสมีเอ็ดดี ๆ ใจกลางเมือง

ใครจะเอาผลประโยชน์สิ่งใด อย่างไรมาให้เจ้านายต้องผ่านเขา

เมื่อวานพ่อค้าไม้เอาไม้เถื่อนผ่านเส้นทาง ก็มาติดต่อกับเขา

พวกขับรถสองแถวส่งตัวแทนเอาเงินมาให้แทบทุกเดือน

ไหนเลยเจ้าของโรงแรม สถานที่อาบอบนวด ซ่องโสเภณี ต้องเอาเงินมาประเคนให้กับเจ้านายทุกเดือน มันคือสิ่งที่ทุกคนปฏิเสธไม่ได้...

(บนเส้นทางเจ้าหม้ออ้วน : หาคทรายสี่ขาว : 64 - 65)

จากข้อความข้างต้นผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงวิธีการรับสินบน และอำมิสินจ้างของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3.1.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานล่าช้าและไม่อำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านที่มาติดต่อกับหน่วยงานราชการของรัฐ และบางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐก็พูดจาข่มขู่ คุกคามกดดัน ทำให้ชาวบ้านเกิดความคับแค้นใจ เบื่อหน่ายต่อการติดต่อประสานงานกับทางราชการ ผู้เขียนมีทัศนะว่าด้วยพฤติกรรมเช่นนี้ของเจ้าหน้าที่รัฐจะทำให้เกิดความเสียหายต่อชาติบ้านเมืองได้ เช่น เรื่อง "เปลวไฟ" กล่าวถึง ลอน มิ่งเมือง เป็นชาวบ้านมาติดต่อขอแก้ไขชื่อในสำเนาทะเบียนบ้านให้ตรงกับใบสุทธิ เพื่อนำไปเป็นหลักฐานในการสมัครงาน ซึ่งเขาต้องมาติดต่อที่อำเภอถึง 2 วัน แต่ฐานะของเขาก็ยังไม่เสร็จทำให้เขาคับแค้นใจมาก อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ยังแสดงกิริยา วาจา ตูถูกเขาจนเขาหมดความอดทน จนเขาสั่งตัวระบายความเคียดแค้น ด้วยการสร้างภาพลงในมโนภาพว่าเขาได้ปล่อยเปลวไฟออกมาทางดวงตาเผาไหม้เจ้าหน้าที่ และ นายอำเภอ ดังคำบรรยายตอนหนึ่งของลอนว่า

... หล่อนคงนึกไม่ถึงหรือยกคนบ้านนอกอย่างผมจะทำอะไรหล่อนได้ แต่ผมรู้ว่ามิ
พลังบางอย่างในตัวผมและถึง เวลาแล้ว
ความร้อนพุ่งวาบออกจากดวงตาของผมทันทีโดยอัตโนมัติ
เพียง เปลวไฟพุ่งสัมผัสริมฝีปากอันจัดจ้าน หล่อนก็หวีดร้องขึ้นสุดขีด ผมไม่ปล่อยให้
เหตุการณ์หยุดลง เพียงแค่นั้น ผมพุ่งสายตาอย่างดุคั่นเข้าไปอีกครึ่งหนึ่ง
คราวนี้ เปลวไฟ แดงฉานพุ่งโผลงเร็วและแรงออกไปไกล จนผมเองก็จะประหลาด
ใจอยู่บ้าง มันคงสะสมมานานแล้ว...

(เปลวไฟ : หาคทรายสีขาว : 35)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อราชการทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนและสูญเสียผลประโยชน์ที่พวกเขาควรจะได้รับ ก่อให้เกิดความคับข้องใจจนอยากจะตอบแทนอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน

3.1.4 เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับหัวหน้าไม่มีความจริงจังต่อหน้าที่การงานอย่างแท้จริง ในประเด็นนี้ ในเรื่อง มนุญหน้ากาก เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม แสดงให้เห็นถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับผู้บริหารหรือระดับมันสมองของชาติไม่มี ความจริงจังต่อหน้าที่การงาน ทำงานเพียงเพื่อความมีหน้ามีตาและผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ในเรื่องกล่าวถึงการประชุมเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับจังหวัด เพื่อจัดสรรงบประมาณ จัดงานประเพณีของจังหวัด บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐพยายามป้องกันไม่ให้งบประมาณที่ตนเสนอขอไว้ถูกตัด ดังคำบรรยายของข้าราชการหนุ่มผู้เป็นเลขาของประธานในที่ประชุมว่า

... ผมสังเกตเห็นหน้ากากบนใบหน้านายกระตุกหลายครั้ง ก็เลยแสดงอาการ
 ฉุนเฉียวออกมา แต่นายก็พยายามขยับปรับแต่งให้คงสภาพยิ้มแ้มเช่นเดิม ผมรู้ว่าภายใน
 สีหน้าเบื้องลึกลงนั้นนายคงจะฉุนเฉียว อยากจะกระชากหน้ากากของทุกคนเปิดออกมาให้
 เห็นธาตุแท้ของกันและกัน เงินที่จะอนุมัติผ่านออกไปนั้นจะมีมาตรการอะไรไปพิสูจน์ได้
 ว่าใช้เกี่ยวกับงานเท่าไร และหายเข้าไปในกระเป๋าของใครอีกเท่าไร? นั่นคือสิ่งที่
 นายหนักใจ และจะต้องติดตาม...

(มโนษย์หน้ากาก : หาคทรายสี่ขาว : 89)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับ
 หัวหน้าที่ไม่จริงจังกับงาน ทำงานเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น

เพื่อส่งเสริมให้ทัศนะดังกล่าวเด่นชัดขึ้น ผู้เขียนได้ให้ข้าราชการหนุ่มผู้เป็นเลขา
 ในที่ประชุม บรรยายความรู้สึกตกใจ คาดไม่ถึงว่าคนระดับมีมันสมองจะพูดสรุป ดังนี้

... ผมถึงกับสะดุ้งเกือบสาละสลิก ผมนึกถึงหน้ากากที่เขาสวมอยู่บนใบหน้า... เขา
 สวมกันถึงสองชั้นสามชั้นเขียวหรือ ไม่ใช่สวมเพียงชั้นเดียวในห้องประชุมอย่างที่ผม
 เข้าใจ...

(มโนษย์หน้ากาก : หาคทรายสี่ขาว : 90)

ข้อความข้างต้นเป็นคำพูดเปรียบเทียบที่ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าในการประชุม
 ไม่มีใครจริงจังต่อกัน ถึงจะถกเถียงเรื่องหน้าที่การงาน แต่ก็เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน
 เท่านั้น

3.2 ระบบการบริหารงานของรัฐ มีเรื่องสั้นที่แสดงถึงการทำงานของข้าราชการที่มีระบบการบริหารงาน เป็นแบบที่เรียกว่า "ระบบอุปถัมภ์" กล่าวคือ ผู้นำของอำเภอ ตั้งแต่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ลงมาถึงเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้า ยึดวิธีการบริหารงาน โดยใช้อำนาจราชศักดิ์ที่มีอยู่กุมอำนาจไว้กับตนไม่ยอมให้ตกไปสู่ประชาชนในรูปกระจายอำนาจในแ่งมุมต่าง ๆ ด้วยการแต่งตั้งบุคคลที่ไม่เหมาะสมกับงาน โดยไม่ให้เจ้าหน้าที่ระดับผู้น้อยมีส่วนร่วมในการเสนอแนะหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการบริหารงานบุคคล จนทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับชั้นผู้น้อยขาดขวัญและกำลังใจ ตลอดจนขาดความเชื่อมั่นในระบบคุณธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการบริหารงานจัดการ โดยเฉพาะระบบการบริหารงานด้านการปกครองในชนบทภาคเหนือขาดประสิทธิภาพมาก เช่น ระบบการงานล่าช้า ขาดความยุติธรรม ไม่กระจายการบริหารให้ทั่วถึง เป็นต้น เช่น ในเรื่อง จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ ลูกชายของข้าราชการตำรวจชั้นผู้น้อยได้เปิดเผยชีวิตครอบครัวของพ่อที่พ่อปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรักความภูมิใจ และจริงจังในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ พ่อปฏิบัติงานเป็นเวลานาน แต่ไม่ได้รับผลตอบแทน และการดูแลเอาใจใส่ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ พ่อต้องหันไปพึ่งสุรา และในที่สุดก็จบชีวิตลง ดังคำบรรยายความรู้สึกในใจของผู้เป็นลูกชายว่า

...เท่าที่ผมจำได้ ผมมีหนังสืออ่านไม่มากนักนั้นเป็นเพราะว่าผมเป็นเด็กบ้านนอก เรียนหนังสือในชนบทไกลปืนเที่ยง พ่อเป็นเพียงข้าราชการตำรวจยศต่ำสุดแค่พลตำรวจตักดานทำงานอยู่อย่างนั้นเนิ่นสืบ ๆ ปี โดยไม่มีการเลื่อนยศ...

และอีกตอนหนึ่งว่า

... หนังสือตำรวจเล่มหนารับเป็นรายเดือน พ่อถูกบังคับให้ซื้อจากหน่วยเหนือ ในฐานะที่เป็นตำรวจ... พลฯ สมัครชั้นประทวน เงินเดือนชั้นปลายแถวแต่อายุร่วมสี่สิบปีแล้ว...

และคำพูดครั้งสุดท้ายของพ่อที่พ่อพูดกับ เขาก่อนพ่อจะสิ้นลมว่า

"เรียนหนังสือนะไอ้หนู... ต้องเรียนเป็นนายตำรวจติดดาวให้ได้อย่าเป็นพล
ตำรวจเหมือนพ่อ"

(จินตภาพ...หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ : เรือนหลังใหญ่ : 20, 21, 28)

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบบริหารงานทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับชั้นผู้น้อยที่ปฏิบัติหน้าที่ในชนบทไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับชั้นผู้บริหารจากส่วนกลางอย่างแท้จริง ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้นต้องดิ้นรนต่อสู้กับความยากจนขั้นแค้นตลอดชีวิตจนกระทั่งตายแม้ว่าพวกเขาจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจริงใจ และซื่อสัตย์สุจริตก็ตาม สิ่งที่พวกเขาได้รับตอบแทนมักเป็นความเจ็บปวดและน้อยเนื้อต่ำใจ ทำให้พวกเขาขาดความเชื่อมั่นในระบบคุณธรรม

นอกจากนี้ระบบการบริหารงานของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพยังส่งผลกระทบต่อชาวชนบทอีกด้วย เช่นในเรื่อง เปลวไฟ ลอน มิ่งเมือง ชาวชนบทมาติดต่ออุทธรณ์อำเภอแต่ไม่ได้รับความสะดวกเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานล่าช้า ซึ่งลอน มิ่งเมืองคิดว่าเกิดจากระบบการบริหารงานของรัฐ ดังคำบรรยายของ ลอน มิ่งเมือง ว่า

... นายอำเภอ ไอ้ตัวแสบคนนี้เอง ที่ทำให้ระบบการทำงานของอำเภอนี้ใช้ไม่ได้
มีแต่ความล่าช้า ขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน เขาไม่ยอมปรับปรุง ไม่ยอมแก้ไข...

(เปลวไฟ : หาคทรายสีขาว : 39)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่านายอำเภอมีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานด้านการปกครองในระดับอำเภอ ถ้านายอำเภอบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ทำให้ระบบการบริหารงานด้านการปกครองขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้เขียนจึงได้แสดงทัศนะว่าถ้าการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับหัวหน้ายังยึดติดอยู่กับระบบอุปถัมภ์ ที่สืบทอดกันลงมาเป็นทอด ๆ การพัฒนาชนบทและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทก็ไร้ผล ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านและเกิดความริ้วราน แย่งชิงอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเองอีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นถึงวิธีการบริหารงานของบุคคลระดับหัวหน้าของเจ้าหน้าที่รัฐทำให้ระบบการบริหารงานด้านการปกครองขาดประสิทธิภาพ เพราะใช้ระบบการ

บริหารงานแบบเผด็จการมีการรวมอำนาจไว้กับตนเอง ด้วยการยกตัวอย่างบุคคลที่เป็นหัวหน้า
ในบริษัทแห่งหนึ่งเป็นการเลียนแบบ เช่น ในเรื่อง บริษัทเลี้ยงสมอง กล่าวถึงระบบการทำงาน
ในบริษัทแห่งหนึ่งที่หัวหน้าให้พนักงานทุกคนปฏิบัติตามคำสั่ง ห้ามปฏิบัตินอกเหนือคำสั่งใด ๆ
ทั้งสิ้น ตั้งคาบอกล่าของพนักงานคนหนึ่งที่สามารถศึกษามาใหม่ ๆ และเพิ่งเข้ามาทำงาน
ได้บรรยายถึงสาเหตุของหัวหน้าที่พูดกับเขาว่า

"สมองของคุณทฤษฎีเต็มไปหมด คุณเก็บสมองและทฤษฎีของคุณไว้ให้มิดชิด
อย่าให้มันออกมาแพร่ผ่านในที่ทำงาน การทำงานของเราต้องเป็นระบบ ต้องอยู่ใน
กรอบอันสมควรคุณยังเป็นผู้น้อยอยู่ คุณต้องทำงานตามสั่ง อย่าให้นอกคำสั่งแล้ว หน
ทางการทำงานจะเจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น"

(บริษัทเลี้ยงสมอง : หาดทรายสีขาว : 127)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงระบบการทำงานแบบเผด็จการที่พบเห็นอยู่เสมอในสังคม
ทุกระดับชั้นและทุกท้องถิ่น แม้แต่ในระบบราชการก็เช่นเดียวกัน เพราะเหตุนี้เองทำให้ประเทศ
ชาติไม่เจริญ คนที่มีความคิดดี ๆ ไม่มีโอกาสเข้ามาบริหารงานได้เต็มที่

อย่างไรก็ตาม เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ประชดประชันแนะวิธีการปฏิบัติตนของ
ผู้น้อย หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่จะต้องทำงานและอยู่ภายใต้การปกครองในระบบการบริหารงาน
ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ให้อยู่รอด ปลอดภัย และมีความสุข ตลอดจนหน้าที่การงานก็เจริญรุดหน้า
ยิ่ง ๆ ขึ้น ผู้น้อยหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจะต้องเอาใจผู้บังคับบัญชาให้เต็มที่ที่จะต้องเรียนรู้ว่าท่าน
ชอบอะไรก็ต้องรับจัดหามาให้และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาทุกประการห้ามขัด ราวกับ
ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้วิเศษไม่ว่าจะคิดจะพูดหรือกระทำสิ่งใด ๆ ถูกต้องไปหมด การปฏิบัติตนเช่นนี้
จะต้องเอื้อเพื่อแผ่ไปถึงบุคคลในครอบครัวของผู้บังคับบัญชาก็ด้วย ความคิดเห็นดังกล่าวนี้
ผู้เขียนเสนอผ่านตัวละครเอกในเรื่องบริษัทเลี้ยงสมอง ตัวละครเอกนี้ประสบปัญหากับการทำงาน
มากจนเกือบจะลาออกจากงาน แต่ต่อมาเขาเริ่มเข้าใจและปรับตัวให้ยอมรับสภาพระบบการ
ทำงานนี้แล้ว เขาจึงคิดว่า เขาควรจะอยู่ต่อไปดังความคิดคำนึงของเขาว่า

... นับตั้งแต่ว่าก้าวเข้ามา ระบบเจ้านายลูกน้องปรากฏอยู่เต็มผู้จัดการบริษัท เป็นบุคคลที่ยิ่งใหญ่อย่างก้าวเข้าบริษัททุกคนต้องเคารพน้อมไหว้ คำพูดต้องอ่อนน้อม ไพเราะไม่อย่างนั้นต่อให้คุณทำงานดีเพียงไร หากไม่อ่อนน้อม ไม่เคารพผู้จัดการแล้ว เผลอ ๆ ก็ต้องออกจากสำนักงานใหญ่ได้ง่าย อาจถูกเตะโด่งไม่อยู่ตามสำนักงานเล็ก ๆ หัวเมืองห่างไกลไม่ต้องเห็นเดือนเห็นตะวัน

เวลาผู้จัดการทำงานจะต้องบริการเป็นพิเศษอย่างน้อยกาแพ้ยี่ห้อดี ๆ ต้องขงให้ อย่างเป็นเวลา ใครอยากได้คืออย่าไปขัด เวลาคุยกับเจ้านายต้องยกยอบน้อม แม้ว่า ความคิดนั้นจะไม่ใช่เป็นสับประรดท่าตามที่ท่านสั่งเถอะ ผลงานจะปรากฏออกมาอย่างไร คุณอย่าไปสนใจรับรองคุณไปฉิวแน่ ตำแหน่งจะก้าวหน้า ถ้ารู้จักเข้าหลังบ้านได้ด้วย ยิ่งแล้วใหญ่ พุดง่าย ๆ ก็คือเข้าเกาะเมียผู้จัดการให้ติด หางของฝากไปให้ผู้จัดการบ้าง ในโอกาสสำคัญ ๆ เช่นงานวันเกิด ลูกผู้จัดการแต่งงาน หรือรับใช้อย่างสุดจิตสุดใจ รับรองประกันได้เลย หนทางความก้าวหน้าของคุณโสภาสถาพร ...

... จาไว้อย่าทำงานแบบเป็นตัวคุณเอง ต้องเปลี่ยนสีสัน เปลี่ยนความคิดไปตาม เจ้านาย คุณจะต้องพร้อมทันทีที่จะ เปลี่ยนผันความคิด และหลักการเจ้านายคนเก่าคิด อย่างนี้ ทำอย่างที่คุณเคยรับใช้ แต่ถ้าเจ้านายคนใหม่ย้ายมา อันดับแรก คุณดูท่าที นโยบายของเจ้านายคนใหม่เสียก่อน ท่านชอบอะไร ชอบทำงานด้วยวิธีการอย่างไร คุณต้องปรับตามทันที แม้คุณจะไม่เป็นตัวของคุณเองก็ตามที่ นายชอบสิ่งไหนต้องรีบสนองและสำคัญต้องเกาะติดรับใช้เจ้านายให้ได้...

(บริษัทเลี้ยงสมอง : หาดทรายสีขาว : 129)

ข้อความข้างต้นแม้จะเป็นเพียงภาพลักษณ์ของผู้บริหารในบริษัทแห่งหนึ่ง ที่ผู้เขียน สมมติขึ้น แต่ก็ทำให้ผู้อ่านทราบว่านี่คือทัศนคติในสายตาของนักปกครองเช่นเขา เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ที่ผ่านประสบการณ์ในระบบการบริหารงานของรัฐมาเป็นเวลานานจนปัจจุบันก็ยังคง ดำรงอยู่ ภาพลักษณ์ของผู้บริหารเหล่านั้นก็ยังคงปรากฏเด่นอยู่ในสังคมโดยเฉพาะสังคมชนบท

3.3 ประชาชน เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากชาวชนบทมีน้อยเพราะในชนบทมีค่านิยมต่อการปกครองในสังคมแบบเก่าคือ ยังคงเห็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเจ้านายที่มีอำนาจ ต้องเกรงกลัวซึ่งค่านิยมที่มีต่อการปกครองในลักษณะนี้ทำให้ชาวชนบทยอมจำนนอยู่ใต้อำนาจของระบบการปกครองที่ไม่เป็นธรรมโดยไม่ต่อสู้หรือคัดค้าน เช่นในเรื่อง ข้าว ผู้ใหญ่บุญมาต้องขายข้าวขาดทุนด้วยความเกรงกลัวอำนาจและบารมีของนายอำเภอ ตั้งคำถามทราระหว่างผู้ใหญบุญมากับภรรยาของแกว่า

"ต้องขาย... ไม่ขายก็ขายหน้านายอำเภอ แย่นะซี"

"จะได้กำไรหรือพ่อ"

"ข้าไม่รู้... ต้องเอาหน้านายอำเภอไว้ก่อน"

"เอาหน้าเซอะ... หน้านายอำเภอสมควรคุ้มกันหรือพ่อ"

"ก็ขายเอาฤกษ์เอาชัย นายอำเภอจะเอาทีวีมาถ่ายภาพยนตร์ด้วย"

"ทีวีมันช่วยให้เรามีเงินขึ้นมาได้หรือพ่อ"

"เอาข้าวขึ้นยุ้งเลย หรือพ่อหลวง"

"เอ... รับผิดชอบเดียวนายอำเภอกับทีวีมาเห็นมันไม่เหมาะ"

(ข้าว : หาดทรายสีขาว : 54)

จากบทสนทนาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าชาวชนบทระดับผู้ใหญบ้าน ซึ่งเป็นถึงหัวหน้าของชาวบ้าน ยังต้องเกรงกลัวบารมีนายอำเภอ นายอำเภอต้องการสิ่งใดจะต้องบริหารจัดการให้โดยไม่คัดค้าน แม้ว่าจะเกิดความเสียหายขึ้นกับตนเอง และชาวบ้าน

นอกจากนี้บทสนทนาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นายอำเภอไม่ศึกษาข้อเท็จจริงเรื่องการขายข้าว ทางานโดยขาดหลักการ และทำงานแบบจัดฉาก

4. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพศาสนา

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่าในสังคมชนบทภาคเหนือ ชาวชนบทส่วนใหญ่ยึดมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา สิ่งที่แสดงถึงความยึดมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติในประเพณีการทำบุญทางพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด ประเพณีดังกล่าวคือ

ประเพณีงานเทศน์มหาชาติ ประเพณีการบวช เป็นต้นเช่น ในเรื่อง ชูชกหิวข้าว กล่าวถึง การเตรียมหาเงินในประเพณีการเทศน์มหาชาติว่า

... ปีนี้ เมื่อถึงเทศกาลงานเทศน์มหาชาติของวัดในตำบล โรงเรียนต้องการหาเงินช่วยทางวัด ครูใหญ่ประชุมปรึกษาหาวิธีจะหาเงินลอมบุญให้ได้มากที่สุด...

(ชูชกหิวข้าว : หาคทรายสี่ขาว : 95)

เนื่องจากประเพณีการเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ปีหนึ่ง ๆ มีเพียงครั้งเดียว ชาวชนบทจะให้ความร่วมมือร่วมใจช่วยกันจัดงานอย่างเต็มที่ เว้นเสียแต่ว่าสภาพเศรษฐกิจไม่ดีก็จะทานุญน้อยลง ดังนี้

... เทศน์มหาชาติปีนี้กร่อยกว่าปีที่ผ่านมา พ่อกับแม่เอาเครื่องกัณฑ์เทศน์มาถวายที่วัด เล่าให้ฟังว่าปีนี้แล้งนัก ข้าวในนาเสียหายเกือบหมด พ่อได้ข้าวเฉพาะผืนนาริมหนองระกัที่พ่อชักน้ำขึ้นมาเลี้ยงนาข้าวได้บ้างเท่านั้น

... มีนาเทศน์มหาชาติปีนี้ เครื่องกัณฑ์ที่ชาวบ้านรับเป็นเจ้าภาพจึงผ่านเข้ามาน้อย...

(พรรษามหาชาติ : เรือนหลังใหญ่ : 121)

ข้อความข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าชาวชนบทยึดมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา แม้ว่าพวกเขาจะอดอยากจนอย่างไรก็ต้องหาเงินมาทานุญตามประเพณีให้ได้

นอกจากนี้ในเรื่อง "พรรษามหาชาติ" ยังกล่าวถึงประเพณีการบวช ซึ่งเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่แสดงถึงความยึดมั่นและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวชนบทที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานาน กล่าวคือ ผู้ชายที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องบวชเพื่อทดแทนพระคุณบิดามารดา ดังคำพูดของพระแก้วว่า

... บวชมานานเกือบจะครบพรรษา ยังเหลือเพียงไม่กี่วันก็จะได้เป็นไทในหัวใจ
ของคนหนุ่ม... บุญคุณพ่อแม่ฉันใหญ่หลวงนัก เกิดมาชาติหนึ่งก็ขอได้บวชทดแทนบุญคุณ
คำโบราณท่านสอนไว้...

(พรรษามหาชาติ : เรือนหลังใหญ่ : 113)

ข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การบวชเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของชายหนุ่ม
ทุกคนควรบวชอย่างน้อย 1 พรรษา การบวชมีจุดประสงค์ เพื่อตอบแทนพระคุณพ่อแม่และแม่
ชาวชนบทภาคเหนือ นอกจากจะปฏิบัติในประเพณีการทำบุญทางพระพุทธศาสนาแล้ว
ชาวชนบทยังยกย่อง และให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ว่าเป็นผู้มีฐานะสูงกว่า ด้วยเห็นว่า
พระสงฆ์นอกจากปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประพฤติปฏิบัติตามศีล 227 ข้อแล้ว พระสงฆ์ยังมี
หน้าที่ในการสืบทอดศาสนา อบรมสั่งสอนประชาชนทุกระดับ เป็นผู้นำทางด้านสังคม และวัตร
ปฏิบัติของพระสงฆ์ก็เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่คนในสังคมด้วย จนกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของพระสงฆ์
ที่ปรากฏอยู่ในใจของชาวชนบทจะมีแต่ในด้านดี สะอาด บริสุทธิ์ เหมือนหนึ่งเป็นผู้วิเศษ ทำให้
ชาวชนบทส่วนใหญ่พากันให้ความเคารพเลื่อมใส ศรัทธา และปฏิบัติตามคำสั่งสอนด้วยความ
บริสุทธิ์ใจ และเต็มใจ เช่น ในเรื่อง บาปของใคร ครอบครัวของฉิ่งที่ต้องประสบภัย
จากพายุฝนพัดบ้านพังในคืนวันหนึ่ง พ่อฉิ่งจึงพาครอบครัวมาที่วัด เพื่อขออาศัยพักพิงหลบนอนใน
โบสถ์ด้วยเห็นว่าพระสงฆ์เป็นที่พึ่งในยามยาก แต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากเจ้าอาวาส โดยเจ้า
อาวาสเสนอให้ครอบครัวของฉิ่งทนั้งที่ชายคาโบสถ์ตลอดทั้งคืนแทน ด้วยเหตุผลเพียงเท่านั้น
พ่อของฉิ่งก็ปฏิบัติตามด้วยความเคารพ และศรัทธา ปราศจากข้อโต้แย้งใด ๆ ดังคำบรรยายของ
ฉิ่งที่กล่าวถึงอาภักดิ์ภักดิ์ของพ่อว่า

... พ่อสิ้นหน้าอย่างหมดหวัง เดินคอตกลงกลับมาหาแม่ พ่อไม่คิดอะไรมากไปกว่านั้น
เคารพเชื่อฟังคำพูดของหลวงน้ำเสมอ...

(บาปของใคร : หาดทรายสีขาว : 30)

ข้อความข้างต้น แสดงถึงชาวชนบทมีจิตใจอ่อนโยน เชื่อคนง่าย โดยเฉพาะพระสงฆ์
ชาวชนบทจะให้ความเคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามในคำสั่งสอนของพระสงฆ์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

อีกตอนที่ถึงบรรยายถึงอาการกิริยาของคนขับรถคนหนึ่งแสดงต่อเจ้าอาวาส เมื่อได้รับแจกพระเครื่องดังนี้

... คนขับรถก้มลงกราบหลวงน้ำเทพอย่างซึ้งในพระคุณ ก่อนกลับขึ้นรถ ตบเกียร์ พารถเคลื่อนออกไป...

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าชาวชนบทยกย่อง เทิดทูน และปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ตลอดจนให้ความเคารพนับถืออย่างบริสุทธิ์ใจเสมือนหนึ่งพระสงฆ์เป็นผู้วิเศษ

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวชนบท กับพระพุทธศาสนาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนเสนอทัศนะว่าในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป ชาวชนบทมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาน้อยลง โดยเฉพาะความศรัทธาที่ชาวชนบทมีต่อพระสงฆ์ ทั้งนี้ผู้เขียนได้ให้ทัศนะถึงสาเหตุว่ามาจากความบกพร่องของพระสงฆ์ ทัศนะดังกล่าวนี้ผู้เขียนได้เสนอไว้ในเรื่อง สันบาบของใคร และเรื่อง พรรษามหาชาติ

ข้อบกพร่องของพระสงฆ์ ตามทัศนะของผู้เขียนกล่าวว่า เกิดจากพระสงฆ์ไม่ประพฤติปฏิบัติตนตามกิจของสงฆ์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ผิดจากพุทธบัญญัติกล่าวไว้ มีดังนี้

4.1 ทางด้านกาย เกิดจากพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประพฤติปฏิบัติตามศีล 227 ข้อ ยังคงประพฤติตนเหมือนเมื่อครั้งดำรงตนเป็นฆราวาส จนทำให้ประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธา และมองภิกษุสงฆ์ว่าเป็นเสมือนหนึ่งฆราวาสในคราบของสงฆ์ กล่าวคือ

4.1.1 พระสงฆ์ยี่นดูราวงปะปนกับชาวบ้านในยามวิกาล ดังคำบรรยายของนึ่งในเรื่อง บาบของใคร ว่า

... ราวงป็นชื่อคณะ "นารีสวรรค์" สวย ๆ ทั้งนั้น ไม่ทันนักราวงปรากฏตัวหุ่ม ๆ ก็เริ่มไปยืนเกาะเวทีรอกอยนาที่นั่นราวงสาว ๆ จะเริ่มร้ายรำ กระจาดย่นติดเป็นพวงระย้าสูงกลางเวที บิดเป็นเกลียวย่อยลงมาติดเชือกมณีนลา รอบเวทีเป็นรัศมีวงกลม มีมีทั้งสีแดง สีเขียว สีขาวพรวดตาไปหมด เมื่อคืนผ่านมาเจ้าหุ่มมือบอนขณะรำไปก็กระชากกระจาดย่นติดมือไปด้วย จึงเป็นเภาระไ้อ์สินเด็กคุมเครื่องขยายเสียง ต้องมา

ติดใหม่ ราวงใหม่ ๆ ชอบกันมาก อย่าว่าแต่ใหม่เลย แม้แต่พระหลวงพี่นั่น หลวงพี่คม
และอีกหลายรูปก็มาขึ้นดูทุกคืน...

(บาบของใคร : หาคทรายสี่ขาว : 23)

4.1.2 พระสงฆ์สนับสนุน และส่งเสริมชาวบ้านให้ประกอบอาชีพที่ไม่สมควร
ภายในวัด เช่นเรื่อง บาบของใคร เจ้าอาวาสวัดอนุญาตให้พ่อค้าแม่ค้ามาเปิดกิจการการ
ละเล่นและการแสดงต่าง ๆ ที่หลอกลวงชาวบ้านขึ้นภายในวัดดังคำพูดของลิงตอนหนึ่งว่า

... เตี้ยวันนี้คนเราหากินแปลก ๆ หลอกลวงมนุษย์ด้วยกัน... ทำไมนะหลวงน้ำ
เทพจึงยอมให้ตั้งโรงแสดงทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่ามันโกหก...

(บาบของใคร : หาคทรายสี่ขาว : 22)

ข้อความข้างต้นนี้แสดงพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่รู้เห็นเป็นใจให้ชาวบ้านเข้ามา
หากินในทางที่ผิดภายในวัด ซึ่งดูเป็นการไม่สมควร ผิดศีลธรรมและจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าบัญญัติ
ไว้ว่าวัดควรจะเป็นสถานที่สงบเท่านั้น

4.1.3 พระสงฆ์เบียดเบียนชาวบ้านทั้งร่างกาย และแรงเงิน จนชาวบ้าน
ได้รับความเดือดร้อน เช่นเรื่อง บาบของใคร เจ้าอาวาสเกณฑ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้วัดมา
ช่วยสร้างพระซ่างทางถนนที่มรดกสูญจรรยาไปมา มาก เพื่อเก็บเงินเรียไรจากชาวบ้านที่โดยสาร
มากับรถ ทำให้ชาวบ้านที่โดยสารมากับรถไม่พอใจบริการเสียดสีวัด และพระสงฆ์ด้วยความไม่
พอใจว่า

"มันจอตหาทำอะไรก็ไม่รู้ คนยิ่งรีบ"

"ถึงว่าชิ กูมาแถวนี้ไม่ว่าจุดไหน เจอยังงี้ทุกที"

"แบบไหน"

"ก็เอาสาว ๆ มาตัดรถ แจกน้ำ แล้วคอยรับเงินท่าเดียว... โบสถ์ไม่รู้จะ

สร้างกันไปถึงไหน มึงเห็นไหมบ้านเรือนแถวซ่างโบสถ์ ขอมชอยิ่งกว่ากระต๊อบแล้วมัน
ยังเสือกสร้างกันอีก ไม่เจียมกะลาหัวกันเสียบ้างเลย"

(บาบของใคร : หาคทรายสี่ขาว : 26)

บทสนทนาข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์เอาเปรียบชาวบ้าน ทั้ง ๆ ที่ตามหลักพระพุทธศาสนาพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจของคน ในสังคมทางด้านวัตถุพระสงฆ์จะต้องเป็นศูนย์รวมชักชวนให้เข้าร่วมพัฒนาท้องถิ่นอันจะนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น เช่น สร้างถนน สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล พัฒนาแหล่งน้ำ เป็นต้น

4.2 ทางด้านวาจา ผู้เขียนมีทัศนะว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้วาจาทำหน้าที่ของตน โปรดชาวบ้านให้เกิดปัญญามองเห็นธรรม เช่น แนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนประพฤติดีประพฤดีชอบทั้งกาย วาจา ใจ แนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนหมั่นทำกัมในทางที่สุจริต เป็นต้น แต่พระสงฆ์มักกล่าววาจาหวานล่อม ชักน้าวให้ชาวบ้านลุ่มหลงในวัตถุนิยม ไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังอย่างมงาย โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนที่ชาวบ้านจะได้รับ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น เช่น ในเรื่อง บาปของใคร เจ้าอาวาสพูดจาโอ้อวดกับชาวบ้าน เพื่อให้ตนเองมีความสำคัญ อีกทั้งยังแนะนำชาวบ้านในทางที่ผิด ดังคำพูดของหลวงปู่เทพพูดกับนายบุกว่า

"หลวงพ่อก็คือโยม อาจารย์ชื่อดังร่ำกว่ารูปทั่วประเทศไทยร่วมกันปลุกเสก... อาตมาก็ไปร่วมด้วย บ๊องกันให้แล้วคลาดจากภัยพิบัติทั้งปวง โยมบุกขั้บรด ถ้าได้ไปแล้วรับรองไม่มีทางชนกัน อาตมาให้โยมฟรี ๆ ในฐานะที่โยมนำธมาจอดทุกครั้ง ช่วยผู้โดยสารถให้มีโอกาสทำบุญกับทางวัด"

(บาปของใคร : หัตถ์สายสีขาว : 26)

ข้อความข้างต้นนี้ ผู้เขียนต้องการแสดงทัศนะว่าพระสงฆ์ ตัวแทนของพระพุทธศาสนา เป็นผู้ทำลายความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อศาสนาให้ลดน้อยลง ด้วยการใช้สถาบันศาสนาเป็นเครื่องบังหน้าหาผลประโยชน์ มิได้เน้นพระธรรมคำสอนอันเป็นเนื้อแท้ทางพระพุทธศาสนา และเป็นนามธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้โดยตรง แต่กลับเน้นเรื่องรูปวัตถุเป็นส่วนใหญ่

4.3 ทางด้านจิตใจ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าพระสงฆ์บางรูป ยังมีจิตใจที่มากด้วยกิเลสตัณหา เห็นแก่ตัวอย่างน่าสลดใจ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ไม่เคยสำนึกถึงบาปกรรม คิดมุ่งหวัง

กอบโกยผลประโยชน์ในทางลามก ยศ และสรรเสริญจนทำให้ชาวบ้านบางคนเสื่อมศรัทธา และมองพระสงฆ์ประหนึ่งเป็นผู้ชั่วแต่กาย แต่ใจมิได้ชั่วด้วย เช่นในเรื่อง บาปของใคร เจ้าอาวาสมีจิตใจมากด้วยกิเลส ตัณหา ปราศจากความเมตตากรุณา ไม่เป็นที่พึงพิงทางใจแก่ชาวบ้าน กระทำสิ่งต่าง ๆ ก็เพื่อมุ่งหวัง ลามก ยศ และสรรเสริญ ดังคำพูดของเจ้าอาวาสเมื่อทราบว่าจะเกิดมีคนตายมาก เนื่องจากอุบัติเหตุรถชนกันว่า

"เมื่อคราวเคราะห์จะมา ก็อย่างนี้แหละศาลาก็แคบ ถ้าได้เงินค่าเช่าวัด
เผาศพคราวนี้ละ อวดมากคงจะมีเงินสมทบสร้างศาลาใหม่ให้ใหญ่กว่านี้สักสองเท่า"

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนแสดงทัศนะว่าพระสงฆ์บางรูปยังมีจิตใจห่างไกลจากคำสอนอันแท้จริง ซึ่งเป็นเนื้อแท้ในพระพุทธศาสนา มิได้กล่าวถึงศรัทธาที่มาจากจิตใจ มุ่งเน้นวัตถุเกินไป หวังแต่จะสร้างเพียงวัตถุให้ผู้พบเห็นสรรเสริญตน

ในเรื่องพรรษามหาชาติ พระแก้วพระบวชใหม่ที่บวชตามค่านิยมประเพณีของสังคม ในขณะที่จิตใจยังไม่พร้อม เมื่อมาอยู่ในเพศบรรพชิตแล้ว ก็มิได้ทำจิตใจให้สงบ เพื่อศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนตามพุทธบัญญัติ พระแก้วกลับมีจิตใจหมกมุ่นนึกถึงแต่ชบาหญิงคนรักทุกขณะจิต ดังคำบรรยายถึงอาการกิริยาและความในใจของพระแก้ว ขณะกำลังจะขึ้นเทศน์โปรดญาติโยมที่มาทำบุญในงานเทศน์มหาชาติว่า

... พอสาวเจ้าหันมาเต็มใบหน้า

พระหนุ่มถึงกับใบหน้าสลดวูบ... ไม่ใช่ชบา... กลับเป็นสาวบ้านไหนก็ไม่รู้
รูปร่างหน้าตาประพิมพ์ระพาย เกือบคล้ายแต่ไม่ใช่

ชบาไปไหน... แม้เทศกาลงานเทศน์มหาชาติก็ไม่เห็น

ทำไมไม่โผล่หน้ามาให้หลวงพี่ได้เห็นบ้าง

พระแก้วกัณฑ์แน่น จีวรคลุมเรือนร่างร้อนเร่าเสียยิ่ง อยากกลาสักบาท
ห่มจีวรกับต้นโพธิ์เสียบัดเดี๋ยวนี้...

(พรรษามหาชาติ : เรือนหลังใหญ่ : 122)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนแสดงทัศนะว่าพระสงฆ์ที่บวชในขณะที่จิตใจยังไม่พร้อม ด้วยสาเหตุต่าง ๆ นานา เช่น บวชตามประเพณีเพื่อทดแทนพระคุณผู้มีอุปการคุณ เพื่อแต่งงาน เพราะค่านิยมสังคมไทยนิยมว่า ผู้ชายก่อนแต่งงานควรจะบวชเรียนเสียก่อน ด้วยเหตุนี้พระบวชใหม่จึงมักจะบวชได้เพียงกาย แต่ใจมิได้บวชด้วย

อีกตอนหนึ่ง กล่าวถึงพระแก้วขณะเทศน์โปรดชาวบ้านที่มาทำบุญในงานเทศน์มหาชาติ ด้วยสภาพจิตใจที่วิตกกังวล คิดถึงแต่ชบาหญิงคนรัก ทำให้เสียงที่เทศน์ผิดปกติ จนคนเฒ่าคนแก่ที่นั่งฟัง เทศน์เพ้ากันแปลกใจ ตั้งข้อความว่า

... คนเฒ่าคนแก่ถึงกับชะงักคอขึ้นมามอง ตื่นจากอาการสัปหงกจ้องหน้าพระหนุ่ม
อย่างสงสัย

กว่าจะจบกัณฑ์ พระแก้วเหงื่อแตกพลั๊ก เสียงแหบหายไประยะสั้น

"นี่กว่าพระเป็นลม"

"ข้านึกว่าพระแก้วร้องไห้"

"ทำไมเสียงโหยหวนถึงขนาดนั้น"

"ไปเจ็บปวดมาจากไหน... ทำไมเสียงช่างสะเทือนใจนัก หลวงพี่แก้ว"...

(พรรษามหาชาติ : เรือนหลังใหญ่ : 123)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่บวชใหม่ส่วนมากบวชกาย แต่มิได้บวชใจ กล่าวคือ มีความพร้อมทางกายในการนั่งหม้ออย่างสมณเพศ แต่จิตใจไม่ได้พร้อมที่จะศึกษาพระธรรมวินัย และปฏิบัติสมาธิภาวนาจิตใจมุ่งนึกถึงแต่ชบาหญิงคนรักเหมือนเมื่อครั้งยังดำรงตนเป็นฆราวาส

ถึงอย่างไรก็ตาม เฉลิมศักดิ์ แห่งมงานได้เสนอเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ว่าพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติตนตามกิจของสงฆ์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ อย่างเคร่งครัด ดังที่พุทธบัญญัติได้กล่าวไว้ จนเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่คนในสังคม ในปัจจุบันมีน้อยซึ่งเฉลิมศักดิ์ ได้เสนอผ่านตัวละครชื่อฉิ่ง ในเรื่อง บาบของใคร เกิดภาวะสับสนเมื่อได้เห็นการกระทำของพระสงฆ์ที่แตกต่างจากคำสอนของครูในชั้นเรียน ดังนี้

... แจกพระเครื่องกันอีกแล้ว ครูเคยสอนถึงว่า เป็นสิ่งที่ไร้สาระไม่มีในศาสนา พระพุทธศาสนา ทำให้คนติดอยู่ในกิเลส พระพุทธรูปหรือพระที่เราห้อยคอเป็นเพียงสัญลักษณ์ให้เราถึงพระพุทธองค์ หรือศาสนาเท่านั้น พระพุทธรูปต้องการให้ชาวพุทธปฏิบัติตนเป็นคนดี มีใจพระพุทธรูปมีอิทธิฤทธิ์ป้องกันภัยพิบัติได้ ความดีเป็นเกราะกำบังภัยให้มนุษย์อยู่แล้ว หากเรามีเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่ประมาทในสิ่งทั้งปวง มนุษย์ก็จะอยู่ร่วมกันโดยสันติ ...

(บาปของใคร : หาคทรายสี่ขาว : 26 - 27)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้เสนอทัศนะฝากไว้เป็นข้อคิดแก่ผู้อ่าน ให้ผู้อ่านรู้จักใช้วิจารณญาณเลือกปฏิบัติอย่างมีเหตุผล ไม่มงมงาย และเชื่อในสิ่งที่ไร้เหตุผล

5. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่

เรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของชาวชนบทภาคเหนือ มีทั้งด้านดี และด้านไม่ดี ในด้านดีกล่าวว่า ชาวชนบทมีวิถีการครองชีวิตที่สงบสุขแบบเรียบง่าย ๆ ง่าย ๆ มีความอบอุ่นเป็นกันเองไม่มีระเบียบแบบแผน ไม่มีการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน ไม่มีความวิตกกังวลต่อความยุ่งยากใด ๆ อีกทั้งชาวชนบทยังอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์อีกด้วย ในด้านไม่ดีชาวชนบทต้องประสบกับปัญหานานาประการ ดังนั้น เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม จึงได้แสดงภาพชีวิตของชาวชนบทในด้านดี ส่วนในด้านไม่ดี เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวชนบท

ทัศนะดังกล่าวนี้ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้เสนอไว้ในรวมเรื่องสั้นชุดห้วยบงได้แก่เรื่อง ครุคนใหม่ ลูกสะใภ้ ผู้ใหญ่ทิม ครูกับนักเลง ศักดิ์ศรีครูวงเดือน ฝนแล้ง เด็กหนุ่มห้วยบง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง ครูผู้ไม่ปรารถนาห้วยบง ครูใหญ่ ครูทำไร่ ชุดหาคทรายสี่ขาว ได้แก่เรื่อง ซุซุกหิวข้าว คน-ควายและชีวิต ขุนทองที่รัก เฒ่าบ้าน พ่อเลี้ยง และ ชุดเรือนหลังใหญ่ ได้แก่เรื่อง จินตภาพ... หนังสือเล่มหนึ่งและรอยยิ้มของพ่อ กินพระจันทร์ส่องแสง ลูกคนที่หก กระดั่งงากลิบ โรย ฝนตกฟ้าร้อง จุดตั้งพายุฝน และ เรือนหลังใหญ่ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 สภาพความเป็นอยู่ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้แสดงภาพเกี่ยวกับวิถีการครองชีวิต ความรู้สึกนึกคิด ลักษณะนิสัย และสภาพแวดล้อมธรรมชาติในชนบทในด้านดี สรุปได้ ดังนี้

5.1.1 ลักษณะครอบครัว เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ซึ่งให้เห็นว่า ในสังคมชนบทภาคเหนือ ลักษณะครอบครัวจะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ หรือครอบครัวขยายซึ่งมีสมาชิกในครอบครัวมาก สมาชิกแต่ละคนมีความผูกพันทางสายโลหิต มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน อันสร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัวเพราะ ให้ผลดีทางด้านจิตใจ กล่าวคือ ญาติพี่น้องได้รู้จักกัน สนิทสนมกัน รักกันเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน และข้อสำคัญเด็ก ๆ กับคนแก่ไม่ถูกทอดทิ้งให้เหงาหงา ดังเช่นเรื่อง เรือนหลังใหญ่ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะผ่านบุณมาตัวละครเอกที่กล่าวถึง เรือนหลังเดียวซึ่งมีขนาดใหญ่ มีสมาชิกอาศัยอยู่ถึงสามครอบครัว ซึ่งแต่ละครอบครัวอยู่กันอย่างง่าย ๆ แต่ก็เปี่ยมด้วยความสุข และความอบอุ่น ดังคำบรรยายของบุณมา ดังนี้

... บ้านพ่อแกอยู่ด้วยกันสามครอบครัว ครอบครัวแรกก็คือครอบครัวของลุง พี่ของแม่อยู่เรือนหลังใหญ่ โดยใช้ระเบียงด้านนอกเป็นที่นอน เครื่องนอนก็มีไม่อะไรมาก นอกจากมุ้งหลังเก่า ๆ หน้าร้อนนอนเสื้อ หน้าหนาวก็ปูที่นอนผืนเล็ก ๆ ลุงมีลูกสามคนวัยไล่เลี่ยพอ ๆ กับบุณมานั้นแหละ บุณมาจึงมีเพื่อนเล่นไม่เบื่อ บ้านพ่อแกไม่เหงา

ครอบครัวที่สอง ก็คือน้องของแม่ น้ำลายงเพ็งแต่งงานได้ปีหนึ่ง พาสามีมาอยู่ด้วยมีลูกเพ็งจะนอนแบบเบาอยู่เรือนหลังเดียวกับพ่อแก โดยใช้ตู้ไม้กันทำเป็นห้องกลางคืนจะได้ยินเสียงลูกน้ำลายงร้องตอนดึก ๆ ... ก็สนุกดี ทำให้บ้านไม่เหงา ดูเหมือนจะคึกคักเสียอีก ที่อยู่กันหลาย ๆ คน

ครอบครัวที่สาม ก็คือครอบครัวของพ่อกับแม่ บุณมามีน้องอีกคนหนึ่ง พ่อแก่กับแม่แก่อยากให้มีลูก ๆ มาอยู่ร่วมกัน เพราะบ้านที่ใหญ่โตอยู่ลำพังคนสองคน พ่อแก่คงเหงา...

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 128 - 129)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนต้องการแสดงทัศนะว่า ชาวชนบทในอดีตคุ้นเคยกับสภาพ "ครอบครัวขยาย" กล่าวคือทุกคนภายในบ้านเป็นเหมือนครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าครอบครัวใดที่ขยายใหญ่โตจะได้รับการยอมรับมากกว่าครอบครัวที่แยกออกจากกัน นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้แสดงทัศนะเปรียบเทียบอีกว่าในชนบทชาวชนบทยังคงรักษาธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ซึ่งแตกต่างไปจากอารยธรรมตะวันตกมีเรือนแล้วจะต้องแยกออกไปตั้งหลักฐานมีบ้านใหม่อันเป็น "ครอบครัวเดียว" ซึ่งเป็นที่นิยมในสังคมตะวันตกนั่นเอง

5.1.2 ลักษณะที่อยู่อาศัย เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่า ชาวชนบทอยู่ใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ชาวชนบทนิยมตั้งบ้านเรือนเรียงรายตามแม่น้ำ บึง ถนน ภูเขา และป่า ผู้เขียนมีทัศนะว่าการตั้งบ้านเรือนใกล้ชิดกับธรรมชาติจะช่วยให้ร่มเย็นเป็นสุข ชีวิตสดชื่น ปราศจากมลพิษต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้คนมีสุขภาพดี สงบเยือกเย็น และการคมนาคมก็สะดวก นอกจากนี้ธรรมชาติยังช่วยสร้างความผูกพันระหว่างคนกับธรรมชาติอีกด้วย เช่น เรื่อง เรือนหลังใหญ่ กล่าวถึง ความสุขของเด็กที่อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติว่า

... หน้าบ้านพ่อแถมมีหากทรายกว้าง สีขาว มีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน หาดทรายเว้งว้างไปจนสุดสายตาทรายกันแม่น้ำ ทำให้ลำนน้ำนั้นตื่นเงิน แต่ผิวน้ำใสแจ๋ว บุญมาชอบไปว่ายน้ำเล่นเวลาแดดร้อน ๆ ไปกับพี่ ๆ น้อง ๆ ลูกลูบ้าง เด็กข้างบ้านบ้างวิ่งไปกันเป็นพรวน...

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 129)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าชาวชนบท นอกจากนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ธรรมชาติแล้ว ธรรมชาติยังช่วยเพิ่มความผูกพันระหว่างคนกับธรรมชาติตลอดจนธรรมชาติยังคงสะอาดปราศจากมลพิษใด ๆ อีกด้วย

เรื่อง "ฝนตกฟ้าร้อง" ผู้เขียนได้แสดงทัศนะผ่านกึ่งแห่งตัวละครเอกด้วยการให้กึ่งแห่งบรรยายถึงความรู้สึกเปรียบเทียบว่าการใช้ชีวิตในชนบทท่ามกลางธรรมชาติดีกว่าในเมือง โดยเฉพาะในคืนฝนตกในชนบทจะอบอุ่นไม่น่ากลัว เพราะมีญาติผู้ใหญ่คอยดูแลอย่างใกล้ชิด การคมนาคมแม้จะไม่ทันสมัยแต่ก็สะดวกสบาย ผิดกับในเมืองเมื่อมีฝนตกมาครั้งใดต้องเผชิญกับภาวะรถติด ต้องยืนโหนบนรถเมล์ ทั้งปวดเมื่อยไปทั่วร่างกายและหิวข้าว โดยไม่รู้ว่าจะกลับไปถึงบ้านเมื่อไหร่ ดังนี้

... ฝนตกครั้งใด รถในกรุงเทพฯ ก็ติดแห้งกอย่างนี้แหละ... แล้วคนขับรถก็ดับเครื่องรถ หลังจากจอดรถจนครึ่งชั่วโมงให้หลัง

อีกนานเท่าไรกว่ารถจะขับออกไปได้

กุ่มแห่งรู้สึกเจ็บร้าวช่วงขาที่ยืนแข็ง เป็นต้นไม้ตายซากกลางทุ่งเว้ง กุ่มแห่ง
นึกไปถึงรอยยิ้มอันสดใสของยาย... ยายยิ้มร่าต้อนรับการกลับมาของตาและกุ่มแห่ง
อย่างร่าเริง

"นึกว่าจะกลับมาบ้านไม่ได้เสียอีกว่าจะยืมเรืออีโปงติดเกวียนพายไปส่ง"
เสียงยายยังดังก้องในหูสองข้างของกุ่มแห่ง ยาย หมายถึง ข้าวและกับข้าวมือเช้า
เตรียมใส่กระบุงไปให้ตาที่เนินไม้รวก

แต่กรุงเทพฯ รถติดหนัก ขยับไม่ได้ท่ามกลางสายฝนที่เฝ้ากระหน่ำ...
ใครจะเอาข้าวมาส่งกุ่มแห่งได้... คงไม่หรอกนะ... เมียคงไม่รู้หรอกว่า กุ่มแห่ง
ยืนโหนอยู่บนรถเมล์คันไหน

กุ่มแห่งเจ็บร้าวไปช่วงขา เมื่อยไปหมดทั้งเรือนร่าง... ท้องร้องครวญคราง
... อีกันานไหม กว่าเขาจะกลับถึงบ้านและได้กินข้าว...

(ฝนตกฟ้าร้อง : เรือนหลังใหญ่ : 100 - 101)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงชีวิตในชนบทเป็นชีวิตที่น่ายุ่่น่าอาศัย ไม่ต้อง
แก่งแย่งชิงดีกับใคร ไม่อ้ำอวัง ไม่โตดเดี่ยว อีกทั้งสุขภาพจิตดีอีกด้วย และการคมนาคมสะดวก
สบาย

นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นว่า ธรรมชาติในชนบทยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก โดย
เฉพาะแม่น้ำเป็นแหล่งธรรมชาติสำคัญอย่างหนึ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์มาช้านาน เช่น เรื่อง
หาดทรายสีขาว กล่าวถึงสภาพของแม่น้ำที่ใสสะอาดและบริสุทธิ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ดังนี้

... เกือบพักใหญ่ที่คู้ยเจี่ยตามพื้นทรายอมน้ำ สนุกกับการย่ำเดินมากที่สุด อันเก็บ
หอยกองไว้ที่พื้นทรายกองเบ้อเริ่มก็ชักเบื้อ จึงเดินลุยสายน้ำตื้น ปลาสร้อยตัวเล็ก ๆ
ลอยขึ้นมาเป็นแพ พอได้ยินเสียงฝีเท้าอันเดินลุยเข้าไปใกล้ ๆ ก็รีบพลุกหวั่นดิ้ง และ
ว่ายไล่กันเป็นผืนอยู่ในกระแสน้ำใสลึกเพียงหัวเข่า...

(หาดทรายสีขาว : หาดทรายสีขาว : 75)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำที่เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ แม้แต่มนุษย์ยังต้องอาศัยแม่น้ำในการดำรงชีวิตเช่นกัน นับว่าชาวชนบทได้รับประโยชน์จากธรรมชาติทั้งทางตรง และทางอ้อม ทั้งทางกายและทางใจ นับตั้งแต่เกิดจนตาย

5.1.3 การประกอบอาชีพ เจริญศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่าชาวชนบทภาคเหนือมีอาชีพทำนา ทำไร่ เป็นอาชีพหลัก เสร็จจากหน้านาจึงจะประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ เพื่อหารายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัว อาชีพเสริมเหล่านี้บางครั้งอาจเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย เช่น การต้มเหล้าเถื่อน ซึ่งชาวชนบทเองรู้อยู่แก่ใจ แต่ก็ต้องทำเพราะขาดการศึกษาที่จะไปประกอบอาชีพดี ๆ แต่ถ้าปีไหนแล้งมาก ๆ ชาวชนบทก็จะแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น เรื่องขุนทองที่รัก กล่าวถึง อาชีพหลักและอาชีพเสริมของชาวชนบท ดังนี้

... เสร็จฤดูทนา พ่อ แม่ และตัวเรื่องเองต้องหันมายึดอาชีพต้มเหล้าเถื่อนขายหาเงินไว้ซื้อกับข้าวบ้าง ความรู้แค่ประณสี ฐานะก็ยากจน จะไปหางานดี ๆ ที่ไหนทำได้เล่า...

(ขุนทองที่รัก : หาดทรายสีขาว : 14)

ข้อความที่ขีดเส้นใต้ชี้ให้เห็นว่าอาชีพหลักของชาวชนบทคือ การทำนา ส่วนอาชีพเสริมคือ การต้มเหล้าเถื่อนขาย แม้ว่าพวกเขาจะรู้ว่าการต้มเหล้าเถื่อนเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายแต่พวกเขาก็ต้องทำ เพื่อปากท้องและความอยู่รอดของพวกเขา

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวชนบทที่มีต่ออาชีพทำนาว่าเป็นอาชีพหลักของพวกเขาที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน และคงจะสืบทอดต่อเนื่องกันตลอด ไปถึงชั่วลูกชั่วหลาน ถึงแม้ว่าอาชีพทำนาจะไม่ช่วยให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่พวกเขาก็รักในอาชีพนี้ เช่นคำพูดของแม่ของเด่นในเรื่อง คน-ควายและชีวิต ว่า

แม่สั้นหน้า แวดตาเศร้าสร้อย "แม่ปลงแล้ว ปู่เจ้า ตาเจ้า โศครของเรา ล้วนแต่เป็นชวนา พวกเขายังอยู่มาได้ ถึงยังงเิ่งก็ต้องเป็นชวนาสืบแทนพ่อเิ่งต่อไป"

(คน - ควายและชีวิต : หาดทรายสีขาว : 117)

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวชนบทที่มีต่ออาชีพทำนาของ พวกเขา

5.1.4 ลักษณะนิสัย เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นว่า เขาชื่นชม และนิยมในอุปนิสัยใจคอของชาวชนบทมาก ซึ่งเป็นอุปนิสัยที่วันจะหายากในสังคม ทุกวันนี้ ลักษณะนิสัยดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

5.1.4.1 ชัยันจน์แข็ง มานะอดทน เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม กล่าวถึง ชาวชนบทว่าพวกเขาถึงแม้จะยากจนแต่ก็ไม่ยอมงอมืองอเท้า พวกเขาจะขยัน มานะ อดทน ขวนขวายหางานทำไม่ว่างมืออยู่ตลอดเวลา เพื่อต่อสู้กับสภาพเศรษฐกิจ และความอยู่รอดของ ครอบครัว แม้จะต้องประสบกับภัยธรรมชาติ ภัยจากมนุษย์ด้วยกันเอง พวกเขาก็ไม่ท้อถอย และสามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ เช่น เรื่อง เรือนหลังใหญ่ บุญมาได้เล่าถึงชีวิตประจำวันของ ครอบครัวของเขา ดังนี้

... ลุง น้ำลาย และพ่อแม่จะนอนเฝ้าบ้าน ตอนเช้า ๆ ก็จะออกไปช่วยพ่อแก่ ตำนากลางทุ่งบุญมา เคยตามพ่อแก่ไปนอนที่ห่างบนป่าแดง ตั่งนั่งเรืออีโปง พายออกไป กลางท้องนา ผ่านหนองจิกที่น้ำลึกมืดหัว พอถึงเนินป่าแดงก็จะเห็นห่างพ่อแก่ปลุกโตดเด่น เห็นขึ้นไปจากริมหนอง คอกควายสะดุ้งเวลาไม้ไผ่ข้าง ๆ ห้าง กลางคืนพ่อแก่จะเอากาบมะพร้าวผสมกับพื้นแห้งที่เตรียมไว้ ก่อไฟไต้ยุงให้ควาย แล้วพ่อแก่ก็ออกไปอยู่จิบ จิบเป็นตาข่ายดักปลา โดยพ่อแม่จะขึ้นไปอยู่บนนั่งร้านขวางทางน้ำไหล เอาคันจิบกัน ทางน้ำไว้ ปลาจะว่ายเข้ามาชนตามกระแสน้ำ แล้วพ่อแก่ก็จะชักตาข่ายจิบขึ้นทุกวัน บุญมา จะมีปลาปิ้งไว้กิน แกงกิน จนเบื่อว่าอย่างนั้นแหละ ชีวิตของบุญมาผ่านไปวัน ๆ เช่นนี้...

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 131)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความขยันขันแข็งและความมีมานะอดทนของ ชาวชนบท

5.1.4.2 มีความสามัคคี เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นว่า ชาวชนบทมีความสามัคคี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจโดยมิได้คิดค่าตอบแทนใด ๆ ทำให้ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้ง และประทับใจในความมีน้ำใจของชาวชนบท เช่น เรื่อง ข้าว กล่าวถึง ความสามัคคี และการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้าน ดังนี้

... ตกกลางเมื่อคืนผ่านมา ชาวบ้านต้องมาช่วยแก้ดีข้างกลางทุ่ง กว่าจะเสร็จก็ค่อนข้างต้องหุงข้าวต้มเลี้ยงแถมเหล้าขาวอีกครั้งโหล ดูแต่ละใบหน้าที่ช่วยแบกกระสอบข้าวเปลือกขึ้นยุ้งอืดโรยตาม ๆ กัน แต่ความรักในน้ำใจผู้ใหญ่บ้านที่มักเสียสละก่อนลูกบ้านเสมอ ทำให้รู้สึกแรงกาย แรงใจ ช่วยผู้ใหญ่บุญมาจนเสร็จ...

(ข้าว : หาดทรายสีขาว : 57)

5.1.4.3 รักความสนุกสนาน เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นว่า การทำงานกับการเล่นสนุกสนานของชาวชนบทมักดำเนินไปด้วยกัน กล่าวคือ ก่อนหรือหลังทำงานสำคัญ ๆ นั้นมักจะมีการจัดเลี้ยงดู การละเล่น และการรื่นเริงสนุกสนานประกอบอยู่ด้วยเสมอ ผู้เขียนมีทัศนะว่าการรักความสนุกสนานเช่นนี้ ช่วยทำให้สร้างความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกันในหมู่คณะ เช่น เรื่อง ชูชกหิวข้าว กล่าวถึงการจัดเลี้ยงดูและการรื่นเริงสนุกสนานของครูและชาวบ้าน ก่อนจะเคลื่อนขบวนแห่เทศน์มหาชาติไปวัด ดังนี้

... เสียงแห่กลองยาวดังอยู่ในห้องประชุม... เเท่งโม่ง ๆ ขวนให้ใจก็กระตือรือร้น ตาใจเต้นระรัวตามเสียงกลอง อยากจะออกไปร่วมรำใจจะขาด แต่ตาไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ ก็แอบมองทางประตูห้องพัสดุ ติดกับหอประชุมกลุ่มครูกำลังตีกลองยาวกันสนุกสนาน ชาวบ้านหลายคนก็มาร่วมด้วย บ้างก็ตีฉิ่ง บ้างก็ตีฉาบ บ้างก็ตีกลอง บ้างก็รำวง บ๊อไปบ๊อมา ครูประจำชั้นตัวเอง กำลังรินเหล้าแจกทุกคนคนละกึ่งสองกึ่งตามอัธยาศัย เพื่อให้ครึกครื้นขึ้นไปอีก...

(ชูชกหิวข้าว : หาดทรายสีขาว : 92)

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความสามัคคีความร่วมมือร่วมใจในหมู่คณะและความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับชาวบ้าน

อุปนิสัยรักสนุกสนานของชาวบ้าน ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่าชาวชนบทจะใช้เหล้าเป็นสื่อกลางในการร่วมสังสรรค์สมาคม ทั้งนี้เพราะในชนบทไร้สิ่งบันเทิงเริงรมย์ มีเพียงเหล้าเท่านั้นที่จะช่วยให้หายเหงา สร้างความสนุกสนานเฮฮาให้กับชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ จึงทำให้ดูเหมือนว่าชาวชนบท โดยเฉพาะผู้ชายใช้เหล้าคนที่อยู่ภายนอกที่มีใช้ชาวชนบทหรือไม่เคยสัมผัสกับชีวิตชนบทจะมองภาพลักษณ์ของชาวชนบทไทยในทางลบ อีกทั้งใครก็ตาม โดยเฉพาะผู้ชายที่จะต้องไปใช้ชีวิตในชนบทจะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับชาวบ้านให้ได้สิ่งที่จะช่วยได้ก็คือ เหล้า ซึ่งจะทำให้บุคคลเหล่านั้นเข้ากับชาวชนบทได้ และใช้ชีวิตอยู่ชนบทอย่างมีความสุข

5.1.4.4 รักพวกพ้องญาติมิตร และชอบอยู่เป็นหมู่เป็นพวกผู้น้อย เคารพผู้ใหญ่ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ชี้ให้เห็นว่าชาวชนบทมีความสัมพันธ์สนิทสนมแน่นแฟ้นผูกพัน และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลเหมือนเครือญาติผู้น้อยให้ความเคารพผู้ใหญ่ ผู้เขียนมีทัศนะว่า ความสัมพันธ์และพฤติกรรมเหล่านี้ นับเป็นวัฒนธรรมไทยอันดีงามที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งจะช่วยดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ ปัจจุบันความสัมพันธ์และพฤติกรรมดังกล่าวจะพบเห็นได้ง่ายในสังคมชนบทเช่นเรื่อง เด็กหนุ่มห่วยบง กล่าวถึงความสัมพันธ์ของผู้คนภายในหมู่บ้านที่ให้ความรักนับถือกันเหมือนญาติพี่น้อง ดังนี้

... หมู่บ้านจะอยู่กันเป็นกระจุกแบบรวมญาติไว้ทั้งหมด ไม่ว่าพี่ ป้า น้ำ อา ทั้งหมู่บ้านแทบจะกล่าวได้ว่าเป็นญาติเรียงพี่ เรียงน้องกันเสียเป็นส่วนมาก เด็กยังคงให้ความยำเกรงแก่ผู้สูงอายุ ผู้น้อยให้ความเคารพแก่ผู้ใหญ่...

(ห่วยบง "เด็กหนุ่มห่วยบง" : ขวัญเรือน : 82 - 83)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวชนบทที่รักใคร่กันนับถือกันเสมือนเป็นญาติพี่น้องกันนับเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจ ปลุกฝังแก่ลูกหลานให้ยึดปฏิบัติสืบทอดกันต่อ ๆ ไป ซึ่งส่งผลถึงความมั่นคงแก่สังคมของตนอีกด้วย

เรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นใหม่ ๆ จะรับรู้ไปทั่วทั้งหมู่บ้าน ดังนี้

... ความเป็นพี่น้อง และมีความผูกพันกันทั้งหมู่บ้าน ทำให้เราเอื้ออาทร สนับสนุนกันอย่างแน่นแฟ้น ใครคนใดในหมู่บ้านมีความทุกข์เราทุกข์ด้วย ใครคนใดมีความสุขเราก็สบายใจ นั่นคือความรู้สึกของชาวห้วยบง มันจึงไม่แปลกอะไรที่ใครจะออกใครจะเข้ามาในห้วยบง จึงเป็นข่าวที่รับรู้กันไปทั่วหมู่บ้าน มันรวดเร็วเสียยิ่งกว่าไฟไหม้ป่าเสียอีก...

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม" : ขวัญเรือน : 108)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นภาพความผูกพันของสังคมชนบทว่าปัจจุบันก็ยังมิอยู่ให้ได้พบเห็นซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างแท้จริงที่แตกต่างจากสังคมเมืองมาก สังคมเมืองจะมีความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมันไม่ว่าจะใกล้กันหรือไกลกันก็ไม่มีใครรู้จักใคร ปราศจากความเอื้ออาทรใด ๆ มักมุ่งประโยชน์ตนเป็นส่วนใหญ่

5.2 สาเหตุของปัญหา ในเรื่องสั้น เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้เสนอสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทภาคเหนือว่าพวกเขาต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย และเป็นปัญหาที่ไม่เคยได้รับการแก้ไข เช่นปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาสวัสดิภาพทางร่างกายและทรัพย์สิน ปัญหาคความทุกข์กันดารของดินที่อยู่ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงามได้แสดงทัศนะถึงสาเหตุของปัญหาว่ามาจาก การบริการจากรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ กับความเจริญยังแผ่กระจายไปทั่วถึง สาเหตุทั้ง 2 ประการนี้ทำให้ชาวชนบทประสบกับความเดือดร้อนจนกลายเป็นปัญหาสังคมขึ้นมาในที่สุด นับเป็นด้านไม่ดีในสังคมชนบท กล่าวคือ

5.2.1 สาเหตุของปัญหาที่มาจากบริการจากรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ในประเด็นนี้ผู้เขียนให้ทัศนะว่าชนบทที่อยู่ห่างไกลมักจะถูกทอดทิ้งไร้การเหลียวแลจากราชการ เพราะรัฐไม่เห็นความสำคัญของชนบท ทำให้ชาวชนบทตกอยู่ในสภาพด้อยโอกาสและตกอยู่ในอำนาจเถื่อน เช่นในเรื่อง ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม ครูศักดิ์ บรรยายความรู้สึกสงสารและคับแค้นใจในความด้อยโอกาสของชนบทห้วยบงดังนี้

... มันอาจจะเป็นการกล่าวร้ายกับห้วยบงเกินไปกระมัง หากผมจะกล่าวถึงห้วยบงในทางร้ายเสมอไป หลายอย่างผมไม่พอใจที่ห้วยบงถูกทอดทิ้งไร้การเหลียวแลจากราชการ ห้วยบงน่าจะมีสภาพที่ดีกว่านี้ หากมันไม่ถูกหมางเมิน ผมจึงประชดประชันกล่าวถึงมันด้วยความอดสงสารไม่ได้... ก็ผมรักมันนั่นครับ...

(ห้วยบง "ลูกสะใภ้ผู้ใหญ่ทิม" : ขวัญเรือน : 108)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ชนบทที่อยู่ห่างไกลทางราชการไม่เห็นความสำคัญ ชนบทจึงไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร การได้รับบริการจากรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ไม่เช่นนั้นชนบทห้วยบงคงเจริญกว่านี้

ในเรื่อง คน - ควายและชีวิต เด่นชาวชนบทมีควายไว้ใช้ไถนา เมื่อยังไม่ถึงฤดูไถนา เด่นจะใช้ดอนลูกชายนำควายไปเลี้ยงกลางทุ่ง แม้จะเป็นเวลากลางวัน พวกโจรก็ยังมาปล้นและทำร้ายเด็กบาดเจ็บ ชาวบ้านต้องรวบรวมกำลังกันออกติดตามจนได้ควายที่ถูกโจรลักกลับคืนมาบ้าน แต่แล้วก็ต้องมาพบว่า ควายตัวที่อยู่ที่บ้านก็ถูกขโมยไปอีก ดังคำพูดของเด่นกับดอนลูกชายว่า

"ดอนเรอะ" เด่นตะโกนถาม

"พ่อ"

"นั่นใครย็นร้องไห้อยู่ข้างเอ็งนะ" เด่นถามเมื่อหูแว่วเหมือนได้ยินเสียงคนสะอื้น

"แม่" ลูกชายตอบ ขณะวิ่งเข้ามาหา

"ทำไมแม่เอ็งถึงร้องไห้ ก็ฆ่าตามควายมาให้แล้วไง"

"ตอนพ่อออกไปตามควาย อีจันที่พ่อผูกมันไว้กินหญ้าอยู่ข้างกองฟางมัน...

มันถูกขโมยไปอีกตัว"

(คน - ควายและชีวิต : หาคทรายสี่ขาว : 112)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าในสังคมชนบทมีปัญหาของการคุ้มครองทรัพย์สิน สวัสดิภาพให้แก่ประชาชนทำให้ชาวชนบทไม่มีความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน ปัญหาโจรกรรม โดยเฉพาะวัวควาย ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เมื่อวัวควายถูกโจรกรรมไป ชาวบ้านต้องช่วยตัวเองด้วยการสืบจับคนร้ายหรือระดมกำลังออกตามรอยคนร้าย ซึ่งแท้จริงแล้วเรื่องนี้ควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่จะให้การบริการความปลอดภัยแก่ชาวชนบทอย่างเต็มที่แต่กลับถูกปล่อยปละละเลยให้เป็นเรื่องของชาวชนบทที่จะต้องดิ้นรน แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

ในเรื่องครูกับนักเลง ครูยงยุทธถูกขโมยจัดบ้านพักหลักเครื่องเทสเตอร์รีโอ จึงไปขอความช่วยเหลือจากครูเชิด ครูผู้มีอิทธิพลในชนบทให้ช่วยสืบหาให้ทั้งนี้เพราะในท้องถิ่นนั้นไม่มีสถานีตำรวจ และเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้คอยดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จึงทำให้ครูยงยุทธต้องพึ่งพาอาศัยอิทธิพลเถื่อน ดังคำบรรยายว่า

... นับเป็นครั้งแรกที่บ้านพักครูห้วยบงถูกจัด ครูเชิดเหยียดกายลุกขึ้น และเอ่ยบอกทุกคน

"ตามสบายนะครับ... ผมขอตัวไปสืบเรื่องของหายก่อน"

แล้วครูเชิดก็เดินดุ่ม ๆ ลงจากบ้านหายลับไปในความมืด

ห้วยบงพึ่งตำรวจไม่ได้ ที่นี้ไม่มีสถานีตำรวจ

รุ่งเช้า ครูเชิดห่อรถเครื่องมาที่บ้านพักด้วยท่าทางอดโรย ครูยงยุทธนั่งคอยอยู่อย่างกระวนกระวาย รวมทั้งครูห้วยบงทุกคนด้วย พอเห็นยงยุทธ ครูเชิดก็ตะโกนบอก

"ยุทธ คุณไปกับผม เอาเงินไปสองพันด้วยเขาขอค่าได้สองพันบาท"

สีหน้ายงยุทธดีขึ้น เขารับปลุนปล้นเข้าไปในห้อง ชั่วครู่ก็ซ้อนท้ายรถเครื่องครูเชิด วิ่งหายลับไปตามถนนด้านหลังบ้านพักครู ซึ่งตรงไปยังหมู่บ้านหนองกระเบียน และพิบูล...

(ห้วยบง "ครูกับนักเลง" : ขวัญเรือน : 109)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าทางราชการไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบท ชาวชนบทต้องพึ่งตนเอง

5.2.2 สาเหตุของปัญหาที่มาจากความเจริญยังแผ่กระจายไม่ทั่วถึงในประเด็นนี้ เบลิมศักดิ์ แห่งงาม ได้ให้ทัศนะว่าในชนบทที่ห่างไกล ประกอบกับความทุรกันดารของถิ่นที่อยู่ ทำให้ความเจริญ และผลประโยชน์ทางด้านการศึกษาสาธารณสุขเข้าไปไม่ถึง ซึ่งประโยชน์ทางการสาธารณสุขนี้จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทให้มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ เช่นเดียวกับผู้คนแหล่งเจริญ เช่นเรื่อง ฝนแล้ง กล่าวถึง สภาพชนบทห้วยบงที่ประสบกับภัยแล้ง

ไม่มีน้ำใช้ ชาวชนบทจึงไปขอความช่วยเหลือจากทางการให้ส่งรถน้ำมาช่วยเหลือ ซึ่งชาวชนบทขอไปหลายครั้งแล้ว แต่ก็ไม่เคยได้รับการจากรัฐเลย ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ว่า

... ในที่สุดที่ประชุมก็สรุปว่าขอให้ผู้ใหญ่ไปขอฝนเทียมที่อำเภอ แต่ในสถานการณ์เฉพาะหน้านี้ต้องขอรถน้ำของอำเภอมาช่วยในหมู่บ้าน หมู่บ้านวังน้ำลึกที่อำเภอท่าตะโก ยังขอได้เป็นประจำ แต่ห้วยบงในภาวะที่น้ำมันแห้งขอดทั้งหมู่บ้านจริง ๆ มันอาจจะเป็นการขอกันครั้งสุดท้าย ชาวบ้านทุกคนก็หวังกันเช่นนั้น...

(ห้วยบง "ฝนแล้ง" : ขวัญเรือน : 110)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนกล่าวถึงระบบราชการ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ราษฎรพึงหาอาศัยไม่ได้ โดยเฉพาะการกระจายผลประโยชน์ให้กับชาวบ้านอย่างทั่วถึง ทั้งนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า ระบบราชการดังกล่าวทำงานไม่ประสานกัน ทำให้ชาวชนบทต้องสูญเสียผลประโยชน์ที่พวกเขาควรได้รับ เพราะไม่ได้รับการเหลียวแล เอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างจริงจัง ส่วนชาวบ้านก็ไม่กล้าที่จะนำความจริงไปร้องเรียน เพราะกลัวอิทธิพลของระบบราชการ ดังนั้นระบบราชการดังกล่าวจึงถือว่าใช้ไม่ได้ ไม่ได้ให้ประโยชน์กับชาวชนบทเลย

ในทัศนะของผู้เขียนที่รับราชการกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เห็นว่าการสะท้อนเรื่อง ฝนแล้ง จึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้รับผิดชอบในการปกครองควรจะนำไปพิจารณาแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ระบบราชการดังกล่าวเสียใหม่ แล้วสร้างระบบราชการที่ชาวชนบททุกคนมีส่วนร่วม เห็น และรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อความเจริญในท้องถิ่น

ในเรื่อง ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง กล่าวถึงพ่อของครูเชิดป่วยหนัก บ้านของเขาอยู่ในชนบทที่ห่างไกลคมนาคม ครูเชิดต้องพาพ่อนั่งรถสองแถวเดินทางเข้าเมืองเพื่อไปโรงพยาบาล ซึ่งใช้เวลานานมากกว่าคนป่วยจะเดินทางมาพบก็อาการเพียบหนักแล้ว เพราะการกระจายความเจริญทางสาธารณสุขเข้าไปไม่ถึงในชนบท ดังคำบรรยายของครูศักดิ์ว่า

... เวลาคงเลยห้าทุ่มไปแล้ว... ฯลฯ... ครูเชิดกัดกรามกรอด คุณเข้า
 ประคองกอดศีรษะของผู้เป็นพ่อ ซึ่งนอนสิ้นสติอยู่กับ พื้นรถต้องใช้ที่นอนปูพื้นรถซ้อนกัน
 สองพื้นเพื่อให้คนป่วยนอนลงได้ แต่ในสภาพที่รถโคลงเคลงเหมือนเรือได้คลื่นอยู่กลาง
 มหาสมุทรเยี่ยงนี้ ครูเชิดต้องคอยประคองร่างของผู้เป็นพ่อมิให้ลั้งไปลั้งมา...
 ฯลฯ... สีสืบกว่ากิโลเมตรจากปากทางเขาขาดถึงปากน้ำโพ เราจะต้องไปโรง
 พยาบาลที่นั่น... ผมกัดกรามกรอดนึกแล้วผมหวั่น... ฯลฯ... รถเลี้ยวมาจอดใน
 โรงพยาบาลนครสวรรค์ เมื่อเวลาสองนาฬิกาพอดี พนักงานรีบเซ็นเตียงมารับพ่อครูเชิด
 ถึงท้ายรถครูเชิดช่วยพยุงผู้เป็นพ่อขึ้นเตียงและตามพนักงานพยาบาลเข้าไปในห้องตรวจ
 โรคด้วยราวสืบท่านาที่ต่อมา ครูเชิดก็กลับออกมาสีหน้าไม่สบายใจ

"หมอว่าไง" ผมถาม

"ต้องนอนรักษาตัวที่นี่" ครูเชิดตอบ...

(ห้วยบง "ผู้ไม่ใช่คนห้วยบง" : ขวัญเรือน : 103 - 113)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าชาวชนบทยังขาดการบริการด้าน
 สาธารณสุขจากรัฐ เมื่อเจ็บป่วยต้องเดินทางมารับการรักษาที่โรงพยาบาลในตัวจังหวัด ซึ่งต้อง
 ใช้เวลาในการเดินทางยาวนาน และสิ้นเปลืองเงินทองมาก กว่าที่จะได้รับการรักษาให้ปลอดภัย
 อาจจะสายเกินไปแก้ไขไม่ทันก็ได้

นอกจากนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม แสดงความวิตกกังวล และเป็นห่วงวิถีการ
 ครองชีวิตในสังคมชนบทที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากความเจริญทางวัตถุ ความ
 ก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แผ่ขยายเข้าไปถึง ความเป็นอยู่ของชาวชนบทที่เคยเป็นไปอย่าง
 เรียบง่าย อยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้อยู่ร่วมกันอย่าง
 สงบสุข สิ่งเหล่านี้กำลังจะเปลี่ยนไป คนจะมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติถูกทำลายหมดไปด้วยฝีมือของมนุษย์นั่นเองเองที่มีค่านิยมที่ผิด ๆ ภาพลักษณ์
 ของชนบทที่เขาเคยรักและหวงแหน คงจะเป็นภาพที่นับวันหายากในสังคมไทยปัจจุบันและในที่สุด
 ก็กลายเป็นอดีตที่เหลือไว้แต่เพียงความทรงจำ เช่นเรื่อง เรือนหลังใหญ่ กล่าวถึง เรือนของ
 ตาและยายของบุญมาที่อยู่ด้วยกันหลายครอบครัวล้วนเป็นครอบครัวพี่น้องกันทั้งสิ้น ซึ่งต่อมา

ครอบครัวเหล่านั้นของแยกตัวเป็นอิสระด้วยค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนไป ดังคำบรรยายของ บุญมาว่า

และแล้ววันหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้น

เริ่มต้นจากน้ำลายง น้ำลายงถูกพ่อแก่บ่นเป็นบางครั้งบางคราว ก็เรื่องไม่เป็นเรื่อง ตามประสาคนแก่นั่นแหละ บางวันน้ำลายงไม่ออกไปช่วยพ่อแก่แม่แก่คานาที่กลางทุ่งนอนแล้วไม่ยอมเก็บมุ้ง เก็บที่นอน น้ำลายงบอกให้สามีไปเลื่อยไม้ในป่า บนภูเขา มีต้นไม้เยอะต้นไม้ใหญ่ ๆ ทั้งนั้น สามีของน้ำลายงเลื่อยไม้เก็บไว้หลายยก แล้ววันหนึ่งน้ำลายงก็บอกเพื่อนบ้านให้ไปช่วยกันยกบ้านใหม่ไม่ถึงสัปดาห์ เมื่อตีฝาเรียบ ร้อย น้ำลายงกับสามีและลูกน้อยก็โยกย้ายครอบครัวออกไปอยู่บ้านใหม่... ฯลฯ...

ต่อมาไม่นานลูกถูกพ่อแก่ก็ไปทำงานประ เทศนอกหายไปเกือบสามปี กลับมาได้เงินมาหลายแสนบาทแล้วลูกก็บอกกับพ่อแก่ว่า

"ข้าจะปลูกบ้านละพ่อ"

"ชายหน้าเขาอายุจนสี่สิบ ยังอาศัยพ่อแม่อยู่"

"เพื่อนข้าไปทำงานนอก ปลูกบ้านใหม่กันทุกคน เพื่อนมันจะว่าข้าได้ ว่าใช้เงินไม่เป็น"

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 131 - 132)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ในชนบทชาวชนบทมีอุปนิสัยใจคอและค่านิยมที่เปลี่ยนไปไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ ซิงตี่ซิงเต้น แข่งขันกันเพื่ออวดความร่ำรวย แต่ขณะเดียวกันก็เอาไรต์เอาเปรียบธรรมชาติ เห็นแก่ตัว มีแต่ใช้ แต่ไม่มีจิตใจสากในการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างถูกต้อง ทำให้ธรรมชาติต้องวิบัติไปด้วยการลักลอบตัดไม้ในป่ามาปลูกบ้าน จนทำให้ไม่หมดป่า การทำลายป่า ไม้นี้ได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทำให้ชีวิตมนุษย์ได้รับความเดือดร้อนด้วยสภาพธรรมชาติที่วิบัติไปดังคำบรรยายของบุญมาว่า

"เดี๋ยวนี้ไม่มีน้ำในท้องนา น้ำน้าไม่ต้องพาควายนอกไปกลางป่าแดง เพราะน้ำแห้ง เพราะบางปีก็ไม่ได้ทำนา เพราะน้ำมาเร็วและไปเร็ว ... บณูเขาไม่มีต้นไม้สักต้นใหญ่ ๆ หลงเหลือให้เห็นอีกแล้ว...

(เรือนหลังใหญ่ : เรือนหลังใหญ่ : 135)

ข้อความข้างต้นนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงผลเสียของการทำลายป่าไม่ว่าทำให้ธรรมชาติเสียสมดุล และเกิดภาวะแห้งแล้งขาดแคลนน้ำ

นอกจากการลักลอบทำลายป่าไม้อแล้ว ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ยังทำลายธรรมชาติด้วยการทำไร่เลื่อนลอย ด้วยการสร้างเขื่อน สร้างโรงงานที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำจนทำให้เกิดภาวะมลพิษขึ้น มลพิษเหล่านั้นก็ย้อนกลับมาทำลายมนุษย์อีกด้วย อันมีผลทำให้เกิดการเสียสมดุลธรรมชาติ เช่นในเรื่อง หาคทรายสีขาว อันบรรยายความรู้สึกเปรียบเทียบแม่น้ำในวัยเด็กกับวัยปัจจุบันของเขา ดังนี้

... แต่แม่น้ำวันนี้ ไม่เหมือนเมื่ออันยังเป็นเด็ก

แม่น้ำวันนี้ มีน้ำลึกอยู่ชั่วนาตาปี ก้นแม่น้ำ สีดำมืดนากแล้ว ไม่มีธารน้ำคั้นใสให้เดินลงเล่นได้เหมือนเมื่อเด็ก ๆ เพราะเหนือแม่น้ำขึ้นไป เขาสร้างเขื่อนยักษ์กักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี...

(หาคทรายสีขาว : หาคทรายสีขาว : 79)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าสภาพธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์กำลังถูกทำลายด้วยฝีมือมนุษย์ที่คิดว่า การนำความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เข้ามาพัฒนาบ้านเมือง จะมีแต่ผลดีช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ

อีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึง อันกำลังเพลินกับการนำพาธรรมชาติของแม่น้ำในอดีตก็ได้ยินเสียงเรียกร้องของภรรยา ทำให้เขาตื่นจากภวังค์ พร้อมกับนึกถึงสาเหตุที่ทำให้สภาพธรรมชาติต้องวิบัติไปดังนี้

"เพื่อน" "พี่น้องที่นั่นทำไมนะ"

"ดูแม่น้ำ"

"นั่งดมกลิ่นน้ำเน่าอยู่ได้... ระวังนะ พี่ละองน้ำจะพัดถูกพี่เอานะ เขาว่า
ในแม่น้ำมีสารอันตราย"

อันเกือบลืมไป นอกจากมีเขื่อน... แม่น้ำวันนี้ยังมีโรงงานปล่อยน้ำเสียลง
แม่น้ำอีกด้วย

(หาดทรายสีขาว : หาดทรายสีขาว : 79)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าแม่น้ำเน่าเสียทุกวันนี้มาจากการปล่อย
น้ำเสียจากโรงงานลงแม่น้ำ

เรื่อง คืนพระจันทร์ส่องแสง กล่าวถึง การทำไร่ เลื่อนลอยที่ทำให้ธรรมชาติ
ต้องสูญเสียไป ดังนี้

... ปุ๋มไม่ชอบชาวเขายู้อย่าง พวกมันขยันก็จริง แต่พวกมันชอบถางป่าบนภูเขา
ทำไร่เลื่อนลอยจนภูเขาราบเรียบเป็นหน้ากลอง กลับกลายเป็นภูเขาหัวโล้น เมื่อทำไร่
จนดินจืด พวกมันก็จะย้ายไปถางป่าที่อื่นต่อไป ปุ๋มไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไมพวกมันถึง
ชอบเร่ร่อนเช่นนั้น ป่าที่เคยเขียวชอุ่ม บัดนี้มีแต่เพียงทุ่งหญ้า พอเข้าหน้าแล้ง หญ้าก็แห้ง
กรอบเป็นสีน้ำตาลไหม้พร้อมที่จะเป็นเพลิงลุกโชติช่วงไปทั้งภูเขา...

(คืนพระจันทร์ส่องแสง : เรือนหลังใหญ่ : 32)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนชี้ให้เห็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากฝีมือ
มนุษย์ การถางป่า ภาพความสมบูรณ์เหล่านั้นกลับกลายเป็นแค่เพียงภาพในอดีต

จากการวิเคราะห์ทัศนะเกี่ยวกับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์
แหงมงาม เขาได้ชี้ให้เห็นถึงข้อดี ข้อเสีย ปัญหา อุปสรรค และสาเหตุของปัญหาของสังคมชนบท
ภาคเหนือ สรุปได้ 5 ประการ กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจให้ทัศนะว่าชาวชนบทส่วนใหญ่ประสบ
ปัญหาความยากจน เพราะผลผลิตน้อยและรายได้ต่ำ สาเหตุมาจากความแห้งแล้งกันดารของ
ภูมิประเทศ ประกอบกับการกระทำของตนเอง และการเอาเปรียบจากบุคคลที่มีอำนาจสูงกว่า

ปัญหาเหล่านี้อาจแก้ไขได้ด้วยการให้การศึกษแก่ชาวชนบท และพัฒนาพื้นที่ให้อุดมสมบูรณ์ด้านการศึกษา มีทัศนะว่าการศึกษาในชนบทมีระดับต่ำ และขาดคุณภาพอันมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดแคลนครู ครูบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ และครูตกอยู่ภายใต้อำนาจเถื่อนของท้องถิ่น ทำให้ไม่มีอิสระในทางความคิด ผู้เขียนจึงเสนอวิธีแก้ปัญหว่าต้องแก้ไขที่กลไกบริหารงานรัฐ และที่ตัวครูเอง ในด้านการปกครอง มีทัศนะว่างานการปกครองล้มเหลว มีปัญหา และอุปสรรคเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริต ข้าราชการยังทำให้ระบบการบริหารงานของรัฐเป็นแบบระบบอุปถัมภ์ ในด้านศาสนา สะท้อนภาพพระสงฆ์บางรูปที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย เน้นวัตถุธรรมมากกว่าศาสนเป็นเหตุให้ชาวชนบทมีความศรัทธาในพระศานาน้อยลง และด้านสภาพความเป็นอยู่ มีทัศนะว่าการดำเนินชีวิตของชาวชนบทมีทั้งด้านดี และด้านไม่ดี กล่าวคือ ด้านดีชาวชนบทมีชีวิตสงบสุข อบอุ่น และอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ส่วนด้านไม่ดีชาวชนบทต้องประสบปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาสวัสดิภาพทางร่างกาย และทรัพย์สิน ปัญหาความทุกข์กันดารของดินที่อยู่ ปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากการได้รับบริการจากรัฐน้อย และจากความเจริญยังไม่แพร่กระจายไม่ทั่วถึง

จากที่กล่าวมาข้างต้น เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีทัศนะต้องการเห็นคนในชนบทปราศจากปัญหา เรื่องการประกอบอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างจริงจัง ให้ได้รับบริการจากรัฐอย่างทั่วถึง ส่วนข้อดีของสังคมชนบทในด้านวิถีชีวิตที่สมบูรณ์ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ดีควรจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เพราะเขามีความวิตกกังวลว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการนำวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาปรับปรุงสังคมชนบทโดยไม่ได้ศึกษาอย่างถ่องแท้จะกลายเป็นผลเสียมากกว่าผลดี และจะเกิดผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทอีกด้วย

บทที่ 4

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการวิเคราะห์เรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม
ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ในด้าน
โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และการใช้สำนวนโวหาร การตั้งชื่อเรื่อง
2. เพื่อวิเคราะห์ทัศนะเกี่ยวกับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาประวัติและผลงานการประพันธ์ของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม
2. ศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์วิจารณ์แนวการเขียนเรื่องสั้นในด้านกลวิธี
การเขียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์
3. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคม และเอกสารความรู้
เกี่ยวกับสังคม เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์
4. วิเคราะห์เรื่องสั้นตามจำนวนที่กำหนดไว้ในขอบเขตของการศึกษา ค้นคว้า
 - 4.1 วิเคราะห์กลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ในด้าน
ต่าง ๆ ดังนี้
 - 4.1.1 โครงเรื่อง
 - 4.1.2 ตัวละคร
 - 4.1.3 ฉาก
 - 4.1.4 การใช้สำนวนโวหาร
 - 4.1.5 การตั้งชื่อเรื่อง
 - 4.2 วิเคราะห์ทัศนะเกี่ยวกับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ทั้ง 3 ชุด คือชุดห้วยบง ชุดหาดทรายสีขาว และชุดเรือนหลังใหญ่ จำนวน 31 เรื่อง ช่วงเวลา พ.ศ. 2520 - 2537 สรุปผลได้ดังนี้

ด้านกลวิธีการเขียนเรื่องสั้น

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เขียนเรื่องสั้นเสนอแก่นเรื่อง 2 ประการ คือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ แก่นเรื่องแบบนี้เสนอแง่มุมต่าง ๆ ของคนระดับชั้นผู้นำ ที่ประพฤติปฏิบัติบกพร่องต่อหน้าที่ และแก่นเรื่องเกี่ยวกับสภาพชีวิตของคนในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญ แก่นเรื่องแบบนี้เสนอแง่มุมต่าง ๆ ทั้งด้านดีและไม่ดีของสังคมชนบท แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมุ่งเสนอปัญหาสังคมในชนบท

การเขียนเรื่องสั้นดังกล่าวนี้สรุปเป็นกลวิธีการเขียนของเขา ดังนี้

1. โครงเรื่อง

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม สร้างโครงเรื่องแบบธรรมดา ไม่ซับซ้อน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สอดคล้อง กลมกลืน สมเหตุสมผล ทำให้อ่านเข้าใจง่าย ด้วยการบรรยายสถานการณ์ตอนเปิดเรื่องอย่างกระชับรัดกุม ให้ความรู้และให้ภาพชัดเจน ช่วยปูพื้นฐานให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง และอยากติดตามเรื่อง จากนั้นกล่าวถึงปัญหาและข้อขัดแย้งของเรื่อง แล้วค่อย ๆ คลี่คลายปัญหานั้น ๆ จนเข้าสู่จุดจบของปัญหาได้อย่างสมบูรณ์ ระยะเวลาในการดำเนินเรื่องน้อยเหมาะสมกับเรื่อง พิจารณาได้จากส่วนประกอบสำคัญ ๆ สรุปได้ดังนี้

1.1 การเปิดเรื่อง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มักเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครที่นำไปสู่เรื่องมากที่สุด ตัวละครที่นำมาเปิดเรื่องเป็นตัวละครเอก การเปิดเรื่องแบบนี้มีทั้งการบรรยายพฤติกรรมตัวละครเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ภูมิหลัง ตลอดจนการกระทำ และการบรรยายความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละคร โดยผู้เขียนจะค่อย ๆ กล่าวถึงความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ จนทำให้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์ สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เขียนกล่าวถึงตัวละครทั้งพฤติกรรม และอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครจะมีผลในการสร้างความเข้าใจเรื่อง และรู้จักตัวละครมากขึ้น

การเปิดเรื่องที่พบมากเป็นอันดับสองคือ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก และบรรยายภาพ การเปิดเรื่อง วิธีทำให้อ่านจินตนาการถึงบรรยากาศในเรื่องได้เป็น

อย่างดี ฉากและบรรยากาศที่นำมาเปิดเรื่องมีประโยชน์ต่อการสร้างความสมจริงให้สอดคล้องกับตัวละครในเรื่อง ตลอดจนมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง

การเปิดเรื่องที่พบบ่อยเป็นอันดับสามคือ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ การเปิดเรื่องแบบนี้ทำให้เรื่องน่าสนใจ และปลุกความเข้าใจของผู้อ่านให้เข้าใจเรื่องมากขึ้น เหตุการณ์ที่นำมาเปิดเรื่องเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่จะนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาในเรื่อง หรืออาจเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นปัญหาในเรื่อง

การเปิดเรื่องทั้ง 3 แบบตอนท้ายของการเปิดเรื่อง ผู้เขียนยังมีกลวิธีทิ้งท้ายด้วยคำ หรือข้อความ หรือการบรรยายความรู้สึกของตัวละครที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกลงในการบรรยายครั้งแรก หรือบรรยายความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ต่อบุคคล หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อสร้างความสนใจผู้อ่านให้เกิดความสนใจใคร่รู้เรื่องมากขึ้น และมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง

การทิ้งท้ายแบบนี้ นอกจากช่วยสร้างความรู้สึกผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องมากขึ้นแล้ว ยังช่วยเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว และทำให้เรื่องเป็นเอกภาพเพราะผู้เขียนจะต้องไขปริศนาให้เสร็จสิ้นก่อนหรือพร้อม ๆ กับการจบเรื่อง นับเป็นกลวิธีที่ดีของผู้เขียนในการจูงใจผู้อ่าน

1.2 การดำเนินเรื่อง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีกลวิธีในการเสนอเรื่อง

2 แบบ คือ เสนอเรื่องโดยให้ตัวละครเอก หรือตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่อง เป็นผู้เล่ามากที่สุด และกลวิธีการเสนอเรื่องโดยผู้เขียนเป็นผู้เล่าเอง เป็นอันดับรองลงมา การเสนอเรื่องทั้ง 2 แบบนี้ ผู้เขียนทำได้ดี เรื่องราวเป็นเหตุเป็นผล ส่วนกลวิธีการดำเนินเรื่อง และกลวิธีในการสร้างความขัดแย้งมีดังนี้

2.1.1 กลวิธีการดำเนินเรื่อง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ส่วนใหญ่จะเล่าเรื่องตามลำดับเวลามากที่สุด คือ ตั้งแต่เหตุการณ์แรกจนถึงเหตุการณ์สุดท้าย เป็นการเล่าเรื่องที่เป็นระเบียบและเข้าใจง่าย การเล่าเรื่องที่พบบ่อยเป็นอันดับสองคือเล่าตามลำดับเวลาสลับกันย้อนหลังเป็นการเล่าไปตามลำดับเวลาหรือเหตุการณ์ ขณะเดียวกันก็ย้อนเล่าหนึ่งถึงความหลัง ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุเป็นผลผู้อ่านติดตามเรื่องได้รวดเร็ว และเข้าใจพฤติกรรมตัวละครได้ชัดเจนขึ้น การเล่าเรื่องที่พบบ่อยเป็นอันดับสามคือการเล่าเรื่องย้อนหลังเป็นการนำเหตุการณ์ในอดีตของตัวละครมาเปิดเรื่องแล้ววกกลับเข้ามาในเหตุการณ์

ปัจจุบัน การเล่าเรื่องที่พบเป็นอันดับสุดท้ายคือการเล่าเรื่องสลับกันไทม์ระหว่างสองเหตุการณ์ เป็นการเล่าเปรียบเทียบเหตุการณ์ในอดีตกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

การเล่าเรื่องทั้ง 4 แบบ ผู้เขียนทำได้ดีและรวดเร็ว ทำให้เหตุการณ์ในเรื่องเป็นเหตุเป็นผล ผู้อ่านติดตามเรื่องได้รวดเร็ว ผู้อ่านเข้าใจเรื่องและเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องชัดเจนขึ้น

1.2.2 กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง การสร้างความขัดแย้งที่พบมากที่สุดในเรื่องของเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม คือการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในใจตัวละครเอก ความขัดแย้งดังกล่าวเนื่องมาจากความรู้สึกแค้นใจ น้อยเนื้อต่ำใจในโชคความที่เข้ามาเป็นลูกชานาที่ยากจน ความทะเยอทะยาน ความว่าเหว ความเงี้ยวเหงา ความเสียใจ ไม่นั่นใจ กลัวบาป และการถูกกลั่นแกล้ง เป็นต้น ผู้เขียนให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกออกมาได้แจ่มชัด ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจและเห็นใจตัวละครที่ต้องประสบกับเหตุการณ์นั้น

การบรรยายความรู้สึกขัดแย้งภายในใจตัวละคร ผู้เขียนสร้างได้สมจริง ทำให้ผู้อ่านสะเทือนอารมณ์ และเห็นใจในชีวิตอันแร้นแค้นของตัวละคร

การสร้างความขัดแย้งที่พบมากเป็นอันดับสาม คือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเป็นความขัดแย้งที่ตัวละครไม่สามารถทนต่อสภาพแห้งแล้งและกันดารในชนบทได้จึงพยายามหาทางอพยพโยกย้ายไปประกอบอาชีพในที่อื่น

การสร้างความขัดแย้งที่พบเป็นอันดับสุดท้าย คือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมเป็นความขัดแย้งเนื่องมาจากความมีกัญญาและหยิ่ง จึงทำให้สังคมไม่ยอมรับตัวละคร

1.3 การปิดเรื่อง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม นิยมปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิตมากที่สุด การปิดเรื่องแบบนี้ผู้เขียนจบเรื่องราวของตัวละครในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งด้วยความคิดและพฤติกรรมของตัวละครที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริงของมนุษย์ การปิดเรื่องแบบนี้มักทิ้งแง่คิดให้ผู้อ่านมองเห็นความจริงอันเป็นแก่นแท้ของมนุษย์

การปิดเรื่องที่พบเป็นอันดับต่อมาคือ การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย การปิดเรื่องแบบนี้เป็นการปิดเรื่องโดยกำหนดให้จุดจบของเรื่องไม่เป็นไปตามความคาดหมายของผู้อ่านทำให้รู้สึกสนุกสนาน

การปิดเรื่องทั้งสองลักษณะนี้ผู้เขียนจบลงได้อย่างสะเทือนใจทุกเรื่องสะท้อนทัศนะของผู้เขียนที่เป็นไปอย่างขริบขลิบและจริงจัง

2. ตัวละคร

2.1 ลักษณะตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ เจลิมส์คัตตี แห่งมงาม เขาสร้างตัวละครเอกเป็นมนุษย์ ผู้เขียนแสดงลักษณะตัวละครที่เป็นมนุษย์ 2 ประการ คือ ลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางพฤติกรรม ในด้านลักษณะทางกายภาพตัวละครเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และมีท้วมตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ตัวละครมีอาชีพทํานากับรับราชการ การแสดงลักษณะทางกายภาพ ผู้เขียนไม่แสดงรายละเอียดของตัวตัวละครอย่างชัดเจนทุกตัว แต่จะแสดงเมื่อรายละเอียดนั้นมีความสำคัญต่อเรื่องต่อไป ส่วนลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละครมีหลายลักษณะกล่าวคือ เป็นตัวละครที่ยอมรับความจริง เข้าใจตัวเองรู้ว่าตัวเองเป็นใคร มีความต้องการอะไร อยู่ในสภาพอย่างไร เช่น ตัวละครชื่อเด่นจากเรื่อง "คน - ควาย และชีวิต" ตัวละครชื่ออันจากเรื่องหาคทาชายสี่ขาว เป็นต้น ส่วนชื่อของตัวละครจะสัมพันธ์กับฉาก กล่าวคือ ถ้าตัวละครเป็นชาวชนบทจะใช้ชื่อพยางค์เดียว ถ้าตัวละครเป็นคนเมืองหรือเป็นคนมีการศึกษาชื่อก็จะยาวและมีหลายพยางค์ ถ้าตัวละครเป็นชาวเขาชื่อก็เป็นแบบอย่างชาวเขา

นอกจากนี้ เจลิมส์คัตตี ยังสร้างตัวละคร มีทั้งตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat Character) คือ ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยอย่างใดอย่างหนึ่งไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง และตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Round Character) คือ ตัวละครที่มีนิสัยหลายอย่าง เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับชีวิตจริงของมนุษย์

การสร้างตัวละครในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้อ่านทราบลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเพศ วัย รูปร่างหน้าตา การแต่งการ ฐานะทางสังคม ลักษณะทางพฤติกรรมคือการกระทำต่าง ๆ ที่แสดงออกมา ตลอดจนทราบความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างชัดเจน และมองเห็นพลวัต (Dynamic) ของตัวละครได้

สำหรับจำนวนตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องจะมีจำนวนน้อย คือ ประมาณ 3 - 4 ตัว ซึ่งเหมาะสมกับเรื่องสั้น

2.2 กลวิธีการเสนอตัวละคร เจลิมส์คัตตี แห่งมงาม นิยมเสนอตัวละครโดยปล่อยให้ตัวละครนั้นได้พูด คิด หรือแสดงการกระทำด้วยตนเอง เป็นวิธีที่ตัวละครเปิดเผยตัวเองจากการกระทำและบทสนทนา ผู้อ่านจะค่อย ๆ ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครทีละเล็กทีละน้อย

และมีโอกาสใช้วิจารณ์ และจินตนาการของตนเองวาดภาพตัวละคร ตลอดจนรู้สึกตนเองมีส่วนร่วมในเหตุการณ์เหล่านั้น การเสนอตัวละครแบบนี้ช่วยให้ผู้อ่านอยากติดตามพฤติกรรมของตัวละครได้เป็นอย่างดี และการเสนอตัวละครโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งพูด คิด หรือแสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่มีต่อตัวละครอีกตัวหนึ่ง รองลงมา สำหรับกลวิธีการเสนอตัวละครที่เจลิ้มศักดิ์แห่งมงาม นิยมน้อยที่สุดคือ การเสนอโดยผู้เขียนแนะนำตัวละครเอง ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้เขียนบรรยายคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวละครโดยตรงว่าเป็นใคร มาจากไหน รูปร่างหน้าตา ความรู้สึกนึกคิดเป็นอย่างไร

การเสนอตัวละครทั้ง 3 แบบ ผู้เขียนทำได้ดี ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของตัวละครทั้งทางกายภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้เจลิ้มศักดิ์แห่งมงาม ยังสามารถให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกภายในใจของตัวละครเองให้ปรากฏออกมาอย่างแจ่มชัด จนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ

2.3 บทสนทนาระหว่างตัวละคร เจลิ้มศักดิ์ แห่งมงาม สร้างบทสนทนาได้สมจริง เหมาะสมกับตัวละคร สอดคล้องกับฉากและบรรยากาศ ช่วยให้เรื่องสั้นน่าอ่าน น่าสนใจ และมีชีวิตชีวา นอกจากนี้บทสนทนายังช่วยในการดำเนินเรื่อง อย่างรวดเร็ว ผู้เขียนไม่ต้องบรรยาย ช่วยให้รู้จักลักษณะนิสัยของตัวละคร ช่วยให้มองเห็นสภาพสังคม อีกทั้งการใช้คำภาษาถิ่นในบทสนทนา เจลิ้มศักดิ์ แห่งมงาม ทำได้เหมาะสมกับสถานที่และตัวละครในเรื่องทำให้เรื่องมีความสมจริง และเป็นไปตามธรรมชาติ

3. ฉาก

ในเรื่องสั้นของเจลิ้มศักดิ์ แห่งมงาม ฉากจะมีหลากหลาย กล่าวคือ ฉากชนบท ฉากในวัด ฉากที่ว่าการอำเภอ ฉากสำนักงานของหน่วยราชการ ฉากห้องประชุมจังหวัด เป็นต้น ฉากดังกล่าวนี้ผู้เขียนสร้างฉากจากสถานที่ที่มีอยู่จริง กับการสร้างฉากจำลอง

ส่วนการเสนอฉาก เจลิ้มศักดิ์ แห่งมงาม บรรยายหรือพรรณนาฉากด้วยทัศนะของเขาเอง กับบรรยายหรือพรรณนาฉากโดยผ่านสายตา หรือทัศนะของตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง การสร้างฉาก และการเสนอฉากในเรื่องสั้น มีทั้งบรรยายอย่างละเอียด

ผู้เขียนทำได้สมจริง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ชัดเจน และการบรรยายฉากที่ไม่ให้ความสำคัญกับรายละเอียดของฉาก ผู้เขียนจะเน้นที่บรรยากาศให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง แควความเป็นจริง

การสร้างฉากและเสนอฉาก เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ทำให้สมจริง สอดคล้องกับ
พฤติกรรมของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

4. การใช้สำนวนภาษา

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม พิถีพิถันและประณีตในการเลือกใช้สำนวนภาษาที่อ่าน
เข้าใจง่าย ความหมายชัดเจนตรงไปตรงมา กระชับรัด และใช้ถ้อยคำที่มีน้ำหนักให้ภาพและ
อารมณ์ความรู้สึก ทำให้ผู้อ่านสะเทือนอารมณ์ นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบสั้น ๆ เข้าใจง่าย
บางตอนมีภาษาถิ่นแทรก ในการบรรยายอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านสร้างภาพให้เกิดขึ้นในใจได้
อย่างแจ่มชัด

5. การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่อง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ตั้งชื่อเรื่องหลายแบบ กล่าวคือ
ตั้งชื่อเรื่องด้วยการนำเหตุการณ์สำคัญในเรื่องมาตั้งเป็นคำถาม เช่น "บาบของใคร"
ตั้งชื่อเรื่องตามพฤติกรรมของตัวละคร เช่น "บนเส้นทางเจ้าหมู่อ้วน" "บริษัทเลี้ยงสมอง"
เป็นต้น ตั้งชื่อเรื่อง โดยนำชื่อตัวละครในวรรณคดีที่คนส่วนใหญ่รู้จักมาตั้งให้พฤติกรรมตรงข้าม
กับพฤติกรรมในวรรณคดี เช่น "ชูชกหิวข้าว" ตั้งชื่อเรื่องเลียนแบบภาพยนตร์ เช่น
"มนุษย์หน้ากาก" ตั้งชื่อเรื่องที่มีความหมายได้หลายนัย เช่น ข้าว ขุนทองที่รัก นัชื่อ
ตัวละครเอกมาตั้ง เช่น เฒ่าปิ่น เป็นต้น การตั้งชื่อเรื่องดังกล่าว เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม
ตั้งได้เร้าความสนใจผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่อง

สำหรับทัศนะเกี่ยวกับสภาพสังคมในชนบทภาคเหนือ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม
ได้แสดงทัศนะเด่น ๆ สรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ทัศนะเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้แสดงชี้ให้เห็นถึง
สาเหตุที่ทำให้ชาวชนบทภาคเหนือประสบกับปัญหาความยากจนว่าเกิดจากสาเหตุใหญ่ 2 ประการ
คือ จากธรรมชาติและจากบุคคลทั้งที่เป็นชาวนาชาวไร่ และผู้มีอิทธิพลในชนบท ตลอดจน
เจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ชาวชนบทหรืออยู่แก้ไขเป็นอย่างดี แต่ไม่สามารถแก้ไข
ปัญหาเหล่านี้ได้ ผู้เขียนได้แสดงวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นโดยชี้ให้เห็นถึง
ความสำคัญของการศึกษาว่าน่าจะเป็นหนทางเดียวที่จะช่วยให้ชาวชนบทมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น

หรือมีเศรษฐกิจดีขึ้น ซึ่งผู้เขียนไม่ได้บอกมาโดยตรง แต่บอกผ่านทางความรู้สึกของตัวละครน้อย เนื้อดำใจที่เกิดมายากจนแล้วยังขาดการศึกษาที่จะช่วยสร้างฐานะให้ดีขึ้น

2. ทศนะเกี่ยวกับสภาพการศึกษา เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในชนบทภาคเหนือมีระดับต่ำและขาดคุณภาพ สาเหตุที่ทำให้การศึกษาขาดคุณภาพว่าเกิดจากครูเป็นส่วนใหญ่ สำหรับนักเรียนและผู้ปกครองมีน้อย ปัญหาที่เกิดจากครูคือการขาดแคลนครู และครูบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ การขาดแคลนครูนั้นสาเหตุมาจากสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก ทำให้ครูไม่ยอมมาสอน ส่วนครูที่บกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่นั้นมีสาเหตุมาจาก ครูติดสิ่งเสพติด เช่น สุรา ครูวางตัวไม่เหมาะสม ครูไม่เอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง ครูตกอยู่ในอำนาจของครูเจ้าถิ่น และครูขาดขวัญและกำลังใจ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีมานาน และดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง แก้ไม่ตกและไม่มีการคิดแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ผู้เขียนจึงได้แสดงทศนะวิธีการแก้ปัญหาการศึกษาขาดคุณภาพในชนบทภาคเหนือทั้งด้านขาดแคลนครูและครูบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ว่าต้องแก้ไขทั้งกลไกการบริหารงานของรัฐและที่ตัวของครู กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่จัดสรรค่าจ้าง ควรคัดเลือกครูที่สมัครใจมาสอนในชนบท ครูจะได้มีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและตั้งใจสอน การศึกษาจะได้มีคุณภาพ อีกทั้งรัฐควรเลือกครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบท เพราะอย่างน้อยครูเหล่านี้จะต้องเคยชินกับชีวิตในชนบท เมื่อมาอยู่ในชนบทจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวชนบทได้ง่าย การเรียนการสอนจะได้มีคุณภาพ ตัวครูเองก็อยู่อย่างมีความสุข สำหรับที่ตัวครู เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีทศนะว่าครูจะต้องรู้จักเสียสละเอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างจริงจัง เพื่ออนาคตของเด็กและครูจะต้องมีความพร้อมสอนได้ทุกวิชา เพราะถ้าเกิดปัญหาครูขาดจะแก้ไขปัญหาได้

3. ทศนะเกี่ยวกับสภาพการปกครอง เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคต่อการปกครองในสังคมชนบทภาคเหนือไทย มีสาเหตุมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ระบบการบริหารงานของรัฐและประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเกิดจากความบกพร่องของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ประพฤติปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงานอย่างสุจริต ตรงไปตรงมา ขอบฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างมาก เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม จึงชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมการฉ้อราษฎร์บังหลวงของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ามีพฤติกรรมดังนี้ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่และตำแหน่งในทางที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชนและต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นเข้ามาแสวงหาผล

ประโยชน์จากรัฐในทางที่ผิดกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานล่าช้าและไม่อำนวยความสะดวก สะดวกให้กับประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีความจริงจังในการปฏิบัติงาน ส่วนสาเหตุของ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากระบบการบริหารงานของรัฐ เฉลิมศักดิ์ชี้ให้เห็นว่าเนื่องจาก ระบบบริหารงานของรัฐขาดประสิทธิภาพเพราะใช้ระบบบริหารงานปกครองแบบระบบอุปถัมภ์ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับชั้นผู้น้อยขาดขวัญและกำลังใจ ตลอดจนขาดความเชื่อมั่นในระบบ คุณธรรม นอกจากนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ยังได้เสนอวิธีปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่รัฐระดับ ชั้นผู้น้อยให้อยู่รอดปลอดภัย และมีความสุข ตลอดจนหน้าที่การงานก็เจริญรุดหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น โดยนะ เริงประชดว่า ในระบบการปกครองแบบอุปถัมภ์นี้ ผู้น้อยจะต้องเอาอกเอาใจ เจ้านายอย่างถึงเต็มที่ จะต้องเรียนรู้ว่าท่านชอบสิ่งใดก็จะต้องจัดหามาให้ ปฏิบัติตามคำสั่ง ทุกประการห้ามขัดจะต้อง เอื้อ เพื่อ เพื่อแม่และ เคารพบนอบไปถึงบุคคลในครอบครัวของ เจ้านายอีกด้วย สำหรับประชาชน ปัญหาและอุปสรรคจากประชาชนมีน้อยเพราะประชาชนมี ค่านิยมเห็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจต้อง เกรงกลัวจึงทำให้ชาวชนบทจำนนอยู่ใต้อำนาจระบบ การปกครอง

ผลของการปกครองในลักษณะนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เห็นว่าประสบกับ ความล้มเหลว โดยเฉพาะการปกครองในชนบทภาคเหนือที่ผู้เขียนเคยรับราชการอยู่ก็ประสบกับ ความล้มเหลวเช่นกันชาวชนบทไม่ได้รับการเหลียวแลเอาใจใส่ทุกข์สุขอย่างแท้จริง การบริหาร ของรัฐไม่ถึงมือชาวชนบท หรือกว่าจะได้รับก็ล่าช้า ทำให้ชาวชนบทต้องสูญเสียทั้งทรัพย์สิน เงินทองและโอกาสที่ดี ๆ ไป สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน แม้กระทั่ง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยังเกิดความรำฉาน แย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน อันเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อ การปกครอง

4. ทศนะเกี่ยวกับสภาพศาสนา เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นถึงความ ศรัทธาของชาวชนบทภาคเหนือที่มีต่อพระพุทธศาสนาลดน้อยลงไป ว่ามีสาเหตุมาจากพระสงฆ์ บกพร่องต่อการประพฤติปฏิบัติตามกิจของสงฆ์ดังที่พุทธบัญญัติกล่าวไว้ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ทางกาย เช่น พระสงฆ์ยินดียูรวางปะปนกับชาวบ้านในยามวิกาล พระสงฆ์สนับสนุนและส่งเสริม ชาวบ้านให้หากินในอาชีพที่ไม่สมควรภายในวัด พระสงฆ์เบียดเบียนชาวบ้านทั้งร่างกาย และ แรงเงินจนชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจนทำให้ชาวบ้านมองพระสงฆ์ว่าเป็นเสมือนฆราวาส ในคราบของสงฆ์ ทางวาจา พระสงฆ์กล่าววาจาหว่านล้อม ชักนำ ให้ชาวบ้านลุ่มหลงในวัตถุนิยม

ไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังอย่างมงาย ทางจิตใจ พระสงฆ์บางรูปมีจิตใจมากด้วย
กิเลสตัณหา ไม่เกรงกลัวบาป คิดมุ่งหวังกอบโกยผลประโยชน์ในทางลาภยศและสรรเสริญ
จนทำให้ชาวบ้านมองพระสงฆ์ประหนึ่งเป็นผู้วชแต่กาย แต่ใจมิได้วชด้วย

5. ทักษะ เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทภาคเหนือของไทย เฉลิมศักดิ์
แหงมงาม ได้ชี้ให้เห็นเกี่ยวกับสภาพชีวิตในชนบทในด้านที่ว่าชาวชนบทมีวิถีการครองชีวิตที่สงบสุข
แบบเรียบง่าย มีความอบอุ่นเป็นกันเอง ไม่แข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน อีกทั้งชาวชนบทอยู่ท่ามกลาง
สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อีกด้วย ภาพชีวิตความเป็นอยู่เหล่านี้เป็นภาพชีวิตที่นับวัน
หายากในสังคมไทยปัจจุบัน เฉลิมศักดิ์ แหงมงาม จึงแสดงภาพของลักษณะครอบครัว ลักษณะ
ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ ลักษณะนิสัย และสาเหตุของปัญหาของชาวบ้าน กล่าวคือ

5.1 ลักษณะครอบครัวในชนบทจะมีลักษณะ เป็นครอบครัวขนาดใหญ่หรือ
ครอบครัวขยาย มีสมาชิกในครอบครัวมาก สมาชิกแต่ละคนมีความผูกพันทางสายโลหิต มีความ
รักใคร่กลมเกลียวกันอันสร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัว เฉลิมศักดิ์ แหงมงาม มีทัศนะว่าลักษณะ
ครอบครัวเช่นนี้ มีผลดีทางจิตใจ พี่น้องได้รู้จักสนิทสนมกัน รักกันเหมือนเป็นคนในครอบครัว
เดียวกัน และข้อสำคัญเด็ก ๆ กับคนแก่ไม่ถูกทอดทิ้ง

5.2 ลักษณะที่อยู่อาศัย เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แหงมงาม ชี้ให้เห็นว่า
ชาวชนบทนิยมตั้งบ้านเรือนเรียงรายตามแม่น้ำ บึง ถนน ภูเขา และป่า ทำให้ชาวชนบท
อยู่ใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เฉลิมศักดิ์ แหงมงาม มีทัศนะว่า การตั้งบ้านเรือน
ใกล้ธรรมชาติจะทำให้ร่มเย็นเป็นสุข ชีวิตสดชื่น ปราศจากมลพิษต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้คนมี
สุขภาพจิตดี สงบเยือกเย็น และการคมนาคมก็สะดวก

5.3 การประกอบอาชีพ เฉลิมศักดิ์ ชี้ให้เห็นว่า ชาวชนบทภาคเหนือมี
ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม อาชีพหลัก ได้แก่ การทำนา ทำไร่ อาชีพหลักรายได้ต่ำไม่พอเลี้ยง
สมาชิกในครอบครัว ส่วนอาชีพเสริมชาวชนบททำทุกอย่างที่เห็นว่าจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับ
ครอบครัว แม้บางครั้งจะผิดกฎหมาย แต่พวกเขาก็ต้องทำเพราะชาวชนบทขาดความรู้ที่จะนำ
ไปประกอบอาชีพดี ๆ เช่น การต้มเหล้าเถื่อนขาย เป็นต้น

5.4 ลักษณะนิสัยของชาวชนบท เฉลิมศักดิ์ แหงมงาม เสนอทัศนะว่า
เขารัก และชอบอุปนิสัยของชาวชนบทมาก เพราะชาวชนบทมีความขยันขันแข็ง มาะอดทน
มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ รักความสนุกสนาน รักพวกพ้อง
ญาติมิตรชอบอยู่เป็นหมู่เป็นพวก และที่สำคัญผู้น้อยให้ความเคารพผู้ใหญ่

สำหรับปัญหาที่พบในสังคมชนบท เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ซึ่งให้เห็นว่าส่วนใหญ่ เป็นปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาสวัสดิภาพทางร่างกายและทรัพย์สิน ปัญหาความทุกข์กันดาร ของถิ่นที่อยู่ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ได้ชี้ให้เห็นว่ามาจากสาเหตุหลักที่ ความเจริญยังแผ่กระจายไม่ทั่วถึง และคนในชนบทยังได้รับการบริการจากรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทำให้ชาวชนบทต้องประสบกับความเดือดร้อนจนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ยังรอคอยการปรับปรุง แก้ไข

นอกจากนี้ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ยังได้แสดงความวิตกกังวล และเป็นห่วงวิถี การครองชีวิตในสังคมชนบทที่กำลังจะเปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากความเจริญทางวัตถุ และความ ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่แผ่เข้าไปสู่สังคมชนบท ทำให้ความเป็นอยู่ของชาวชนบทที่เคยเรียบง่าย อยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เปลี่ยนไป คนเริ่มมีความเห็นแก่ตัว มากขึ้น ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติถูกทำลายหมดไป ภาพลักษณ์ของชนบท แบบเดิมจะเป็นภาพที่น่ายินดีในสังคมไทยปัจจุบัน และในที่สุดก็จะกลายเป็นอดีตที่เหลือไว้ แต่เพียงความทรงจำเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าทัศนะที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนต้องการจะสื่อว่าปัญหาและอุปสรรค ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชนบทภาคเหนือเกิดจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทำให้ชาวชนบทยากจน และการด้อยการศึกษา การเอารอดเอาเปรียบของผู้ที่อยู่ในฐานะสูง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ซึ่งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป แต่ก็ไม่มีใครคิดหาทางช่วยเหลือ อย่างแท้จริง อุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ จึงยังคงอยู่ นอกจากนี้ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม ยังเสนอ ทัศนะอีกว่าถึงแม้ชาวชนบทจะตกอยู่ในสภาพแร้นแค้น พงอภัยกับปัญหานานาประการ แต่วิถีชีวิตของ พวกเขาถืออยู่บน รักใคร่กลมเกลียวกัน และอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์ สิ่งเหล่านั้นนับ เป็นภาพที่หายากในสังคมไทยทุกวันนี้ ซึ่งทำให้ผู้เขียนรักและหวงแหน และต้องการให้ประชาชน ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ มิฉะนั้นจะเหลืออยู่เพียงภาพความทรงจำ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องสั้นของ เกลิมศักดิ์ แห่งมงาม พบว่า เขาได้นำประสบการณ์ใน งานอาชีพเมื่อเป็นปลัดอำเภอ ในอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดภาคเหนือ เช่น อำเภองาว จังหวัด ลำปาง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบกับ

ประสบการณ์ที่เขาเกิด และเติบโตในชนบทภาคเหนือ มาเขียนเรื่องสั้นที่สะท้อนภาพชีวิต และปัญหาสังคมชนบทภาคเหนือของไทย ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในด้านดี และด้านไม่ดี สุขทุกข์และผิดหวังได้อย่างชัดเจน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเขาเป็นนักเขียนที่เข้าใจโลก และเข้าใจมนุษย์ เป็นนักเขียนที่มองโลกกว้าง

ในด้านกลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เรื่องสั้นของเขา มีองค์ประกอบครบถ้วนตามลักษณะของเรื่องสั้นและองค์ประกอบทุกส่วนสอดคล้องกลมกลืนกัน ตลอดทั้งตัวละคร ฉาก บทสนทนา แก่นเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องและการใช้สำนวนโวหาร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เป็นผู้ที่นิสัยรักการอ่าน ช่างสังเกต ประสบการณ์ที่สั่งสมจากชีวิตและหน้าที่การงาน ประกอบกับความสามารถในการเขียนส่วนตนของเขาเอง ทำให้บุคคลผู้เขียนเรื่องสั้นได้น่าสนใจ

เมื่อได้ศึกษาเรื่องสั้นทั้งสามชุด คือ ชุดห้วยบง ชุดหาดทรายขาว และชุดเรือนหลังใหญ่ ในช่วงเวลา พ.ศ. 22520 - 2537 ซึ่งเห็นได้ชัดว่า เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีพัฒนาการในการเขียนเรื่องสั้น เป็นต้นว่า เสนอแก่นเรื่องหลายประเด็น เนื้อหามีสาระมากขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิต เข้าใจสภาพสังคม ตัวละครมีลักษณะเป็นมนุษย์มากขึ้น ฉากและบรรยากาศสมจริง สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและตัวละคร โดยเฉพาะด้านการใช้สำนวนภาษามีความประณีตในการเลือกใช้ถ้อยคำง่าย ๆ กระชับ รัดกุม ความหมายชัดเจนตรงไปตรงมา อ่านเข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านสนใจใคร่ติดตาม

นอกจากนี้ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เป็นนักเขียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ เขาพยายามสร้างปรากฏการณ์ใหม่ในเรื่องสั้นของเขา เช่น วิธีการทิ้งท้ายตอนเปิดเรื่องด้วยคำหรือข้อความบรรยาย เพื่อเร้าความรู้สึกผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องมากขึ้น นอกจากนี้เขายังเป็นนักเขียนที่มีจุดเด่นในการบรรยายความรู้สึกภายในใจของตัวละครให้ปรากฏออกมาได้อย่างแจ่มชัดจนสามารถโหม่นนำจิตใจผู้อ่านให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ และจุดเด่นในการสร้างบรรยากาศให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างสมจริง เป็นเหตุเป็นผลทำให้เรื่องสั้นของเขาที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

ด้านทัศนะของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงามที่แทรกในงานเขียนของเขา เป็นทัศนะเกี่ยวกับสภาพ สังคมชนบทภาคเหนือของไทยในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การปกครอง ศาสนา ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวชนบทที่มีทั้งด้านดี และด้านไม่ดี ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีอยู่ก่อนในสังคม

ซึ่งทุกคนรับรู้ และมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับเขาที่อยากเห็นชาวชนบทมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ไม่มีใครคิดแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้อย่างแท้จริง เขาก็เช่นกันทำได้เป็นเพียงการร่วมรับรู้ปัญหาของคนในสังคมชนบท ไม่ได้เป็นความคิดเห็นริเริ่มที่เป็นแบบฉบับเฉพาะตัวของเขาได้ เป็นเพียงความพยายามของเขาที่จะให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ตระหนักถึงความจริง และให้ความสนใจกับชีวิตคนชนบทเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

ลักษณะที่น่าสังเกตเกี่ยวกับเรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม คือเรื่องสั้นทุกเรื่อง มีลักษณะรูปแบบซ้ำ ๆ แต่เขาก็ทำได้ดีรูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบงานเขียนที่ไม่ซับซ้อนสามารถสื่อให้ผู้อ่านทุกระดับอ่านเข้าใจได้ง่าย สามารถช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านอีกด้วย จึงทำให้เรื่องสั้นของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ยังได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นเรื่องสั้นที่ไม่ลำสมัย อีกทั้งเรื่องสั้นของเขา ยังได้รับรางวัลระดับช่อการะเกด ดังได้กล่าวถึงแล้วในภูมิหลัง บทที่ 1 ทั้งนี้เนื่องมาจากความสามารถในการเขียนของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม และลักษณะเนื้อเรื่องที่สะท้อนปัญหาสังคมชนบทอันเป็นปัญหาที่ปรากฏในทุกยุคทุกสมัย ดังที่ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดความคิดเห็นไว้แล้วในแต่ละตอน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ยังมีสิ่งที่น่าสนใจ ที่ควรศึกษาค้นคว้าต่อไปอีก ดังนี้

ควรวิเคราะห์งานเขียนของ เจลิมศักดิ์ แห่งมงาม ประเภทนวนิยาย ในด้านต่าง ๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระแสร้ มาลาภรณ์ และชุตา จิตพิทักษ์. มนุญย์กับวรรณกรรม. กรุงเทพฯ :
ไอเดียนส์ไตร์, 2528.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.
_____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.
- ขวัญดี อัดวาอุทัย. อาชีพนักเขียน. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2530.
- จตุพล บุญพรัตน์. รวมเรื่องสั้นเรื่อนหลังใหญ่ของเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม. กรุงเทพฯ :
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2537.
- เจือ สตะเวทิน. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์, 2518.
_____. ศิลปการประพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2510.
- เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม. "เรื่องสั้นชุดห้วยบง," ขวัญเรื่อน. 11 : 180 - 1890 ;
มิถุนายน - ตุลาคม 2522.
_____. รวมเรื่องสั้นชุดพาดทรายสีข้าว. กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร, 2533.
_____. รวมเรื่องสั้นชุดเรื่อนหลังใหญ่. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง, 2537.
- ชลธิรา กัดต้อย, บรรณาธิการ. ส่องไทย. กรุงเทพฯ : ศีกษิตสยาม, 2518.
- ชลธิรา กัดต้อย และคนอื่น ๆ. การใช้ภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย,
2511.
- ชุตา จิตพิทักษ์. สังคมวิทยา และวัฒนธรรมไทย. สงขลา : คณะวิทยาการจัดการ,
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2518.
- ชวน เพชรแก้ว. การศึกษาวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : มงคลการพิมพ์,
2521.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. นวนิยายกับสังคมไทย (2475 - 2500). กรุงเทพฯ : บางกอก
การพิมพ์, 2523.
- รัชช บุษโณทก. แนวทางศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. ปัญหาสำคัญ ๆ ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

- นลินี วิฑูรย์สานต์. วิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน. กรุงเทพฯ : สยามวรรณกรรม, 2519.
- นาธิกา มงคลคำวณเขตต์. เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2484. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. อัดสำเนา.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. "หัวเลี้ยววรรณคดีไทย," ใน วรรณไวทยาการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- _____. วิเคราะห์ศรีสุวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- ประทีป จันตะเศียน. วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของอาจินต์ บัณเฑาะว์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- ประทีป วาทิกทินกร. การใช้ภาษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์ การพิมพ์, 2523.
- _____. วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของ มนต์ จรรยา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- ประเสริฐ ไสววรรณ. วิเคราะห์นวนิยายและเรื่องสั้นสะท้อนชีวิตชาวชนบทอีสานของคำพูน บุญทวี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.
- ปริญญา อรุณีเจริญ. การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิदार. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. อัดสำเนา.
- ปรีดา ช้าวบ่อ, บรรณาธิการ. รวมเรื่องสั้นหาดทรายสีขาวยของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2533.
- เปลื้อง ณ นคร. คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2515.
- พรทิพย์ ภัทธนาวิก. "เรื่องสั้น," วิทยุศึกษา. 25 : 44 ; กรกฎาคม - สิงหาคม 2517.
- _____. "เรื่องสั้น," วิทยุศึกษา. 5 : 41 - 42 ; สิงหาคม - กันยายน 2518.
- _____. "เรื่องสั้น," วิทยุศึกษา. 4 : 39 - 44 ; มิถุนายน กรกฎาคม 2518.

- พิทยา ว่องกุล. "เรื่องสั้นเรื่องแรกของไทย," บ้านไม้รั้วรอย. 4 : 20 - 28 ; พฤษภาคม 2528.
- เพ็ญแข ประจวบจันทน์. พื้นฐานทางสังคมวิทยาและเศรษฐกิจของการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : การพิมพ์เกื้อกูล, 2506.
- ไพโรจน์ บุญประกอบ. วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - ตุลาคม 2519. ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.
- เพลินตา, นามแฝง. "จาก (Setting)," ถนนหนังสือ. 2(1) : 57 - 58 ; พฤษภาคม 2528.
- ภิญโญ กองทอง. ลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - 2516. ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- มงคล พูนเพิ่มสุขสมบัติ. วิเคราะห์เรื่องสั้นอิสรา อมันตกุล. ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- มยุรี พัวพันธ์, การศึกษาวรรณกรรมพื้นฐานภาคกลางในเรื่องสั้น ช่วง พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2528. ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- มุกหอม, นามแฝง. "สองข้างทาง," WRITER MAGAZINE. 3(26) : 13 ; พฤศจิกายน 2537.
- ✓ ยุพร แสงทักษิณ. ส่องวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2524.
- ✓ _____ . หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา ท022 วรรณกรรม - ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ศูนย์สาธิตพร้าว, 2524.
- รัญจวน อินทรกำแหง. วรรณกรรมวิจารณ์ ตอนที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2521.
- _____ . วรรณกรรมวิจารณ์ ตอนที่ 3. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2521.

- รัตน์ชัย สัจจพันธ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน : Contemporary Literature.
กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์, 2529.
- เรณู มหาวนา. ภาพสะท้อนสังคมและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของ นิมิตรภูมิถาวร.
ปริญญาพันธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529.
อัสสาเนา.
- ลาวัญย์ สังข์พันธ์ชานนท์. ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย. ปริญญาพันธ์
กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529. อัสสาเนา.
- เลิศชาย ศิริชัย. ความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทย พ.ศ. 2507 - 2519. ปริญญาพันธ์
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
อัสสาเนา.
- วรรณกรรมพิณี, กลุ่ม. ประกาศเรื่องสั้นสร้างสรรค์ 22. กรุงเทพฯ : ศรีสมบุรณ์,
2523.
- วาสนา ไชยรัตน์. การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ สุรัชย์ จันทิมมาธร. ปริญญาพันธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัสสาเนา.
- วิชา ทรวงแสงวง. วิเคราะห์งานประพันธ์ของ รงค์ วงษ์สวรรค์ (2503 - 2512).
ปริญญาพันธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2512. อัสสาเนา.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดี และวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
2531. อัสสาเนา.
- วิทยา เชียงกุล. การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลาง : ผลกระทบจากการขยายตัว
ของเศรษฐกิจทุนนิยม 2503 - 2523. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- วิฑูร โสภวงศ์. การอ่านและการพิจารณาวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : ครูสภา, 2534.
- สมพร มั่นตะสูตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : พีระพัทนา, 2525.
- สิทธา พิณภูวดล และนิตยา กาญจนวรรณ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2520.
- สิทธา พิณภูวดล และทิพย์สุนทร อัมมตบุตร. การอ่านและการพิจารณาวรรณกรรม.
กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2525.

- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. "ความเป็นมาและกลุ่มความคิดของเรื่องสั้นไทยสมัยใหม่," ใน ถนนสายนี้
นำไปสู่ความตาย. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2518.
- _____. สร้างสรรค์เรื่องสั้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนธรรม ฝรั่งเศส, 2537.
- สุภารัตน์ เสรีวัฒน์. วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475.
เอกสารการนิเทศก์การศึกษา ฉบับที่ 212 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู,
2522.
- สุภัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2518.
- สุภา ศาตรธรรม. วิเคราะห์เรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช. ปรินิพนธ์
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
อัสสาเนา.
- สุรีย์ ดั่งสมบูรณ์. การวิเคราะห์เรื่องสั้นของประมุข อุดมชัย. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัสสาเนา.
- สุวคนธ์ จงตระกูล. ตำราวรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- สุวิทย์ สังโยคะ และประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมปัจจุบันและการสื่อสารมวลชน.
กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์, 2515.
- เสถียร จันทิมาธร. สายสารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา,
2524.
- อดุลย์ ต้นประยูร. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2517.
- อรวรรณ จันลา. การศึกษาเรื่องสั้นจากคอลัมน์ "วัยสารท่ม," ใน "สตรีสาร" ตั้งแต่
พ.ศ. 2523 - 2526. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัสสาเนา.
- อาจินต์ บัญพรรัตน์. รวมเรื่องสั้นชุดเหมืองแร่. พระนคร : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์,
2508.
- อานนท์ อาภาภิรม. สังคมวัฒนธรรม และประเพณีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์, 2521.

อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาพของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
กัลยาบรรณาการ, 2524.

Wellek, Rene and Austin Warren. Theory of Litterature. 9th ed.
New York : Hawest Book, Brances, & World, Inc., 1970.

ภาคผนวก

ประวัติย่อ การทำงานและผลงานของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม

"เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม" เกิดเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2498 ที่อำเภอเมืองตาก บิดาชื่อ สิบตำรวจโท ลือ แห่งมงาม อาชีพรับราชการตำรวจ มารดาชื่อ บุญถึง แห่งมงาม อาชีพค้าขาย

การศึกษา

พ.ศ. 2505 - 2511 เริ่มเรียนระดับประถมศึกษาชั้น ป.1 - ป.7 ที่โรงเรียน บ้านวังหิน จังหวัดตาก

พ.ศ. 2513 - 2514 เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนตากพิทยาคม ขณะที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พ.ศ. 2513 อายุ 15 ปี เขียนเรื่องสั้นเรื่องแรก "ล้างบาป" ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ "เสียงชนบท" จังหวัดสุโขทัย

พ.ศ. 2515 - 2516 เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนผดุงปัญญา ขณะที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เขียนเรื่องสั้นเรื่อง "พ่อมันจน" ตีพิมพ์ในนิตยสารตำรวจ และเป็นสารานุกรมจุลสารรายเดือน "ปาริชาติ" ของโรงเรียนด้วย

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2517 ได้ศึกษาต่อจนจบปริญญา คณะรัฐศาสตร์ สาขา การปกครอง และปริญญาโทรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ระหว่างเรียนมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2518 ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกแผนกวรรณศิลป์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีผลงานเรื่องสั้นตีพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ มากมาย เช่น นิตยสารชาวกรุง ชัยพฤกษ์ วิทยาสารเอเชียวิเคราะห์ข่าว อธิปไตย อักษรศาสตร์วิจารณ์ พ.ศ. 2520 มีผลงานเรื่องสั้นตีพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือน หมิงไทย สตรีสาร โลกหนังสือ สกุลไทย มติชนรายสัปดาห์ แพรว ช่อการะเกด ฯลฯ เรื่องสั้นกึ่งนวนิยาย "ห้วยบง" ตีพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือน

หน้าที่การงาน

พ.ศ. 2522 - 2532 เริ่มเข้ารับราชการกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ตำแหน่งเจ้าพนักงานปกครอง (ปลัดอำเภอ) ที่อำเภอองาว จังหวัดลำปาง รวมเวลา 10 ปี

พ.ศ. 2535 - 2534 เป็นปลัดอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก รวมเวลา 2 ปี

พ.ศ. 2525 - 2536 กลับเข้าประจำตำแหน่งที่กรมฯ

พ.ศ. 2537 - ปัจจุบัน รับราชการในตำแหน่งปลัดอำเภอ กระทรวงมหาดไทย
ที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ควบคู่กับการเป็นนักเขียน "วรรณกรรม" สร้างสรรค์
ผลงานทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น บทความ และสารคดี

ผลงาน

นวนิยายรวมเล่ม

1. ปลัดหนุ่ม เป็นนวนิยายเรื่องแรก ตีพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือน พ.ศ. 2524
ปัจจุบันพิมพ์เป็นครั้งที่ 2
2. อ้อมอกภูเขา ตีพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือน พ.ศ. 2526 ได้รับรางวัลชมเชยจาก
"งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ" ปี พ.ศ. 2527
3. เกมอำนาจ
4. แผ่นดินอาชา
5. หุบเขาสีดอกไม้
6. แผ่นดินสงคราม

เรื่องสั้นรวมเล่ม

1. เรื่องสั้นชุด "ห้วยบง" ลงในนิตยสารขวัญเรือน ปี พ.ศ. 2518
2. เรื่องสั้นชุด "หาดทรายสีข้าว" พ.ศ. 2533
3. เรื่องสั้นชุด "เรือนหลังใหญ่" พ.ศ. 2537 ได้รับรางวัลระดับข้อการะเกด

บทความ

เขียนลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

สารคดี

เดอะเนชั่น และแพรว ฯลฯ เช่น บทความเรื่อง "ข้าราชการพลประโยชน์และอำนาจหน้าที่ซ่อนเร้น" สารคดีเรื่อง "ไฟภูเขา เงาแมงเม่าและฤดูใบไม้ร่วง" รายงานภาคสนาม "ปัตตานี - โจรพุลู" เป็นต้น

นามปากกา

1. ระกำ ขณะเป็นนักศึกษา
2. เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ปัจจุบัน
3. บุญถึง ลือชา บทความและสารคดี
4. อิศระ ตะวัน บทความ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางชนิตา อิศริวรรณ
เกิด	วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2496
สถานที่เกิด	ชลบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	44/32 หมู่ที่ 1 ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนราชวินิตบางเขน กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2513	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดชลบุรี (ชนกัลยานุกูล)
พ.ศ. 2517	กศ.บ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน วิชาเอกภาษาไทย
พ.ศ. 2540	กศ.ม. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาย

บทคัดย่อ

ของ

ชนิดา อิศริวรรณ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2541

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ในด้านกลวิธี การเขียน และทัศนะเกี่ยวกับสังคม โดยศึกษาจากหนังสือรวมเรื่องสั้นสามชุด คือ ชุดห้วยบง ชุดหาดทรายสีขาว และชุดเรือนหลังใหญ่ รวมทั้งสิ้น 31 เรื่อง ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2520 - 2537

ผลการศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ว่า

เรื่องสั้นของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาความด้อยโอกาสของ คนยากจนในสังคมชนบทภาคเหนือ และความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เรื่องสั้นมีโครงเรื่องไม่ซับซ้อน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกันอย่างสมเหตุสมผล ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องส่วนใหญ่เป็นมนุษย์มีทั้งประเภทน้อยลักษณะ และหลายลักษณะ จนผู้อ่าน สามารถมองเห็นพลวัตของตัวละครได้ บทสนทนา มีลักษณะสมจริง เหมาะแก่สถานภาพของตัวละคร ฉากในเรื่องเป็นฉากสังคมชนบท ซึ่งมีทั้งฉากที่เป็นสถานที่จริง และฉากจำลอง การเสนอฉาก ให้อรรถยาศที่ ทำให้เรื่องมีความสมจริง และเป็นไปตามธรรมชาติกลมกลืนกับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้านการใช้สำนวนภาษา เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ กระชับรัด ความหมายชัดเจน บางข้อความมีการเปรียบเทียบสั้น ๆ บางเรื่องมีภาษาถิ่นแทรก ทำให้เรื่องมีสีสันเหมาะกับชนบท เรื่องสั้นช่วงหลังใช้ภาษาได้ดีกว่าเรื่องสั้นในช่วงแรก การตั้งชื่อเรื่องเหมาะกับเนื้อเรื่อง และมี ส่วนเร้าใจให้ผู้อ่านสนใจอยากติดตาม

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม แสดงทัศนะเกี่ยวกับสังคมชนบทภาคเหนือผ่านเรื่องสั้นต่าง ๆ สรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ เน้นปัญหาเรื่องความยากจนของชาวชนบท ด้านการศึกษา ชี้ปัญหาเรื่องการศึกษาที่มีระดับต่ำ และขาดคุณภาพ ด้านการปกครองมีปัญหาการทุจริตของ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด ด้านศาสนามีการพาณิชย์ในศาสนาเป็นเหตุ ให้อาณาเสื่อมศรัทธา และด้านสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบท มีทั้งข้อดี คือ ชีวิตที่เรียบง่าย ท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และข้อเสีย คือ ความทุรกันดารของถิ่น ที่อยู่ที่ทำให้ชาวชนบทด้อยโอกาสในทุก ๆ ด้าน

AN ANALYSIS OF CHARLERMASK NGAMENNGAM'S SHORT STORIES

AN ABSTRACT

BY

CHANIDA ISSARIWAN

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

March 1998

The purpose of this thesis is to analyze short stories written by Chalerm Sak Ngaemngam on writing styles and social viewpoints from three sets of compiled short stories namely : Huay Bong, Haad sai Sikhao and Ruan Lang Yai. There are altogether 31 short stories, written during B.E. 2520 to B.E. 2537

The results of the study are as follows.

Short stories by Chalerm Sak Ngaemngam are outlined on the underprivilege of poor people in northern rural society and the inefficiency of the government officials. The outlines of the short stories are not complex. The events occurred are harmonized and logical. The characters appeared in the stories are mostly mankind with both flat and round characters, that the readers can see dynamics of those characters. The dialogues are real and suitable with the status of the character. The settings show the rural society background, both real and reproduction. The presentation of settings creates natural and harmonized atmosphere. On account of language and expression, Chalerm Sak uses simple words with concise and clear meaning. There are some short comparisons and dialects in some parts which give colors of the rural environments. The language used in the later short stories is better than those written in the first period. The titles given by the author are suitable with the stories and so motivate readers to be interested and want to follow.

Chalerm Sak Ngaemngam has given opinions on northern rural society through his short stories in 5 aspects : on economics he emphasizes the poverty of the rural people, on education he points out the low and poor quality of schooling, on administration he shows the corruption and mis-use of authority by the government officials,

on religion, there are businesses in religious performance, which make people lose faith in the religion, and finally on the daily life of rural people which has both good and bad aspects; the good one is the simple life in the middle of abundant natural environment, while the bad one is the wild, rugged lands which makes the rural people to face with hardness and underprivileged.